

Crna Gora
Ministarstvo ekologije,
održivog razvoja i razvoja sjevera

Adresa: Cetinjski put bb
81000 Podgorica, Crna Gora

INFORMACIJA O ZAKLJUČIVANJU

**MEMORANDUMA O RAZUMIJEVANJU U OBLASTI EKOLOŠKE I PRAVOSUDNE
SARADNJE IZMEĐU MINISTARSTVA EKOLOGIJE, ODRŽIVOG RAZVOJA I
RAZVOJA SJEVERA CRNE GORE (SA DRUGIM PARTNERIMA I KORISNICIMA),
EXPERTISE FRANCE (EF) I FRANCUSKE RAZVOJNE AGENCIJE (AFD)**

Bilateralna saradnja Crne Gore i Republike Francuske, kroz saradnju sa Expertise France i Francuskom razvojnom agencijom (AFD), dobija novo poglavlje kroz učešće Crne Gore u regionalnom projektu „Converging Climate and Environmental Justice in the Western Balkans – CEJ Project“ (“Približavanje klimatskoj i ekološkoj pravdi u zemljama Zapadnog Balkana – CEJ projekat”). Ovaj projekat obuhvata tri države Zapadnog Balkana, Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru, i ima za cilj jačanje pristupa pravdi u oblasti klimatskih i ekoloških izazova.

Projekat je podržan od strane AFD, a implementira ga EF u partnerstvu sa relevantnim institucijama navedenih država. Zaključivanjem Memoranduma o razumijevanju, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera formalizuje saradnju sa EF i AFD u cilju realizacije Komponente 1 projekta, koja se odnosi na unapređenje pristupa pravdi u oblasti zaštite životne sredine.

Tokom početne faze projekta (jun – decembar 2024), planirano je sprovođenje analize stanja u oblasti klimatske i ekološke pravde u Crnoj Gori, izrada izvještaja sa preporukama, kao i priprema za organizaciju nacionalne radionice sa pravosudnim i ekološkim akterima u junu 2025. godine.

Crna Gora će, kao korisnica podrške u okviru Komponente 1, učestvovati i u regionalnoj radionici 2026. godine u Sjevernoj Makedoniji, zajedno sa predstavnicima iz Albanije i Sjeverne Makedonije, gdje će se razmjenjivati dobre prakse i iskustva u domenu ekološke pravde.

Projekat CEJ ima budžet od 2 miliona eura, a realizuje se u periodu maj 2024 – novembar 2026. godine. Zvaničan početak projekta označen je potpisivanjem ugovora o tehničkoj pomoći između Agencije za razvoj Francuske (AFD) i Expertise France (EF) u maju 2024. godine, čime je formalno otpočela realizacija projekta i omogućeno planiranje i sprovođenje početne faze. U tom periodu EF je angažovao projektni tim, pripremio metodologiju i otpočeo izradu početnog izvještaja. Crna Gora nema finansijskih obaveza shodno Memorandumu.

Memorandum predviđa mehanizme koordinacije putem Upravnog odbora projekta, u kojem učestvuju predstavnici ministarstava, EF i AFD. Memorandum će se primjenjivati retroaktivno od 17. februara 2025. godine jer je tada održan prvi sastanak Upravnog odbora u Crnoj Gori. Ova odluka zasniva se na odredbama **Člana 3. Memoranduma**, koji glasi:

“Ovaj sporazum se zaključuje na period od 22 mjeseca, počevši od datuma događaja pokretanja projekta, 17. februara 2025. godine. Taj period odgovara trajanju realizacije i sprovođenja projekta.

Bez obzira na početno trajanje, ovaj sporazum ostaje na snazi i automatski se produžava do konačnog završetka svih aktivnosti projekta, kako je definisano u operativnoj dokumentaciji koja je priložena ovom sporazumu.

Strane će potpisati ovaj sporazum nakon 17. februara 2025. godine. U tom smislu, saglasne su da će se sporazum primjenjivati retroaktivno od tog datuma. Sve obaveze, radnje i odgovornosti koje su preuzete ili su nastale između datuma stupanja na snagu i datuma potpisivanja, priznaju se i potvrđuju od strane svih strana kao u skladu sa duhom i namjerom ovog Memoranduma, i smatraće se sprovedenim u okviru njegovog pravnog djelovanja.”

Početak implementacione faze projekta CEJ Convergence planiran je za **17. februar 2025. godine**, što je ujedno i datum pokretanja projekta. S obzirom na to da se potpisivanje Memoranduma može desiti nakon tog datuma, strane su se saglasile da se sve projektne aktivnosti koje se realizuju od **17. februara 2025.** pa do datuma potpisivanja pravno priznaju kao da su izvršene **u okviru važećeg Memoranduma**. Ovakav pristup omogućava pravni kontinuitet i jasno definisanu osnovu za sprovođenje aktivnosti od samog početka implementacije projekta, kako bi se izbjegla situacija u kojoj bi se već započete aktivnosti formalno nalazile van ugovornog okvira.

Shodno članu 3 Memoranduma, sve obaveze, radnje i odgovornosti koje nastanu između datuma početka važenja (17. februar 2025) i zvaničnog datuma potpisivanja se **retroaktivno priznaju i potvrđuju kao dio Memoranduma**, te se tretiraju kao da su sprovedene u njegovom punom pravnom okviru.

Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera preuzima ulogu glavnog nacionalnog partnera, dok Ministarstvo pravde, zajedno sa sudskim i tužilačkim savjetima, pravosudnim institucijama, ekološkim inspekcijama i civilnim sektorom, doprinosi implementaciji aktivnosti.

Učešće u projektu doprinosi ispunjavanju obaveza iz Poglavlja 27 pravne tekovine EU, jača institucionalnu koordinaciju i omogućava veću dostupnost pravde u oblasti zaštite životne sredine za građane i zajednice.

MEMORANDUM O SARADNJI (MoS)

između

**Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera Crne Gore
(sa drugim partnerima i korisnicima)**

i

Expertise France (EF)

i

Francuske razvojne agencije (Agence Française de Développement AFD)

između

Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, sa sjedištem na adresi Cetinjski put bb, Podgorica, mejl: kabinet@mers.gov.me, koje predstavlja **Damjan Ćulafić, ministar**, u daljem tekstu: Strana;

i

Expertise France, «*Société par actions simplifiée*» pojednostavljeno akcionarsko društvo prema francuskom zakonu, registrovano u Pariškom registru trgovačkih društava pod brojem 808 734 792, sa sjedištem na adresi Boulevard de Port-Royal 40, 75005 Pariz, Francuska, koje zastupa gospodin Žeremi Pele (Jérémié Pellet), u svojstvu glavnog izvršnog direktora, propisno ovlašćen za potrebe ovog dokumenta, u daljem tekstu: EF;

i

Francuske agencije za razvoj **Agence Française de Développement**, francuskog javnog subjekta kojim se upravlja prema francuskom pravu, sa sjedištem na adresi Rue Roland Barthes 5, 75598 Paris Cedex 12, Francuska, registrovan u Trgovinskom registru preduzeća u Parizu pod brojem 775 665 599, kojeg zastupa gospodin Arnod Dofin (Arnaud Dauphin) direktor kancelarije za Zapadni Balkan, propisno ovlašćen za potrebe ovog dokumenta, u daljem tekstu: **AFD**,

Zajedno nazvani „**Strane**“, a pojedinačno „**Strana**“.

Preambula

S obzirom na to da:

Strane se slažu o saradnji u sprovođenju Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi.

Projekat približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi nastoji da unaprijedi pristup pravdi i efikasnost javnog učešća u pitanjima zaštite životne sredine širom Zapadnog Balkana, sa fokusom na Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru, čime doprinosi približavanju pravdi prema evropskim standardima.

Usklađivanjem zakonodavnih, institucionalnih i participativnih okvira sa pravnim okvirom EU i međunarodnim konvencijama kao što je Arhuska konvencija, cilj Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi je da podrži ove zemlje ne samo da obezbijede visok nivo zaštite životne sredine, već i u postizanju transparentnog, inkluzivnog i efikasnog upravljanja životnom sredinom, uz olakšavanje procesa pristupanja EU i usklađivanje sa standardima EU u skladu sa Poglavljem 27 pravne tekovine EU.

Glavne komponente projekta

Komponenta 1 Pristup ekološkoj pravdi

Projekat približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi unaprijediće pristup ekološkoj pravdi podsticanjem koordiniranog sistema upravljanja u tri ciljane zemlje. Nacionalni i regionalni događaji okupiće zainteresovane strane u oblasti zaštite životne sredine kako bi razgovarali o unapređenju u pristupu pravdi u oblasti zaštite životne sredine na Zapadnom Balkanu. U Albaniji i Sjevernoj Makedoniji, pravni stručnjaci (sudije, tužioci, istražitelji, advokati) proći će specijalizovanu obuku za rješavanje predmeta koji se odnose na životnu sredinu, dok će unaprijeđeni kanali prijavljivanja i dostupni pravni lijekovi osnažiti zajednice da efikasno traže pravdu.

Komponenta 2 Učešće javnosti u donošenju odluka o životnoj sredini

U Albaniji i Sjevernoj Makedoniji biće ojačan kapacitet lokalnih vlasti da olakšaju učešće javnosti. Analiza mehanizama lokalnog učešća javnosti usmjeravaće redefinisane alate za angažovanje, obezbjeđujući da se isti bave potrebama zajednica i podstiču smislene konsultacije u postupcima kreiranja politika.

Komponenta 3 Građanski angažman u ekološkoj pravdi

Za promovisanje aktivnog građanskog angažmana, Projekat približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi obezbijediće bespovratna sredstva organizacijama civilnog društva u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji. Ova bespovratna sredstva omogućiću organizacijama civilnog društva da se zalažu za ekološku pravdu, podrže lokalne zajednice u rješavanju ekoloških izazova i podstiču inkluzivne i rodno osjetljive pristupe učešću.

Okvir za sprovođenje

Budžet i finansiranje: Projekat približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi *Française de Développement* sa ukupnim budžetom od 2 miliona €.

Trajanje: Od juna 2024. do decembra 2026. godine, projekat uključuje početnu fazu (jun – decembar 2024), tokom koje će biti sprovedena procjena ekološke pravde u tri ciljane zemlje.

Kancelarija projekta: Sa sjedištem u Tirani, Albanija, kancelarija projekta koordinira aktivnosti i služi kao centralna tačka za saradnju između zainteresovanih strana u regionu.

Početni izvještaj projekta priložen je ovom Sporazumu o saradnji radi detaljnijeg objašnjenja aktivnosti projekta.

Strane su se sporazumjele o sljedećem:

Član 1 Svrha Sporazuma

Svrha ovog Sporazuma, u daljem tekstu: Sporazum, jeste da utvrdi uslove pod kojima se Strane slažu da rade zajedno u sprovođenju Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi.

Član 2 Područje primjene

Projekat približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi (u daljem tekstu: „**Projekat**“) detaljno je razrađen u Prilogu 1 ovog Sporazuma – Početnom izvještaju i sastoji se od sljedeće tri (3) glavne komponente, gdje je Crna Gora uključena samo u prvu komponentu:

Komponenta 1 Pristup ekološkoj pravdi

Ishod 1. Unaprijeđen pristup pravdi u oblasti zaštite životne sredine u tri zemlje Zapadnog Balkana: Albaniji, Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori. U okviru ove komponente, projekat će pomoći u poboljšanju zajedničkog razumijevanja, koordinacije i upravljanja pravdom u oblasti zaštite životne sredine u Crnoj Gori putem:

- Izvještaja o procjeni pristupa klimatskoj i ekološkoj pravdi sa nalazima i preporukama za Crnu Goru;
- Nacionalne radionice o pristupu klimatskoj i ekološkoj pravdi organizovane u Crnoj Gori uz aktivno učešće aktera pravosudnog i sistema zaštite životne sredine u drugom dijelu prve godine sprovođenja projekta (jun 2025. godine); i
- Regionalne radionica o pristupu klimatskoj i ekološkoj pravdi koja će biti organizovana u Sjevernoj Makedoniji 2026. godine, uz aktivno učešće aktera crnogorskog pravosudnog i sistema zaštite životne sredine, gdje će se dijeliti najbolje prakse.

Akteri pravosudnog sistema u Crnoj Gori za Komponentu 1:

- Partneri: Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera,
- Pravosudne institucije: Sudski savjet; Tužilački savjet; Pravosudna inspekcija; učesnici u sistemu pravosuđa: inspektorati, sudije i tužioci, advokati, organi za sprovođenje zakona u policiji, specijalizovani istražitelji i asistenti, pravni stručnjaci, zaštitnik ljudskih prava i sloboda, medijatori, organizacije civilnog društva za pravosuđe, itd.

Član 3 Trajanje ovog Sporazuma

Ovaj Sporazum zaključuje na period od 22 mjeseca, počevši od dana njegovog početka, 17. februara 2025. godine. Ovaj rok odgovara periodu trajanja i sprovođenja Projekta.

Bez obzira na početno trajanje, ovaj Sporazum ostaje na snazi i automatski se produžava do potpunog završetka svih projektnih aktivnosti, kako je navedeno u priloženoj operativnoj dokumentaciji Projekta.

Stranke potpisuju ovaj Sporazum nakon 17. februara 2025. godine. Shodno tome, slažu se da ovaj Sporazum stupa na snagu retroaktivno od tog datuma. Sve obaveze, radnje i odgovornosti preuzete ili nastale između datuma stupanja na snagu i datuma potpisivanja ovim se priznaju i potvrđuju ih Strana u skladu s duhom i namjerom ovog Sporazuma i tretiraju se kao da su izvršene u njegovom okviru.

Član 4 Vremenski okvir sprovođenja projekta

Tehnička pomoć EF-a za Projekat približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi sprovodi se u sljedeće dvije (2) glavne faze;

- Početna faza koja počinje od datuma potpisivanja ugovora između AFD-a i EF-a (maj 2024 – januar 2025. godine).
- Faza sprovođenja, koja počinje nakon formalnog odobrenja Početnog izvještaja kojeg je izradila EF tokom početne faze (februar 2025 – novembar 2026. godine).

Član 5 Obaveze Strana

5.1 Zajedničke obaveze Strana

Strane se slažu da će sarađivati u dobroj vjeri i duhu međusobne podrške kako bi olakšale implementaciju Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi.

Strane ovog Sporazuma zajedno obezbjeđuju sve logističke objekte, materijalne i ljudske resurse potrebne i odgovarajuće za ispunjavanje ciljeva Projekta, aktivnosti navedene u Projektu približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi i svojih odgovarajućih obaveza prema ovom Sporazumu.

U tom cilju, sve Strane slažu se da će sarađivati uz potpunu transparentnost, nepristrasnost i neutralnost, međusobno se unapređujući. Redovno će komunicirati kako bi izbjegle bilo kakvo preklapanje radnji i doprinijeće ispunjenju svojih odgovarajućih obaveza u skladu sa članom 5 stav 2.

Strane obezbjeđuju da njihovi zaposleni ne preduzimaju bilo kakve radnje koje na bilo koji način mogu da ugroze sprovođenje Projekta ili naštetiti ugledu bilo koje Strane. Strane obezbjeđuju da njihove radnje ne ugrožavaju ostvarenje očekivanih rezultata Projekta.

5.2 Obaveze partnera i korisnika

Partnerska ministarstva i javni organi u Crnoj Gori	Glavni korisnici Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi
Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.	Glavni partner na ovom Projektu. Učešće u Upravnom odboru i glavnim događajima Projekta obezbjeđuje njihovu mobilizaciju, koordinaciju i razmjenu informacija. Njihova pomoć je važna za informisanje i mobilizaciju, kada je to potrebno, pravosudnih organa i institucija za zaštitu životne sredine.
Pravosudni organi	Pravosudni akteri – doprinos nacionalnoj i regionalnoj radionici u Crnoj Gori.
Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu	Aktivno učešće u nacionalnim i regionalnim radionicama u okviru komponente 1.
Sudski savjet. Tužilački savjet. Pravosudna inspekcija.	Prisustvo u fokus i grupama za potvrđivanje Izvještaja o procjeni tokom početne faze. Prisustvo u nacionalnim i regionalnim radionicama u okviru Komponente 1.
Administrativni organi zaduženi za javne konsultacije i praćenje pitanja zaštite životne sredine	Tehnički operateri u oblasti životne sredine – doprinos nacionalnoj i regionalnoj radionici u Crnoj Gori.

Partnerska ministarstva i javni organi u Crnoj Gori	Glavni korisnici Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi
- Nacionalne agencije za zaštitu životne sredine i njihove tematske i filijale. - Inspektorati za životnu sredinu	Prisustvo u fokus i grupama za potvrđivanje Izvještaja o procjeni tokom početne faze. Prisustvo u nacionalnim i regionalnim radionicama u okviru Komponente 1.
Učesnici sistema zaštite životne sredine: Ekološka inspekcija, organizacije civilnog društva za zaštitu životne sredine, zajednice sa posebnom pažnjom prema ranjivim zajednicama, univerziteti, itd.	Prisustvo u fokus i grupama za potvrđivanje Izvještaja o procjeni tokom početne faze. Prisustvo u nacionalnim i regionalnim radionicama u okviru Komponente 1.1.
Grupe civilnog društva	Tehnički operateri u oblasti životne sredine – doprinos nacionalnoj i regionalnoj radionici u Crnoj Gori.
Organizacije civilnog društva	Prisustvo u fokus i grupama za potvrđivanje Izvještaja o procjeni tokom početne faze. Prisustvo u nacionalnim i regionalnim radionicama u okviru Komponente 1.

Svaki partner i korisnik slaže se da aktivno podržava sprovođenje komponenti Projekta relevantnih za njegov mandat, kao i sljedeće:

5.2.1 (a): Tehnička saradnja:

- Imenuje kontakt osobu iz svake od zainteresovanih strana (partneri i korisnici) koja će biti dio Upravnog odbora kao kontakt osoba za projekat radi praćenja i olakšavanja sprovođenja aktivnosti projekta.
- Kopredsjedava i/ili prisustvuje sastancima Upravnog odbora projekta u partnerstvu sa timom Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi.
- Blisko sarađuje sa timom Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi na svim međufunkcionalnim aspektima projekta (praćenje i evaluacija, komunikacija, itd.).
- Učestvuje na događajima Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi i pomaže u ostvarenju očekivanih rezultata i aktivnosti projekta za svaku komponentu.
- Olakšava rad lokalnih i međunarodnih kratkoročnih stručnjaka na projektu.
- Promoviše Projekat približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi svim relevantnim crnogorskim i međunarodnim zainteresovanim stranama u oblasti ekološke pravde.
- Olakšava komunikaciju o ishodima, događajima i rezultatima Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi putem nacionalnih kanala za komunikacije.

5.3 Obaveze EF-a

- Angažovanje i uključivanje tima projekta i neophodnu ekspertizu.
- Vođenje i koordinacija sprovođenja aktivnosti projekta u skladu sa važećim operativnim okvirom.
- Saradnja sa korisnicima u zajedničkom razvoju Projektne dokumentacije i isporučivih rezultata;

- Obezbjedenje blagovremenog angažovanja dogovorene ekspertize i organizovanje studijske posjete i druge aktivnosti u skladu sa odobrenim projektnim zadatkom.
- Nadgledanje i koordinacija rada svih kratkoročnih i dugoročnih tehničkih stručnjaka uključenih u projekat.
- Vršenje administrativnog, finansijskog i tehničkog nadzora Projekta u skladu sa unutrašnjim procedurama i zahtjevima donatora.
- Organizovanje sastanaka Upravnog odbora i aktivan doprinos strateškom dijalogu, u skladu sa članom 6.
- Sprovođenje aktivnosti navedenih u odobrenom Početnom izvještaju (Prilog 1) uz dužno poštovanje načela efikasnosti, efektivnosti i lične odgovornosti.
- Obavljanje redovnih zadataka praćenja tokom čitavog trajanja Projekta, u skladu sa okvirom za praćenje i evaluaciju koji je izradio tim Projekta.
- Prenosjenje na korisnika, besplatno i pod uslovima koji će biti obostrano dogovoreni i formalizovani u Priručniku sa procedurama Projekta, vlasništvo nad bilo kojom imovinom koju je *Expertise France* stekao u svrhu Projekta.

5.4 Obaveze AFD-a

- Obezbjediti finansiranje usluga EF, na osnovu zahtjeva za plaćanje koje podnese EF, u skladu sa dogovorenim procedurama.
- Dostavljanje sertifikata o nepostojanju prigovora u skladu s postojećim procedurama *AFD-Expertise France*;
- Učešće u Upravnim odborima i održavanje tehničkog i političkog dijaloga sa nacionalnim partnerima uključenim u sprovođenje Projekta.
- Učešće u redovnim zadacima praćenja tokom čitavog trajanja Projekta.
- Pružanje podrške u koordinaciji i angažmanu sa relevantnim zainteresovanim stranama.

Član 6 Upravljačko tijelo

Upravljanje Projektom podrazumijeva osnivanje upravljačkih tijela koja će nadgledati različite faze Projekta. Struktura upravljanja projektom formira se se oko strateške i političke funkcije Upravnog odbora Projekta.

Upravni odbor Projekta organizuje se u skladu sa uslovima navedenim u dokumentu Pravila i procedure (Prilog 2).

Nezavisno od upravljačkih tijela, Strane se slažu da međusobno neformalno razmjenjuju informacije, koliko god je to potrebno i na svaki način. Po potrebi, može se sastaviti zapisnik o ovim razmjenama, a njegov sadržaj koristiti za tumačenje sadržaja ovih odredbi i operativnog okvira Projekta. Pravila i procedure izrađuju se i dijele sa partnerima. Projekat je zadužen za njihovu izradu pod vođstvom Vođe tima.

Član 7 Primopredaja učinka projekta/isporučivih rezultata

Kao dio Projekta, učinke projekta/isporučive rezultate („Radovi“) proizvodi EF u skladu sa opisom iz Početnog izvještaja (Prilog 1).

U skladu s pravima trećih strana, i osim ako nije drugačije pismeno dogovoreno, Korisnik postaje nosilac prava intelektualnog vlasništva nad Radovima nakon njihove isporuke. Ova prava uključuju prava korišćenja, reprodukcije, prevođenja,

prilagođavanja, distribuiranja i objavljivanja Radova, u cjelosti ili djelomično, u nekomercijalne svrhe usklađene sa ciljevima Projekta.

EF zadržava neisključivo, besplatno pravo korišćenja, reprodukcije i distribuiranja Radova nakon završetka Projekta, isključivo u institucionalne, izvještajne, obrazovne ili promotivne svrhe, pod uslovom da takva upotreba nije u sukobu s legitimnim interesima korisnika i da poštuje obaveze povjerljivosti, ako postoje.

Korisnik se obavezuje da će osloboditi AFD i EF odgovornosti za bilo kakve zahtjeve, tužbe ili pravne postupke trećih strana u vezi sa korišćenjem ili vlasništvom nad Radovima, te da će obešteti AFD i EF, kao i sve sufinansijere Projekta, od bilo kakvog takvog zahtjeva.

Korisnik se obavezuje da će odustati od svih potraživanja, tužbi i sudskih sporova protiv AFD-a i EF-a i garantuje AFD-u i EF-u bilo kakvu naknadu štete od strane trećih strana protiv AFD-a i EF-a i bilo kojeg drugog sufinansiranja Projekta.

Član 8 Zaštita podataka

Strane se obavezuju da će prikupljati, obrađivati, pohranjivati i dijeliti sve lične podatke razmijenjene u kontekstu Projekta u skladu sa važećim zakonima o zaštiti podataka, uključujući, gdje je primjenjivo, Regulativu (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Savjeta (Opšta regulativa o zaštiti podataka – GDPR).

Svaka Strana obezbjeđuje da se lični podaci obrađuju zakonito, pravedno i transparentno, isključivo u svrhu sprovođenja Projekta i ne duže nego što je to potrebno. Strane se dalje obavezuju da će usvojiti odgovarajuće tehničke i organizacione mjere za zaštitu takvih podataka od neovlašćenog pristupa, gubitka ili otkrivanja.

Gdje je to relevantno, Strane će sarađivati u dobroj vjeri kako bi odgovorile na sve zahtjeve lica na koje se podaci odnose ili upite regulatora u vezi sa obradom ličnih podataka u skladu sa ovim Sporazumom.

Član 9 Rješavanje sporova

Bilo koji spor koji može da nastane između obje Strane u vezi s tumačenjem ili primjenom ovog Sporazuma rješava se prijateljskim konsultacijama, pomirenjem i diplomatskom saradnjom između Ugovornih strana, s obzirom na prirodu Sporazuma.

Strana koja pokreće spor dužna je da bez odlaganja pismeno obavijesti drugu Stranu (Strane), navodeći prirodu problema. Po prijemu takvih obavještenja, Strane započinju razgovore u dobroj vjeri s ciljem postizanja obostrano prihvatljivog rješenja.

Ako se u razumnom roku ne postigne rješenje, bilo koja Strana može da raskine svoje učešće u ovom Sporazumu dostavljanjem pisanog obavještenja drugoj Strani (Stranama) jedan (1) mjesec unaprijed, preporučenim pismom s potvrdom prijema.

Član 10 Mjerodavno pravo

U primjeni ovog Sporazuma primjenjuju se zakoni Crne Gore.

Član 11 Pravičnost

Zaključivanjem ovog Ugovora, Strane se slažu i ovim izjavljuju svoju namjeru da se ovaj Ugovor između njih primjenjuje i sprovodi pravedno i da se sve odredbe sadržane u njemu primjenjuju u dobroj vjeri.

Član 12 Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu danom potpisivanja od strane svih ugovornih Strana.

U potvrdu gore navedenog Sporazuma, dolje potpisani potpisnici, ovlašćeni od strane svojih Vlada, potpisali su ovaj Sporazum u tri (3) jednako vjerodostojna originalna primjerka.

Prilog 1

- Početni izvještaj Projekta

Prilog 2

- Pravila i procedure Upravnog odbora Projekta približavanja klimatskoj i ekološkoj pravdi

Potpisi:

Za Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera:

.....

Damjan Ćulafić,
ministar ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera,
Datum: 2025. godine

Za Expertise France:

.....

Žeremi Pele (Jérémie Pellet)
U svojstvu Glavnog izvršnog
direktora, propisno ovlašten
Datum: 2025.
godine

Za Francusku razvojnu agenciju (Agence Française de Développement)

.....

Arno Dofin (Arnaud Dauphin)
U svojstvu Direktora, kancelarija za
Zapadni Balkan, propisno ovlašten
Datum: 2025.
godine

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING (MoU)

between

**Ministry of Ecology, Sustainable Development and Northern Region
Development of Montenegro, (with other counterparts and beneficiaries)**

and

Expertise France (EF)

and

Agence Française de Développement (AFD)

between

Ministry of Ecology, Sustainable Development and Northern Region Development of Montenegro, with office located in Cetinjski put bb, Podgorica, E-mail: kabinet@mers.gov.me, represented by **Mr. Damjan Ćulafić, Minister**, hereinafter referred to as the “Counterpart”;

Ministry of Justice of Montenegro, with office located in Vuka Karadžića No. 3, Podgorica, E-mail: kabinet@mpa.gov.me, represented by **Mr. Bojan Božović, Minister**, hereinafter referred to as the “Counterpart”;

and

Expertise France, «*Société par actions simplifiée*» a simplified joint stock company under French law, registered in the Paris Trade and Companies Register under number 808 734 792, domiciliated at 40, Boulevard de Port-Royal, 75005 Paris, France, represented by **Mr. Jérémie Pellet**, in the capacity of the Chief Executive Officer, duly authorized for the purposes hereof, hereinafter referred to as “EF”;

and

Agence Française de Développement, a French public entity governed by French law, with registered office at 5, Rue Roland Barthes, 75598 Paris Cedex 12, France, registered with the Trade and Companies Register of Paris under number 775 665 599, represented by **Mr. Arnaud Dauphin**, Director of Western Balkans office, duly authorized for the purposes hereof, hereinafter referred to as “AFD”

Jointly referred to as the “**Parties**” and individually as a “**Party**”.

Preamble

Whereas:

Parties agree on the collaboration for the implementation of the Project Climate and Environmental Justice Convergence (CEJ Convergence) Project.

The CEJ Convergence Project seeks to enhance access to justice and the effectiveness of public participation in environmental matters across the Western Balkans, with a focus on Albania, North Macedonia, and Montenegro, thereby contributing to convergence towards European standards.

By aligning legislative, institutional, and participatory frameworks with EU legal framework and international conventions such as the Aarhus Convention, the CEJ Convergence Project aims to support these countries in not only providing a high level of environmental protection, but in achieving transparent, inclusive, and effective environmental governance while facilitating their EU accession processes and aligning with EU standards under Chapter 27 of the *acquis communautaire*.

Main Project Components

Component 1. Access to Environmental Justice

The CEJ Convergence Project will enhance access to environmental justice by fostering a coordinated governance system across the three targeted countries. National and Regional events will bring the environmental stakeholders together in discussing improving the access to environmental justice in the Western Balkans. In Albania and North Macedonia legal professionals (judges, prosecutors, investigators, lawyers) will receive specialized training to navigate environmental cases, while improved reporting channels and accessible legal remedies will empower communities to seek justice effectively.

Component 2. Public Participation in Environmental Decision-Making

In Albania and North Macedonia, local authorities' capacities to facilitate public participation will be strengthened. An analysis of local public participation mechanisms will guide the refinement of engagement tools, ensuring they address the needs of communities and encourage meaningful consultation in policy-making processes.

Component 3. Civic Engagement in Environmental Justice

To promote active civic engagement, the CEJ Convergence Project will provide grants to civil society organizations in Albania and North Macedonia. These grants will enable CSOs to advocate for environmental justice, support local communities in addressing environmental challenges, and foster inclusive and gender-sensitive approaches to participation.

Implementation Framework

Budget and Funding: The CEJ Convergence Project is financed by the Agence Française de Développement with a total budget of 2 million EUR.

Duration: Running from May 2024 to November 2026, the project includes an inception phase (June – December 2024), during which an assessment of environmental justice in the three targeted countries will be conducted.

Project Office: Based in Tirana, Albania, the project office will coordinate implementation efforts and serve as a hub for collaboration among stakeholders in the region.

The Inception Report is attached to this MoU for more detailed explanation on the project activities.

The parties have agreed as follows:

Article 1. Purpose of this Agreement

The purpose of this agreement, hereinafter referred to as the “**Agreement**” is to set out the terms and conditions under which the Parties agree to work together in the implementation of the CEJ Convergence project.

Article 2. Scope

The CEJ Convergence project (hereinafter the “**Project**”) is elaborated in details under the Annex 1 of this Agreement – Inception Report and consists of the following three (3) main components, where Montenegro is only engaged in the first component:

Component 1. Access to Environmental Justice

Outcome 1. Enhanced access to environmental justice in the 3 countries of the Western Balkans: Albania, North Macedonia and Montenegro. Under this component project will help improving common understanding, coordination and governance of justice in the field of environment in Montenegro through:

- CEJ Convergence Assessment Report produced with findings and recommendations for Montenegro;
- CEJ Convergence National workshop organized in Montenegro with the active participation of justice and environmental system actors towards the second part of the first Implementation year (June 2025); and
- CEJ Convergence Regional Workshop organized in NMK in 2026, with active participation of Montenegrin justice and environmental system actors, where best practices will be shared.

The justice system actors in Montenegro for the Component 1:

- Counterparts: Ministry of Ecology, Sustainable Development and Northern Region Development of Montenegro
- Judicial institutions: Judicial Council; Prosecutorial Council; Judicial Inspection; Justice system players: inspectorates, judges and prosecutors, lawyers, police enforcement entities, specialized investigators and assistants, legal experts, ombudsman, mediators, justice civil society organisations etc.

Article 3. Duration of this Agreement

This Agreement is entered into for a term of 22 months, starting on the date of its launching event on 17 February 2025. This term corresponds to the period of execution and implementation of the Project.

Notwithstanding its initial duration, this Agreement shall remain in force and be automatically extended until the full completion of all Project activities, as stipulated in the Project’s operational documentation annexed hereto.

The Parties shall sign this Agreement after the date of 17 February 2025. Accordingly, they agree that this Agreement shall be effective retroactively from that date. All obligations, actions, and liabilities undertaken or arising between the effective date and the date of signature are hereby acknowledged and affirmed by the Parties as consistent with the spirit and intent of this Memorandum and shall be treated as having been carried out within its framework.

Article 4. Project implementation timeframe

Technical Assistance of EF to the CEJ Convergence project shall be implemented in the following two (2) major phases;

- The inception phase starting from the date of signing of the contract between AFD and EF (May 2024 – January 2025)

- The implementation phase, which shall start running after formal approval of the project Inception report developed by EF during the inception phase (February 2025 – November 2026).

Article 5. Obligations of the Parties

5.1 Joint Obligations of the Parties

The Parties agree to cooperate in good faith and in a spirit of mutual support to facilitate the implementation of the CEJ Convergence Project.

The Parties to this Agreement shall together provide all logistical facilities, material and human resources necessary and appropriate for fulfilling the Project's objectives the activities outlined in the CEJ Convergence Project and their respective obligations under this Agreement.

To this end, all the Parties agree to work together with complete transparency, impartiality and neutrality, enhancing each other. They will communicate regularly to avoid any duplication of work and contribute to the performance of their respective involvement according to article 5.2.

The Parties shall ensure that their staff members do not undertake any activity that may, in any way whatsoever compromise the Project's implementation or harm the reputation of any Party. The Parties shall ensure that their actions do not compromise achieving the expected results for the Project.

5.2 Obligations of the Counterparts and beneficiaries

Partner Ministries and public bodies in Montenegro	Main beneficiaries of the CEJ Convergence Project
Ministry of Justice and Ministry of Ecology, Sustainable Development and Northern Region Development of Montenegro.	The main counterpart in this project. Their participation on the Steering Committee and main project's events ensuring their mobilization, coordination and information sharing. Their assistance is important in outreaching and mobilizing, when necessary, the judicial and environmental administration institutions.
Judicial institutions	Justice operators – contributing to National and Regional Workshop in Montenegro
Judicial Training Centre	Actively participating in the National and Regional workshops under Component 1
Judicial Council. Prosecutorial Council. Judicial Inspection	Attending focus and validation groups of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.
Administration institutions in charge of public consultation and monitoring on environmental matters	Technical environment operators – contributing to the National and Regional Workshop in Montenegro

Partner Ministries and public bodies in Montenegro	Main beneficiaries of the CEJ Convergence Project
- National Environmental Protection Agencies and their thematic and local branches - Environmental inspectorates	Attending focus and validation groups of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.
Environment system players: environmental inspectorate, environmental civil society organizations, communities with special attention to vulnerable communities, universities, etc.	Attending focus and validation groups of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.1).
Civil society groups (Montenegro)	Technical environment operators – contributing to the National and Regional Workshop in Montenegro
Civil society organizations	Attending focus and validation groups of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.

Each Counterpart and Beneficiary agrees to actively support the implementation of the Project components relevant to its mandate and to:

5.2.1 (a): The Technical Cooperation:

- Appoint a contact person from each of the interested parties (Counterparts and Beneficiaries) to be part of the Steering Committee as a focal point for the project to monitor and facilitate the implementation of the project activities;
- Co-chair and or attend the Project steering committees in partnership with CEJ Convergence project team;
- Work in close collaboration with the CEJ Convergence Project team on all cross-functional aspects of the Project (monitoring-evaluation, communication, etc.);
- Participate on the CEJ Project events and help achieving project's expected results and activities for each component;
- Facilitate the work of the local and international short-term experts of the project;
- Promote the CEJ Convergence project to all relevant Montenegrin and international stakeholders on the field of environmental Justice;
- Facilitate in communicating CEJ project deliverables; events and results through the national communication channels.

5.3 Obligations of EF

- Recruit and on-board the project team and necessary expertise;
- Lead and coordinate the implementation of Project activities in line with the validated operational framework;
- Collaborate with the Beneficiaries in the joint development of Project documentation and deliverables;
- Ensure the timely mobilization of agreed expertise, and organize study visits and other activities in line with approved terms of reference;
- Oversee and coordinate the work of all short-term and long-term technical experts involved in the Project

- Conduct administrative, financial, and technical monitoring of the Project in line with internal procedures and donor requirements;
- Organize Steering Committee meetings and contribute actively to strategic dialogue, in accordance with Article 6;
- Implement the activities outlined in the validated Inception Report (Annex 1) with due regard to principles of efficiency, effectiveness and accountability;
- Carry out regular monitoring tasks throughout the duration of the Project, in line with the monitoring and evaluation framework developed by the Project team;
- Transfer to the Beneficiary, free of charge and under terms to be mutually agreed and formalized in the Project's procedures manual, the ownership of any assets acquired by Expertise France for the purposes of the Project.

5.4 Obligations of AFD

- Ensure the financing of EF's services, based on payment requests submitted by EF, in accordance with agreed procedures;
- Deliver No objection certificates in accordance with existing AFD-Expertise France procedures;
- Participate in Steering Committees and maintain technical and policy dialogue with the national counterparts involved in implementing the Project;
- Participate in regular monitoring tasks throughout the duration of the Project;
- Support coordination and engagement with relevant stakeholders.

Article 6. Governance Body

Project governance involves setting up management bodies to oversee the various phases of the project. The project's governance structure will be built around a strategic and political function of the Project Steering Committee.

The Project Steering Committee shall be organized in accordance with the conditions defined in the Rules and Procedures' document (Annex 2).

Independently of the governing bodies, the Parties agree to exchange information with each other informally as much as necessary and by all means. If necessary, a record of these exchanges may be drawn up and its content used to interpret the content of these provisions and the operational framework of the Project. Rules and procedures will be developed and shared with the Counterparts. The Project is in charge of developing them under the leadership of the Team Leader.

Article 7. Handover of the Project Works/Deliverables

As part of the Project, works/deliverables (the "Works") will be produced by EF in accordance with the Inception Report description (Annex 1).

Subject to the rights of third parties, and unless otherwise agreed in writing, the Beneficiary shall become the holder of the intellectual property rights over the Works upon their delivery. These rights shall include the rights to use, reproduce, translate, adapt, distribute, and publish the Works, in whole or in part, for non-commercial purposes aligned with the objectives of the Project.

EF shall retain a non-exclusive, royalty-free right to use, reproduce, and disseminate the Works after the conclusion of the Project, strictly for institutional, reporting,

educational, or promotional purposes, provided such use does not conflict with the legitimate interests of the Beneficiary and respects confidentiality obligations, if any.

The Beneficiary undertakes to hold AFD and EF harmless from any claim, action, or legal proceedings by third parties relating to the use or ownership of the Works, and to indemnify AFD and EF, as well as any co-financiers of the Project, against any such recourse."

The Beneficiary undertakes to waive all claims, actions and litigation against AFD and EF and guarantees AFD and EF of any third-party recourse against AFD and EF and any other co-financial of the Project.

Article 8. Data Protection

The Parties undertake to collect, process, store, and share any personal data exchanged in the context of the Project in accordance with applicable data protection laws, including, where applicable, Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council (General Data Protection Regulation – GDPR).

Each Party shall ensure that personal data is processed lawfully, fairly, and transparently, solely for the purposes of implementing the Project and for no longer than necessary. The Parties further commit to adopting appropriate technical and organizational measures to safeguard such data against unauthorized access, loss, or disclosure.

Where relevant, the Parties shall cooperate in good faith to address any data subject requests or regulatory inquiries relating to the processing of personal data under this Agreement.

Article 9. Dispute resolution

Any dispute that may arise between both Parties concerning the interpretation or implementation of this Agreement shall be addressed through amicable consultation, conciliation and diplomatic cooperation between the Contracting Parties given the nature of the Agreement.

The Party raising the dispute shall promptly notify the other Party(ies) in writing, outlining the nature of the issue. Upon receipt of such notifications, the Parties shall engage in good faith discussions with a view to reaching a mutually acceptable resolution.

If no resolution is reached within a reasonable period, any Party may terminate its participation in this Agreement by providing one (1) month's written notice to the other Party(ies), delivered by registered letter with acknowledgement of receipt.

Article 10. Governing Laws

In the implementation of this Agreement, the Laws of the Montenegro apply.

Article 11. Fairness

In entering into this Agreement, the Parties agree and hereby declare their intention that this Agreement shall operate between them and be implemented with fairness and that all provisions herein contained shall be applied in good faith.

Article 12: Entry into force

This Agreement shall enter into force with effect from the date of its signature by all contracting Parties.

In witness of the aforementioned agreement, the undersigned signatories, authorized by their respective governments, have signed this Agreement in three (3) original copies equally authentic.

Annex 1

- Project Inception Report

Annex 2

- Rules and proceeding the CEJ Steering Committee

Signatures:

For the Ministry of Ecology, Sustainable Development and Northern Region Development of Montenegro:

.....

Mr. Damjan Ćulafić,
Minister of Ecology, Sustainable Development and Northern Region Development of Montenegro,
Date:/...../2025

For Expertise France:

.....

Mr. Jérémie Pellet
In the capacity of Chief Executive Officer, duly authorized
Date:/...../2025

For Agence Française de Développement

.....

Mr. Arnaud Dauphin
In the capacity of Director, Western Balkans office, duly authorized
Date:/...../2025

In partnership
with

Climate and Environmental Justice Convergence in the Western Balkans

Inception Report

Prepared by:

Entela Pinguli, CEJ Convergence Project Team Leader

January 2025

Climate and Environmental Justice Convergence
CEJ Convergence Project

Inception Report

JANUARY 2025

CONTENTS

I. PROJECT CONTEXT	5
I. 1. General Introduction	5
I.2. Sectorial Context.....	7
I.2.1. Sectorial Context for Albania	7
I.2.2. Sectorial Context for North Macedonia	8
I.2.3. Sectorial Context for Montenegro.....	9
I.3. Modus Operandi	10
II. UNDERSTANDING THE CEJ CONVERGENCE NEEDS, METHODOLOGY AND PARTICIPANTS.....	13
II.1. Project needs	13
II.2. Project Methodology.....	13
II.3 Project implementation description	16
II.3.1. Detailed Description of Activities.....	16
II.3.1.1. Launching Phase	19
II.3.1.2. Inception Phase.....	22
II.3.1.3. Component 1 - Access to environmental justice.....	32
II.3.1.4. Component 2 - Public participation in environmental decision making	47
II.3.1.5. Component 3: Civic Engagement in environmental justice	55
II.3.2 Financial Information of the project.....	60
II.4. CEJ Convergence Project Stakeholders Involved	61
III. CEJ CONVERGENCE PROJECT MANAGEMENT AND MONITORING	63
III.1. Internal project management.....	63
III.2. Project governance	64
III.3. Project operational and financial deliverables.....	67
III.4. Project implementation phases overview	68
III.5. Project Communication.....	70
III.6. Project Monitoring and Evaluation.....	70
ANNEXES	72
Annex 1. Logical Framework	72
Annex 2. MEAL plan and Theory of Change.....	72
Annex 3. Project Planning and Monitoring Tool.....	72
Annex 4. Pilot Municipalities Selection.....	72
Annex 5. Assessment Reports	72
Annex 6. CEJ Convergence Grant Packages	72

ABBREVIATIONS

AFD	Agence Française de Développement
AL	Albania
ANO	Non objection notice
CIPC	Inter-Ministerial Center for Public Participation (FR)
DITP	Direction interministérielle de la transformation publique (FR)
EIA	Environmental Impact Assessments
ENM	National School of Magistrates (FR)
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IGEDD	General Inspectorate for the Environment and Sustainable Development (FR)
IGJ	Justice Inspectorate (FR)
MEAE	Ministry of Europe and Foreign Affairs (FR)
MNE	Montenegro
NMK	North Macedonia

I. PROJECT CONTEXT

I. 1. General Introduction

Citizen movements are increasingly resorting to legal action to influence public policies on climate. Between 2017 and 2020, the number of climate-related litigations doubled worldwide. These lawsuits, mainly initiated by civil society organizations, denounce the inconsistency of decisions and the lack of efforts from public and private actors in the fight against climate change and for the environment preservation. Facing the risks of worsening socio-economic inequalities, environmental justice initiatives strive to defend an equitable application of individuals' fundamental rights under environmental law and the States' commitments to combat climate change.

In 2016, the Paris Agreement introduced the concept of climate justice, linking human rights to development and emphasizing social justice in climate action. Despite this, the five years following the Agreement have been among the hottest on record. The IPCC's March 2023 report highlighted the urgency of the climate crisis, noting faster temperature increases and the socially unjust nature of the crisis, while stressing the need for international cooperation. The European Copernicus Observatory reported that 2023 was the hottest year in history, with global CO₂ emissions continuing to rise. The European Climate Change Law underscored the existential threat posed by climate change, indicating that the planet is facing a triple systemic crisis.

The establishment of an environmental rule of law relies on improving the functioning of justice systems while considering environmental issues and strengthening "access rights" to: information, participation in decision-making processes, and environmental justice. These are the subject of an international agreement, the Aarhus Convention, signed in 1998 by 39 states including EU member countries, Eastern European countries, and Central Asian countries.

By signing the Aarhus Convention and adopting related European texts, the European Union has integrated the obligations of the Aarhus Convention into EU law and has thus crystallized the rights of access to information, participation, and justice in environmental matters as EU standards. Beyond the European Union, many countries in the European neighborhood have also signed the Aarhus Convention. Among them, Albania, North Macedonia, and Montenegro signed the Aarhus Convention in 1998, 1999, and 2009 respectively.

Environmental justice is an essential principle, ensuring that ecosystems are protected, communities are safeguarded from harm, and individuals are empowered to participate meaningfully in environmental decision-making. However, systemic weaknesses in the Western Balkan countries' governance structures, public engagement processes, and justice mechanisms have hindered progress, requiring targeted interventions.

For the Western Balkan Countries such as Albania, North Macedonia and Montenegro being in their EU accession path as EU candidate countries, aligning its environmental justice mechanisms with European standards under Chapter 27 of the *acquis communautaire* of the negotiations for EU membership, is a vital step toward achieving their accession goals.

The Climate and Environmental Justice Convergence Project (CEJ Convergence Project) is an initiative aimed at enhancing environmental justice and public participation across Albania, North Macedonia, and Montenegro. Anchored in the principles of the Aarhus Convention and aligned with European Union (EU) standards, the project addresses systemic barriers to effective environmental governance. Its overarching goal is to ensure the right to a clean

environment while empowering citizens and institutions to engage in environmental decision-making and justice processes in the Western Balkans.

The project operates on a background of complex environmental challenges in the Western Balkans, where legal frameworks are often clear on paper but face significant implementation and enforcement gaps. These challenges include limited institutional capacity, fragmented governance structures, and insufficient public engagement. By fostering regional convergence and leveraging lessons from EU member states, the CEJ Convergence Project seeks to create a model of participatory governance that prioritizes inclusivity, transparency, and accountability.

Through comprehensive assessments and collaborative efforts, with national and international experts, and the participation of the local environmental and justice actors, the CEJ Convergence Project identified critical gaps and opportunities in environmental governance. Its recommendations emphasize the importance of strengthening legal and institutional frameworks, enhancing access to justice, and building public trust in environmental decision-making. Special attention will be given to the inclusion of marginalized groups, gender equity, and the use of digital tools to modernize public participation practices.

Ultimately, the CEJ Convergence Project represents a comprehensive effort to align the Western Balkans' environmental governance with European standards while fostering sustainable development and social equity.

Climate change is having an impact on biodiversity, which is largely under human influence and pressure of urbanization and use of some products in agriculture like pesticides which affect not only the survival of some species, which has a direct impact on living organisms of plant or animal origin, but also on human health.

Air and water pollution, and waste from the invasion of certain materials that are choking oceans and seas, are a further threat.

In the Western Balkans region, this triple crisis is highly visible, with the multiplication of extreme meteorological episodes (heatwaves, floods, fires that contribute to deforestation, in addition to that attributed to illegal action). Pollution is manifold, and the cities of the Balkans are among the worst affected by poor air quality, linked to the geographical concentration of Co2 emitted by a largely obsolete car fleet, and the absence of energy transition schemes enabling households to substitute fossil fuels with other resources in their homes. The main environmental challenges in Albania, North Macedonia, and Montenegro based on the EU reports for 2024 include:

Albania

- Air Pollution: High levels of air pollution due to the use of low-quality solid fuels (wood and coal) and old industrial facilities.
- Energy Sector: Heavy reliance on coal for electricity generation, although Albania is making strides with hydro-electricity.
- Biodiversity: Deforestation and habitat loss are significant concerns.

North Macedonia

- Air Pollution: Severe air pollution, particularly in urban areas, with emissions from coal-fired power plants and old vehicles.
- Water Quality: Issues with water pollution affecting both surface and groundwater sources.
- Waste Management: Challenges in managing and reducing waste, including hazardous waste.

Montenegro

- Air Pollution: Similar to North Macedonia, Montenegro faces significant air pollution from industrial activities and domestic heating.
- Coastal Erosion: Coastal areas are experiencing erosion, impacting ecosystems and human settlements.
- Forest Management: Deforestation and forest degradation are ongoing issues.

These challenges highlight the need for comprehensive environmental policies and cooperation with EU standards to address pollution, energy transition, and biodiversity conservation. Witnessing this emergency, citizen movements are increasingly resorting to legal action to influence public policies on climate. Between 2017 and 2020, the number of climate-related litigations doubled worldwide. These lawsuits, mainly initiated by civil society organizations, denounce the inconsistency of decisions and the lack of efforts from public and private actors in the fight against climate change and for the environment preservation. Facing the risks of worsening socio-economic inequalities, the Climate and Environmental Justice strives to defend an equitable application of individuals' fundamental rights under environmental law and the States' commitments to combat climate change. Consecrating a right to a healthy environment for present and future generations, the CEJ Convergence Project advocates transformative change in favor of a fair and sustainable governance.

I.2. Sectorial Context

The Western Balkans host one of Europe's biodiversity reserves. The region is land for some of the few free-flowing rivers and rainforests left untouched by humans. At the same time, it is facing an increase in environmental damages, in particular illegal deforestation, waste dumping, pollution and accelerated and unplanned urbanization.

As parties of the Aarhus Convention, Montenegro, Albania and North Macedonia are committed to guarantee the access of rights in environmental matters. The compliance reports submitted by these countries during the reporting cycles on the implementation of the convention demonstrate the efforts of the authorities in this regard, while also revealing a margin of progress towards alignment with the convention standards.

As part of their EU accession process, Montenegro, North Macedonia, and Albania will need to undertake a series of reforms to align their national frameworks with EU standards. The accession negotiations of the three countries are still at a very preliminary stage: negotiations on chapters regarding the rule of law and fundamental rights have not yet been concluded in Montenegro, while they have very recently been opened in Albania (October 2024) and have not yet been opened in North Macedonia, for which the pre-screening was conducted in summer 2023.

I.2.1. Sectorial Context for Albania

Albania's environmental justice framework has made significant strides in aligning with EU directives, such as the Environmental Impact Assessment (EIA) and Strategic Environmental Assessment (SEA). These legislative advancements demonstrate a commitment to environmental governance, yet persistent implementation gaps undermine their effectiveness. The Ministry of Tourism and Environment (MoTE), supported by the National Environmental Agency (NEA) and the National Agency of Protected Areas (NAPA), leads the governance structure, but resource limitations and inefficiencies in judicial and administrative processes hinder effective enforcement.

Public participation in Albania remains largely procedural, with meaningful engagement often limited by logistical barriers and mistrust. Marginalized and rural communities face significant obstacles to participating in environmental decision-making, including inadequate access to

information and limited consultation opportunities. Public consultations for EIA processes frequently fail to engage stakeholders effectively, while local governments' sporadic efforts through donor-supported initiatives highlight the potential for improvement. The legal requirement for public participation is often treated as a formality, undermining trust and the inclusiveness of governance processes.

Judicial enforcement of environmental laws in Albania encounters significant challenges. While administrative, criminal, and civil courts are responsible for adjudicating environmental disputes, systemic inefficiencies hinder their effectiveness. Backlogs in administrative courts, lenient penalties for environmental offenses in criminal courts, and high costs associated with civil litigation deter individuals and CSOs from pursuing justice. These barriers perpetuate weak accountability for environmental violations and impede equitable access to justice.

Institutional capacity and coordination in Albania are fragmented, with overlapping responsibilities among agencies and underreporting of environmental crimes. Limited technical expertise and a lack of specialized training further exacerbate enforcement challenges. Insufficient resources and ambiguous legal frameworks contribute to gaps in governance, while public awareness and engagement remain low, hindering proactive environmental protection.

Gender equity and inclusion are critical areas requiring attention in Albania's environmental governance. Women and marginalized communities often face disproportionate barriers to participation and justice. Addressing these disparities through gender-sensitive policies and targeted capacity-building initiatives is essential for fostering equitable and inclusive environmental governance.

Recommendations from the National CEJ Convergence Assessment for Albania focus on strengthening the legal framework, enhancing judicial enforcement, and improving public participation. Reforming the Criminal Code to impose stricter penalties for environmental offenses and developing secondary legislation to fully implement the Environmental Liability Directive are key priorities. Capacity-building programs for judges, prosecutors, and other stakeholders, along with enhanced collaboration among institutions, will improve enforcement and accountability. Modernizing public participation practices through digital tools and culturally appropriate consultation methods will foster inclusivity and transparency.

By addressing these systemic gaps, Albania can advance its alignment with EU standards while promoting sustainable development and environmental justice. The CEJ Convergence Project provides a strategic framework for achieving these goals, emphasizing the importance of inclusive governance and community empowerment.

I.2.2. Sectorial Context for North Macedonia

North Macedonia's environmental justice system is underpinned by laws such as the EIA and SEA, aligned with EU directives and the Aarhus Convention. However, implementation challenges persist, with public participation practices and access to justice often hindered by resource constraints, outdated communication methods, and limited institutional capacities. Municipalities, burdened by insufficient resources, struggle to facilitate inclusive and effective environmental governance.

Public participation in North Macedonia frequently falls short of its potential. Public hearings are often poorly attended due to inadequate scheduling, limited outreach, and low public awareness. Marginalized groups, including rural populations and youth, face additional barriers to engagement. Institutions often view public consultations as procedural formalities rather than opportunities for meaningful dialogue, further eroding public trust in environmental decision-making.

Access to justice in North Macedonia is constrained by judicial inefficiencies and limited capacity. The criminalization of “ecocide¹” under the Criminal Code represents progress, yet procedural errors and insufficient empowerment of CSOs undermine the effectiveness of legal redress mechanisms. Challenges such as inconsistent enforcement of environmental laws and ambiguities in jurisdictions further hinder access to justice for affected communities.

Institutional capacity in North Macedonia requires significant strengthening. Resource limitations, fragmented responsibilities, and lack of specialized training for officials contribute to weak governance. Limited access to environmental information and inconsistent dissemination practices further exacerbate these challenges, reducing transparency and accountability in decision-making processes.

Recommendations for North Macedonia emphasize the need to strengthen the legal and institutional framework, enhance public participation, and build institutional capacity. Amending the Law on Environment to mandate detailed public consultation standards and harmonizing practices across municipalities are critical steps. Developing a centralized online platform for environmental decision-making and enhancing access to information will improve transparency and public engagement.

Targeted awareness campaigns and tailored outreach programs can foster inclusivity, particularly for marginalized groups. Capacity-building initiatives for municipal officials, judges, and prosecutors will enhance enforcement and governance. Aligning the EIA and the SEA processes with EU directives and leveraging funding mechanisms to support capacity-building efforts will further strengthen North Macedonia’s environmental governance.

The CEJ Convergence Project’s focus on transformative actions and regional convergence provides a robust foundation for addressing these challenges. By fostering inclusivity, transparency, and accountability, North Macedonia can advance its environmental justice goals and align more closely with EU standards.

I.2.3. Sectorial Context for Montenegro

Montenegro’s environmental justice landscape is shaped by a comprehensive legal framework largely aligned with EU directives. The Constitution guarantees the right to participate in environmental decision-making and ensures access to environmental information. Laws such as the EIA and SEA reflect international standards, mandating public hearings and consultations during project assessments. Despite these robust frameworks, systemic challenges persist in ensuring equitable access to environmental justice and meaningful public participation.

Public participation in Montenegro’s environmental decision-making remains procedural rather than substantive. While the legal framework mandates public consultations, logistical barriers, limited awareness, and outdated communication tools undermine their effectiveness. A SWOT analysis of public participation practices highlights the need to modernize engagement strategies, embrace digital platforms, and exceed legal minimum requirements for public outreach. Case studies underline the importance of civic protests in influencing environmental outcomes, reflecting a gap in institutional mechanisms for meaningful engagement.

Judicial practices in Montenegro reveal capacity issues in enforcing environmental laws. An assessment of cases from 2018 to 2022 shows that while traditional crimes like illegal logging

¹ Ecocide is understood by the European Union as “ the offence caused the destruction of, or irreversible or long-lasting substantial damage to, an ecosystem”

and poaching often result in convictions, cases of environmental pollution are frequently dismissed. Challenges include limited judicial expertise, difficulties in establishing causal links between offenses and environmental impacts, and inconsistencies in applying punitive measures. The establishment of specialized departments, such as environmental police or green prosecutors, is recommended to address these gaps.

Montenegro's institutions responsible for environmental governance face significant capacity constraints. Limited resources, underreporting of environmental crimes, and lack of inter-institutional coordination hinder effective enforcement. As already mentioned in the CEJ Assessment Report from Montenegro, the Report on Environmental Crimes by the OSCE Mission underscores the critical need for training within law enforcement agencies and regulatory bodies to combat unrecorded offenses. Strengthening institutional capacity through regular training, knowledge sharing, and increased financial resources is essential for advancing environmental justice.

Gender equity and the inclusion of vulnerable groups remain areas of concern in Montenegro. A mid-term evaluation of the National Gender Equality Strategy highlights declining budget allocations for gender initiatives and marginalization in political agendas. The assessment emphasizes the importance of gender-sensitive approaches to environmental justice, ensuring that women and marginalized communities have equitable access to participation and decision-making processes.

Comparative analyses with Albania and North Macedonia reveal shared challenges across the region. These include difficulties in proving environmental damage, barriers to public participation, and weak enforcement mechanisms. The findings underscore the need for harmonized approaches to address these systemic issues and promote regional convergence.

Recommendations for Montenegro focus on strengthening the legal framework, enhancing institutional capacities, and empowering communities. Priorities include improving alignment between the Criminal Code and sectoral laws, institutionalizing cross-sectoral coordination mechanisms, and developing user-friendly databases and guidance documents. Additionally, modernizing public participation practices through digital platforms and targeted awareness campaigns is crucial for fostering inclusivity and transparency.

By addressing these challenges, Montenegro can advance its EU accession goals while ensuring sustainable development and environmental justice. The CEJ Convergence Project's emphasis on transformative actions, rooted in the rule of law and respect for environmental rights, provides a robust framework for achieving these objectives.

I.3. Modus Operandi

According to the terms of reference, the project will mobilize numerous of institutional stakeholders in the three countries. The modus operandi is detailed below:

Project Stakeholders	Role
Agence Française de Développement	Project funder under delegation from the Ministry of Foreign Affairs and project owner
- Main point of contact: Project team manager	Main point of contact for the project. Monitor project implementation, participate in governance bodies (Steering and Technical Committees), and issue opinions in procedures requiring an ANO (non-objection notice). Oversee the management of the contract funds.

Project Stakeholders	Role
- Facilitators: agency and local representatives	If necessary, provide support to the Project by facilitating meetings with local partners and ensuring policy dialogue with beneficiary administrations. Monitor the implementation of the Project (recipients of newsletters).
- Expertise France Main point of contact at the HO level	Technical assistance operator and prime contractor Implementer of the CEJ Convergence project through the project support team in the EF Head Office in Paris. Responsible for execution of the Technical Offer and Inception Report of the CEJ Convergence project. Coordinate between the project and EF HO and ensure its financial and administrative management according to the EF standards.
- Expertise France At the project level in the targeted region ALB, NMK, MNE	Implementer of the CEJ Convergence project through the project implementation team and project office in Tirana. Responsible for execution of the Technical Offer and Inception Report of the CEJ Convergence project. Coordinate the project and ensure its financial and administrative management. Manage and organize the sequence of activities and the deployment of expertise, in relation with the institutional stakeholders and the technical and operational partners. Reporting to the EF/ AFD
Technical expertise	Project mobilized expertise at the local and international level. Assisting with the technical implementation of the project outputs. Managing and facilitating of the project activities and outreach in relation with the institutional stakeholders and main beneficiaries.
Partner Ministries and public bodies	Main beneficiaries of the CEJ Convergence Project
Albania (ALB): Ministry of Justice and Ministry of Environment and Tourism	The main counterparts in this project. Their participation on the Steering Committee and main project's events ensuring their mobilization, coordination and information sharing. Their assistance is important in outreaching and mobilizing when necessary the judicial and environmental administration institutions. AL and NMK will be signing a technical assistance agreement with EF/AFD.
Northern Macedonia (NMK): Ministry of Justice and Ministry of Environment and Spatial Planning	
Montenegro (MNE): Ministry of Justice and Ministry of Ecology, Spatial Planning and Urban Development	
Judicial institutions (ALB, MNK)	Justice operators – Direct beneficiaries of Component 1 activities of the CEJ Convergence project
ALB: National School of Magistrates	Direct beneficiary of the Component 1. Mobilizing appropriate staff and support for the development of training activities for magistrates and other justice professionals. Actively participating in the National and Regional workshops under Component 1
ALB: High Judicial Council. High Prosecutor Council. High Judicial Inspection	Secondary Beneficiaries of Component 1 as Environmental Justice implementers. Being part of the Environmental Justice stakeholder's group. Attending focus and validation groups of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.
NMK: Academy of Judges and Prosecutors	Direct beneficiary of the Component 1. Mobilizing appropriate staff and support for the development of training activities for magistrates and other justice professionals. Actively participating in the National

Project Stakeholders	Role
	and Regional workshops under Component 1
NMK: High Judicial Council. High Prosecutor Council	Secondary Beneficiaries of Component 1 as Environmental Justice implementers. Being part of the Environmental Justice stakeholder's group. Attending focus and validation groups of the preparation of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.
ALB, NMK and MNE: Justice system players: inspectorates, Judges and prosecutors, lawyers, police enforcement entities, specialized investigators and assistants, legal experts, ombudsman, mediators, justice civil society organizations etc.	Contribute to project activities, in particular round tables and regional workshops (Component 1).
Administration institutions in charge of public consultation and monitoring on environmental matters (ALB, NMK)	Technical environment operators – Direct beneficiaries of component 2 activities of the CEJ Convergence Project
- Pilot local authorities (Elbasan in ALB and Resen in NMK)	Direct beneficiary of the Component 2. They will be involved by mobilizing appropriate staff and support for the development of activities aimed at improving public participation in environmental matters at the local level.
- National Environmental Protection Agencies and their thematic and local branches - Environmental inspectorates	Secondary Beneficiaries of Component 2 as Environmental Justice implementers. Attending focus and validation groups of the preparation of the Assessment Report during Inception phase. Attending National and Regional workshops under Component 1.
ALB, NMK and MNE: Environment system players: environmental inspectorate, environmental civil society organizations, communities with special attention to vulnerable communities, universities, etc.	Contribute to project activities, in particular round tables and regional workshops (Component 1).
Civil society and communities (ALB, NMK)	Direct beneficiaries of the Grant Scheme (Component 3) of the CEJ Convergence Project
Civil society organizations (ALB, NMK)	Partners in implementing Component 3 related to Grant Scheme. CEJ Convergence project team manages (Component 3) in partnership with CSO by ensuring of the consistency and coordination with other project activities. A consortium of civil society organizations from Environment and Justice sectors in each country, will be selected via a call for proposals.
Local Communities of the Pilot Municipalities and Grant beneficiaries	Local communities of Elbasan in (ALB) and Resen (NMK)benefiting from the project activities under component 2 and local communities targeted through the activities of the CSO Grants.

II. UNDERSTANDING THE CEJ CONVERGENCE NEEDS, METHODOLOGY AND PARTICIPANTS

II.1. Project needs

The CEJ Convergence Project was designed to enhance environmental and climate justice by strengthening legal frameworks, improving access to justice, and promoting public participation in the three Western Balkan Countries.

The CEJ Convergence project aims to strengthen environmental and climate justice by enhancing the capacities of justice professionals and social actors in environmental justice and promoting public participation. The mobilization of authorities in Albania, North Macedonia, and Montenegro was confirmed during the inception phase.

Following on AFD suggestion, the CEJ Convergence project is applying differentiated mobilization of the three beneficiary countries:

- Priority 1 – Albania ('AL') and Northern Macedonia ('MN'): Project activities will be rolled out at national level in both countries, which will also be invited to take part in multi-country activities.
- Priority 2 – Montenegro ('MT'): Montenegrin institutions will be invited to participate in multi-country Project activities.

Given these uncertainties, the project approach will remain flexible and attentive to the needs and expectations of beneficiaries, adapting activities accordingly to improve climate and environmental justice. If local ownership or appropriation of the project is lacking in one of the countries, the project may readjust activities or concentrate them in other countries.

The CEJ convergence project's implementation started on the 27th of May 2024 with a three weeks introduction mission. The Team Leader along with an Expertise France project manager took part in this mission in the targeted region, including Albania, North Macedonia and Montenegro. The Mission report indicated meetings with several relevant Environmental Justice stakeholders from the visited countries and highlighted discussions about the current status of environmental Justice in the Western Balkans. The report of this mission was prepared and served as the bases of the later CEJ stakeholder's mapping exercise conducted further on during the Assessment phase.

II.2. Project Methodology

The CEJ Convergence Project aims to enhance access to justice and the effectiveness of public participation in environmental matters, in the Western Balkans with a focus on Albania, North Macedonia, and partly in Montenegro. It contributes to regional convergence with European standards and supports the EU accession process for these countries. It supports each of the targeted countries to align its legislative, institutional, judicial and participatory frameworks with EU directives and international conventions, particularly the Aarhus Convention. This alignment ensures countries meets the requirements for transparency, inclusivity, and effective legal remedies in environmental matters.

The project's methodology reflects a comprehensive and inclusive approach to environmental governance. By addressing legislative, institutional, and participatory gaps, the project seeks to strengthen the foundations of climate and environmental justice in the Western Balkans. Through targeted interventions, adaptive strategies, and stakeholder collaboration, it aims to empower communities and institutions, ensuring sustainable development and alignment with European standards.

The CEJ Convergence Project aims to achieve the objective in the Western Balkans by addressing key systemic challenges, including:

1. Improved Coordination and Governance
 - Enhancing the capacity of legal professionals, environmental authorities, and CSOs to implement environmental justice effectively.
 - Strengthening reporting channels, legal remedies, and public accessibility to ensure transparency and accountability.
2. Regional Alignment with EU Standards
 - Promoting the adoption of best practices, particularly from the French experience in implementing the Environmental Acquis.
 - Utilizing international legal tools and mechanisms to advance environmental justice.
3. Cross-Cutting Themes
 - EU Accession Process: Supporting Albania in aligning its governance systems with European standards.
 - Gender Equality: Integrating inclusive practices and promoting gender balance in environmental governance frameworks.

The CEJ Convergence Assessment phase was structured and coordinated by the Team Leader in collaboration with two key local experts on environmental justice and public participation in each country and a team of French international short-term experts, consisting of a Magistrate, a Legal expert on EU Environmental Justice and EU accession legislative framework, a Participation expert, a capacity building and training expert on Legal EU systems, a Gender expert and a Civil Society and community engagement expert.

During the drafting of initial assessments, the local project team relied on existing national legal frameworks, development strategies, regulations and practices, as well as available documentation collected during the Inception Phase, and also considered information produced by other national or international similar national or regional initiatives. On the other hand, as part of the mapping and analyses of the stakeholders and their role in the process, structured interviews were developed and conducted with the stakeholder groups for each of the components in each country. The project team met with a broad panel/range of environmental justice and participation actors in three targeted countries, to gain a comprehensive understanding of the existing systems. The CEJ Convergence Project team met also with international and regional actors, such as the French embassies, International Technical Experts and international organizations (EU; OSCE, other Donors). Such meetings are helping the CEJ Convergence Project to coordinate efforts with other donors and avoid possible overlapping. The assessment applied in each of the targeted countries (Albania, North Macedonia and Montenegro) had a regional approach, which will help the project establish a regional understanding of the environmental justice in the Western Balkans on their EU accession process.

During the inception phase, the methodology included the following deliverables :

- **Needs Assessment and Diagnostic Reviews:** Comprehensive analyses of legal and institutional frameworks were conducted to identify gaps in public participation, access to justice, and enforcement mechanisms, for each of the component of the project. Desk reviews and stakeholder consultations during the Assessment stage provided insights into country-specific challenges, such as procedural ambiguities in Albania's EIA processes and digital capacity limitations in North Macedonia.
- **Focus Groups and Validation Workshops:** These workshops served as platforms for stakeholders, including public officials, CSOs, and legal experts, to refine project

recommendations. Discussions of the Validation Workshops during the Assessment stage highlighted the need for legislative amendments, such as aligning Albania's Environmental Liability Directive (ELD) provisions with EU standards and clarifying appeal deadlines in North Macedonia's SEA processes.

The project team also developed the project structure including the following planning tools to help the project implementation:

- Project implementing structure consisting of project permanent team and project short term expertise at local and international level. For this purpose, an Expertise Distribution Plan and different Term of References (TORs) for the National and international expertise have been developed. 4
- Revised documents such as Logical framework¹ and Theory of Change. A Monitoring, Evaluation and Learning (MEAL) plan was also developed including various indicators, measurement units, trends, baselines, targets, verification sources, data collection responsibilities, and monitoring schedules. The MEAL plan is a "living document," meaning it can be frequently revised based on project needs, expert opinions, beneficiary needs, and external factors affecting the CEJ Convergence project. The indicators meet SMART (Specific, Measurable, Attainable, Relevant, Time-bound) and CREAM (Clear, Relevant, Economic, Adequate, Monitorable) quality criteria.
- Developed CEJ Convergence Project planning with timing, events at the national and also at the regional level, with details of activities and task and even subtasks foreseeing the through project Implementation. The plan can serve in the implementation of the project as well as a monitoring tool.

The CEJ Convergence Project employs a participatory and adaptive methodology tailored to the exclusive contexts of each country. It prioritizes stakeholder engagement at every stage, ensuring that the voices of civil society organizations (CSOs), local communities, and marginalized groups are integrated into decision-making processes.

The implementing phase of the project will notably cover the following aspects:

▪ **Capacity building through development and integration of:**

- **Knowledge and skills development:** The CEJ Convergence Project focuses on enhancing access to justice by building the capacities of legal professionals, improving reporting channels, and ensuring accessible legal remedies. Training programs will be designed to enhance the skills of judges, prosecutors, and public officials. Topics might include procedural justice, Aarhus principles, and environmental law enforcement in Albania and North Macedonia. It also emphasizes strengthening public participation practices to improve the quality of environmental decision-making at local level, by refining local engagement tools and EIA processes to make them more inclusive.
- **Legal and Public Participation Tools:** Based on the roundtables and regional workshop, the CEJ Convergence project will develop selected legal and public participation tools in consultation with national authorities and available resources, available for all three countries. Potential legal tools could include a collection of relevant national and international case law in environmental matters, a dashboard for evaluating cases to improve statistical data on environmental justice, a directory of experts for judges requiring scientific technical expertise, and operational committees modeled after a similar process followed in France for the Fight against Environmental Delinquency (known as COLDEN)² to coordinate stakeholders in environmental criminal justice.

² COLDEN's operational committee to fight environmental crime, settled at the local level in France to coordinate all the stakeholders in environmental crime with the role to strengthen cooperation between the various services and bodies involved in environmental policing, such as public prosecutors, law enforcement agencies and local administrative authorities. This

Regarding public participation, the project will promote the use of centralized online platforms for publishing EIAs, SEAs, and other critical documents. These tools aim to improve access to information and streamline public consultations.

- **Enabling the community and CSO engagement in Environmental Justice through Granting:** A CEJ Granting scheme for Albania and North Macedonia will empower CSOs and communities, fostering active involvement in environmental decision-making and access to justice while promoting gender-sensitive approaches.

II.3 Project implementation description

II.3.1. Detailed Description of Activities

Following the Inception phase, three components will be implemented as part of the Project: a first one on access to environmental Justice, a second one on public participation in environmental matters, the third providing support to civil society in understanding and exercising access rights to environmental justice.

Hereby we are following different phases of the project implementation.

Launching Phase – already completed

CEJ Convergence Project launching phase March – December 2024	Status
1 - Recruitment of the Team Leader	Done
2 - Recruitment of the Administrative and Financial Officer - AFO	Done
3 - Purchase initial equipment (computer, security equipment, etc.).	Done
4 - Rental of the CEJ Convergence Project office in Tirana	Done
5 - Purchase project office equipment offices in Tirana.	Partly done
6 - Administrative and financial set-up of the project	Done
7- Field team training in Paris and online for EF implementation of procedures	Done
8 - Context and project documents' analysis	Done
9 - CEJ Convergence Project launching mission in three countries	Done
10- Adaptation of work plan and activities and preparation of detailed project timeline	Done

Inception Phase – already completed

Inception Phase (Outcome 0). Analyzing national systems for access to environmental justice and participation, mobilize project stakeholders May – January 2025	Status
Activity 0.1 CEJ Stakeholder mapping and analyses for Albania, North Macedonia and Montenegro	
Task 0.1.1 Stakeholders Mapping Report ABL, NMK and MNE	Done
Activity 0.2 CEJ Assessment Report for Albania, North Macedonia and Montenegro	
Task 0.2.1 Focus Group on Public Participation and Environmental Justice in ALB, NMK and MNE	Done
Task 0.2.2 Reporting on Focus Groups ALB, NMK and MNE	Done
Task 0.2.3 Preparation of the CEJ Assessment Report for ALB, NMK and MNE	Done
Task 0.2.4 Finalization of the CEJ Assessment Report	Done
Task 0.2.5 Meeting on Validation of the Assessment Report in ALB, NMK and MNE	Done
Task 0.2.5 Dissemination of the CEJ Assessment Report	Undergoing
Activity 0.3 CEJ Project activities	

organizational model facilitates the exchange of information and coordinates decision-making on environmental protection.

Task 0.3.1	Identification of the CEJ pilot Municipality in ALB and NMK	Done
Task 0.3.2	Preparation of the CEJ Grant Scheme in ALB and NMK	Done
Task 0.3.3	Organization of the Launch events in ALB and NMK	Undergoing

Activities to be completed during the implementation phase

Component 1 – Implementation phase: Access to environmental justice

Outcome 1. Enhance access to environmental Justice in the 3 countries of the Western Balkans: Albania, North Macedonia and Montenegro.		
Activity 1.1	Improve common understanding, coordination, and governance in environmental matters.	
Sub-activity 1.1.1	Organization of national roundtable discussions on environmental justice (ALB, NMK and MNE)	
Task 1.1.1.1 ALB	Preparation of national roundtable discussions on environmental justice in ALB	
Task 1.1.1.2	Delivering of national roundtable discussions on environmental justice in ALB	
Task 1.1.1.3	Preparation of national roundtable discussions on environmental justice in NMK	
Task 1.1.1.4 NMK	Delivering of national roundtable discussions on environmental justice in NMK	
Task 1.1.1.5	Preparation of national roundtable discussions on environmental justice in MNE	
Task 1.1.1.6 MNE	Delivering of national roundtable discussions on environmental justice in MNE	
Task 1.1.1.7	Reporting on national roundtable discussions on environmental justice ALB, NMK and MNE	
Sub-activity 1.1.2	Organization of a regional workshop on environmental justice (ALB, NMK and MNE)	
Task 1.1.2.1	Preparation of a regional workshop on environmental justice ALB, NMK and MNE	
Task 1.1.2.2 NMK	Delivering of a regional workshop on environmental justice organized in NMK	
Task 1.1.2.3	Reporting regional workshop on environmental justice (ALB, NMK and MNE)	
Activity 1.2	Strengthen the capacity of justice professionals in environmental justice (ALB and NMK)	
Sub-activity 1.2.1	Development of training modules on environmental law	
Task 1.2.1.1	Development of training modules on environmental law (ALB and NMK)	
Sub-activity 1.2.2	Training of trainers for national magistrate training schools	
Task 1.2.2.1	Preparation of the Training of Trainers (ToT) event in ALB.	
Task 1.2.2.2	Delivering of Training of Trainers (ToT) in ALB.	
Task 1.2.2.3	Preparation of the Training of Trainers (ToT) event in NMK.	
Task 1.2.2.4	Delivering of Training of Trainers (ToT) in NMK.	
Task 1.2.2.5	Reporting and conclusions Training of Trainers (ToT) for ALB and NMK	
Sub-activity 1.2.3	Development of legal tools ALB and NMK	
Task 1.2.3.1	Design of the legal tools in ALB and NMK	
Task 1.2.3.2	Testing the legal tools in ALB and NMK	
Task 1.2.3.3	Production of the legal tools in ALB and NMK	
Task 1.2.3.4	Presenting and distributing legal tools to all the stakeholders of the project in ALB	
Task 1.2.3.5	Presenting and distributing legal tools to all the stakeholders of the project in NMK	
Activity 1.3	Clarify the environmental justice reporting channels and legal remedies, improving their coordination and public accessibility. (ALB and NMK)	
Sub-activity 1.3.1	Establishing coordination mechanisms improving their coordination and public accessibility. (ALB and NMK)	
Task 1.3.1.1	Establishing coordination mechanisms improving their coordination and public accessibility and presenting in the regional Event in ALB	
Task 1.3.1.2	Establishing coordination mechanisms improving their coordination and public accessibility and presenting in the regional Event in NMK	

Sub-activity 1.3.2	Facilitating the coordination mechanisms to work (ALB and NMK)
Task 1.3.2.1	Facilitating the coordination mechanisms to work in ALB
Task 1.3.2.2	Facilitating the coordination mechanisms to work NMK

Component 2 - Implementation phase: Public Participation in environmental decision making

Outcome 2. Strengthen the capacities of authorities to promote citizen participation and improve its consideration in decisions and investments	
Activity 2.1	Analyze and clarify the public participation mechanisms for policies and strategies affecting the environment at the local decision-making level in two local Municipalities, one in ALB and one in NMK.
Sub-activity 2.1.1	Analysis of the needs of two pilot municipalities or local authorities identified in the inception phase (ALB and NMK)
Task 2.1.1.1	Preparation of the Memorandum of Understanding (MoU) in ALB and NMK
Task 2.1.1.2	Signature of the Memorandum of Understanding (MoU) with the municipality in ALB
Task 2.1.1.3	Signature of the Memorandum of Understanding (MoU) with the municipality in NMK
Task 2.1.1.4	Analysis of the needs of the pilot municipality in ALB
Task 2.1.1.5	Analysis of the needs of the pilot municipality in NMK
Task 2.1.1.6	Report of the needs and recommendations for the pilot municipality in ALB
Task 2.1.1.7	Report of the needs and recommendations for the pilot municipality in NMK
Sub-activity 2.1.2.	Development and implementation of tools and methodologies promoting public participation and its consideration
Task 2.1.2.1	Design of Public Participation tools
Task 2.1.2.2	Testing of Public Participation tools
Task 2.1.2.3	Production of Public Participation tools (Guidelines on procedures)
Activity 2.2	Improve the effective use of public participation and consultation tools in environmental impact assessments by widely disseminating relevant participatory tools at the local and national level.
Sub-activity 2.2.1	Presenting and distributing public participation and consultation tools, to make them effective through communications channels to both targeted municipalities (ALB and NMK)
Task 2.2.1.1	Presenting and distributing PP and consultation tools to pilot municipality in ALB
Task 2.2.1.2	Presenting and distributing PP and consultation tools to pilot municipality in NMK
Sub-activity 2.2.2	Presenting and distributing public participation and consultation tools to project stakeholders at the national level in ALB and NMK
Task 2.2.2.1	Preparation and delivering of public participation event at the national level in ALB
Task 2.2.2.2	Preparation and delivering of public participation event at the national level in NMK
Task 2.2.2.3	Reporting and conclusions on public participation component in ALB and NMK

Component 3 - Civic Engagement in environmental justice

Outcome 3. - Enhance environmental participatory approach by encouraging individuals to exercise their rights and actively participate in two of the targeted Countries: ALB and NMK.	
Activity 3.1	Empower and enable the civil society coalitions through a granting scheme, to participate in environmental justice matters and enhance their ability to contribute, and support local communities exercising their right to participate in addressing environmental problems at the level they occur and facilitate access to justice, with a special focus on women. (ALB, NMK)
Sub-activity 3.1.1 – Grant Preparation for AL and NMK	
Sub-activity 3.1.2 – Grant announcement for AL and NMK	
Sub-activity 3.1.3 – Concept note (coalition) preparation for AL and NMK	
Sub-activity 3.1.4 – Concept note evaluation in AL and NMK	
Sub-activity 3.1.5 – Full proposal preparation for AL and NMK	

Sub-activity 3.1.6 – Full proposal evaluation in AL and NMK
Sub-activity 3.1.7 – Contracting with coalitions from AL and NMK
Sub-activity 3.1.8 – Grant Implementation in AL and NMK
Sub-activity 3.1.9 – Reporting on Grants in AL and NMK

The description of each phase is provided below.

II.3.1.1. Launching Phase

1 - Recruitment of the Team Leader

The recruitment of the local project staff was coordinated and managed by Expertise France's project manager. The first position to be filled was the Local Team Leader (TL), who is responsible for providing strategic guidance, overseeing operations, and ensuring the successful execution of objectives. The selection procedures were based on EF's internal guidelines and procedures, which consisted of the evaluation of the following criteria: professional experience and expertise, education and qualifications, leadership and management skills, contextual understanding, as well as communication skills. Through this evaluation procedure, Ms. Entela PINGULI was pre-selected and her CV was submitted to the AFD for their final approval, which enabled her recruitment.

2 - Recruitment of the Administrative and Financial Officer - AFO

Following the recruitment of the Team Leader, the recruitment process focused on selecting an Administrative and Financial Manager (AFI), tasked with managing the financial and administrative aspects of the project, including managing the grants, financial planning and reporting as well as taking care of the logistical aspects of the project. The selection of the AFI, was also based on EF's internal format and procedures, which aims to select the applications that best meet the expectations of the project from the professional experience and qualifications point of view. Through this evaluation procedure, Mr. Endri NOCKA was selected.

3 - Purchase initial equipment (computer, security equipment, etc.).

In order to establish a functional team work, two computers, formatted and equipped with the necessary applications and connected with EF platforms/applications as well as two first-aid kits have been provided to the local team. The team also attended an online security induction meeting as well as a first aid training with the Albanian Red Cross to make sure they comply with EF's safety guidelines.

4 - Rental of the CEJ Convergence Project office in Tirana

The process of renting the project office followed several key steps to ensure the chosen space aligned with the project's needs, and Expertise France's legal, financial, and logistical requirements.

Initially, the needs were identified based on team size and operational activities. Subsequently, during June -August 2024 a market research was conducted via online platforms, local real estate agencies, and collaborators. Based on predefined criteria, market analysis, and preliminary negotiations, a shortlist of potential office spaces was compiled.

To ensure the selected space met project requirements and safety standards, site visits were conducted by an external company to assess conditions, layout, security features, and accessibility. These visits, carried out with security and compliance professionals, were followed by risk and compliance assessments for the shortlisted options. These evaluations considered security standards, the potential reorganization of the premises to meet project needs, and any additional costs negotiable with the owners.

Following these assessments, the office located in the ABA Business Center (Office 1402, Rr. Papa Gjon Pali II, Tirana, Albania) was selected. The lease agreement was then reviewed by

Expertise France and the owner's legal advisor, to ensure fairness and compliance with both Expertise France standards and local laws.

After finalizing and signing the lease agreement in English in December 2024, the contract was translated by a sworn translator and notarized by an Albanian notary to meet local legal requirements.

5 - Purchase project office equipment offices in Tirana.

Based on the proposed office layout and project requirements, a detailed list of office furniture, computer systems, and other essential equipment was prepared. Market research was conducted, and the procurement process was initiated to acquire the necessary items. The furniture of the office is still to be purchased.

6 - Administrative and financial set-up of the project

In order to facilitate the project implementation and to reach the Albanian law requirement in terms of VAT refund, EF has taken the necessary steps to open a bank account in Albania in September 2024. The opening bank account procedures, has begun with the identification of suitable banks (based on their reputation and service offerings), the registration of EF in Albania, and preparation and translation of required documentation. After the application bank reviews and approval, the bank account has been opened with Intesa Sanpaolo Bank and online banking access has been set up.

The process for obtaining VAT exemptions in Albania involves several procedural steps, as EF tax registration, Bank Account, submission of relevant documentation to the tax authorities etc. The application for VAT exemption is under preparation, and will be submitted to the Albanian authorities for review. Once the application is approved, the entity is issued a VAT exemption document and the team will have to report the different invoices on a specific platform

7- Field team training in Paris and online for EF implementation of procedures

The local team training was provided through two ways:

- Online learning through Expertise France platforms and communication
- Field visits in a form of workshop during three days in Paris in November 2024

The training process as a whole, was focused on the presentation of EF and AFD group such as: code of conduct and ethical policies; reporting, accountability, team coordination, presenting the EF available management tools such as guidelines on procurement and contract management, strategic planning, monitoring and evaluation (M&E), amongst others. A special attention was given to grant procedures and grants monitoring and financial management.

In addition, in order to meet the Standards, and as described above, the local team has been trained on security aspects and training related to security and first aid.

By combining these two channels, both the Team Leader and Administrative and Financial Manager have been equipped to perform their roles effectively, ensuring the success of projects under Expertise France.

8 - Context and project documents' analysis

The project team in Tirana has been collaborating closely with the project management sitting in EF Head Office in Paris and communicating intensively to clarify the content related issues to the technical offer, and budgetary issues. The collaboration was extended to the preparation of the project management tools according to the EF guidance. Different experts from the Financial, Procurement, Grants, Monitoring and Evaluation, and Legal departments assisted the project team in Tirana on the preparation of the CEJ Convergence project inception package and management tools.

9 - CEJ Convergence Project launching mission in three countries

From the 27th of May until the 13th of June 2024, the project team organized the first mission to launch the project "Climate and Environmental Justice convergence project in the Western Balkans including Albania, North Macedonia and Montenegro". The team consisted of Salomé Juan as the Project manager from Expertise France (Head office in France) and Entela Pinguli, Team Leader of the project (Project office Albania).

The CEJ Convergence Project team met with around 80 local and international stakeholders from the three targeted countries, confirming their interest to be part of this project and supporting the idea that environmental justice is essential for the prosperity and resilience of the Western Balkans, being in line with their policy and development trends, especially in light of the EU accession process.

During the mission in Montenegro, the partial engagement of Montenegro in the project received special attention. Discussions focused on increasing the involvement of Montenegrin stakeholders, particularly in the first component activities: the CEJ Assessment Report, the CEJ National Meeting, and the Regional Meeting of environmental justice stakeholders. This would necessitate some budget adjustments, which could be proposed to AFD within the existing CEJ Convergence Project budget for each component.

A report of the CEJ Convergence Project launching mission is an annex of the Assessment Reports which is under Annex 5.

10- Adaptation of work plan and activities and preparation of detailed project timeline

Based on the project objectives and goals, during the inception phase (September – December 2024), a work plan with a detailed project work plan has been elaborated and consulted back and forth with the specialists of EF HO. This work plan that aligns with the EF Standards/requirements include different aspects, as: Timeline and Schedule, Resources allocations, Roles and Responsibilities, Deliverables and milestones to be completed at various stages, Risk Assessment, Monitoring and Evaluation, Theory of Change. Human resources etc.

II.3.1.2. Inception Phase

The structure of the activities and tasks performed during the inception phase included the following.

Outcome 0. Inception phase: Analyzing the national systems of each targeted country regarding access to environmental justice and participation and mobilize project stakeholders (9 months; May 2024 – February 2025).

The launching mission took place in the three countries in May and June 2024. The project started with analyzes of the existing national systems regarding environmental justice and public participation in public decisions impacting the environment. This initial analysis allowed the project to:

- Meet with some of the national, regional and international stakeholders and confirm their interest, and role in participating in the project. The list of stakeholders met included main project counterparts such as representatives from the Ministries of Environment and Justice from ALB, NMK and MNE; Direct beneficiaries such as the School of Magistrates ALB and Academia for Judges and Prosecutors NMK, National Protected areas Protection of the Right to Free Access to Public Information and the Environmental Inspectorate from NMK; Local CSOs dealing with environment and justice issues in both countries etc. Additionally, the first mission met and initiated collaboration with the international stakeholders such as French Embassies from ALB, NMK and MNE; EU Delegations - Local Representation from ALB and NMK, and local AFD representatives. During the discussions, the project team consolidated the project's knowledge of the existing environmental justice systems as well as confirmed and refined the stakeholders' needs..

Activity 0.1 CEJ Stakeholder mapping and analyses for Albania, North Macedonia and Montenegro

Task 0.1.1 Stakeholders Mapping Report AL, NMK & MNE

Activity 0.2 CEJ Assessment Report

Task 0.2.1 Focus Group on Public Participation and Environmental Justice in AL, NMK, MNE

Task 0.2.2 Reporting on Focus Groups AL, NMK, MNE

Task 0.2.3 Preparation of the CEJ Assessment Report AL, NMK and MNE

Task 0.2.4 Local Meeting Organization for the Validation of Assessment Report in AL, NMK, MNE

Task 0.2.5 Finalization of the CEJ Assessment Report

Task 0.2.6 Dissemination of the CEJ Assessment Report results

Activity 0.3 CEJ Convergence project activities

Task 0.2.7 Preparation of the CEJ Grant Scheme in AL and NMK

Task 0.2.8 Identification of the CEJ pilot Municipality in AL and NMK

Task 0.2.9 Organization of the Launch events in AL and NMK

Given the varying levels of mobilization in the three countries covered by the project, the initial diagnostics had a different scope in Albania and North Macedonia on the one hand, and in Montenegro on the other hand. Below is presented the engagement of the three countries in the inception phase (May – January 2025).

	Albania and Macedonia	Montenegro
a	CEJ Convergence Project launching	CEJ Convergence Project launching

	mission	mission
b	CEJ Stakeholder mapping and analyses	CEJ Stakeholder mapping and analyses
c	CEJ Assessment Report	CEJ Assessment Report
d	Identification of the pilot Municipality	
e	Preparation of the CEJ Grant Scheme	
f	Dissemination of the EJ Assessment Report results at the launching event of the project	Dissemination of the EJ Assessment Report results at the launching event of the project

Activity 0.1 CEJ Stakeholder mapping and analyses for Albania, North Macedonia and Montenegro (7 months, June 2024 – December 2024)

During the Launching mission of the CEJ Convergence Project in May and June 2024, the project identified and met the majority of the project's stakeholders from Albania, North Macedonia and Montenegro. The mission provided the team with a better understanding of the stakeholders and their needs in these three countries:

- The representatives of the justice system including governmental officials, magistrates, teachers and educators, judges and prosecutors, justice and environmental experts from Albania, North Macedonia and Montenegro.
- The representatives of the targeted pilot Municipalities, one in Albania and one on the North Macedonia, where the project will assess and improve the public participation mechanisms for policies and strategies affecting the environment at the local decision-making level.
- The representatives from the environment and justice civil society organizations from Albania and North Macedonia establishing the CEJ CSO coalitions to facilitate the participatory approach by encouraging individuals to exercise their rights and actively participate in environmental cases and access to justice.

As part of the mapping and analysis of the stakeholders and their role in the process, focus group meetings and structured interviews were conducted with the stakeholders in each country. From October to December 2024, three project missions and several interviews were organized by the project team to introduce the Project to the targeted countries as well as:

- Build the project ownership among the counterparts, Ministries of Environment and Justice;
- Build connections and cooperation with the project stakeholders;
- Build the synergies among the other relevant donors currently running or interested in supporting the environmental justice in the Western Balkans.

The Launching Mission Report was prepared and the CEJ stakeholder database and mapping was initiated and further developed by the national experts during the Assessment Report preparation.

Activity 0.2 CEJ Assessment Report preparation (5 months, September 2024 – February 2025)

The CEJ Assessments' goal was to assess the current situation of environmental justice and recommend steps to improve public participation and access to justice in environmental matters in the three targeted countries: Albania, North Macedonia and Montenegro. It focusses on two pillars, both subject to a diagnostic analysis in each targeted country: environmental justice and public participation.

The outputs included three Country Assessment Reports that review the current legal and regulatory frameworks and practices; identify gaps and flows in the existing system with focus

on the implementation; recognize and promote some good practices from the targeted countries and EU; formulate comparative analyses of the targeted countries towards EU accession process and drawing some conclusions and sharing the recommendations for improving public participation and access to justice in environmental matters in each of the targeted countries³.

The CEJ Convergence Assessment Reports for Albania, North Macedonia and Montenegro were prepared by the team of national and international experts.

Regarding the national expertise, the Inception phase mobilized two key local experts for each targeted country from September 2024 until February 2025, resulting in the recruitment of six experts in total. The pair of experts in each country consisted of a legal professional with in-depth knowledge of the national environmental justice system and an environmental expert with in-depth knowledge of the national public participation framework, Aarhus convention international and national legal obligations, existing legal tools and practices.

National Expertise Mobilized	
Albania	
Mihallaq Qirjo	Public Participation Expert
Elvana Tivari	Justice Expert
North Macedonia	
Kiril Ristovski	Public Participation Expert
Bojan Trpevski	Justice Expert
Montenegro	
Ivana Vojinovic	Public Participation Expert
Olivera Kujundžić	Justice Expert

Regarding the international expertise, the project mobilized seven international experts selected and also engaged from November 2024, for the preparation of the CEJ Assessment Report.

International Expertise Mobilized		
Vincent Delbos	French	Honorary Judge, justice expert, and coordinator of the team of international experts
Laura Monnier	French	EU standards justice expert
Chloé Lailier	French	Justice and Civic engagement expert
Carmen Bouley de Santiago	French	EU Public Participation expert
Marine Fleury	French	EU Public Participation expert/ researcher
Otilia Pacurari	Romanian	Capacity Building expert
Sofia Azaiez	French	Gender expert

The Team leader organized two missions in the Project targeted countries in November and December 2024 to facilitate the contribution of the international experts to the Assessment Reports. Missions reports were prepared and recommendations taken into consideration in the Assessment Reports.

The content of the assessments addresses the following topics:

Environmental justice

- Stakeholder identification and analyses. A mapping of environmental justice actors and their commitment to the CEJ Convergence Project was developed.
- An analysis of legislation and legal proceedings from the courts, including the practice of alternative dispute resolution methods. Environmental justice, being fragmented, due to often multiple sources, received particular attention with a detailed identification of environmental disputes and procedures.
- The state of current national legal framework (standards, remedies, case law, distribution of competences) Some criteria and some indicators. SWOT or any other alternative analyses to identify strengths and weaknesses of environmental justice current mechanisms in terms of accessibility and readability for the citizens.
- Basic assessment of the environmental justice capacity needs while a more detailed needs assessment focused on the judiciaries will be further completed under the component 1.

Public Participation

- Stakeholder identification and analyses. A mapping of environmental public participation actors and their commitment to the CEJ Convergence Project was developed.
- An analysis of current legislation, regulations and participatory practices and mechanisms required by the law, applied by institutions related to public participation in decision making. Special attention was given to participation procedures within the framework of Environmental Impact Assessments (EIAs). The roles of relevant administrations in public consultations and the methodologies they use was also analyzed.
- State of public participation implementation in the country. The state of current national legal framework (standards, remedies, case law, distribution of competences). SWOT or any other alternative analysis identifying strengths and weaknesses of the PP current mechanisms in terms of accessibility and readability for the citizens.
- Proposal for the pilot Municipality (one in Albania and one in North Macedonia) to assess and assist in improving public participation at the local level.⁴

Cross-cutting issues

- EU accession process: this part was done in relation with harmonization with EU standards, bringing practices from the French and EU experience on implementation of Environmental *acquis* and use of other international legal tools and mechanism in perusing with environmental justice; commenting on the state of harmonization of Albanian, North Macedonian and Montenegrin legislation with the EU standards, and bringing recommendations on improvements especially in its enforcement.
- Gender equality: this section indicated recommendations to gender equality for each country, analyzing what could be improved in collaboration with the local authorities, bringing practices from the French experience in implementing gender balance in environmental justice; and identifying local good practices and constraints in the targeted countries.

In terms of methodology the project developed a participatory process which ensures engagement of the relevant stakeholders in identifying the findings and recommendations from the Assessment. Desk research, structured interviews and focus group discussions were the methodology applied with the stakeholders, as part of the mapping and analysis of the stakeholders and their role in the process. The findings and recommendations of the National Assessments were discussed and validated with the focus groups in each country. The focus groups and validation workshops served as a feedback mechanism for this process helping the CEJ Convergence Project shaping the component activities according to the stakeholder's particular needs. The participatory approach is meant to strengthen the relations with the

⁴ See sub activity 1.3

stakeholders and ensure their effective participation throughout the project implementation. This process is believed to help the project shaping the component activities according to the stakeholder's particular needs.

Task 0.2.1 Focus Group on Public Participation and Environmental Justice in AL, NMK and MNE

Three Focus group meetings and several stakeholder's interviews took place during the inception phase, precisely in September and October 2024. The focus groups and structured interviews focused on both pillars of the assessment:

Environmental justice

- State of environmental justice implementation in the country. The state of current national legal framework (standards, remedies, case law, distribution of competences...) Some criteria and some indicators.
- SWOT analysis to identify strengths and weaknesses of the Environmental Justice current mechanisms in terms of accessibility and readability for the citizens.
- Their representative role in the environmental justice system. What is needed to improve
- Environmental justice capacity building needs;
- What should be further done in relation with harmonization with EU standards?
- Any constraints to gender equality? What could be improved?

Public participation

- State of public participation implementation in the country (the legal framework, dynamics and practice of environmental public participation, distribution of competences).
- SWOT analysis to identify strengths and weaknesses of the public participation current mechanisms in terms of accessibility and readability for the citizens.
- Their representative role in the Environmental justice/ Public Participation system. What is needed to improve?
- Public Participation capacity building needs at the Municipal level.
- What should be further done in relation with harmonization with EU standards?
- Any constraints to gender equality? What could be improved?

Task 0.2.2 Reporting on Focus Groups AL, NMK, MNE

Reports of the three Focus Groups AL, NMK, MNE were prepared and recommendations of the stakeholders were taken into consideration in the Assessment Reports. Reports of those meetings are available as annexes for the Assessment Reports –Annex 5-. This work took place in November 2024. These meetings aimed at strengthening the relations with the stakeholders and ensure their effective participation throughout the project.

Task 0.2.3 Preparation of the CEJ Assessment Reports in AL, NMK and MNE

Preparation work for the CEJ Assessment Reports in AL, NMK and MNE involved extensive meetings, consultation between the local and international teams of experts, coordinated by the CEJ Convergence Project Team leader. The exchange between the local and international experts enabled discussions on consolidation of the findings from the stakeholder engagement, legal review, and comparative assessment into comprehensive national reports. It also helped the consolidation of recommendations to improve citizen participation and access to justice in environmental matters in the Western Balkans. It also assisted the process of assessment with the EU standards and best practices implemented in the EU, identifying common challenges and needs, particularly regarding the integration of European standards into national systems.

The proposed structure for the CEJ Assessment Reports included Environmental Justice and Public Participation Diagnostic Analyses in the following order:

- Environmental justice in the Western Balkans. Definition and specifics
- An overview of the national system regarding environmental justice and public participation
- Overview of the:
 - legal framework (standards, remedies, case law, distribution of competences)
 - governing infrastructures,
 - strategic documents and reforms in the justice and participation sectors
- Mapping of CEJ stakeholders⁵ and analyses of their roles and interactions, as well as identification of their expectations and interest in participating in the project;
- CEJ stakeholder's database;
- Assessment of environmental justice capacity building needs;
- CEJ good practices on Public Participation and Access to justice cases. Analysis of regulations, practices, and methodologies applied by institutional actors;
- CEJ available tools. Analysis of available tools (if any) to support professionals in carrying out their tasks;
- Assessment of environmental justice capacity building needs. Analysis of available training proposed by judicial training institutes, universities, and other training centers (including the civil service training center);
- State of play of strengths and weaknesses of the mechanisms in terms of accessibility and readability for the citizens to access to justice;
- Overview of Constraints. Analysis of barriers and constraints to gender equality;
- Comparison with international standards (including EU standards) and best practices implemented in France; Finally, the three national assessments may be subject to a comparative analysis to identify common challenges and needs, particularly regarding the integration of European standards into national systems.
- Conclusions and recommendations:
 - For the CEJ targeted stakeholder groups:
 - the representatives of the justice system;
 - the representatives of the targeted pilot Municipalities; and
 - the representatives from the environment and justice civil society.
 - For the project: Recommendations regarding potential impacts on the content of project activities, the theory of change, the logical framework, and/or the budget.⁶
- A series of recommendations on how to involve Montenegrin actors in the multi-country activities of the project.

Two missions were organized by the Team Leader for the integration of the international expertise in the Assessment process and facilitate the collaboration with the National experts.

The first mission took place from the 18th to the 22nd of November 2024 targeting Albania, Montenegro and North Macedonia, in order to meet six local experts in the targeted countries as well as meeting with some justice and environmental local stakeholders, embassies etc. The Local experts in each of the targeted countries were a good source of information and facilitation for this mission to be completed. The EU expert team consisted of Vincent Delbos, Otilia Pacurari, Laura Monnier and Chloé Lailier.

The second mission took place from the 16th to the 20th of December 2024 with the main objective to attend the three Validation Meetings for the CEJ Assessment Report findings and

⁵ The term "stakeholders" is understood in a broad sense, and includes institutional and non-institutional players, such as those from the civil society.

⁶ Any changes to the logframe or budget will be subject to an ANO from AFD. AFD has confirmed its agreement to review the logframe at the beginning of the project (rather than at the bid stage).

recommendations in Tirana, Podgorica and Skopje. The mission was prepared by the Team Leader of the project with the help of the six local experts in the targeted countries. The mission also included meetings with the CEJ project counterparts in Albania and a meeting with the Academia of Judges and prosecutors in North Macedonia. The EU expert team of the second mission consisted of: Vincent Delbos, Laura Monnier, and Carmen Bouley de Santiago.

The CEJ Validation Meetings were also available online so two international experts -Otilia Pacurari and Sofia Azaiez- could attend and give a presentation.

The Timeline of this task lasted from September to December 2024 in the span of a 4 months period.

Task 0.2.4 Local Meeting for the Validation of Assessment Report in AL., NMK and MNE.

Following on the participatory approach, the CEJ Convergence Project organized three Local Validation Meetings in December 2024, with the participation of the CEJ local stakeholders for the validation of the Assessment Reports. The purpose of such meetings was primarily to share the findings and recommendations and receive feedback. Secondly the meetings served as a platform of exchange of experiences on the environmental justice challenges at the EU scale, especially considering the EU accession process which these countries are undergoing. The presence of the international experts with the examples and analyses of such successes and challenges from the EU countries enriched the level of understanding, and enabled a good exchange among the participants. The three Reports of the Validation Workshops were prepared mentioning the validation of the findings and recommendations and are Annexes to the Assessment Report for each country.

Task 0.2.5 Finalization of the CEJ Assessment Report

The CEJ assessment reports were finalized by the responsible local experts after the validation of local stakeholders. The Project team facilitated discussions among the local and international experts especially on the comparative regional analyses for the three countries, where the findings will be associated to international standards (including EU standards) and best practices implemented in France and EU countries.

The CEJ Assessment findings and recommendations are used to better shape the CEJ Convergence Project, where the project activities will be more clearly designed based on the needs of the targeted stakeholders. The Assessment reports from AL, NMK and MNE are available as Annex 5 - Assessment reports. The Timeline of this task included work of the project team in November and December 2024.

Task 0.2.6 Dissemination of the CEJ Assessment Report results and Launching event

The CEJ Assessment report will be shared with the stakeholders in each country throughout different activities of the CEJ Convergence Project in the upcoming two years. The launching event will be a good opportunity to present some of the Assessment results and recommendations in Albania and North Macedonia.

The field team suggests to organize a national workshop in NME, where the Assessment Report recommendations could be discussed with the project's stakeholders and beneficiaries.

Finally, the three national assessment reports will be subject to a comparative analysis to identify common challenges and needs, particularly regarding the integration of European standards into national systems. These analyses will lead to the agenda and discussions of the Regional Event which will take place during the third year of the project implementation.

Activity 0.3 CEJ Convergence project activities (4 months, September 2024 – January 2025)

Task 0.3.1 Identification of pilot Municipalities in AL and NMK

The Team leader with the key local experts on public participation worked during the inception phase on the selection of the pilot municipalities (one in Albania and one in North Macedonia) which will work with the project to encourage effective public participation practices in environmental issues in their territory. The criteria of the selection of the Municipality was further developed by the experts including:

- Environmental criteria
- Capacity criteria
- Cooperation criteria
- Civic engagement criteria

A common methodology was proposed for both countries by the local experts to facilitate the selection of the two pilot municipalities for implementing local activities in the later stages of CEJ Convergence Project. The elaboration of this methodology was developed from October to December 2024.

Specifically, this common methodology included the following steps:

- Develop further the understanding of the selection criteria and agree in both countries;
- Identify potential pilot municipalities (2-3) based on the selection criteria in each country;
- Assist the discussions between the CEJ Convergence Project team and national authorities in selecting the local Municipality in each country.

Based on the comprehensive screening and evaluation of the municipalities against the established criteria, the following ranking reflected their suitability for implementing CEJ project activities. This ranking considered their environmental significance, institutional capacity, cooperation readiness, and civic engagement, as well as the opportunities and challenges specific to each municipality.

After consulting the Ministries of Environment and AFD and French Embassies in both countries, the Municipalities of Resen in North Macedonia and Elbasan in Albania are the selected pilot Municipalities under the Public Participation Component of the CEJ Convergence project.

The document presenting the selection and candidacy of the pilot Municipalities from ALB and NMK is available as Annex 4.

Task 0.3.2 Preparation of the CEJ Grant Scheme in AL and NMK

The priority of the Climate and Environmental Justice Grant Scheme is to facilitate the enforcement of the environmental justice through promoting environmental participatory approach, and facilitating access to justice in Albania and North Macedonia.

Productive dialogues with environmental and justice CSOs during the inception phase of the project have laid the groundwork for sector needs understanding, particularly where CSO coalitions show interest in participating in Climate and Environmental Justice matters in Albania and North Macedonia. The Call for the Grant Scheme would assist them in establishing such coalitions among the environmental and justice CSOs, but also with other relevant institutions in addressing and providing solutions to the environmental problems.

The overall objective of this call for projects is to enable the civil society coalitions in Albania to participate in climate and environmental justice matters, enhance their ability to contribute,

and support local communities exercising their right to participate in addressing climate and environmental problems at the level where they occur, with a special focus on women.

The specific objective(s) of this call for projects are:

1. Improve public understanding of the right to participate in climate and environmental matters and enhance their ability to exercise this right through access to justice.
2. Assist the public report and take legal actions against environmental violations.

The total amount of financial support made available by the Project in each country was changed from 160 000€ in Albania and 217 358€ in North Macedonia to 190 000€ in Albania and 187 358€ in North Macedonia, upon approval of the AFD, in order to balance the two amounts and take into consideration geo-economic factors such as territory and population.

The CEJ Grant scheme does not foresee requirements related to Co-financing, due to the fact that this is a very difficult undertaking for the CSOs in the Western Balkans, where the local funds provided by the Governments supporting Environmental development are almost not existent.

This CEJ Grants scheme package was developed according to the Expertise France Grants standards and approved by AFD, before they were launched in January 2025⁷. The CEJ Convergence Grants Guidelines explain the rational of the partnership into the coalition and the project strategy. The CEJ Convergence Grants Scheme consist of two stages:

- Concept Note (CN)
- Full Proposal (FP).

At the CN stage, the Grant Call asks the CSOs to establish their coalitions. The Call has invited environmental and justice CSOs to collaborate with each other to improve environmental justice in their countries. The possible number of such coalitions would be limited in both countries, as the subject is already complex and emerging.

At the FP stage, the CSOs will be required to explain the activity plan and details of the budget. The submission deadline for CNs is foreseen for the 10th of March 2025. Time line for developing the proposal will be for 45 days. Deadline for the full proposal is in April 2025. The Grant Contracting and implementation can be up to 15 months and is estimated to start in May 2025.

One CSO coalition per country will be finally granted. Timeline of the preparation of the Grants Package comprised work of the project team from October to December 2024.

The Expertise France Training in November 2024, and several consultation meetings with the EF head-office grant experts were comprised in the CEJ Grant scheme preparations.

Task 0.3.3 Organization of the Launch events in AL and NMK

Both final outputs of the inception phase: The CEJ Assessment Reports and the CEJ Convergence Project plan, will be introduced during the project launching events, which will take place in Tirana and in Skopje respectively on the 17th and 19th of February 2025. The event might gather around 20-30 stakeholders in each country. The possible agenda of such a meeting would include:

- Greetings from the counterparts
- Presentation of the CEJ Convergence Project
- Short presentation of the Assessment findings and recommendations from the Experts

7 Annex 6 – CEJ Convergence Grant Packages

Inception phase

Results of the inception phase:

- The team possesses a comprehensive and in-depth understanding of the systems regarding access to environmental justice and public participation.
- Project activities are adapted and refined based on the diagnostic results, particularly the expectations of partners.
- Project partners are fully informed, and their interest in participating in the project is confirmed.
- Key technical deliverables:
 - Country assessments for Albania North Macedonia and Montenegro
 - Updated fully achievable version of the CEJ proposal

Inception phase timeline:

- M0 to M10 (May 2024 – February 2025)

Inception phase resources used:

- 150 man days - National/Regional expertise⁸ in environmental justice.

Profiles considered: experts with a deep understanding of the national environmental justice system and/or a strong network within environmental justice actors.

- 165 man days - National/Regional expertise in public participation.

Profiles considered: expert from civil society and/or an institution in charge of public participation, with a good knowledge of national participation practices on environmental issues.

- 55 man days - French/International expertise⁹ in environmental justice.

Profiles considered: Experts with extensive experience in needs analysis for cooperation projects and knowledge of EU member states' environmental justice and best practices.

- 30 man days - French/International expertise in public participation.

Profiles considered: Expert in participation engineering with significant experience in a public institution responsible for public participation.

- 9 man days - gender expertise for the integration of a study on barriers to gender equality in Albania and North Macedonia.

Profiles considered: Gender expert with a knowledge of Justice or public participation.

- 2 man days - French/International expertise in Monitoring and Evaluation.

Profiles considered: Expert with a knowledge of Monitoring and Evaluation.

- 2 man days – National expertise in Communication.

Profiles considered: Expert with a knowledge of Communication.

- 5 man days – National expertise in Monitoring and Evaluation.

Profiles considered: Expert with a knowledge of Monitoring and Evaluation.

Inception phase organization and logistics resources

Logistical resources linked to the organization of expert's missions in the three countries.

- One international expert mission visiting the targeted countries (AL, NMK, MNE)
- 3 Focus Groups (AL, NMK, MNE) and international experts' participation
- 3 Validation meetings (AL, NMK, MNE) and international experts' participation
- 2 Launching events (AL, NMK) and EF and international experts' participation

⁸ National/regional expertise is understood to include expertise provided by key experts, the Team Leader and short-term experts.

⁹ French/international expertise is understood to include public, private and EF in-house expertise.

II.3.1.3. Component 1 - Access to environmental justice

The following activities are part of the designed Inception Report and are about to be implemented during 2025 and 2026.

Outcome 1 - Enhanced access to environmental Justice in the 3 countries of the Western Balkans: Albania, North Macedonia and Montenegro. (21 months, February 2025 – October 2026)

Environmental law in the Western Balkans is complex, technical, and fragmented, often lacking a holistic approach. The Assessment Process during inception phase in Albania, North Macedonia and Montenegro confirmed that the understanding of environmental justice varies among stakeholders and is often limited to criminal offenses. Effective environmental protection requires coordination and cooperation among various actors, making it essential for stakeholders to have a forum to exchange expertise and needs.

The project will adopt a cross-cutting approach for the National and Regional events, inviting all relevant stakeholders, including judges, prosecutors, Ministries of Justice and Environment, high judicial councils, justice and environmental inspections, lawyers, bar associations, public services, police, judicial experts, training schools, civil society, universities, and the scientific community. Environmental law is rapidly evolving to address climate challenges, creating new avenues for legal recourse and highlighting the need for training and technical assistance.

The CEJ Convergence Project will engage two Key Legal Experts under the Component 1, one in Albania and one in North Macedonia to assist with project activities related to this component, assisting the team leader also collaborating with the International experts on the quality implementation of the Component 1 activities.

Activity 1.1 Improve common understanding, coordination, and governance in environmental matters. (17 months, February 2025 – June 2026).

Activity 1.1 aims to bring together the national actors in environmental justice to engage a collective reflection on the definition of environmental justice within their national system, and identify their needs – for coordination, governance, tools and methodologies – with a view to enhancing its effectiveness. These gatherings will take place at the national level (1.1.1), regional level (1.1.2).

Sub-activity 1.1.1 Organization of national discussions on environmental justice in Albania, North Macedonia and Montenegro (9 months; February 2025 – October 2025)

The project will propose the organization of 2 roundtables one in Alb and one in NMK and one workshop in MNE to facilitate discussions and bringing together a wide panel of environmental justice stakeholders in each country coming from Justice and Environmental systems, identified already during the Assessment process in the three countries. While in ALB and NMK the project will apply a longer and more comprehensive approach with the local stakeholders, a National Workshop will be organized in Montenegro in April 2025. National Roundtables and workshop will be applying a methodology inspired by the work of the French inspectorate and its report "*Une Justice pour l'Environnement*"¹⁰, whose success is intrinsically linked to its cross-cutting nature of the different roles and functions of the stakeholders, including lawyers and researchers. As the CEJ Convergence Project strives to ensure the participation of all national stakeholders in environmental justice, these events are expected to endeavor to maintain a participatory, comprehensive, and transversal approach reflecting the nature of environmental justice. It will engage the stakeholders of the environmental justice

¹⁰ See in French only:

¹⁰ https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/migrations/portail/art_pix/rapport_justice_pour_environnement.pdf

in the three countries of the Western Balkans during the inception phase, mapped their roles and responsibilities, and is inviting them in three round tables which aims at improving common understanding, coordination, and governance in environmental matters.

The standard agenda of each roundtable would include: A preparatory report on main environmental justice priorities in each country, with the integrated approach addressing three main directions of work: How to prevent? How to prosecute and judge? How to repair and rehabilitate?

The methodology of the roundtable will include a day of meeting with a plenary and workgroup discussions to prepare practical actions and recommendations for each of the three items. A final plenary will draw the conclusions of the groups work.

The national roundtable will bring in each of the three countries.

- Preparation: A comparative analysis of the results of the national roundtable discussions held in ALB and NMK and MNE could help to identify common issues and needs between the countries. Based on this, an agenda including a series of conferences on these topics and exchange moments will be proposed to the participating national authorities.
- Workshop: Bringing together environmental justice actors (about 30 local CEJ stakeholders representing different aspects of the environmental justice), in each of the three countries, to discuss around priority themes and solutions on the identified common needs and challenges. Part of the workshop will be devoted to international cooperation in environmental matters to enhance efficiency among the three countries.
- Conclusions: Following this workshop, the project can produce a workshop report that will compile the main common needs and tools identified by the stakeholders. The workshop report should aim to publicize the issues and proposed solutions to a wider audience.

An advisory National Technical Committee (NTC) will be established in each country during the national roundtable.

The members would consist of:

1. Key CEJ Convergence Project experts (National experts on environment and justice, international experts on environmental justice, and gender)
2. Other CEJ stakeholders (e.g. CSOs, representatives of magistrate schools, lawyers, prosecutors, environmental inspectors, police department, mayors of the pilot municipalities etc.).
3. CEJ NTC functionality and role would be developed at the national roundtables.
4. The scope of the topics addressed will be subject to validation and prior discussions with partners so as to adapt the activities to the specific needs of the countries concerned. Among the subject that may be studied:¹¹
 - The definition of environmental justice. Given the technical and fragmented nature of this area of law (with provisions contained in criminal law, environmental law, administrative law, civil law, agricultural law, mining law, etc.), it is often unfamiliar to stakeholders. Reflection will be conducted on the overall scope of environmental justice.
 - The need for reliable, accurate, and comprehensive statistical data on environmental judicial procedures, seeking to identify suitable tools such as case evaluation dashboards.
 - The need for scientific assistance (judicial experts) for legal professionals, especially

¹¹ The topics proposed here are based on the directive on the protection of the environment through criminal law, the round tables held in France in 2019 in preparation for the report "Justice for the environment", and the work of the COPEIJ project implemented by Expertise France.

judges and prosecutors: given the high technicality of environmental litigations, the quality of justice in this area depends on the scientific and technical support provided to magistrates. The scope and extent of these needs will be analyzed, and suggestions for improvements or tools may be proposed (for example, a mapping of environmental risks, a list of technical assistants and judicial experts available to the judiciary, definition of criminal priorities, consultation and cooperation processes between the police and the judiciary).

- Organization of the judicial system and the legal remedies against environmental damages. For example, the distribution of competencies between jurisdictions, criteria related to the admissibility of legal claims, treatment of emergency cases etc.
- The specialization needs of justice actors: a survey of existing training programs at national judicial training schools as well as universities will be conducted in the initial assessments. Based on this, discussions may be held on the needs of actors, with the identification of priority training topics and the possibility of developing shared training programs among different stakeholders.
- Mechanisms for preventing environmental harm: as environmental damage is often irreversible; prevention mechanisms are particularly important. The project may propose a discussion on primary, secondary, and tertiary prevention mechanisms, such as public prevention (access to environmental information and justice), police prevention (investigation tools, coordination of data collection), and judicial prevention (identification of emergency environmental procedures such as injunction procedures, implementation of the preventive and punitive offense of serious endangerment to the environment).
- Remediation of environmental harm: evaluation of damage and methods to prioritize for its repair can be discussed, and remedial mechanisms or compensation schemes, as well as restoration techniques, can be addressed.
- Corporate accountability: measures that can be taken to hold legal entities accountable for environmental damage can be examined, with a focus on monitoring the legality of supply chains between parent companies, subsidiaries, and subcontractors. The project will propose an overview of applicable national and international legislation, legal proceedings, and available tools to hold these entities accountable.
- Corruption in environmental matters: environmental damage is often facilitated through corrupt practices involving public officials. This theme could be interesting to address because (1) it integrates elements of administrative law often not covered in environmental justice and (2) it would link with Component 2, whose main beneficiaries will be public officials exposed to this risk of environmental corruption, as well as with the AFD anti-corruption fund project, which will cover North Macedonia and Montenegro.
- International cooperation in environmental justice: environmental offenses and their perpetrators often transcend borders; environmental cases are often transnational in nature. It is therefore necessary for national authorities of countries facing such offenses to cooperate with each other to enhance the effectiveness of responses. The project will propose addressing this theme during national roundtable discussions, as an introduction to the joint discussion which will then take place at the regional workshop (sub-activity 1.1.2.).

For each topic addressed, an assessment will be made of the current situation in the relevant country, and avenues for improvement will be explored through the identification of needs and the formulation of solutions to address them.

Following on the CEJ Convergence Project plan, the project team developed specific tasks which brings information on the type of actions needed to be completed under this sub activity:

Task 1.1.1.1 Preparation of national roundtable discussions on environmental justice in ALB

Preparation of the national roundtable discussions in Albania will consist in collecting relevant data through questionnaires and stakeholder hearings which occurred during the inception phase. CEJ Convergence Assessment in ALB findings and recommendations will be the main resource for organizing the national roundtable, however a dedicated survey prior to the roundtable might be also conducted. Since the time of the national roundtable is foreseen towards the end of 2025, some preliminary meetings and consultations with the local stakeholders and the key project experts will take place in September 2025.

Task 1.1.1.2 Delivering of national roundtable discussions on environmental justice in ALB

This event consists of organizing a one-day event as roundtable at the national level in AL with the participation of 30 stakeholders. The agenda of the event will address findings and recommendations of the CEJ Convergence Assessment in AL. It will involve the involvement of the international experts and simultaneous translation. The Election period around May 2025, is taken into consideration and the time of the national roundtable is foreseen towards October 2025, where we can expect the new government to be operational in Albania. Some preliminary meetings and consultation with the local stakeholders and the key project experts will take place in September 2025.

Task 1.1.1.3 Preparation of national roundtable discussions on environmental justice in NMK

Preparation of the national roundtable discussions in North Macedonia will consist of collection of relevant data through questionnaires and stakeholder hearings happening during the inception phase. CEJ Convergence Assessment in NMK findings and recommendations will be the main resource for organizing the national roundtable, however and a dedicated survey prior to the roundtable might be also conducted. The roundtable is planned towards October 2025 and some preliminary meetings and consultation with the local stakeholders and the key project experts will take place in September 2025.

Task 1.1.1.4 Delivering of national roundtable discussions on environmental justice in NMK

This event consists of organizing a one-day event as roundtable at the national level in NMK with the participation of 30 stakeholders. The Agenda of the event will address findings and recommendations of the CEJ Convergence Assessment in NMK. It will involve the involvement of the international experts and simultaneous translation. Following the project plan, the meeting is towards October 2025.

Task 1.1.1.5 Preparation of national workshop discussions on environmental justice MNE

The national workshop in MNE is a result of the interest indicated by the stakeholders during the project inception phase and preparation of the Assessment Report for MNE. It is a newly proposed activity added to the plan, in order to accommodate this interest for such discussions at the national level. Preparation of the roundtable discussions in MNE will consist of collection of relevant data through questionnaires and stakeholder hearings happening during the inception. This activity will be managed within the budget for the National Roundtables. The work for the preparations of this event is slighter compared to the National Roundtables, since there are no Key National experts involved and the work will be accomplished by the international project expert team. The Convergence Assessments in MNE findings and recommendations will be the main resource for organizing the national workshop, however a dedicated survey prior to the workshop might be also conducted. The workshop is planned in April 2025 and some preliminary meetings and consultation with the local stakeholders and the key project experts will take place in March 2025.

Task 1.1.1.6 Delivering of national workshop discussions on environmental justice MNE

This workshop will consist of organizing a one-day event at the national level in MNE with the participation of up to 30 stakeholders. The Agenda of the event will address findings and recommendations of the CEJ Convergence Assessment in MNE. It will involve the involvement of the international experts and simultaneous translation. Following the project plan, the meeting is foreseen in April 2025.

Task 1.1.1.7 Reporting on national roundtable discussions on environmental justice AL, NMK, MNE

Reports of the events will be prepared by the local key experts in ALB and NMK and the International Project Team in MNE and shared with the local stakeholders participating in the workshop but also further to the national level.

Sub-activity 1.1.2 Organization of a regional workshop on environmental justice for Albania, North Macedonia and Montenegro (5 months, March 2026 – July 2026)

Following the three national roundtable's discussions in ALB, NMK and MNE, a regional workshop may be organized bringing together stakeholders from all the three countries. The regional workshop preparations will take place in each of the targeted countries with the national roundtables. The regional workshop will bring together about 15 stakeholders from each of the targeted countries (AL, NMK, MNE). Legal and Public Participation tools developed by the project will be presented by the beneficiaries and their further use in the targeted countries will be promoted through local and national meetings planned in the working plan. It will include a collection of relevant national and EU case law examples in environmental matters. It will also bring statistical data on environmental justice cases and expertise. At the regional workshop, the project will aim to establish a CEJ coordination committee, bringing together judges, prosecutors and other stakeholders in environmental criminal justice, modelled after the one organized in France on Fight against Environmental Delinquency COLDEN¹², which aimed at bringing together different justice and environmental stakeholders from the competent prosecutor to all other stakeholders.¹³ These local committees headed by both the prosecutors and the prefect of the local Municipality in France gathered to discuss environmental situations and cases to coordinate and separate the work between administrative law enforcement and environmental crime. In such discussions organized in the form of roundtables in France, were invited other relevant stakeholders such as environmental agencies, criminal investigations (police force or specialized units), and CSOs.

National and International experts will bring case studies and practical examples which highlights positive developments and also challenges from the targeted countries as well as from the EU countries.

Following on the CEJ Convergence Project plan, the project team developed specific tasks which brings information on the type of actions needed to be completed under this sub activity:

Task 1.1.2.1 Preparation of a regional workshop on environmental justice ALB, NMK, MNE

Preparation work will be done by the national experts with the assistance of the international experts. The content of the discussions led by the agenda will be based on the findings and recommendations of the CEJ National Assessment Report and also a follow up of the national roundtables.

¹³ Following the success of this practice, operational committees were institutionalized in France by Article 2 of the Decree of September 13, 2023. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000048074370>

Due to the different involvement of the three countries, the project will need some preparations as part of this regional event which will need applying a regional approach/process, and identify some common challenges but also identify some success stories from each of the countries, which is worth sharing at this event foreseen already in the third year of the project implementation. Such a process might include more consultations with certain stakeholders to ensure their active participation in the process. Such work is foreseen in 2026.

Task 1.1.2.2 Delivering of a regional workshop on environmental justice in NMK

A regional workshop will be organized with the participation of up to 45 people from the three countries. This will cover the logistics for the three National Delegations as well as national and international/International experts, including the translation arrangements. The regional workshop is planned to take place in the third year of the project implementation (around June 2026), in Ohrid, North Macedonia. By this time the project will have several legal and public participation products and tools produced by the project, as well as a wealth of experience to share among the stakeholders.

Task 1.1.2.3 Reporting regional workshop on environmental justice (ALB, NMK, MNE)

Regional workshop will be reported and shared with the participants. Ideas of the regional workshop will be important and noted also in the project Reports to the EF and AFD as by this time, the project will reach its peak maturity level in terms of ideas and priorities which will need further attention with funding.

Activity 1.1 Methodology

Based on the stakeholder and recourse analyses and mapping produced during the Inception Phase, the activity will be divided into three phases:

1. Preparation of two roundtable discussions (ALB, NMK) and a workshop (MNE) in each of the targeted countries (maximum 3 months):¹⁴
 - Collection of relevant data through questionnaires and stakeholder hearings happening during the inception phase is the bases of the round table agenda and discussions. However, the project will also prepare a survey for the stakeholders. This preparation will be led by the key local experts on Public Participation and Environmental Justice and is expected to will enable the right participation and a proper Agenda for the discussions to be organized during the roundtable sessions.
 - Stakeholder awareness to ensure their participation. The relevant CEJ stakeholders are aware of the project through the previous CEJ Focus Groups and Validation Workshops, where the findings and recommendations of the CEJ Assessment Report were shared and discussed.
 - Development of the national roundtable agendas with the identification of relevant speakers (local and international experts). The aim of these meetings is to bring the relevant stakeholders, their roles and their concerns in a round table in each country, where they can discuss their challenges and share their experiences in addressing environmental concerns, as well as explore their access to justice pathways.
2. Organization of two roundtables (ALB and NMK) and one workshop (MNE), with the participation of an extensive panel of stakeholders, with the aim of reaching a common understanding and identifying needs to ensure the improvement of environmental justice efficiency. Three missions will be organized in the Region with the participation of the international experts, one in March which will deal with the preparation of the workshop in Montenegro, one in April which will relate to the Montenegrin Workshop delivering discussions for the upcoming national roundtables in ALB and MNG, and another one in

¹⁴ Conditions permitting, the team will do its utmost to keep round-table preparation time as short as possible.

September for the preparations of national roundtables in ALB and MNG.

In principle, the agenda will include different presentations from the local and EU Environmental Justice practices and provide a platform for discussing the future actions at the local and national levels. The participation of the CEJ counterparts at the decision-making levels, such as Ministry of Justice and Ministry of Environment for each country foresees their engagement from the very early stage of preparations. These decision-making institutions are invited as co organizers of such events, thus increasing the ownership of the process and its outcomes.

3. Formulation of a report with recommendations to improve the efficiency of the justice system, and submission to the Ministries of Justice and Environment ¹⁵ (3 months) from each country. Application of an integrated approach to the solution will produce recommendations.

The establishment of an advisory CEJ National Technical Committee (NTC) will also be initiated at the national roundtables. The members would consist of:

- Key CEJ Convergence Project experts (national experts on environment and justice, international experts on environment, justice, and gender)
- Other CEJ stakeholders (e.g. CSOs, representatives of magistrate schools, lawyers, prosecutors, environmental inspectors, police department, mayors of the pilot municipalities etc.).
- CEJ NTC functionality and role would be developed at the national roundtables.
- The scope of the topics addressed will be subject to validation and prior discussions with partners so as to adapt the activities to the specific needs of the countries concerned. Among the subject that may be studied:¹⁶

In terms of communication, the report will be published and distributed further to a larger number of potential stakeholders. The recommendations will be broadly shared with the stakeholders and brought into the discussions of the regional event later in the third year of the project implementation.

The regional workshop preparations will start from the national roundtables. The regional workshop will bring together about 15 stakeholders from each of the targeted countries (AL, NMK, MNE) and will serve as a platform for sharing experiences among the stakeholders and among the countries.

Legal and Public Participation tools developed by the project will be presented by the beneficiaries and good methods of work will be promoted. Relevant national case law examples in environmental matters from the targeted countries and also EU, as well as statistical data on environmental justice cases and expertise will also be presented. A CEJ regional coordination committee, bringing together judges, prosecutors and other stakeholders in environmental criminal justice, modelled after the one on Fight against Environmental Delinquency (COLDEN), will be perused in the Regional Workshop.

Activity 1.1 Key deliverables:

- Three reports from the national roundtables/workshop containing recommendations in the shape of an action plan for improving environmental justice in each country.
- A report from the Regional Workshop with the participation of the stakeholders from the three countries ALB, NMK, MNE.

¹⁵ In France, the recommendations of the "Justice for the Environment" report were subsequently incorporated into the law of December 24, 2020. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000042737977>

¹⁶ The topics proposed here are based on the directive on the protection of the environment through criminal law, the round tables held in France in 2019 in preparation for the report "Justice for the environment", and the work of the COPEIJ project implemented by Expertise France.

Activity 1.2 Strengthen the capacity of justice professionals in environmental justice in Albania and North Macedonia (11 months, September 2025- July 2026)

Environmental being an emerging field, evolving rapidly with scientific knowledge and increasing pressure from public, legal professionals are regularly faced with new texts and procedures to apply. However, the knowledge of legal professionals (particularly judges) in environmental law is essential for the proper effectiveness of environmental justice.

In Albania and North Macedonia, the national schools for training judges and prosecutors have been supported by different donors for developing modules on environmental justice. The Albanian training school has recently launched an initial training module in this field.¹⁷ Similarly, in North Macedonia, there are initiatives funded by EU and UNDP on supporting the development of environmental justice modules for the Academia of judges and prosecutors. The CEJ Convergence project will therefore need to maintain close collaboration with both training schools and make sure the activities under Component 1 answer real needs by bringing an added value.

Activity 1.2 aims to increase the capacity of justice professionals through the development of thematic modules (1.2.1.) and the training of trainers for national magistrate training schools (1.2.2.), as well as the development of tools for legal professionals (1.2.3.).

Sub-activity 1.2.1 Development of training modules on environmental subject (4 months, September 2025 – December 2025)

Following the roundtable discussions and based on the recommendations from the activity 1.1, the project will conduct an in-depth analysis of training needs in close collaboration with the national magistrates training schools in Albania and Northern Macedonia. This analysis will aim to identify an area of environmental law that requires increased specialization among judges, taking into account national priorities, case volume-related needs, professional interest, and existing training programs. Priority will be given, where possible, to a common thematic focus between the two countries.

The development work will be led by the Key legal national trainer/expert in close cooperation with the international expertise engaged under the component 1 of this project. The project will involve national magistrate training schools at all stages in the development of the modules, to ensure that they fit into their official training programs. Depending on the chosen theme and needs expressed by the magistrate training schools as the main target of this activity, the training courses could be designed to, and subject to discussions with the schools in both countries.

Among the themes pre-identified considering AFD's appraisal mission and portfolio:

- Corruption in environmental matters;
- Pollution (particularly water contamination, soil and air pollution as a major problem in capital cities in the region);
- Illegal waste dumping.

Additionally, the CEJ assessment reports indicated the need to assist the judges on how to assess climate vulnerability / impacts through facilitating litigation. This is a difficult issue to understand and not really addressed at any level in the Region, therefore there is a need in sharing an EU methodology on this aspect.

The modules developed would have both a national and an international component, which

¹⁷ Training developed in collaboration with the OSCE.

will include also best practice from the national and professional levels, identified already at the Assessment of the Environmental Justice Report. Specific attention will also be placed on inter-institutional and international cooperation to ensure the effectiveness of environmental justice.

It is the intention of this project to design these training courses by reaching a wider audience of environmental justice professionals, such as lawyers, investigators, mediators, specialized assistants, environmental experts etc.

The added value of these modules will be in the proposal of an integrated approach involving civil society and police investigators, scientists, prosecutors, judges and lawyers. Since the education of the magistrates in both countries have taken the attention of different donors such as OSCE, EU and UNDP, the project is paying a special attention to coordination of donors' support to try avoid overlapping. The core of the proposal tackles two main subjects, including the role of the scientific expertise in the justice process, and the treatment of environmental emergencies by the justice system.

Following on the CEJ Convergence Project plan, the project team developed specific tasks which bring information on the type of actions needed to be completed under this sub activity:

Task 1.2.1.1 Development of training modules on environmental subject in ALB and NMK.

This task will be led by the National Legal Expert/Trainer and comprises the engagement of the international expertise (Legal Trainer and Magistrate). The work will take place in parallel in both countries and the working language would be in English. The Training curricula will be developed in English and the CEJ Convergence Project will coordinate the translation of ALB and NMK training modules to the local languages.

The CEJ Convergence Project will coordinate the engagement in the process of the international justice experts for the development of the environmental training curricula for both countries. A meeting of the schools of Magistrates from ALB and NMK will be organized and enabling the sharing of existing curricula and legal tools in both countries. The meeting can help shaping the cooperation between these two institutions.

Sub-activity 1.2.2 Training of trainers for national magistrate training schools (5 months, December 2025 – April 2026)

Once the modules are developed, the project will organize a Training of Trainers (TOT) workshop at each of the two partner schools. These TOT sessions will bring together trainers selected by the training schools and will familiarize them with the training module and associated pedagogical engineering techniques.

By ensuring that schools have the autonomous capacity to deliver training over the long term, these training-of-trainer courses guarantee the sustainability of the impact of modules developed by the project.

Following on the CEJ Convergence Project plan, the project team developed specific tasks which brings information on the type of actions needed to be completed under this sub activity:

Task 1.2.2.1 Preparation of the ToT Event in ALB

Since the TOT will take place in each country, the CEJ Convergence Project will coordinate the preparations of the logistics of such an event in each country. This work includes also the coordination of the EU Justice expertise in the preparations in ALB.

Task 1.2.2.2 Delivering of ToT in ALB

The ToT event in Albania foresees the participation of about 20 people and would last for about 2 days. Project would cover all the expenses of food, travel and accommodation of the participants and national and EU justice trainers related to this event. Since the Training will take place in the local language, translation in AL language would be additionally provided for the international participants for both full days. Training foresees ToT certification reward for the Judges and Prosecutors participating and will provide about 20 certificates in ALB. The ToT will be evaluated by the participants in ALB.

Task 1.2.2.3 Preparation of the ToT Event in NMK

The CEJ Convergence Project will coordinate the preparations of the logistics in NMK. This work includes also the coordination of the EU Justice expertise in the preparations in NMK.

Task 1.2.2.4 Delivering of ToT in NMK

The ToT event in NMK foresees the participation of about 20 people and would last for about 2 days. Project would cover all the expenses of food, travel and accommodation of the participants and national and EU justice trainers related to this event. Since the training will take place in the local language, translation in MK language would be additionally provided for the international participants for both full days. Training foresees ToT certification reward for the Judges and Prosecutors participating and will provide about 20 certificates in NMK. The ToT will be evaluated by the participants in NMK.

Task 1.2.2.5 Reporting and conclusions ToT in AL and NMK

CEJ Convergence Project will prepare reports of the TOT in each country highlighting the positive experiences, challenges and lessons learned. The National legal trainer and the EU legal experts will lead the work for the preparation for this output.

Sub-activity 1.2.3. Development of legal tools in Albania and North Macedonia (11 months, September 2025 – July 2026)

Following on the CEJ Convergence Project plan, the project team developed specific tasks which brings information on the type of actions needed to be completed under this sub activity:

Task 1.2.3.1 Design of the legal tools in ALB and NMK

Based on the results and recommendations of the CEJ Convergence Assessment Reports and the consultation with the beneficiaries of the Component 1, the project expert team will support the development of one or more environmental justice legal tools. The selection will be made in consultation with the national authorities of the countries concerned, and according to the necessary/available resources. Priority will be given to tools common to all three countries. Among the tools that may be considered:¹⁸

- A collection of relevant national and international case law in environmental matters;
- A dashboard for evaluating cases, aimed at improving statistical data on environmental justice;
- A directory of experts whom judges can call upon for cases requiring scientific technical expertise;

The establishment of operational committees in Albania and North Macedonia , will be modelled after a French experience with Operational Committees for the Fight against

¹⁸ Subject to the opinions of project experts, discussions with partners and the results of the round tables.

Environmental Delinquency called COLDEN.

The work for designing legal tools would involve coordinating the work of the National and International experts with the main legal beneficiaries in both countries. The project will coordinate the logistics and travel organization for the international experts to be part of the activities related to the design of the environmental justice legal tools in AL and also in NMK.

Task 1.2.3.2 Testing the legal tools in ALB and NMK.

The work for the testing of the legal tools would involve coordinating the work of the National and International experts with the main legal beneficiaries in both countries. As mentioned above, the project will coordinate the logistics and travel organization for the international experts to be part of the activities related to the design of the environmental justice legal tools in AL and also in NMK.

Task 1.2.3.3 Production of the legal tools in ALB and NMK

The work on the legal tools will be part of the work on Access to Justice Component and led by the EU expert in cooperation with the Local justice expert in each country. The legal tools should be developed around legal case studies with the strategic players.

Legal Tool N°1: Real Legal Case Studies

The collaboration with key legal stakeholders will center around real legal cases, addressing pre-defined themes such as waste management, air pollution, climate change, and corruption. The aim is to bolster stakeholders' strategic capacities in environmental litigation.

A team of international experts will assist in preparing and filing complaints or petitions and will also provide communication support. They will coordinate with local experts and relevant authorities, including environmental inspectors, police departments, and public prosecutors, applying an integrated approach to the cases. Additionally, the international experts will share significant French and European legal developments pertinent to the cases. For instance, this might involve tackling air pollution issues in Northern Macedonia or addressing deforestation disputes in Albania. The selection of topics will be made in collaboration with local experts and the Technical Advisory Committee.

Legal Tool N°2 (Components 1 and 3): Establishing Legal Clinics with Universities

The suggestion would be to introduce as a concept of practicing environmental justice to future legal professionals by creating an "Environmental Justice" program within university law faculties. Students participating in these legal clinics can work on specific legal inquiries from local environmental NGOs or public institutions. This experience not only fosters an interest in environmental issues but also helps students develop expertise under the guidance of an external mentor, such as a local expert, who donates part of their time according to the university's available formats.

The work for producing the legal tools would involve translating and printing the legal tools in both countries. The legal tools will be developed in English. The project will coordinate the work for translation of the legal tools in ALB and also in NMK. The project foresees the printing of 100 copies for each country of such legal tools.

Task 1.2.3.4 Presenting and distributing legal tools to all the stakeholders of the project in ALB

The work would involve coordinating the work of the National and International experts with the main legal beneficiaries in AL for the preparation of the National Workshop to present the environmental justice legal tools in AL, including the agenda and the logistics for the

International experts engaged. This workshop would be 1 day with the purpose of presenting the legal tools to a wider environmental justice audience of about 20 participants including national lawyers, environmental and justice CSOs etc. in AL. The workshop will also focus on promoting alternative legal tools, such as mediations, to provide solutions for environmental disputes. The CEJ Convergence Project will coordinate the translation work of the legal tools in Albanian as well as assist the translation for the International experts in the National Workshop for presenting legal tools in ALB.

Task 1.2.3.5 Presenting and distributing legal tools to all the stakeholders of the project in NMK

The work would involve coordinating the work of the National and International experts with the main legal beneficiaries in NMK for the preparation of the National Workshop to present the legal tools in NMK, including the agenda and the logistics for the International experts engaged. This workshop would be 1 day with the purpose of presenting the legal tools to a wider environmental justice audience of about 20 participants including national lawyers, environmental and justice CSOs etc in NMK. The workshop will also focus on promoting alternative legal tools, such as mediations, to provide solutions for environmental disputes. The CEJ Convergence Project will coordinate the translation work of the legal tools in Albanian as well as assist the translation for the International experts in the National Workshop for presenting legal tools in NMK.

Activity 1.2 Methodology

The methodology of our legal tools is rooted in a bottom-up approach, transforming real-life situations into actionable cases, ranging from conflicts to litigation. In collaboration with the Technical Advisory Committee, themes for case studies will be carefully selected. Local stakeholders will then be tasked with preparing these case studies, which includes gathering documentation, conducting legal analysis of the facts of the case studies, and addressing legal and scientific controversies. They will also be responsible for identifying key participants required at various stages: prevention, enforcement, and remediation.

International experts will provide their insights and knowledge from similar cases in France and Europe, enriching the process with their expertise.

The case studies will be compiled and published in the form of handbooks or guides for handling environmental disputes, divided into several volumes: one dedicated to pollution, another to climate, a third to biodiversity (including deforestation), and the fourth to combating corruption and environmental damage. Each handbook is anticipated to be around twenty pages in length.

The environmental curricula of the Training for the judges and prosecutors will address two levels of education, the initial training and also the continuous training.

Activity 1.2 Key technical deliverables

- Two environmental education training modules for Judges and prosecutors (one for ALB and one for NMK).
- ToT Report
- Legal tools in both countries ALB and NMK

Activity 1.3 Clarify the environmental justice reporting channels and legal remedies, improving their coordination and public accessibility in Albania and North Macedonia (13 months, September 2025 – September 2026)

The content of this activity would aim at improving public accessibility to the environmental justice reporting channels and legal remedies. It would support the clarification of environmental justice reporting channels and legal remedies in both countries (ALB, NMK). During the inception phase, a list of actions supporting this topic was developed.

Sub-activity 1.3.1 Establishing coordination mechanisms improving their coordination and public accessibility in Albania and North Macedonia (14 months, April 2025 – May 2026)

The coordination mechanisms are meant to improve public accessibility to environmental justice and reinforce the trust in local and national institutions. It would be initiated during the National Event on Environmental Justice in each of the targeted countries and will further be developed during the Regional Event. The content of this work would entail establishment of a CEJ coordination mechanism/ committee initiated in each Country (ALB, NMK). Meetings with the local stakeholders during the preparations for the National Roundtables will also facilitate this work. In addition, the project will endorse communication among the Academy of Judges and Prosecutors with the School of Magistrates in Albania, as two main beneficiaries. An analytical paper which would observe the obstacles and successes and results of the implementation of such mechanisms will be produced to the attention of the national authorities on how to extend such initiatives.

Examples of such work would be expected from the International experts, which would facilitate this activity. The project will coordinate the logistics, translation and travel organization for the international expert to be part of the activities related to establishing coordination mechanisms in ALB and also in NMK.

Sub-activity 1.3.2 Facilitating the coordination mechanisms to work in Albania and North Macedonia (12 months, October 2025 – September 2026)

The coordination mechanisms would be shared and facilitated throughout the project implementation. The process will be facilitated through a Local Meeting in AL and NMK with the participation of 20 people from the environmental justice sector, in each country. Agenda of this meeting would include the enforcement of the environmental justice practices similar to the French practice in COLDEN () The event would be half a day and would bring together CSOs and representatives of justice sectors in discussing the public accessibility to environmental justice.

The CEJ Convergence Project would coordinate the engagement of the International experts in this work and their participation to the Local Meetings in ALB and NMK. Simultaneous translation will be provided for the Event on facilitating the coordination mechanisms to work in both countries.

Activity 1.3 Methodology

An analytical working paper will be produced by the local experts with the help of the EU legal experts following the COLDEN example from France. It would observe the obstacles and successes and results of the implementation of such mechanisms will be produced to the attention of the national authorities on how to extend such initiatives.

The participatory approach at the local level on the meeting "Facilitating the coordination mechanisms to work" in AL and NMK, would bring together CSOs and representatives of justice sectors in discussing the public accessibility to environmental justice.

Activity 1.3 Key technical deliverables:

- CEJ coordination mechanism/ committee initiated in each Country to improve coordination and public accessibility (ALB, NMK).
- An analytical paper which would observe the obstacles and successes and results of the implementation of such mechanisms.

Component 1

Component 1 Expected results

Activity 1.1: In Albania, Montenegro and North Macedonia, environmental justice actors share a common understanding and have identified ways of improving its effectiveness, particularly in terms of coordination and response to common and respective needs. They are making a good use of the legal and public participation tools developed by this project. They are also familiar with the EU access to justice and public participation cases. An advisory CEJ National Technical Committee (NTC) is established in each country.

At the multi-country level, actors from all three countries benefit from an understanding of respective and common issues, and their knowledge of their respective systems is enhanced. The CEJ Regional coordination mechanism/ committee is formalized and functional.

Activity 1.2: The national schools for training judges and prosecutors in ALB and NMK have a module on environmental justice and trainers are able to provide trainings to judges and prosecutors, and ideally to a greater extent, to more legal professionals.

Activity 1.3: Environmental justice better reported through the channels and legal remedies in ALB and NMK. Environmental stakeholders are more informed through better coordination and public accessibility.

Component 1 Estimated human resources

- 347 man days - National/Regional expertise¹⁹ in environmental justice.

Profiles considered: experts with a deep understanding of the national environmental justice system and/or a strong network within environmental justice actors.

- 48 man days - National/Regional expertise in public participation.

Profiles considered: expert from civil society and/or an institution in charge of public participation, with a good knowledge of national participation practices on environmental issues.

- 109 man days - French/International expertise²⁰ in environmental justice.

Profiles considered: Experts with extensive experience in needs analysis for cooperation projects and knowledge of EU member states' environmental justice and best practices.

- 10 man days - French/International expertise in public participation.

Profiles considered: Expert in participation engineering with significant experience in a public institution responsible for public participation.

- 11 man days - gender expertise for the integration of a study on barriers to gender equality in Albania and North Macedonia.

Profiles considered: Gender expert with a knowledge of Justice or public participation.

- 7 man days - French/International expertise in Monitoring and Evaluation.

Profiles considered: Expert with a knowledge of Monitoring and Evaluation.

- 12 man days – National expertise in Communication.

Profiles considered: Expert with a knowledge of Communication.

- 30 man days – National expertise in Monitoring and Evaluation.

Profiles considered: Expert with a knowledge of Monitoring and Evaluation.

¹⁹ National/regional expertise is understood to include expertise provided by key experts, the Team Leader and short-term experts.

²⁰ French/international expertise is understood to include public, private and EF in-house expertise.

Component 1 estimated logistic resources:

Logistics resources required for organizing:

- 2 National roundtables and 1 workshop (AL, NMK, MNE)
- 1 Regional Workshop: meeting (NMK)
- 2 ToT on environmental curricula for the Judges and prosecutors (ALB, NMK)
- 2 Workshops on legal tools (ALB, NMK)
- 2 Workshops on Facilitating the coordination mechanisms (ALB, NMK)

II.3.1.4. Component 2 - Public participation in environmental decision making

Outcome 2: Strengthen the capacities of local authorities to encourage effective public participation practices in environmental issues and ensure it is integrated in the decision-making process and investment actions in two of the targeted Countries: ALB and NMK. (19 months, January 2025-July 2026)

Access to public participation in decisions impacting the environment is one of the pillars of the Aarhus Convention, which mandates authorities to ensure that this participation is effective. The effectiveness is measured not only by the real opportunity given to the public to express their opinion but also by the consideration of these opinions in subsequent decisions.

Municipalities and local authorities play a central role in ensuring this participation since they are responsible for organizing consultations and drafting Environmental Impact Assessments (EIAs), ultimately issuing an opinion on the project under study.

The CEJ Convergence Project will engage a Key Public Participation expert as the main expertise in each country to assist with the implementation of the project activities under the Component II. The engagement of the international experts related to the public participation work at the EU level is assisting in the quality of the work and the project products.

Component 2 aims to strengthen the capacity of local authorities to promote consultation and improve its consideration in decisions and investments. The implementation of this component will be carried out via two phases:

1. Localized work with a pilot community in ALB and NMK will first be carried out to identify, develop and implement tools enabling public officials to encourage and better take into account public participation in environmental impact studies (activity 2.1.).
2. The tools developed within the pilot municipality will then be generalized (activity 2.2).

Activity 2.1 Analyze and clarify the public participation mechanisms for policies and strategies affecting the environment at the local decision-making level in two pilot Municipalities, one in Albania and one in North Macedonia (11 months, January 2025 – November 2025)

Activity 2.1 will aim to address ground realities by selecting a pilot municipality or local authority in each country, identifying their needs in terms of public consultations (2.1.1), and developing and supporting the implementation of a series of tools aimed at improving public participation in environmental matters (2.1.2).

Sub-activity 2.1.1 Analysis of the needs of two pilot municipalities or local authorities identified in the inception phase (ALB, NMK). (6 months, January 2025 – June 2025)

The identification and analysis of a local authority's needs was initiated during the inception phase. The selection criteria were developed by the team leader and then shared with the local Public Participation experts in both countries. The criteria included:

- Environmental Criteria - vulnerable to environmental pollution or threats of any kind. The candidate municipality should face one or more pressing environmental issues that can be effectively addressed at the local level. Common issues may include:
 - Natural resource management (e.g., water, forests, land) and/or infrastructure and energy development (e.g., renewable energy investments, tourism, roads).
 - Significant local civil society organizations (CSOs) expressing concerns over potential negative environmental impacts, making the need for public participation crucial.

These environmental issues should be manageable at the local level without requiring extensive national-level approvals or complex Environmental Impact Assessment (EIA) or

Environmental and Social Assessment (ESA) processes. The chosen issues should serve as a potential model for other municipalities at a national level, demonstrating best practices in public participation and advancing environmental justice.

- Capacity criteria – have ongoing participatory processes

The ideal pilot municipality should demonstrate capacity to engage in the CEJ Convergence Project. Specifically, the municipality should:

- Have established (some) public consultation procedures, though these may not yet cover environmental issues;
- Engage in ongoing public consultations for specific local plans, budgets, or policies that align with CEJ activities.
- Demonstrate readiness to support CEJ activities by providing data and human resources for meaningful public participation.
- Commit to incorporating CEJ-developed tools for public participation into its local procedures.

- Cooperation Criteria - Readiness of Local Administrative Units / Municipality. The ideal municipality should demonstrate both capacity and willingness to engage in the CEJ Convergence Project. Specifically, the municipality should:

- Be open and willing to cooperate with the CEJ Convergence Project and be part of investigating the use of public participation mechanisms for local policies, investment strategies, affecting the environment at local and/or regional level, in their territory. And especially if they are involved in any internationally driven processes (UNESCO or Ramsar sites, recognized internationally might be more helpful for the process);
- Demonstrate some interest to improve the effective use of public participation and consultation methods through the better use of current and newly developed tools by this project, based on the community needs, especially in assessing and improving public participation in an environmental impact assessment case (pilot development case).

- Civic engagement criteria - Presence of Active Civil Society Groups. In order to support the implementation of the participatory processes in the municipality the presence of the civic engagement is a must. For this reason, these criteria will include checking whether the proposed municipalities:

- should have active community groups, environmentally focused or not, to facilitate an organized and balanced participatory process;
- these identified groups should have a record of active engagement with the local government and a willingness to lead or support CEJ initiatives.

An analysis phase will then be implemented to refine the initial diagnosis produced during the inception phase to the local realities of these two pilot localities. This analysis phase will identify the strengths and weaknesses of the processes implemented by the pilot localities in the context of EIAs. It will also examine the extent to which the outcomes of public consultation processes are taken into account.

On the basis of this analysis, the project will identify the relevant tools to be developed to support the improvement of participatory approaches in environmental matters. As a result of this process a report of the selection process was prepared for ALB and NMK. The report with the Candidate Municipalities (one in ALB and one in NMK) were presented to the Ministry of Environment in each country for their final selection. The commitment of the Ministry through this process is crucially important to enable the good cooperation of the project with the pilot Municipality.

The assessment identified potential pilot municipalities (2-3) based on the specific criteria in each country. The National Expert in each country conducted a comparative analysis of municipalities meeting the criteria above, providing the CEJ team with a shortlist of at least three pilot municipality candidates. Expertise France will then be consulted with the Ministry of Environment to make a final selection for implementing further local actions within each country.

CEJ Convergence Project delivered the assessment document to the national authorities in December 2024 for selecting one local Municipality in each country, in close cooperation with the National authorities. The contact person from the Ministry of Environment in each country was consulted.

The final pilot Municipalities were selected in January 2025. Elbasan from ALB and Resen from NMK are the targeted Municipalities for the implementation of the Component 2. Following the project plan, here are the tasks foreseen within this activity for 2025 and 2026:

Task 2.1.1.1 Preparation of the MoU with the pilot municipalities in ALB and NMK

The project will prepare a MoU with Elbasan and Resen Municipalities in each country in order to prepare the ground for the cooperation with the beneficiary institutions. The MoU will be drafted by the project and indicate the framework of the cooperation, and the type of assistance this component foresees. The responsible contact person from the Municipality will be also identified.

Task 2.1.1.2 Signature of the MoU with the municipality in ALB

A ceremonial local meeting will be organized for the Signature of the MoU with the municipality in AL with the participation of the Project and the Mayor and their responsible staff assigned in the implementation of the project from the Municipality. The project will arrange the logistics for the EU public participation expert to be part of this local event.

Task 2.1.1.3 Signature of the MoU with the municipality in NMK

A ceremonial local meeting will be organized for the Signature of the MoU with the municipality in NMK with the participation of the Project and the Mayor and their responsible staff assigned in the implementation of the project from the pilot Municipality. The project will arrange the logistics for the EU public participation expert to be part of this local event.

Task 2.1.1.4 Analysis of the needs of the pilot municipality in ALB

The project team consisting of the local and International experts under the leadership of the Team Leader will conduct the analysis of the needs of the pilot municipality in AL. Field missions will be organized to Elbasan Municipality in AL, with a needs assessment survey developed by the experts. The needs assessment survey documents will take the shape from the CEJ Assessment Report findings and recommendations. Meetings and discussions with the people from the selected Municipality in AL will take place in order to conclude the Assessment.

Task 2.1.1.5 Analysis of the needs of the pilot municipality in NMK

The project team consisting of the local and International experts under the leadership of the Team Leader will conduct the analysis of the needs of the pilot municipality in NMK. For this field missions will be organized to Resen Municipality in NMK, with a needs assessment survey developed by the experts. The needs assessment survey documents will take the shape from the CEJ Assessment Report findings and recommendations. Meetings and discussions with

the selected people from the Municipality in NMK will take place in order to conclude the Assessment.

Task 2.1.1.6 Report of the needs and recommendations for the pilot municipality in ALB

A Report of the needs and recommendations for the pilot municipality in ALB will be prepared and shared with Elbasan Municipality. The report will have clear recommendations with a set of actions to be taken by the Municipality. The expert team will deliver the report to the staff responsible and organize a meeting to explain the recommendations clearly. The report will be provided in English and then translated into ALB language.

Task 2.1.1.7 Report of the needs and recommendations for the pilot municipality in NMK

A report of the needs and recommendations for the pilot municipality in NMK will be prepared and shared with Resen Municipality. The report will have clear recommendations with a set of actions to be taken by the Municipality. The expert team will deliver the report to the staff responsible and organize a meeting to explain the recommendations clearly. The report will be provided in English and then translated into NMK language.

Sub-activity 2.1.2 Development and implementation of tools and methodologies promoting public participation and its consideration (6 months, June 2025 – November 2025)

Based on the analysis carried out in the pilot communities, the project will select, in close consultation with the municipalities/ communities, and in coherence with national procedures, a series of tools to improve their public consultation process and the consideration of results within the EIA framework. The objective will be to assist in framing, designing, and managing consultation processes as well as the follow-up and recommendations resulting from consultations. The involvement of a gender expert will enable us to integrate elements designed to combat gender inequality in participation in environmental matters.

These tools will then be implemented with the support of the project, which will assist municipal or community officers through training or coaching. If necessary, adjustments will be made to the tools to ensure they align as closely as possible with the on-the-ground realities of the pilot communities, thereby ensuring their highest effectiveness.

Following the project plan, here are some tasks designed for the implementation of this activity:

Task 2.1.2.1 Design of public participation toolkit

During the work with the Municipalities in the Component 2, the Expert Team will work on the preparation of the public participation toolkit to improve consultations and draft Environmental Impact Assessments (EIAs) in terms of process and report. The toolkit will be tailored to local dynamics and participation and consultation practices, to ensure the broadest possible engagement and, ultimately, to enable the emergence of well-argued public proposals and collective consensus. The PP toolkit will be mostly guidelines on applying the participatory and consultation procedures and processes, especially related to the EIA process. Assistance from the International experts, especially on French PP tools will be a good way to learn from the EU experience. The tools developed may include, among others:

- Presentations of different modes of participation (digital, public workshops, etc.)
- Methodological kits
- Engagement templates
- Recommendations on the mechanisms to be implemented, depending on the objectives of the consultation and the desired level of participation, etc.

The Gender Expert will also be engaged in the design of the PP toolkit, where the importance

of the gender balance in the participatory processes will be also addressed.

Task 2.1.2.2 Testing of PP toolkit

The tools will be first tested in the Pilot Municipalities in both countries in the participatory processes related to EIA processes to be conducted during the project's implementation time. The testing period will allow the possibility to modify and improve the tools and will be a practical "learning by doing" kind of experience. The presence of the national and International experts will ensure the quality of the testing and results.

Task 2.1.2.3 Production of PP toolkit (Guidelines on procedures)

The Communication expert will assist with the design of the tools. The PP toolkit translation in ALB in MNK and then printed into 100 copies per country.

Activity 2.1 Methodology

The project will start by identifying, with national partners in the two pilot municipalities (one in ALB and one in NMK). The selection of the Municipalities according to clear criteria which include the environmental situation, their interest in enhancing their participation skills, and civil society participation in the decision making are already used in making the screening and the selection of the Municipalities. In order to increase the ownership of the project from the Counterparts, in this case the Ministry of Tourism and Environment, the project proposed to the Ministry the shortlisted municipalities which fulfilled the criteria, and made the final decision together with them.

Through the MOU signing with each Municipality the project seeks for a strategic cooperation and consideration. The existence of the civil society groups in the area are also imperative for this process.

Participatory approaches will be the basis of the methodology used for this activity. The project is assessing the existing EIA processes and recommending improvements. The project is also producing a participatory toolkit, which would be a useful tool for the pilot municipalities and further to the other ones at the national level. The project with the support of PP experts will assess the situation and make use of the tools and recommendations that will have been developed for this particular case. The project will coordinate some practical work with the pilot national authorities in Albania and Northern Macedonia, to engage and support directly an EIA process which will be identified.

Finally, the project will be able to conduct a comparative analysis of the needs identified in the two pilot localities. To the extent possible, and taking into account the specificities of each country's practices, tools meeting common needs to both localities will be favored.

Depending on the analysis carried out during the Launch phase, Montenegro's existing participation tools will be studied and integrated, where appropriate, into the participation toolkit. This toolkit will then be made available to the Montenegrin authorities, whose willingness to disseminate this type of tool remains to be confirmed in the Inception phase.

Activity 2.1 Key technical deliverables

- Methodological public participation toolkit adapted to the specific needs of the pilot municipalities or communities. (ALB, NMK)
- 2 Local meeting reports on delivering and adapting public participation toolkit at the pilot Municipalities (ALB, NMK)

Activity 2.2. Improve the effective use of public participation and consultation tools in

environmental impact assessments by widely disseminating relevant participatory tools at the local and national level. (8 months, December 2025 – July 2026)

The PP tools produced during the activity 2.1 will be used further and widely disseminating relevant participatory tools at the local and national level through the following project activities.

Sub-activity 2.2.1 Presenting and distributing public participation and consultation tools, to make them effective through communications channels to both targeted Municipalities (ALB, NMK). (3 months, December 2025 – February 2026)

Task 2.2.1.1 Presenting and distributing public participation and consultation tools to pilot Municipality in AL

Task 2.2.1.2 Presenting and distributing public participation and consultation tools to pilot Municipality in NMK

Sub-activity 2.2.2 Presenting and distributing public participation and consultation tools to project stakeholders at the national level in ALB and NMK. (5 months, Mars 2026 – July 2026)

Task 2.2.2.1 Preparation and Delivering of public participation event at the national level in AL

Task 2.2.2.2 Preparation and Delivering of public participation event at the national level in NMK

Task 2.2.2.3 Reporting and conclusions on public participation component in AL and NMK

Sub-activity 2.2.3 Presenting and distributing PP and consultation tools, to make them effective through communications channels to both targeted Municipalities (ALB and NMK) (3 months; December 2025 – February 2026)

Task 2.2.3.1 Presenting and distributing PP and consultation toolkit to pilot Municipality in AL

The project will organize a Local Meeting to presenting and distributing PP and consultation toolkit to the staff and other stakeholders of the pilot Municipality in ALB. About 20 people will be invited by the Municipality, which will include stakeholders representing other sectors of the society where Civil society organizations will also be invited. This will be a half a day event and the feedback from the stakeholders will be very important. In such meetings, examples from the EU Participatory tools and their successful use will be also presented to the participants with the help of the International experts. The Gender expert will also be engaged in such activities where the importance of the gender balance in the participatory processes will be also addressed. Logistic, translation and travel of the National and International experts on PP and Gender to the Pilot municipality in ALB will be coordinated by the project.

Task 2.2.3.2 – Presenting and distributing PP and consultation tools to pilot Municipality in NMK

The project will organize a Local Meeting to presenting and distributing PP and consultation tool box to the staff and other stakeholders of the pilot Municipality in NMK. About 20 people will be invited by the Municipality, which will include stakeholders representing other sectors of the society where Civil society organizations will also be invited. This will be a half a day event and the feedback from the stakeholders will be very important. In such meetings, examples from the EU Participatory tools and their successful use will be also presented to the participants with the help of the International experts. The Gender expert will also be engaged

in such activities where the importance of the gender balance in the participatory processes will be also addressed. Logistic, translation and travel of the National and International experts on PP and Gender to the Pilot municipality in NMK will be coordinated by the project.

Sub-activity 2.2.4 Presenting and distributing public participation and consultation tools to project stakeholders at the national level in ALB and NMK. (5 months, Mars 2026 – July 2026)

Task 2.2.4.1 Preparation and Delivering of public participation event at the national level in ALB

The project will liaise with other Municipalities in ALB to generalize the use of the public participation tools that will have been developed with the pilot municipality under activity 2.2.1. This public participation toolkit will be made accessible to as many public officials and CSOs who are in the position to organize or participate in the public consultations on environmental matters. This will be done through a meeting organized by the project at the national level, with the participation of some selected Municipalities interested on the subject, with the help of the Association of the Municipalities and the Agency for Local Development in ALB, and also with the other relevant local and also regional stakeholders. The national public participation expert will be responsible for the agenda and the reporting. Examples from the EU public participation tools will be also presented from the International experts. The Gender expert will also be engaged in such activities where the importance of the gender balance in the participatory processes will be also addressed.

A national meeting in ALB will engage 30p for half a day and the project will coordinate the logistics including travel for the international experts and also the translation arrangements.

Task 2.2.4.2 Preparation and Delivering of public participation event at the national level in NMK

The project will liaise with other Municipalities in NMK to generalize the use of the public participation tools that will have been developed with the pilot municipality under activity 2.2.1. This public participation toolkit will be made accessible to as many public officials and CSOs who are in the position to organize or participate in the public consultations on environmental matters. This will be done through a meeting organized by the project at the national level, with the participation of some selected Municipalities interested on the subject, with the help of the Association of the Municipalities and the Agency for Local Development in NMK, and also with the other relevant local and also regional stakeholders. The national public participation expert will be responsible for the agenda and the reporting. Examples from the EU public participation tools will be also presented from the International experts. The Gender expert will also be engaged in such activities where the importance of the gender balance in the participatory processes will be also addressed. A national meeting in NMK will engage 30p for half a day and the project will coordinate the logistics including travel for the international experts and also the translation arrangements.

Task 2.2.4.3 Reporting and conclusions on public participation component in ALB and NMK

Meetings will be reported and findings and recommendations coming out of the discussions will be recorded. At the regional level, the project will conduct a comparative analysis of the needs identified in the two pilot localities. To the extent possible, and taking into account the specificities of each country's practices, tools meeting common needs to both localities will be favored.

Activity 2.2 Methodology

The project will use meetings as a method to further distribute the participatory toolkit

developed with the pilot municipalities. This toolkit will then be made available to the Montenegrin authorities, whose willingness to disseminate this type of tool remains to be confirmed in the Implementation phase. The good practices at the local level would be spread further to other municipalities at the national level. The project with the support of PP experts will assess the situation and make use of the tools and recommendations that will have been developed for this particular case. This PP toolkit will be made accessible to as many public officials and CSOs who are in the position to organize or participate in the public consultations on environmental matters. This will be done through a meeting organized by the project at the national level, with the participation of some selected Municipalities interested on the subject, with the help of the Association of the Municipalities and the Agency for Local Development in NMK, and also with the other relevant local and also regional stakeholders.

Activity 2.2 Key technical deliverables

- Two public participation event reports at the national level one in ALB and one in NMK
- Methodological Toolkit for public participation in EIAs adapted for national use. (ALB, NMK)

Component 2

Component 2 Expected results

Activity 2.1

- The pilot localities have adapted tools to answer to their specific needs in the field of environmental public participation.
- Public officials have tools they need to enhance their capacities in conducting public consultations on environmental matters
- Public officials have tools and the knowhow to conduct public consultations on EIA process and make it participatory

Activity 2.2

- Public officials have tools and the knowhow to conduct public consultations on EIA process and make it participatory

Component 2 Estimated timeline

- M9 to M27. (January 2025 – July 2026)

Component 2 Estimated human resources

- 135 man days - National/Regional expertise in public participation.

Profiles considered: expert from civil society and/or an institution in charge of public participation, with a good knowledge of national participation practices on environmental issues.

- 40 man days - French/International expertise in public participation.

Profiles considered: Expert in participation engineering with significant experience in a public institution responsible for public participation.

- 5 man days - gender expertise for the integration of a study on barriers to gender equality in Albania and North Macedonia.

Profiles considered: Gender expert with a knowledge of Justice or public participation.

- 7 man days - French/International expertise in Monitoring and Evaluation.

Profiles considered: Expert with a knowledge of Monitoring and Evaluation.

- 6 man days – National expertise in Communication.

Profiles considered: Expert with a knowledge of Communication.

- 20 man days – National expertise in Monitoring and Evaluation.

Profiles considered: Expert with a knowledge of Monitoring and Evaluation.

- Logistical resources related to the experts' missions;

Component 2 Organizational resources

Activity 2.1

- 2 Local Meetings on public participation and consultation tool box to pilot Municipality (ALB, NMK)
- 2 Local Meetings on delivering of public participation toolkit at the National level (ALB, NMK)

Activity 2.2

- 1 Local Meeting- On public participation and consultation tools at the wider national level in ALB
- 1 Local Meeting- On public participation and consultation tools at the wider national level in NMK

II.3.1.5. Component 3: Civic Engagement in environmental justice

Outcome 3: Enhance environmental participatory approach by encouraging individuals to exercise their rights and actively participate in two of the targeted Countries: ALB and NMK.

This component will be implemented by awarding two grants to two consortia of civil society organizations for a total amount of €400k, including Expertise France management fees.

Activity 3.1 Empower and enable the civil society coalitions through a granting scheme, to participate in environmental justice matters and enhance their ability to contribute, and support local communities exercising their right to participate in addressing environmental problems at the level they occur and facilitate access to justice, with a special focus on women. (Albania, North Macedonia) (2 months, October 2024- November 2026)

The grants scheme is developed in the inception phase and also the activities foreseen within this component include:

- Sub-activity 3.1.1 Grant Preparation for ALB and NMK
- Sub-activity 3.1.2 Grant announcement for ALB and NMK
- Sub-activity 3.1.3 Concept note (coalition) preparation for ALB and NMK
- Sub-activity 3.1.4 Concept note evaluation in ALB and NMK
- Sub-activity 3.1.5 Full proposal preparation for ALB and NMK
- Sub-activity 3.1.6 Full proposal evaluation in ALB and NMK
- Sub-activity 3.1.7 Contracting with coalitions from ALB and NMK
- Sub-activity 3.1.8 Grant Implementation in ALB and NMK
- Sub-activity 3.1.9 Reporting on Grant in ALB and NMK

Sub-activity 3.1.1 Grant Preparation for Albania and North Macedonia (2 months, October 2024-December 2024)

Two calls for proposals (one in ALB and another one in NMK) will be launched, inviting civil society from both countries to submit projects, possibly in consortium to cover two objectives:

1. Improving public understanding of the right to participate in environmental matters and enhance their ability to exercise this right through access to justice. The submitting organizations will be invited to propose activities aiming to:
 - Raise the awareness of social and community actors about their rights to participate in environmental matters and existing mechanisms to exercise these rights (for example, through awareness campaigns, training sessions, dissemination of informational materials, etc.)

- Increase the capacities of local organizations to represent public contributions in public consultations (for example, through training sessions, methodological guides on how to structure a response to a public consultation).

Women's participation in these consultation processes will be particularly supported to promote gender equality. A gender-differentiated approach will therefore be applied.

2. Assisting the public report and take legal actions against environmental violations. The submitting organizations will be invited to propose activities aiming to:
 - Guide and support people in filing complaints or reporting environmental damage.
 - Represent environmental damage cases to court
 - Raise public awareness of existing environmental justice remedies.

On both aspects, particular attention will be given to the specificities of access to justice and women's participation, with proposed actions aimed at reducing gender inequalities in this regard. 5% of the grants will be allocated to a reserve for unforeseen expenditure.

Sub-activity 3.1.2 Grant announcement for Albania and North Macedonia (2 months, December 2024 – January 2025)

The Grant package for the two calls for proposal were developed and also presented to the AFD²¹ for their approval which approved the two documents in January 2025. Their publication on the French website PLACE followed the rules of the French public procurement and the two calls were widely disseminated in the countries of implementation. The selection of CSOs will be made by the project team in collaboration with the support departments at Expertise France headquarters (Legal Affairs Directorate and Governance Department). Expertise France's internal rules regarding verification and due diligence will apply.

Sub-activity 3.1.3 Concept note (coalition) preparation for Albania and North Macedonia (3 months, December 2024 – February 2025)

During the first stage of the grant application, the CSOs will be required to establish coalitions, elaborate the concept note, and provide the required documents for the grant. The CSOs will have 45 days to complete the first phase of the application process in accordance with Expertise France's guidelines on grants' rules and procedures. CSOs benefitted from a question and answer session on the 3rd of February 2025 and a written version of this session is available on the dedicated website PLACE.

Sub-activity 3.1.4 Concept note evaluation in Albania and North Macedonia (1 month, Mars 2025)

The evaluation of the concept notes will be performed according the Expertise France Grants procedures. The CEJ grant responsible staff is trained on such procedures.

Sub-activity 3.1.5 Full proposal preparation for Albania and North Macedonia (2 months, Mars 2024 –Mai 2025)

A few coalitions will be invited for the Full Proposal preparation in each country. Preselected CSOs will have 45 days to complete the second phase of the application, such a process is foreseen in the guidelines following the Expertise France Grants rules and procedures.

Sub-activity 3.1.6 Full proposal evaluation in Albania and North Macedonia (1 month, May 2025)

The evaluation of the Full Proposals will be performed according the Expertise France Grants procedures. The CEJ grant responsible staff is trained on such procedures. Grants procedures are explained in the Grants package developed by the project. Applications

²¹ Please refer Annex 6 - CEJ Convergence Grant Packages

will be examined and evaluated by Expertise France, with the support of external assessors. All applications will be evaluated in line with the selection criteria developed for each stage (Concept Note and Full Proposal).

The proposals will be evaluated on:

- Compliance with the submission deadline. If the deadline has not been met, the application will be automatically rejected.
- The full application complies with all criteria specified in these rules in the application form. This examination also includes an assessment of the project's eligibility. If any of the requested information is missing or is incomplete, the application may be rejected on this basis alone and will not be evaluated.

Those full applications passing this control point will then be evaluated in terms of quality, including the proposed budget and the capacity of the applicants and partners, based on the evaluation criteria contained in the scoring table provided below. The evaluation criteria break down into selection criteria and award criteria.

The selection criteria help to assess the operational capacity of the applicants and partners and are used to verify that they enjoy the management ability, skills and professional qualifications required for successful implementation of the proposed project.

The award criteria help to assess the quality of the applications in terms of the objectives and priorities specified in the Rules and to award grants to the projects that maximise the overall effectiveness of the call for projects. They help to select the applications that will ensure Expertise France is able to satisfy its objectives and priorities. They relate to the pertinence of the project, its consistency with the objectives of the call for projects and the quality, anticipated impact and durability of the project, in addition to its cost effectiveness.

Sub-activity 3.1.7 Contracting with coalitions from Albania and North Macedonia (2 months, May 2025 – June 2025)

The contracting process will follow the Expertise France Grants procedures. The grantees will be given a training on the Grant contracting, and reporting rules and procedures following the Expertise France Grants procedures. The selection of the two beneficiaries will be subject to an ANO from AFD.

Sub-activity 3.1.8 Grants Implementation in Albania and North Macedonia (15 months, June 2025 – August 2025)

While the CSOs will implement the activities as foreseen in the proposals which are part of their Grant contracts, the CEJ Convergence Project team will monitor their implementation. Field visits will be organized and the CEJ Convergence Project will be attending most of the grant activities organized by CSOs.

Sub-activity 3.1.9 Reporting on Grant in Albania and North Macedonia (3 months, September 2026-November 2026)

Grant Reporting is an integral part of the grants monitoring process, therefore the CSOs will be required to have one progress and one final report on their Grant.

Activity 3.1 Methodology:

The Grants Package was prepared during the inception phase. The Management of the grants including the announcement, selection and monitoring will follow the EF Grants rules and regulations.

Activity 3.1 Key technical deliverables:

Two grants of 190 000 EUR each (one in ALB, one in NMK)

Component 3

Expected results

One project managed by the coalitions of 2-3 civil society organizations from environmental

and justice sectors in each country (ALB and NMK). The grants are expected to:

1. Improve public understanding of the right to participate in environmental matters.
2. Assist the public report and take legal actions against environmental violations

Estimated timeline

- M5 to M30 (October 2024 – November 2026)

Resources

- Funds allocated to grants;
- Logistical resources related to the grants monitoring field trips

II.3.2 Financial Information of the project

Budget

Object	AFD funding
A. FINANCIAL ENVELOPE (GRANTS)	400 000,00 €
B. EXPERTISE	1 191 635,00 €
B.1. Long-term expertise	456 485,00 €
B.2. Short- and medium-term expertise	735 150,00 €
C. OTHER REIMBURSABLE EXPENSES	408 365,00 €
TOTAL AMOUNT	2 000 000,00 €

II.4. CEJ Convergence Project Stakeholders Involved

The National Counterparties and beneficiaries

The following counterparts will be direct beneficiaries of the project:

- Ministries: Ministries of Justice and Ministries of environment;²²
- Justice Stakeholders: National schools of the judiciary for both countries.
- Environment stakeholders: Pilot municipalities.

The above-mentioned partners will be the project's institutional focal points.

During the Inception phase, Expertise France signed a memorandum of cooperation with Albania.

The project team had talk and dissuasions with the stakeholders in the three countries during the Inception phase, and got confirmation for their interest and commitment to the CEJ convergence project. In Montenegrin case the interest of the stakeholders is raising and the project accommodated them fully in the Assessment process. Additionally, the project is proposing to organize the national roundtable also in Montenegro with some budget adjustments which are reflected in the modified budget. This event is believed to be important for the involvement and preparation of the Montenegrin stakeholders for the Regional workshop in North Macedonia.

Albania and North Macedonia	Montenegro
Inception phase CEJ Convergence Project launching mission Stakeholder mapping and analyses Assessment Reports	Inception phase CEJ Convergence Project launching mission Stakeholder mapping and analyses Assessment Reports
Component 1 1.1. Improving common understanding, coordination and governance of justice in the field of environment. (National roundtables in 2025 and Regional Workshop in 2026) 1.2. Strengthening capacities of legal professionals in the field of environmental justice (Training of the judges and prosecutors) 1.3. Improving environmental justice reporting channels, legal remedies, their coordination and public accessibility. (Legal tools and workshops)	Component 1 1.1. Improving common understanding, coordination and governance of justice in the field of environment. (National Workshop in 2025 and Regional Workshop in 2026)
Component 2	
Component 3	

Based on a stakeholder's analyses in the CEJ Convergence Assessment Reports, here are the stakeholders of the project important for the improvements of the environmental justice progress in the targeted countries for each component:

Component 1

The justice system stakeholders:

- Ministries of Justice in ALB, NMK and MNE
- Judicial institutions in ALB and NMK and MNE: High Judicial Council; High Prosecutor Council; High Judicial Inspection; Justice system players: inspectorates, judges and

²² In Albania: The Ministry of Tourism and Environment; in North Macedonia: The Ministry of Environment and Territorial Planning; and in Montenegro: The Ministry of Ecology, and Urban Development.

prosecutors, lawyers, police enforcement entities, specialized investigators and assistants, legal experts, ombudsman, mediators, justice civil society organizations etc

- Direct Beneficiaries
 - School of Magistrates (ALB), and
 - Academy of Judges and Prosecutors (NMK)

Component 2

The climate and environmental sector stakeholders:

- Partner Ministries of Environment (ALB, NMK, MNE), and
- Administration institutions in charge of public consultation and monitoring on environmental matters in ALB, NMK and MNE: National Environmental Protection Agencies and their thematic and local branches; Environmental inspectorates
- Direct beneficiaries:
 - Pilot local authorities (Elbasan in ALB and Resen in NMK).

Component 3:

The environment and justice civil society stakeholders:

- Civil society organizations
- Local Communities of the Pilot Municipalities and Grant beneficiaries
- Direct beneficiaries:
 - Environmental and justice related CSOs managing the Grants scheme (ALB, NMK)

III. CEJ CONVERGENCE PROJECT MANAGEMENT AND MONITORING

III.1. Internal project management

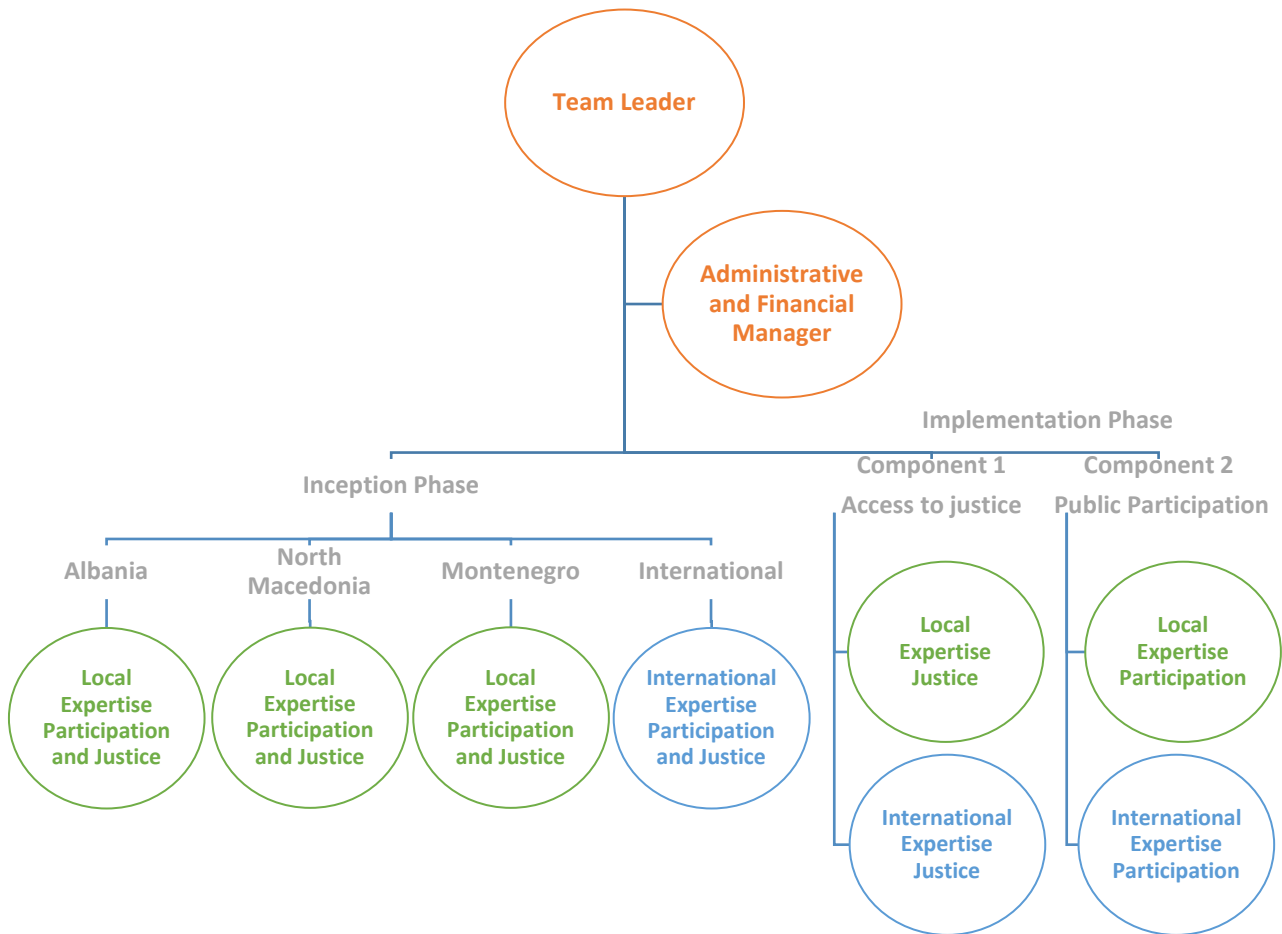
Project management started with setting up of the project team consisting of 2 people based in Tirana, where the project office is located.

Project implementation is based on the assistance of the National key experts which will create the project team in each country, specifically in ALB and NMK where the project will be mostly working.

During the Inception Phase project mobilized 6 National Experts, 2 in each country covering justice and public participation aspects of the Assessment work. Additionally, the project is also mobilizing the seven International experts who worked closely with the National Experts and the Team Leader on the finalization of the Assessment reports for each country.

During the implementation phase, the project is planning to mobilize 2 Key Experts in each country, ALB and NMK, who will coordinate the work of the beneficiary for implementation of the project activities. The Key experts will also coordinate the work of short-term experts needed for specific assignments and skills. 2 key International experts are also identified and will be engaged in the project implementation work in the three targeted countries.

The following graph illustrates the engagement of the project experts in each phase of the project.

The division of the work among the experts is estimated below:²³

Expertise	Expertise mobilization
-----------	------------------------

²³ This distribution may change according to the needs of the project.

Local Expertise (ALB, NMK,MNE)	920 man days
International Expertise	285 man days

III.2. Project governance

Project governance involves setting up management bodies to oversee the various phases of the project. As outlined in the terms of reference for this service, the project's governance structure will be built around two key bodies fulfilling two functions

- a strategic and political function: The Project Steering Committee.
- an advisory function: An Advisory Technical Committee in charge of quality and technical functions for the project

The Steering Committee (SC) will be set up with strategic and political functions to monitor and support the project, and will be chaired by EF. The Project Steering Committee might include representatives of:

The Project Steering Committee will include representatives of the following institutions as:

Members

- AFD – Donor & Expertise France (EF) - Implementing agency
- Ministries of Environment and Justice from ALB, NMK and MNE – Counterparts
- School of Magistrates ALB and Academia for Judges and Prosecutors NMK - Direct beneficiaries
- National Environmental Agency from ALB and National Protected areas Protection of the Right to Free Access to Public Information from NMK
- Municipalities of Elbasan (ALB) and Resen (NMK) - pilot Municipalities - Direct beneficiaries

Observers:

- French Embassies from ALB, NMK and MNE
- OSCE – Local representations from ALB and NMK
- EU Delegations - Local Representation from ALB and NMK
- Council of Europe – Local representations from ALB, NMK
- Local CSOs – Project Grant beneficiaries from Albania and NMK (to be invited after contracting) – Direct beneficiary

The Steering Committee can meet twice a year. It validates actions and projects, as well as the budget. It will be in charge to ensure the project's strategic supervision, in particular:

- I. validation of the project's workplan,
- II. overall monitoring of activity implementation, reviewing the progress, risks, difficulties and achievements of the Project,
- III. reviewing expenditure execution,
- IV. adoption of implementation reports,
- V. adoption of recommendations,
- VI. ensuring a close cooperation between relevant actors, as well as assuring transparency and visibility of the Project.

The secretariat for the Steering Committee, led by the Team Leader is responsible for drawing up agendas, making documents available, taking minutes of meetings and decisions. The first Steering Committee meeting is taking place after the Inception phase, in February 17, 2025, linked to the Launching event of the project in Albania, and will also be an opportunity to present the results of the three assessments carried out during the inception phase.

Responsibilities of Members of the CEJ Convergence Project's SC

- Each SC member ensures representation in the SC meeting. Each institution appoints a focal/ contact point and the substitute. This information is provided in writing to the EF.

- The Members of the SC have the right to raise issues related to the implementation of the Project;
- The Members of the SC shall inform the competent authorities of the institution they represent about the activities of the SC and the conclusions made at its meetings;
- The Members of the SC shall ensure the implementation of the conclusions reached at the SC meetings;
- In case any of the representatives from certain institution appointed to participate in SC as a Member of the SC is unable to attend the meeting, EF shall be informed at least 3 (three) working days prior to the meeting and shall be automatically replaced by the substitute member, from the same institution.

The CEJ SC meetings are chaired by the EF. The co-chairing of each meeting will be on a rotating basis, shared among the main project counterparts. In case the relevant co-chairperson(s) is unable to preside over the meeting of the SC, his/her appointed substitute will replace him or her.

EF via its CEJ Convergence Project Team acts as the Secretariat of the SC: prepares the agenda, the reports/documents to be discussed/reviewed by the SC Members. CEJ Convergence Project Team prepares rules and regulations for the SC functioning.

The second Steering Committee of the CEJ Convergence Project will take place in North Macedonia and will be linked to the organizational of the National Round table planned in October 2025.

The official working language of the SC is English. All communications, minutes, comments and other official documents are to be prepared in English.

Steering committee

2ce per year – Remotely

Chaired by Expertise France

The Project Steering Committee will include representatives of the following institutions as:

Members

- AFD – Donor & Expertise France (EF) - Implementing agency
- Ministries of Environment and Justice from ALB, NMK and MNE – Counterparts
- School of Magistrates ALB and Academia for Judges and Prosecutors NMK - Direct beneficiaries
- National Environmental Agency from ALB and National Protected areas Protection of the Right to Free Access to Public Information from NMK
- Municipalities of Elbasan (ALB) and Resen (NMK) - pilot Municipalities - Direct beneficiaries

Observers:

- French Embassies from ALB, NMK and MNE
- OSCE – Local representations from ALB and NMK
- EU Delegations - Local Representation from ALB and NMK
- Council of Europe – Local representations from ALB, NMK
- Local CSOs – Project Grant beneficiaries from Albania and NMK (to be invited after contracting) – Direct beneficiary

An Advisory Technical Committee (ATC) will also be set up in charge of quality and technical functions, to ensure the coherence of the various actions, their cross-functionality and the quality of the products. It is made up partly of Expertise France (EF), the TL and EU and national experts (1 EU/6 national). Its role is not only to monitor and support the project, but also to provide a forum for technical consultation and scientific reference. It also acts as an advisory committee, a scientific council, and a reference point for deontology and ethics. It is in charge to check that all the stakeholders are involved, in a balance way.

The secretariat for ATC is invited to help with the preparations on the main events of the project such as national and regional round-tables, both in terms of content and expected agendas and deliverables. The ATC can also play a role as a facilitator, to open doors, and to introduce, if needed, new kind of expertise (from the Law part as well from the Scientific one). Its secretariat is led by the TL who will be in charge of the meeting preparations. The work of the Advisory Committee is reported to the Steering Committee. It will meet twice a year, and will be responsible for the project's main technical functions, including:

- (i) Assist the coordination and monitoring of the main project activity implementation execution schedule, and stakeholder mobilization.
- (ii) Review of the project's activity program and experts' work plan, and facilitate the entry of any kind of expertise needed

- (iii) Assist with the adoption of recommendations and operational measures to facilitate potential adaptations of activities during the project execution period.
- (iv) Propose priority areas for project capitalization

Technical Committee

2 per year – Remotely

Chaired by Expertise France/ CEJ Convergence

The Technical Committee might include representatives of: Expertise France (EF), the TL and EU and national experts (1 EU/6 national).

The work of the Advisory Committee is reported to the Steering Committee.

The ATC meetings are called and chaired by the EF though CEJ convergence project. Project prepares the ATC agenda, the reports/documents to be discussed/reviewed by the ATC Members. CEJ Convergence Project Team prepares rules and regulations for the ATC functioning.

The official working language of the SC is English. All communications, minutes, comments and other official documents are to be prepared in English.

III.3. Project operational and financial deliverables

Report Title	Content	Deadline
Newsletter	4 newsletters throughout the project implementation. Summary document (10 p. max.) providing information on the progress of activities and any challenges encountered in the targeted countries.	Every 6 months after the inception phase
Progress Report on technical and financial implementation	Technical and financial progress of the project over the period covered Difficulties faced and recommendations / proposed solutions Program of activities for the following period and detailed budget Technical deliverables attached.	No later than one (1) month after the end of each semester
Financial audit report	Audit Report	No later than two (2) months after the 18th month of performance and after the 30th month of performance.
Final Report	Assessment of activities carried out and results obtained by the project Difficulties faced and solutions applied Future prospects	No later than two (2) months after the end of the mission.

III.4. Project implementation phases overview

Here is an overview of the project implementation phases.

Phases	Objectives	Period	Activities	Key Deliverables
Preparation	Recruitment of the long-term project team (team leader, administrative and financial manager)	May 2024-June 2024	Recruitment and contracting	N/A
Inception	- Recruit project experts - Produce initial assessments (ALB, NMK, MNE) - Announce the call for CSO grants to ALB and NMK	May 2024 – January 2025	Activity 0. Produce assessments for Albania and North Macedonia, and also a Commitment report for Montenegro on the themes of access to justice and environmental participation.	Country assessment (ALB, NMK, MNE).
			Activity 3: Producing and validating the terms of reference/ Calls for the two grants.	Terms of reference/ Calls for the two grants (2)
Execution	Implement project activities (organization of National Round tables, development of tools, trainings, etc.)	January 2025 - October 2026	Activity 1.1. Improving common understanding, coordination and governance of justice in the field of environment.	- A report from the National roundtables containing recommendations in the form of an action plan for improving environmental justice. - A report from the Regional Workshop with the participation of the stakeholders from the three countries ALB, NMK, MNE.
			Activity 1.2. Strengthening capacities of legal professionals in the field of environmental justice.	Legal tools to improve Access to Justice (ALB, NMK)
			Activity 1.3. Improving environmental justice reporting channels, legal remedies, their coordination and public accessibility.	Established coordination mechanisms to improve coordination and public accessibility. (ALB, NMK)
			Activity 2.1. Analyzing the public participation mechanisms for policies and strategies affecting the environment at the local decision-making level in two local Municipalities, one in Albania and one in North Macedonia. (AL, MN)	Public participation toolkit adapted to the specific needs of the pilot municipalities or communities. (ALB, NMK)

			Activity 2.2. Improving effective use of public participation and consultation tools at the local level, based on the community needs.	Methodological Toolkit for public participation in EIAs adapted for national use. (ALB, NMK)
			Transversal	- Quarterly newsletter (summary document presenting the progress of activities to be distributed to main beneficiaries, AFD agencies, and partners). - Half-yearly activity report containing:²⁴ a description of the context, any difficulties encountered in the implementation and the solutions applied, the progress of the action plan (planned/completed/anticipated), the progress of the indicators, the technical deliverables in the appendix, a detailed program of the expertise for the following semester. These reports should include the progress reports relating to the grants.
Finalization		September 2026 - November 2026		A final report including²⁵ a capitalization: assessment of the mission, results in terms of capacity building, evaluation of indicators, difficulties encountered and solutions applied, short and medium-term recommendations.

24 no later than two (2) months after the end of each semester.

25 A no later than two (2) months after the end of the project.

III.5. Project Communication

A communication plan will be developed during the inception phase by the Team Leader, in collaboration with the Communication Expert. The objectives will be to define:

- The action of communication
- The groups targeted
- The activities to be implemented (Project identity, editorial communication, digital tools, event communication, press relations).
- The human, technical and financial resources required

The CEJ Convergence Project Team is engaging a Communication expert to assist the development of this plan, design of the project products, according to the EF/ AFD communication rules. The costs are allocated to the "communication" line of the budget,

In accordance with the terms of reference for the service, communication activities will be reduced to level 1 in line with AFD standards. The use of visibility services is closely linked to operational needs for the development of methodological tools and guides, as well as for the enhancement of capitalization activities (graphic design and videos in particular).

III.6. Project Monitoring and Evaluation

The objectives of the proposed monitoring and evaluation system will meet the following requirements:

- 1) To be able to communicate and report on actions taken and results achieved, in the light of objectives set and resources allocated. It is also important to be able to explain any deviations or changes, and their causes;
- 2) Improve project management and efficiency. This involves anticipating issues and being able to adjust activities as they arise, at both operational and strategic levels;
- 3) To improve project learning and quality by relying on an internal and partnership-based approach to capitalization, aiming for continuous improvement of collective performance and the quality of responses to identified needs.

The monitoring and evaluation system will be steered by the Team Leader with the engagement of the M&E expert, and will meet the standards of Expertise France's monitoring and evaluation policy. Key experts will be responsible for feeding the system on a daily basis. The Team Leader has received specific training in project monitoring and evaluation based on Expertise France methodology.

As part of the project internal Monitoring, the external M&E consultant in close consultation with the Team Leader will review and update the logical framework and project indicators based on the criteria of a) feasibility, 2) data availability, and 3) easiness to collect data. The Updated version of the project Logframe is annexed to this report as Annex 1.

The M&E consultant has prepared the MEL plan to support the team in effectively and timely monitoring project progress and providing the management team with critical data on areas that the project might require further support. The MEL plan and Theory of Change are annexed to this report as Annex 2.

The monitoring and evaluation plan will focus on measuring the short- and medium-term "capacity building" of the various stakeholders involved in the project, as well as on assessing the satisfaction and usefulness of the training provided to beneficiaries.

The monitoring-evaluation system will integrate the following AFD "governance" indicators:

- a) number of institutions having benefited from a capacity-building action (ministerial/intra-ministerial level)
- b) number of people trained in public action;
- c) number of CSOs having benefited from a capacity-building
- d) action number of normative frameworks adopted following technical support.

A total of 55 man-days of monitoring-evaluation expertise is mobilized to:

- Design the project's monitoring-evaluation plan, after carrying out the assessments, develop the steering tools and train the teams for its implementation (20 days);
- Carry out a mid-term review (in preparation for the evaluation) and, if necessary, redirect/complete the system initially proposed (10 days);
- Conduct biannual monitoring to check that the logical framework has been updated, and support the team in implementing the monitoring and evaluation plan, and updating indicators (15 days).

In addition, the project will call on an external service provider to provide a mid-term evaluation and final capitalization.

ANNEXES

Annex 1. Logical Framework

Annex 2. MEAL plan and Theory of Change

Annex 3. Project Planning and Monitoring Tool

Annex 4. Pilot Municipalities Selection

Annex 5. Assessment Reports

Annex 6. CEJ Convergence Grant Packages

In partnership
with

Projekat konvergencije za klimatsku i ekološku pravdu na Zapadnom Balkanu

Početni izvještaj

Pripremila:

Entela Pinguli, Vođa tima Projekta konvergencije CEJ

Januar, 2025. godine

Projekat konvergencije za klimatsku i ekološku pravdu
Projekat konvergencije CEJ

Početni izvještaj

Januar 2025.

SADRŽAJ

I. KONTEKST PROJEKTA	5
I.1. Opšti uvod	5
I.2. Sektorski kontekst	7
I.2.1. Sektorski kontekst za Albaniju	7
I.2.2. Sektorski kontekst za Sjevernu Makedoniju	8
I.2.3. Sektorski kontekst za Crnu Goru	9
I.3. Modus operandi	10
II. RAZUMIJEVANJE POTREBA, METODOLOGIJE I UČESNIKA PROJEKTA KONVERGENCIJE CEJ	13
II.1. Potrebe projekta	13
II.2. Metodologija projekta	13
II.3. Opis implementacije projekta	16
II.3.1. Detaljan opis aktivnosti	16
II.3.1.1. Faza pokretanja	19
II.3.1.2. Početna faza	22
II.3.1.3. Komponenta 1 – Pristup ekološkoj pravdi	32
II.3.1.4. Komponenta 2 – Učešće javnosti u donošenju odluka u oblasti životne sredine	47
II.3.1.5. Komponenta 3 – Građanski angažman u oblasti ekološke pravde	55
II.3.2. Finansijske informacije o projektu	60
II.4. Uključeni akteri Projekta konvergenције CEJ	61
III. UPRAVLJANJE I MONITORING PROJEKTA KONVERGENCIJE CEJ	63
III.1. Interno upravljanje projektom	63
III.2. Upravljanje projektom	64
III.3. Operativni i finansijski isporučivi rezultati projekta	67
III.4. Pregled faza implementacije projekta	68
III.5. Komunikacija projekta	70
III.6. Monitoring i evaluacija projekta	70
ANEKSI	72
Aneks 1. Logički okvir	72
Aneks 2. MEAL plan i Teorija promjene	72
Aneks 3. Alat za planiranje i monitoring projekta	72
Aneks 4. Odabir pilot-opština	72
Aneks 5. Izvještaji o procjeni	72
Aneks 6. Grant paketi Projekta konvergenције CEJ	72

SKRAĆENICE

ALB – Albanija

AFD – Francuska agencija za razvoj

ANO – Obavještenje o nepostojanju prigovora

CIPC – Međuministarski centar za učešće javnosti (Francuska)

DITP – Međuministarska direkcija za javnu transformaciju (Francuska)

EIA – Procjene uticaja na životnu sredinu

ENM – Nacionalna škola za magistrate (Francuska)

IPCC – Međuvladin panel o klimatskim promjenama

IGJ – Inspektorat pravde (Francuska)

IGEDD – Generalni inspektorat za životnu sredinu i održivi razvoj (Francuska)

MEAE – Ministarstvo za Evropu i vanjske poslove (Francuska)

CG – Crna Gora

SMK – Sjeverna Makedonija

I. KONTEKST PROJEKTA

I.1. Opšti uvod

Građanski pokreti sve češće pribjegavaju pravnim postupcima kako bi vršili uticaj na javne politike u oblasti klime. Između 2017. i 2020. godine broj parnica povezanih sa klimatskim promjenama se udvostručio širom svijeta. Takve tužbe, koje uglavnom pokreću organizacije civilnog društva, ukazuju na nedosljednost odluka i izostanak napora javnih i privatnih aktera u borbi protiv klimatskih promjena i očuvanju životne sredine. Suočene sa rizicima produbljivanja socio-ekonomskih nejednakosti, inicijative za ekološku pravdu nastoje da zaštite pravednu primjenu osnovnih prava pojedinaca u okviru ekološkog prava i obaveza država da se bore protiv klimatskih promjena.

Tokom 2016. godine, Pariški sporazum je uveo koncept klimatske pravde, povezujući ljudska prava sa razvojem i naglašavajući društvenu pravdu u klimatskim akcijama. Uprkos tome, narednih pet godina od usvajanja Sporazuma spada među najtoplije zabilježene u istoriji. Izvještaj IPCC-a iz marta 2023. godine istakao je urgentnost klimatske krize, ukazujući na ubrzano povećanje temperature i društveno nepravednu prirodu krize, uz naglašavanje potrebe za međunarodnom saradnjom. Evropski opservatorijum Kopernikus izvijestio je da je 2023. godina bila najtoplija do sada, dok globalne emisije CO₂ nastavljaju da rastu. Evropski zakon o klimatskim promjenama naglasio je egzistencijalnu prijetnju koju predstavlja klimatska kriza, ističući da se planeta suočava sa trostrukom sistemskom krizom.

Uspostavljanje vladavine prava u oblasti životne sredine zasniva se na unapređenju funkcionisanja pravosudnih sistema, uzimajući u obzir pitanja zaštite životne sredine i jačanje „prava pristupa“: pravu na informacije, pravu na učešće u procesima donošenja odluka i pravu na ekološku pravdu. Navedena prava su predmet međunarodnog sporazuma – Arhuske konvencije – koju je 1998. godine potpisalo 39 država, uključujući zemlje članice EU, zemlje Istočne Evrope i Centralne Azije.

Potpisivanjem Arhuske konvencije i usvajanjem srodnih evropskih tekstova, Evropska unija je integrisala obaveze iz Arhuske konvencije u pravo EU i na taj način kristalisala prava na pristup informacijama, učešće i pristup pravdi u pitanjima životne sredine kao EU standarde. Van Evropske unije, mnoge zemlje evropskog susjedstva takođe su potpisale Arhusku konvenciju. Među njima, Albanija, Sjeverna Makedonija i Crna Gora potpisale su Arhusku konvenciju 1998, 1999. i 2009. godine, redom.

Ekološka pravda je suštinski princip, koji obezbjeđuje da su ekosistemi zaštićeni, zajednice zaštićene od štete i da pojedinci imaju osnaženu i značajnu ulogu u donošenju odluka u oblasti životne sredine. Međutim, sistemske slabosti u upravljačkim strukturama zemalja Zapadnog Balkana, procesima uključivanja javnosti i mehanizmima pravde usporile su napredak, zahtijevajući ciljana djelovanja.

Za zemlje Zapadnog Balkana poput Albanije, Sjeverne Makedonije i Crne Gore, koje se nalaze na putu pristupanja EU kao zemlje kandidati, usklađivanje mehanizama ekološke pravde sa evropskim standardima u okviru Poglavlja 27 pravne tekovine (acquis communautaire) pregovora o članstvu u EU predstavlja ključni korak ka ostvarenju njihovih ciljeva pristupanja.

Projekat konvergencije za klimatsku i ekološku pravdu (Projekat konvergencije CEJ) je inicijativa usmjerena na unapređenje ekološke pravde i učešća javnosti u Albaniji, Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori. Utemeljen na principima Arhuske konvencije i usklađen sa standardima Evropske unije (EU), projekat se bavi sistemskim preprekama za efikasno upravljanje životnom sredinom. Njegov

sveobuhvatni cilj jeste da obezbijedi pravo na čistu životnu sredinu, dok istovremeno osnažuje građane i institucije da se uključe u procese donošenja odluka i postupke pravde u oblasti životne sredine na Zapadnom Balkanu.

Projekat djeluje u kontekstu složenih izazova u oblasti životne sredine na Zapadnom Balkanu, gdje su pravni okviri često jasni na papiru, ali se suočavaju sa značajnim nedostacima u implementaciji i sprovođenju. Ovi izazovi uključuju ograničene institucionalne kapacitete, fragmentisane upravljačke strukture i nedovoljno uključivanje javnosti. Podsticanjem regionalne konvergencije i korišćenjem iskustava iz zemalja članica EU, Projekat konvergencije CEJ nastoji da stvori model participativnog upravljanja koji daje prioritet inkluzivnosti, transparentnosti i odgovornosti.

Kroz sveobuhvatne procjene i zajedničke napore, uz angažovanje nacionalnih i međunarodnih eksperata i učešće lokalnih aktera iz oblasti zaštite životne sredine i pravosuđa, Projekat konvergencije CEJ identifikovao je kritične nedostatke i prilike u upravljanju životnom sredinom. Njegove preporuke naglašavaju značaj jačanja pravnih i institucionalnih okvira, unapređenja pristupa pravdi i izgradnje povjerenja javnosti u procese donošenja odluka u oblasti životne sredine. Posebna pažnja biće posvećena uključivanju marginalizovanih grupa, rodnoj ravnopravnosti i korišćenju digitalnih alata za modernizaciju praksi učešća javnosti.

Na kraju, Projekat konvergencije CEJ predstavlja sveobuhvatan napor da se upravljanje životnom sredinom na Zapadnom Balkanu uskladi sa evropskim standardima, uz istovremeno podsticanje održivog razvoja i društvene pravde.

Klimatske promjene utiču na biodiverzitet, koji je u velikoj mjeri pod ljudskim uticajem i pod pritiskom urbanizacije i upotrebe određenih proizvoda u poljoprivredi, kao što su pesticidi. Oni ne samo da utiču na opstanak pojedinih vrsta – što ima direktan uticaj na žive organizme biljnog i životinjskog porijekla – već i na ljudsko zdravlje.

Zagađenje vazduha i vode, kao i otpad od invazivnog djelovanja određenih materijala koji guše okeane i mora, predstavljaju dodatnu prijetnju.

U regionu Zapadnog Balkana ova trostruka kriza je veoma vidljiva, sa učestalim pojavama ekstremnih meteoroloških događaja (toplotni talasi, poplave, požari koji doprinose deforestaciji, pored one izazvane nezakonitim aktivnostima). Zagađenje je višestruko, a gradovi Balkana spadaju među najviše pogođene lošim kvalitetom vazduha, što je povezano sa geografskom koncentracijom emisija CO₂ koje potiču iz uglavnom zastarjelog voznog parka i izostanka energetske tranzicionih programa koji bi domaćinstvima omogućili da zamijene fosilna goriva drugim resursima u svojim domovima.

Glavni izazovi u oblasti životne sredine u Albaniji, Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori, na osnovu izvještaja EU za 2024. godinu, uključuju:

Albanija

- Zagađenje vazduha: Visoki nivoi zagađenja vazduha usljed korišćenja niskokvalitetnih čvrstih goriva (drvo i ugalj) i zastarjelih industrijskih postrojenja.
- Energetski sektor: Velika zavisnost od uglja za proizvodnju električne energije, iako Albanija ostvaruje napredak u oblasti hidroenergije.
- Biodiverzitet: Deforestacija i gubitak staništa predstavljaju značajan problem.

Sjeverna Makedonija

- Zagađenje vazduha: Ozbiljno zagađenje vazduha, naročito u urbanim područjima, sa emisijama iz termoelektrana na uglj i starih vozila.
- Kvalitet vode: Problemi sa zagađenjem vode koji utiču na površinske i podzemne vodne resurse.
- Upravljanje otpadom: Izazovi u upravljanju i smanjenju otpada, uključujući opasni otpad.

Crna Gora

- Zagađenje vazduha: Slično kao u Sjevernoj Makedoniji, Crna Gora se suočava sa značajnim zagađenjem vazduha usljed industrijskih aktivnosti i zagrijavanja domaćinstava.
- Erozija obale: Obalna područja suočavaju se sa erozijom, što utiče na ekosisteme i ljudska naselja.
- Upravljanje šumama: Deforestacija i degradacija šuma predstavljaju stalne izazove.

Ovi izazovi ukazuju na postojanje potrebe za sveobuhvatnim politikama u oblasti životne sredine i usklađivanjem sa EU standardima kako bi se odgovorilo na pitanja zagađenja, energetske tranzicije i očuvanja biodiverziteta. Suočeni sa ovom hitnošću, građanski pokreti sve češće pribjegavaju pravnim postupcima kako bi uticali na javne politike u oblasti klime. Između 2017. i 2020. godine, broj parnica povezanih sa klimom se udvostručio širom svijeta. Takve tužbe, koje uglavnom pokreću organizacije civilnog društva, ukazuju na nedosljednost odluka i nedostatak napora javnih i privatnih aktera u borbi protiv klimatskih promjena i u očuvanju životne sredine. Suočena sa rizicima produbljivanja socio-ekonomskih nejednakosti, klimatska i ekološka pravda nastoji da zaštiti pravednu primjenu osnovnih prava pojedinaca u okviru ekološkog prava i obaveza država u borbi protiv klimatskih promjena. Posvećujući pravo na zdravu životnu sredinu sadašnjim i budućim generacijama, Projekat konvergencije CEJ zagovara transformativne promjene u korist pravednog i održivog upravljanja.

1.2. Sektorski kontekst

Zapadni Balkan predstavlja jedan od biodiverzitetskih rezervata Evrope. Region obuhvata neke od rijetkih rijeka sa slobodnim tokom i prašuma koje i dalje postoje netaknute ljudskim djelovanjem. Istovremeno, suočava se sa porastom štetnog djelovanja po životnu sredinu, naročito nezakonitom sječom šuma, odlaganjem otpada, zagađenjem, te ubrzanom i neplanski vođenom urbanizacijom.

Kao potpisnice Arhuske konvencije, Crna Gora, Albanija i Sjeverna Makedonija obavezale su se da će garantovati prava pristupa u pitanjima životne sredine. Izvještaji o usklađenosti koje su ove zemlje podnijele tokom ciklusa izvještavanja o implementaciji Konvencije pokazuju trud nadležnih organa u tom pogledu, ali istovremeno otkrivaju prostor za napredak ka potpunom usklađivanju sa standardima Konvencije.

U okviru procesa pristupanja Evropskoj Uniji, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Albanija moraće da sprovedu niz reformi kako bi svoje nacionalne okvire uskladile sa standardima EU. Pregovori o pristupanju ovih triju zemalja još su u veoma ranoj fazi: pregovori o poglavljima koja se odnose na vladavinu prava i osnovna prava još nijesu zaključeni u Crnoj Gori, dok su u Albaniji veoma nedavno otvoreni (u oktobru 2024. godine), a u Sjevernoj Makedoniji još nijesu otvoreni, a za koju je predskringing obavljen tokom ljeta 2023. godine.

1.2.1. Sektorski kontekst za Albaniju

Okvir ekološke pravde u Albaniji ostvario je značajan napredak u usklađivanju sa direktivama EU, kao što su procjena uticaja na životnu sredinu (EIA) i strateška procjena uticaja na životnu sredinu (SEA). Ovi zakonodavni pomaci pokazuju posvećenost upravljanju životnom sredinom, ali stalne praznine u implementaciji umanjuju njihovu djelotvornost. Ministarstvo turizma i životne sredine (MoTE), uz podršku Nacionalne agencije za životnu sredinu (NEA) i Nacionalne agencije za zaštićena područja (NAPA), predvodi upravljačku strukturu, ali ograničeni resursi i neefikasnosti u sudskim i administrativnim procesima ometaju efikasno sprovođenje.

Učešće javnosti u Albaniji uglavnom ostaje proceduralno, dok je suštinsko uključivanje često ograničeno logističkim preprekama i nepovjerenjem. Marginalizovane i ruralne zajednice suočavaju se sa značajnim preprekama u učestvovanju u donošenju odluka u oblasti životne sredine, uključujući nedovoljnu dostupnost informacija, kao i ograničene mogućnosti za konsultacije. Javne konsultacije u postupcima EIA često ne uspijevaju da djelotvorno uključe aktere, dok sporadični naponi lokalnih vlasti kroz inicijative podržane od strane donatora naglašavaju potencijal za unapređenje. Zakonski zahtjev za učešće javnosti često se tretira kao formalnost, što podriva povjerenje i inkluzivnost upravljačkih procesa.

Sudsko sprovođenje zakona u oblasti životne sredine u Albaniji suočava se sa značajnim izazovima. Iako su administrativni, krivični i građanski sudovi nadležni za rješavanje sporova u vezi sa životnom sredinom, sistemske neefikasnosti umanjuju njihovu djelotvornost. Zaostaci u radu administrativnih sudova, blage kazne za ekološke prekršaje u krivičnim sudovima i visoki troškovi povezani sa građanskim parnicama odvrćaju pojedince i organizacije civilnog društva od traženja sprovođenja pravde. Ove prepreke održavaju slab nivo odgovornosti za kršenja u oblasti životne sredine i otežavaju pravedan pristup pravdi.

Institucionalni kapacitet i koordinacija u Albaniji su fragmentisani, sa preklapanjem nadležnosti među agencijama i nedovoljnim prijavljivanjem ekoloških krivičnih djela. Ograničena tehnička stručnost i nedostatak specijalizovane obuke dodatno otežavaju sprovođenje. Nedovoljni resursi i nejasni pravni okviri doprinose prazninama u upravljanju, dok nizak nivo javne svijesti i uključivanja otežava proaktivnu zaštitu životne sredine.

Rodna ravnopravnost i inkluzija predstavljaju ključna područja koja zahtijevaju pažnju u sistemu upravljanja životnom sredinom u Albaniji. Žene i marginalizovane zajednice često se suočavaju sa nesrazmjernim preprekama za učešće i pristup pravdi. Rješavanje ovih nejednakosti kroz rodno osjetljive politike i ciljne inicijative za izgradnju kapaciteta od suštinskog je značaja za razvoj pravednog i inkluzivnog sistema upravljanja životnom sredinom.

Preporuke iz Nacionalne procjene Projekta konvergencije CEJ za Albaniju usmjerene su na jačanje pravnog okvira, unapređenje sudskog sprovođenja i poboljšanje učešća javnosti. Reforma Krivičnog zakonika radi uvođenja strožih kazni za ekološke prekršaje i izrada podzakonskih akata za punu implementaciju Direktive o odgovornosti za životnu sredinu predstavljaju ključne prioritete. Programi izgradnje kapaciteta za sudije, tužioce i druge aktere, zajedno sa unaprijeđenom saradnjom među institucijama, doprinijeće boljem sprovođenju i većoj odgovornosti. Modernizacija praksi učešća javnosti kroz digitalne alate i kulturno prilagođene metode konsultacija podstaći će inkluzivnost i transparentnost.

Rješavanjem ovih sistemskih praznina, Albanija može unaprijediti svoje usklađivanje sa standardima EU, istovremeno promovišući održivi razvoj i ekološku pravdu. Projekat konvergencije CEJ pruža strateški okvir za postizanje ovih ciljeva, naglašavajući važnost inkluzivnog upravljanja i osnaživanja zajednica.

I.2.2. Sektorski kontekst za Sjevernu Makedoniju

Sistem ekološke pravde u Sjevernoj Makedoniji zasniva se na zakonima kao što su EIA i SEA, usklađenim sa direktivama EU i Arhuskom konvencijom. Međutim, i dalje postoje izazovi u implementaciji, pri čemu prakse učešća javnosti i pristup pravdi često ograničavaju nedostatak resursa, zastarjeli komunikacioni mehanizmi i ograničeni institucionalni kapaciteti. Opštine, opterećene nedovoljnim resursima, suočavaju se sa teškoćama u omogućavanju inkluzivnog i djelotvornog upravljanja životnom sredinom.

Učešće javnosti u Sjevernoj Makedoniji često ostaje ispod svog potencijala. Javne rasprave su često slabo posjećene zbog neadekvatnog zakazivanja, ograničenih aktivnosti informisanja i niskog nivoa svijesti javnosti. Marginalizovane grupe, uključujući ruralno stanovništvo i mlade, suočavaju se sa dodatnim preprekama za uključivanje. Institucije javne konsultacije često posmatraju kao proceduralne formalnosti, a ne kao prilike za suštinski dijalog, što dodatno narušava povjerenje javnosti u donošenje odluka u oblasti životne sredine.

Pristup pravdi u Sjevernoj Makedoniji ograničen je sudskim neefikasnostima i nedovoljnim kapacitetima. Krivično sankcionisanje „ekocida“¹ u okviru Krivičnog zakonika predstavlja napredak, ali proceduralne greške i nedovoljno osnaživanje organizacija civilnog društva umanjuju djelotvornost mehanizama pravne zaštite. Izazovi poput nedosljednog sprovođenja zakona o životnoj sredini i nejasnih nadležnosti dodatno otežavaju pogođenim zajednicama da pristupe pravdi.

Institucionalni kapacitet u Sjevernoj Makedoniji zahtijeva suštinsko jačanje. Ograničeni resursi, fragmentisane nadležnosti i nedostatak specijalizovane obuke za službenike doprinose slabostima u upravljanju. Nedovoljan pristup informacijama o životnoj sredini i nedosljedne prakse njihovog distribuiranja dodatno pogoršavaju ove izazove, smanjujući transparentnost i odgovornost u procesima donošenja odluka.

Preporuke za Sjevernu Makedoniju naglašavaju potrebu jačanja pravnog i institucionalnog okvira, unapređenja učešća javnosti i izgradnje institucionalnih kapaciteta. Izmjena Zakona o životnoj sredini radi propisivanja detaljnih standarda javnih konsultacija i harmonizacije praksi među opštinama predstavlja ključne korake. Razvoj centralizovane onlajn platforme za donošenje odluka u oblasti životne sredine i unapređenje pristupa informacijama dovešće do poboljšanja transparentnosti i uključivanja javnosti.

Ciljane kampanje podizanja svijesti i posebno osmišljeni programi informisanja mogu unaprijediti inkluzivnost, naročito za marginalizovane grupe. Inicijative za izgradnju kapaciteta za opštinske službenike, sudije i tužioce unaprijediće sprovođenje i upravljanje. Usklađivanje postupaka EIA i SEA sa direktivama EU i korišćenje finansijskih mehanizama za podršku inicijativama izgradnje kapaciteta dodatno će ojačati sistem upravljanja životnom sredinom u Sjevernoj Makedoniji.

¹ Ekocid se u Evropskoj uniji definiše kao „krivično djelo koje podrazumijeva uništavanje ili nepovratnu, dugotrajnu i značajnu štetu nanесenu ekosistemu“.

Fokus Projekta konvergencije CEJ na transformativne akcije i regionalnu konvergenciju pruža snažnu osnovu za rješavanje ovih izazova. Podsticanjem inkluzivnosti, transparentnosti i odgovornosti, Sjeverna Makedonija može unaprijediti svoje ciljeve u oblasti ekološke pravde i približiti se standardima EU.

I.2.3. Sektorski kontekst za Crnu Goru

Okvir ekološke pravde u Crnoj Gori oblikovan je sveobuhvatnim pravnim sistemom koji je u velikoj mjeri usklađen sa direktivama EU. Ustav garantuje pravo na učešće u donošenju odluka u oblasti životne sredine i obezbjeđuje pristup informacijama o životnoj sredini. Zakoni kao što su EIA i SEA odražavaju međunarodne standarde, propisujući obavezne javne rasprave i konsultacije tokom procjene projekata. Uprkos ovim snažnim okvirima, sistemski izazovi i dalje postoje u obezbjeđivanju pravednog pristupa ekološkoj pravdi i suštinskog učešća javnosti.

Učešće javnosti u donošenju odluka o životnoj sredini u Crnoj Gori ostaje proceduralno, a ne suštinsko. Iako pravni okvir predviđa javne konsultacije, logističke prepreke, ograničena svijest i zastarjeli komunikacioni alati umanjuju njihovu djelotvornost. SWOT analiza (analiza unutrašnjih snaga i slabosti, kao i spoljašnjih prilika i prijetnji) praksi učešća javnosti ukazuje na potrebu modernizacije strategija uključivanja, korišćenje digitalnih platformi i prevazilaženje zakonskog minimuma kada je riječ o informisanju javnosti. Studije slučaja naglašavaju značaj građanskih protesta u uticanju na ishode u oblasti životne sredine, što odražava nedostatak institucionalnih mehanizama za suštinsko uključivanje.

Sudska praksa u Crnoj Gori otkriva probleme kapaciteta u sprovođenju zakona o životnoj sredini. Analiza predmeta iz perioda 2018–2022. pokazuje da, iako tradicionalni zločini poput nezakonite sječe šuma i krivolova često rezultiraju osuđujućim presudama, slučajevi ekološkog zagađenja često bivaju odbačeni. Izazovi uključuju ograničenu stručnost sudija, teškoće u uspostavljanju uzročno-posljedične veze između prekršaja i uticaja na životnu sredinu, kao i nedosljednosti u primjeni kaznenih mjera. Preporučuje se uspostavljanje specijalizovanih odjeljenja, kao što su ekološka policija ili „zeleni“ tužioci, radi prevazilaženja ovih nedostataka.

Institucije u Crnoj Gori nadležne za upravljanje životnom sredinom suočavaju se sa značajnim ograničenjima kapaciteta. Nedovoljni resursi, nedovoljno prijavljivanje ekoloških krivičnih djela i nedostatak međuinstitucionalne koordinacije otežavaju efikasno sprovođenje. Kako je već pomenuto u Izvještaju o procjeni CEJ za Crnu Goru, Izvještaj o ekološkim krivičnim djelima Misije OEBS-a naglašava kritičnu potrebu za obukom unutar organa za sprovođenje zakona i regulatornih tijela radi suzbijanja neprijavljenih prekršaja. Jačanje institucionalnih kapaciteta kroz redovne obuke, razmjenu znanja i povećane finansijske resurse od suštinskog je značaja za unapređenje ekološke pravde.

Rodna ravnopravnost i uključivanje ranjivih grupa i dalje predstavljaju područja zabrinutosti u Crnoj Gori. Srednjoročna evaluacija Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti ukazuje na smanjenje budžetskih izdvajanja za rodne inicijative i marginalizaciju u političkim agendama. Procjena naglašava važnost rodno osjetljivih pristupa ekološkoj pravdi, obezbjeđujući da žene i marginalizovane zajednice imaju ravnopravan pristup učešću i procesima donošenja odluka.

Komparativne analize sa Albanijom i Sjevernom Makedonijom otkrivaju zajedničke izazove u regionu. Oni uključuju teškoće u dokazivanju štete po životnu sredinu, prepreke za učešće javnosti i slabe mehanizme sprovođenja. Nalazi naglašavaju potrebu za harmonizovanim pristupima kako bi se ovi sistemski problemi riješili, te podstakla regionalna konvergencija.

Preporuke za Crnu Goru fokusirane su na jačanje pravnog okvira, unapređenje institucionalnih kapaciteta i osnaživanje zajednica. Prioriteti uključuju bolje usklađivanje između Krivičnog zakonika i sektorskih zakona, institucionalizaciju mehanizama međusektorske koordinacije i razvoj korisnički prilagođenih baza podataka i smjernica. Pored toga, modernizacija praksi učešća javnosti kroz digitalne platforme i ciljane kampanje podizanja svijesti od ključne su važnosti za podsticanje inkluzivnosti i transparentnosti.

Rješavanjem ovih izazova, Crna Gora može unaprijediti svoje ciljeve pristupanja EU, istovremeno obezbjeđujući održivi razvoj i ekološku pravdu. Naglasak Projekta konvergencije CEJ na transformativnim akcijama, zasnovanim na vladavini prava i poštovanju prava u oblasti životne sredine, pruža snažan okvir za postizanje datih ciljeva.

I.3. Modus operandi

Prema projektnom zadatku, projekat će mobilisati veliki broj institucionalnih aktera u tri zemlje. Modus operandi detaljno je prikazan u nastavku:

Akteri projekta	Uloga
Francuska agencija za razvoj	Donator projekta pod delegacijom Ministarstva za Evropu i vanjske poslove i vlasnik projekta.
- Glavna kontakt tačka: rukovodilac projektnog tima	Glavna kontakt tačka za projekat. Prati implementaciju projekta, učestvuje u upravljačkim tijelima (Upravljački i Tehnički odbor) i izdaje mišljenja u procedurama koje zahtijevaju ANO. Nadzire upravljanje ugovornim sredstvima.
- Facilitatori: agencija i lokalni predstavnici	Po potrebi, pružaju podršku Projektu olakšavanjem sastanaka sa lokalnim partnerima i obezbjeđivanjem političkog dijaloga sa korisničkim administracijama. Prate implementaciju Projekta (primaoci biltena).
- Expertise France Glavna kontakt tačka na nivou glavne kancelarije (HO)	Operator tehničke pomoći i glavni izvođač Sprovodilac Projekta konvergencije CEJ kroz tim za podršku projektu u Glavnoj kancelariji EF u Parizu. Odgovoran za sprovođenje Tehničke ponude i Početnog izvještaja Projekta konvergencije CEJ. Koordinira između projekta i Glavne kancelarije EF i obezbjeđuje finansijsko i administrativno upravljanje u skladu sa standardima EF.
- Expertise France Na nivou projekta u ciljnom regionu ALB, SMK, CG	Sprovodilac Projekta konvergencije CEJ kroz tim za implementaciju projekta i kancelariju u Tirani. Odgovoran za sprovođenje Tehničke ponude i Početnog izvještaja Projekta konvergencije CEJ. Koordinira projekat i obezbjeđuje njegovo finansijsko i administrativno upravljanje. Upravlja i organizuje redosljed aktivnosti i angažovanje stručnjaka, u saradnji sa institucionalnim

	akterima i tehničkim i operativnim partnerima. Izvještava EF/AFD.
Tehnička ekspertiza	Projekat angažuje stručnjake na lokalnom i međunarodnom nivou. Pružaju podršku tehničkoj implementaciji rezultata projekta. Upravlja i olakšavaju projektne aktivnosti i angažman u odnosu na institucionalne aktere i glavne korisnike.
Partnerska ministarstva i javna tijela	Glavni korisnici Projekta konvergencije CEJ
Albanija (ALB): Ministarstvo pravde i Ministarstvo turizma i životne sredine	Glavni partneri u ovom projektu. Njihovo učešće u Upravljačkom odboru i glavnim događajima projekta obezbjeđuje njihovu mobilizaciju, koordinaciju i razmjenu informacija. Njihova pomoć je važna za uključivanje i mobilizaciju, kada je potrebno, institucija pravosuđa i institucija za životnu sredinu. Albanija i Sjeverna Makedonija potpisuju sporazum o tehničkoj pomoći sa EF/AFD.
Sjeverna Makedonija (SMK): Ministarstvo pravde i Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja	
Crna Gora (CG): Ministarstvo pravde i Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma	
Pravosudne institucije (ALB, SMK)	Operateri pravosuđa – direktni korisnici aktivnosti Komponente 1 Projekta konvergencije CEJ
ALB: Nacionalna škola za magistrate	Direktni korisnik Komponente 1. Mobilizuje odgovarajuće osoblje i podršku za razvoj aktivnosti obuke za magistrate i druge pravosudne profesionalce. Aktivno učestvuje u nacionalnim i regionalnim radionicama u okviru Komponente 1.
ALB: Visoki sudski savjet. Visoki tužilački savjet. Visoka sudska inspekcija	Sekundarni korisnici Komponente 1 kao sprovodioci ekološke pravde. Dio su grupe aktera za ekološku pravdu. Učestvuju u fokus grupama i validacionim grupama Izvještaja o procjeni tokom Početne faze. Prisustvuju nacionalnim i regionalnim radionicama u okviru Komponente 1.
SMK: Akademija za sudije i tužioce	Direktni korisnik Komponente 1. Mobilizuje odgovarajuće osoblje i podršku za razvoj aktivnosti obuke za sudije, tužioce i druge pravosudne profesionalce. Aktivno učestvuje u nacionalnim i regionalnim radionicama u okviru Komponente 1.
SMK: Visoki sudski savjet. Visoki tužilački savjet	Sekundarni korisnici Komponente 1 kao sprovodioci ekološke pravde. Dio su grupe aktera za ekološku pravdu. Učestvuju u fokus grupama i validacionim grupama tokom izrade Izvještaja o procjeni u

	Početnoj fazi. Prisustvuju nacionalnim i regionalnim radionicama u okviru Komponente 1.
ALB, SMK i CG: Akteri pravosudnog sistema – inspektorati, sudije i tužioci, advokati, policijski organi, specijalizovani istražioci i asistenti, pravni stručnjaci, ombudsman, medijatori, organizacije civilnog društva u oblasti pravosuđa itd.	Doprinos projektnim aktivnostima, posebno okruglim stolovima i regionalnim radionicama (Komponenta 1).
Administrativne institucije nadležne za javne konsultacije i monitoring u pitanjima životne sredine (ALB, SMK)	Tehnički operateri u oblasti životne sredine – direktni korisnici aktivnosti Komponente 2 Projekta konvergenције CEJ
Pilot lokalne vlasti (Elbasan u ALB i Resen u SMK)	Direktni korisnici Komponente 2. Biće uključeni kroz mobilizaciju odgovarajućeg osoblja i podrške za razvoj aktivnosti usmjerenih na unapređenje učešća javnosti u pitanjima životne sredine na lokalnom nivou.
- Nacionalne agencije za zaštitu životne sredine i njihove tematske i lokalne filijale – ekološki inspektorati	Sekundarni korisnici Komponente 2 kao sprovodioci ekološke pravde. Učestvuju u fokus grupama i validacionim grupama tokom izrade Izvještaja o procjeni u Početnoj fazi. Prisustvuju nacionalnim i regionalnim radionicama u okviru Komponente 1.
ALB, SMK i CG: Akteri sistema zaštite životne sredine – ekološki inspektorat, organizacije civilnog društva u oblasti životne sredine, zajednice (sa posebnom pažnjom na ranjive zajednice), univerziteti itd.	Doprinos projektnim aktivnostima, posebno okruglim stolovima i regionalnim radionicama (Komponenta 1).
Civilno društvo i zajednice (ALB, SMK)	Direktni korisnici programa dodjele grantova (Komponenta 3) Projekta konvergenције CEJ
Organizacije civilnog društva (ALB, SMK)	Partneri u sprovođenju Komponente 3 koja se odnosi na program dodjele grantova. Tim Projekta konvergenције CEJ upravlja Komponentom 3 u partnerstvu sa OCD, obezbjeđujući dosljednost i koordinaciju sa ostalim projektnim aktivnostima. Konzorcijum organizacija civilnog društva iz oblasti životne sredine i pravosuđa u svakoj zemlji biće izabran putem javnog poziva za podnošenje prijedloga.
Lokalne zajednice pilot opština i korisnici grantova	Lokalne zajednice Elbasana (ALB) i Resena (SMK) koje imaju koristi od projektnih aktivnosti u okviru Komponente 2 i lokalne zajednice obuhvaćene aktivnostima grantova OCD.

II. RAZUMIJEVANJE POTREBA, METODOLOGIJE I UČESNIKA PROJEKTA KONVERGENCIJE CEJ

II.1. Potrebe projekta

Projekat konvergencije CEJ osmišljen je sa ciljem da unaprijedi ekološku i klimatsku pravdu jačanjem pravnih okvira, poboljšanjem pristupa pravdi i podsticanjem učešća javnosti u tri zemlje Zapadnog Balkana.

Cilj Projekta konvergencije CEJ je jačanje ekološke i klimatske pravde kroz unapređenje kapaciteta pravosudnih profesionalaca i društvenih aktera u oblasti ekološke pravde i promovisanje učešća javnosti. Mobilizacija vlasti u Albaniji, Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori potvrđena je tokom početne faze.

Sljedeći prijedlog AFD-a, Projekat konvergencije CEJ primjenjuje diferenciranu mobilizaciju tri zemlje korisnice:

- Prioritet 1 – Albanija (AL) i Sjeverna Makedonija (SMK): Projektne aktivnosti će se sprovoditi na nacionalnom nivou u obje zemlje, koje će takođe biti pozvane da učestvuju u višedržavnim aktivnostima.
- Prioritet 2 – Crna Gora (CG): Crnogorske institucije biće pozvane da učestvuju u višedržavnim projektnim aktivnostima.

S obzirom na date neizvjesnosti, pristup projektu ostaće fleksibilan i usmjeren na potrebe i očekivanja korisnika, prilagođavajući aktivnosti u skladu sa tim kako bi se unaprijedila klimatska i ekološka pravda. Ukoliko u jednoj od zemalja bude nedostajalo lokalnog vlasništva nad projektom ili njegove primjene, projektne aktivnosti mogu biti prilagođene ili koncentrisane u drugim zemljama.

Implementacija Projekta konvergencije CEJ započela je 27. maja 2024. godine troonedjeljnom uvodnom misijom. Vođa tima zajedno sa menadžerom projekta iz Expertise France učestvovao je u ovoj misiji u ciljnom regionu, uključujući Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru. Izvještaj sa misije obuhvatio je sastanke sa više relevantnih aktera ekološke pravde iz posjećenih zemalja i istakao diskusije o trenutnom stanju ekološke pravde na Zapadnom Balkanu. Pripremanje izvještaja ove misije poslužilo je kao osnova za kasniji proces mapiranja aktera CEJ projekta, koji je sproveden tokom faze procjene.

II.2. Metodologija projekta

Projekat konvergencije CEJ ima za cilj da unaprijedi pristup pravdi i djelotvornost učešća javnosti u pitanjima životne sredine na Zapadnom Balkanu, sa fokusom na Albaniju, Sjevernu Makedoniju i djelimično Crnu Goru. Projekat doprinosi regionalnoj konvergenciji sa evropskim standardima i podržava proces pristupanja EU za date zemlje. Pruža podršku svakoj od ciljnih zemalja u usklađivanju zakonodavnog, institucionalnog, pravosudnog i participativnog okvira sa direktivama EU i međunarodnim konvencijama, posebno Arhuskom konvencijom. Ovo usklađivanje obezbjeđuje ispunjavanje zahtjeva za transparentnošću, inkluzivnošću i djelotvornim pravnim sredstvima u pitanjima životne sredine.

Metodologija projekta odražava sveobuhvatan i inkluzivan pristup upravljanju životnom sredinom. Rješavanjem zakonodavnih, institucionalnih i participativnih praznina, projekat nastoji da ojača temelje klimatske i ekološke pravde na Zapadnom Balkanu. Kroz ciljane intervencije, prilagodljive

strategije i saradnju sa akterima, projekat ima za cilj da osnaži zajednice i institucije, obezbjeđujući održivi razvoj i usklađivanje sa evropskim standardima.

Projekat konvergencije CEJ ima za cilj da ostvari svoj cilj na Zapadnom Balkanu kroz rješavanje ključnih sistemskih izazova, uključujući:

1. Unaprijeđena koordinacija i upravljanje

- Unapređenje kapaciteta pravnih profesionalaca, organa nadležnih za životnu sredinu i OCD za efikasno sprovođenje ekološke pravde.
- Jačanje kanala za izvještavanje, pravnih sredstava i dostupnosti javnosti kako bi se obezbijedila transparentnost i odgovornost.

2. Regionalno usklađivanje sa standardima EU

- Promovisanje usvajanja najboljih praksi, posebno iz francuskog iskustva u primjeni pravne tekovine EU u oblasti životne sredine.
- Korišćenje međunarodnih pravnih instrumenata i mehanizama za unapređenje ekološke pravde.

3. Teme koje prožimaju sve aktivnosti

- Proces pristupanja EU: Podrška Albaniji u usklađivanju svojih sistema upravljanja sa evropskim standardima.
- Rodna ravnopravnost: Integrisanje inkluzivnih praksi i promovisanje rodne ravnoteže u okvirima upravljanja životnom sredinom.

Faza procjene Projekta konvergencije CEJ bila je strukturisana i koordinirana od strane vođe tima u saradnji sa po dva ključna lokalna eksperta za ekološku pravdu i učešće javnosti u svakoj zemlji, kao i timom francuskih međunarodnih kratkoročnih eksperata, koji su uključivali: magistrata, pravnog eksperta za ekološku pravdu EU i zakonodavni okvir pristupanja EU, eksperta za učešće javnosti, eksperta za izgradnju kapaciteta i obuke u vezi sa pravnim sistemima EU, eksperta za rodnu ravnopravnost i eksperta za angažman civilnog društva i zajednica.

Tokom izrade početnih procjena, lokalni projektni tim oslanjao se na postojeće nacionalne pravne okvire, razvojne strategije, propise i prakse, kao i na dostupnu dokumentaciju prikupljenu tokom Početne faze, uzimajući u obzir i informacije nastale iz drugih sličnih nacionalnih ili međunarodnih inicijativa na nacionalnom ili regionalnom nivou. Sa druge strane, u sklopu mapiranja i analize aktera i njihove uloge u procesu, razvijeni su i sprovedeni strukturisani intervjui sa grupama aktera za svaku od komponenti u svakoj zemlji. Projektni tim se sastao sa širokim spektrom aktera iz oblasti ekološke pravde i učešća javnosti u tri ciljne zemlje, kako bi stekao sveobuhvatno razumijevanje postojećih sistema. Tim Projekta konvergencije CEJ sastao se i sa međunarodnim i regionalnim akterima, kao što su francuske ambasade, međunarodni tehnički eksperti i međunarodne organizacije (EU, OEBS, drugi donatori). Takvi sastanci pomažu Projektu konvergencije CEJ da koordinira napore sa drugim donatorima i izbjegne moguće preklapanje. Procjena sprovedena u svakoj od ciljnih zemalja (Albanija, Sjeverna Makedonija i Crna Gora) imala je regionalni pristup, što će pomoći projektu da uspostavi regionalno razumijevanje ekološke pravde na Zapadnom Balkanu u njihovom procesu pristupanja EU.

Tokom Početne faze, metodologija je uključivala sljedeće isporučive rezultate:

- **Procjena potreba i dijagnostički pregledi:** Sprovedene su sveobuhvatne analize pravnih i institucionalnih okvira radi identifikovanja praznina u učešću javnosti, pristupu pravdi i mehanizmima sprovođenja, za svaku od komponenti projekta. Pregledi dokumentacije i konsultacije sa akterima tokom faze procjene pružili su uvid u izazove specifične za pojedine zemlje, kao što su proceduralne nejasnoće u postupcima EIA u Albaniji i ograničeni digitalni kapaciteti u Sjevernoj Makedoniji.
- **Fokus grupe i validacione radionice:** Ove radionice su služile kao platforme za aktere, uključujući javne zvaničnike, OCD i pravne stručnjake, kako bi se unaprijedile preporuke projekta. Diskusije na validacionim radionicama tokom faze procjene istakle su potrebu za zakonodavnim izmjenama, kao što su usklađivanje odredbi Direktive o odgovornosti za životnu sredinu (ELD) u Albaniji sa standardima EU i preciziranje rokova za žalbe u SEA postupcima u Sjevernoj Makedoniji.

Projektni tim je takođe razvio strukturu projekta, uključujući sljedeće planerske alate za podršku implementaciji projekta:

- Struktura implementacije projekta koja se sastoji od stalnog projektnog tima i kratkoročnih stručnjaka na lokalnom i međunarodnom nivou. U tu svrhu napravljen je Plan raspodjele ekspertize i različiti projektni zadaci (TOR-ovi) za nacionalne i međunarodne stručnjake.
- Revidirani dokumenti kao što su Logički okvir i Teorija promjene. Takođe je razvijen plan praćenja, evaluacije i učenja (MEAL), koji uključuje različite indikatore, mjerne jedinice, trendove, početne vrijednosti, ciljeve, izvore verifikacije, odgovornosti za prikupljanje podataka i rasporede praćenja. Plan MEAL predstavlja „živi dokument“, što znači da se može često revidirati na osnovu potreba projekta, mišljenja stručnjaka, potreba korisnika i spoljašnjih faktora koji utiču na Projekat konvergencije CEJ. Indikatori ispunjavaju kriterijume kvaliteta SMART (Specifični, Mjerljivi, Dostižni, Relevantni, Vremenski određeni) i CREAM (Jasni, Relevantni, Ekonomski, Adekvatni, Mjerljivi).
- Razvijeno planiranje Projekta konvergencije CEJ sa vremenskim okvirima i događajima na nacionalnom i regionalnom nivou, sa detaljima aktivnosti, zadataka pa čak i podzadataka predviđenih tokom implementacije projekta. Plan može služiti i za sprovođenje projekta i kao alat za monitoring.

Projekat konvergencije CEJ primjenjuje participativnu i adaptivnu metodologiju prilagođenu specifičnim kontekstima svake zemlje. Na svakom koraku daje prioritet uključivanju aktera, obezbjeđujući da se glasovi organizacija civilnog društva (OCD), lokalnih zajednica i marginalizovanih grupa integrišu u procese donošenja odluka.

Faza implementacije projekta obuhvatiće naročito sljedeće aspekte:

- **Izgradnja kapaciteta kroz razvoj i integraciju:**
 - **Razvoj znanja i vještina:** Projekat konvergencije CEJ fokusira se na unapređenje pristupa pravdi kroz jačanje kapaciteta pravnih profesionalaca, unapređenje kanala za izvještavanje i obezbjeđivanje dostupnih pravnih sredstava. Programi obuke biće osmišljeni za unapređenje vještina sudija, tužilaca i javnih službenika. Teme mogu obuhvatati proceduralnu pravdu, principe Arhuske konvencije i sprovođenje ekološkog prava u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji. Poseban akcenat stavlja se i na jačanje praksi učešća javnosti kako bi se poboljšao kvalitet donošenja odluka u oblasti životne sredine

na lokalnom nivou, kroz unapređenje lokalnih alata za uključivanje i EIA procesa kako bi oni postali inkluzivniji.

- **Pravni i alati za učešće javnosti:** Na osnovu okruglih stolova i regionalnih radionica, Projekat konvergencije CEJ razvije odabrane pravne i alate za učešće javnosti u konsultaciji sa nacionalnim vlastima i dostupnim resursima, a oni će biti dostupni za sve tri zemlje. Potencijalni pravni alati mogli bi uključivati zbirku relevantne nacionalne i međunarodne sudske prakse u pitanjima životne sredine, kontrolnu tablu za evaluaciju predmeta radi unapređenja statističkih podataka o ekološkoj pravdi, direktorijum eksperata za sudije kojima je potrebna naučno-tehnička ekspertiza i operativne komitete modelirane prema sličnom procesu sprovedenom u Francuskoj za borbu protiv ekološkog kriminala (poznatom kao COLDEN²), radi koordinacije aktera u oblasti ekološke krivične pravde. Što se tiče učešća javnosti, projekat će promovisati korišćenje centralizovanih onlajn platformi za objavljivanje EIA, SEA i drugih ključnih dokumenata. Ovi alati imaju za cilj da unaprijede pristup informacijama i olakšaju sprovođenje javnih konsultacija.
- **Omogućavanje angažmana zajednica i organizacija civilnog društva u oblasti ekološke pravde kroz dodjelu grantova:** Grant šema CEJ za Albaniju i Sjevernu Makedoniju osnažiće OCD i zajednice, podstičući njihovo aktivno uključivanje u donošenje odluka u oblasti životne sredine i pristup pravdi, uz promovisanje rodno osjetljivih pristupa.

II.3. Opis implementacije projekta

II.3.1. Detaljan opis aktivnosti

Nakon Početne faze, u okviru Projekta biće implementirane tri komponente: prva koja se odnosi na pristup ekološkoj pravdi, druga koja se odnosi na učešće javnosti u pitanjima životne sredine, i treća koja pruža podršku civilnom društvu u razumijevanju i ostvarivanju prava pristupa ekološkoj pravdi.

U nastavku se prate različite faze implementacije projekta.

Faza pokretanja – već završena

Faza pokretanja Projekta konvergencije CEJ (mart – decembar 2024. godine)	Status
1 - Angažovanje vođe tima	Završeno
2 - Angažovanje administrativnog i finansijskog službenika (AFO)	Završeno
3 - Nabavka početne opreme (računar, sigurnosna oprema itd.)	Završeno
4 - Iznajmljivanje kancelarije Projekta konvergencije CEJ u Tirani	Završeno
5 - Nabavka kancelarijske opreme za kancelariju projekta u Tirani	Djelimično završeno
6 - Administrativno i finansijsko postavljanje projekta	Završeno
7 - Obuka terenskog tima u Parizu i onlajn za sprovođenje procedura EF	Završeno
8 - Analiza konteksta i projektne dokumentacije	Završeno
9 - Uvodna misija Projekta konvergencije CEJ u tri zemlje	Završeno
10 - Prilagođavanje plana rada i aktivnosti i priprema detaljnog vremenskog okvira projekta	Završeno

² Operativni komitet COLDEN-a za borbu protiv ekološkog kriminala, uspostavljen na lokalnom nivou u Francuskoj, koordinira sve aktere uključene u ekološki kriminal sa ciljem jačanja saradnje između različitih službi i tijela koja se bave ekološkom policijom, kao što su javna tužilaštva, organi za sprovođenje zakona i lokalne administrativne vlasti. Ovaj organizacioni model olakšava razmjenu informacija i koordinira donošenje odluka u oblasti zaštite životne sredine.

Početna faza – već završena

Početna faza (Ishod 0). Analiza nacionalnih sistema za pristup ekološkoj pravdi i učešću, mobilizacija aktera projekta. Maj 2024 – januar 2025. godine	Status
Aktivnost 0.1 – Mapiranje i analiza aktera CEJ za Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru	
Zadatak 0.1.1 – Izvještaj o mapiranju aktera ALB, SMK i CG	Završeno
Aktivnost 0.2 – Izvještaj o procjeni CEJ za Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru	
Zadatak 0.2.1 – Fokus grupe o učešću javnosti i ekološkoj pravdi u ALB, SMK i CG	Završeno
Zadatak 0.2.2 – Izvještavanje o fokus grupama ALB, SMK i CG	Završeno
Zadatak 0.2.3 – Priprema Izvještaja o procjeni CEJ za ALB, SMK i CG	Završeno
Zadatak 0.2.4 – Finalizacija Izvještaja o procjeni CEJ	Završeno
Zadatak 0.2.5 – Sastanci o validaciji Izvještaja o procjeni u ALB, SMK i CG	Završeno
Zadatak 0.2.5 – Distribucija Izvještaja o procjeni CEJ	U toku
Aktivnost 0.3 – Aktivnosti Projekta CEJ	
Zadatak 0.3.1 – Identifikacija pilot opštine CEJ u ALB i SMK	Završeno
Zadatak 0.3.2 – Priprema grant šeme CEJ u ALB i SMK	Završeno
Zadatak 0.3.3 – Organizacija početnih događaja u ALB i SMK	U toku

Aktivnosti koje treba završiti tokom faze implementacije

Komponenta 1 – Faza implementacije: Pristup ekološkoj pravdi

Ishod 1. Unaprijediti pristup ekološkoj pravdi u tri zemlje Zapadnog Balkana: Albanija, Sjeverna Makedonija i Crna Gora.
Aktivnost 1.1 Unaprijediti zajedničko razumijevanje, koordinaciju i upravljanje u pitanjima životne sredine.
Podaktivnost 1.1.1 Organizacija nacionalnih okruglih stolova o ekološkoj pravdi (ALB, SMK i CG)
Zadatak 1.1.1.1 Priprema nacionalnih okruglih stolova o ekološkoj pravdi u ALB
Zadatak 1.1.1.2 Održavanje nacionalnih okruglih stolova o ekološkoj pravdi u ALB
Zadatak 1.1.1.3 Priprema nacionalnih okruglih stolova o ekološkoj pravdi u SMK
Zadatak 1.1.1.4 Održavanje nacionalnih okruglih stolova o ekološkoj pravdi u SMK
Zadatak 1.1.1.5 Priprema nacionalnih okruglih stolova o ekološkoj pravdi u CG
Zadatak 1.1.1.6 Održavanje nacionalnih okruglih stolova o ekološkoj pravdi u CG
Zadatak 1.1.1.7 Izvještavanje o nacionalnim okruglim stolovima o ekološkoj pravdi ALB, SMK i CG
Podaktivnost 1.1.2 Organizacija regionalne radionice o ekološkoj pravdi (ALB, SMK i CG)
Zadatak 1.1.2.1 Priprema regionalne radionice o ekološkoj pravdi ALB, SMK i CG
Zadatak 1.1.2.2 Održavanje regionalne radionice o ekološkoj pravdi organizovane u SMK
Zadatak 1.1.2.3 Izvještavanje o regionalnoj radionici o ekološkoj pravdi (ALB, SMK i CG)
Aktivnost 1.2 Jačanje kapaciteta pravosudnih profesionalaca u ekološkoj pravdi (ALB i SMK)
Podaktivnost 1.2.1 Razvoj modula obuke o ekološkom pravu
Zadatak 1.2.1.1 Razvoj modula obuke o ekološkom pravu (ALB i SMK)
Podaktivnost 1.2.2 Obuka trenera za nacionalne škole za magistrate
Zadatak 1.2.2.1 Priprema događaja Obuke trenera (ToT) u ALB
Zadatak 1.2.2.2 Održavanje Obuke trenera (ToT) u ALB
Zadatak 1.2.2.3 Priprema događaja Obuke trenera (ToT) u SMK
Zadatak 1.2.2.4 Održavanje Obuke trenera (ToT) u SMK
Zadatak 1.2.2.3 Izvještavanje i zaključci Obuke trenera (ToT) za ALB i SMK

Podaktivnost 1.2.3 Razvoj pravnih alata ALB i SMK
Zadatak 1.2.3.1 Dizajn pravnih alata u ALB i SMK
Zadatak 1.2.3.2 Testiranje pravnih alata u ALB i SMK
Zadatak 1.2.3.3 Izrada pravnih alata u ALB i SMK
Zadatak 1.2.3.4 Predstavljanje i distribucija pravnih alata svim akterima projekta u ALB
Zadatak 1.2.3.5 Predstavljanje i distribucija pravnih alata svim akterima projekta u SMK
Aktivnost 1.3 Precizirati kanale izvještavanja i pravna sredstva ekološke pravde, poboljšati njihovu koordinaciju i dostupnost javnosti (ALB i SMK)
Podaktivnost 1.3.1 Uspostavljanje mehanizama koordinacije radi poboljšanja njihove koordinacije i dostupnosti javnosti (ALB i SMK)
Zadatak 1.3.1.1 Uspostavljanje mehanizama koordinacije i predstavljanje na regionalnom događaju u ALB
Zadatak 1.3.1.2 Uspostavljanje mehanizama koordinacije i predstavljanje na regionalnom događaju u SMK
Podaktivnost 1.3.2 Omogućavanje funkcionisanja mehanizama koordinacije (ALB i SMK)
Zadatak 1.3.2.1 Omogućavanje funkcionisanja mehanizama koordinacije u ALB
Zadatak 1.3.2.2 Omogućavanje funkcionisanja mehanizama koordinacije u SMK

Komponenta 2 – Faza implementacije: Učešće javnosti u donošenju odluka u oblasti životne sredine

Ishod 2. Ojačati kapacitete vlasti za promovisanje učešća građana i unaprijediti njegovo razmatranje u odlukama i investicijama.
Aktivnost 2.1 Analizirati i precizirati mehanizme učešća javnosti u politikama i strategijama koje utiču na životnu sredinu na nivou lokalnog odlučivanja u dvije lokalne opštine, jednoj u ALB i jednoj u SMK.
Podaktivnost 2.1.1 Analiza potreba dvije pilot opštine ili lokalnih vlasti identifikovanih u Početnoj fazi (ALB i SMK)
Zadatak 2.1.1.1 Priprema Memoranduma o razumijevanju (MoU) u ALB i SMK
Zadatak 2.1.1.2 Potpisivanje Memoranduma o razumijevanju (MoU) sa opštinom u ALB
Zadatak 2.1.1.3 Potpisivanje Memoranduma o razumijevanju (MoU) sa opštinom u SMK
Zadatak 2.1.1.4 Analiza potreba pilot opštine u ALB
Zadatak 2.1.1.5 Analiza potreba pilot opštine u SMK
Zadatak 2.1.1.6 Izvještaj o potrebama i preporukama za pilot opštinu u ALB
Zadatak 2.1.1.7 Izvještaj o potrebama i preporukama za pilot opštinu u SMK
Podaktivnost 2.1.2 Razvoj i sprovođenje alata i metodologija za promovisanje učešća javnosti i njegovog razmatranja
Zadatak 2.1.2.1 Dizajn alata za učešće javnosti
Zadatak 2.1.2.2 Testiranje alata za učešće javnosti
Zadatak 2.1.2.3 Izrada alata za učešće javnosti (Smjernice o procedurama)
Aktivnost 2.2 Unaprijediti efikasnu upotrebu alata za učešće javnosti i konsultacije u procjenama uticaja na životnu sredinu širokom diseminacijom relevantnih participativnih alata na lokalnom i nacionalnom nivou.
Podaktivnost 2.2.1 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije, radi njihove efikasne upotrebe kroz komunikacione kanale u obje pilot opštine (ALB i SMK)
Zadatak 2.2.1.1 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije pilot opštini u ALB

Zadatak 2.2.1.2 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije pilot opštini u SMK
Podaktivnost 2.2.2 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije akterima projekta na nacionalnom nivou u ALB i SMK
Zadatak 2.2.2.1 Priprema i sprovođenje događaja o učešću javnosti na nacionalnom nivou u ALB
Zadatak 2.2.2.2 Priprema i sprovođenje događaja o učešću javnosti na nacionalnom nivou u SMK
Zadatak 2.2.2.3 Izvještavanje i zaključci o komponenti učešća javnosti u ALB i SMK

Komponenta 3 – Građanski angažman u oblasti ekološke pravde

Ishod 3. Unaprijediti participativni pristup u oblasti životne sredine podsticanjem pojedinaca da ostvaruju svoja prava i aktivno učestvuju u dvjema ciljnim zemljama: ALB i SMK.
Aktivnost 3.1 Osnaživanje i omogućavanje koalicijama civilnog društva kroz grant šemu, kako bi učestvovala u pitanjima ekološke pravde i unaprijedile svoju sposobnost da doprinesu i podrže lokalne zajednice u ostvarivanju prava na učešće u rješavanju ekoloških problema na nivou na kojem se pojavljuju, te olakšale pristup pravdi, sa posebnim fokusom na žene. (ALB, SMK)
Podaktivnost 3.1.1 Priprema grantova za ALB i SMK
Podaktivnost 3.1.2 Objavljivanje grantova za ALB i SMK
Podaktivnost 3.1.3 Priprema koncepta (koalicije) za ALB i SMK
Podaktivnost 3.1.4 Evaluacija koncepta u ALB i SMK
Podaktivnost 3.1.5 Priprema punog prijedloga za ALB i SMK
Podaktivnost 3.1.6 Evaluacija punog prijedloga u ALB i SMK
Podaktivnost 3.1.7 Ugovaranje sa koalicijama iz ALB i SMK
Podaktivnost 3.1.8 Implementacija grantova u ALB i SMK
Podaktivnost 3.1.9 Izvještavanje o grantovima u ALB i SMK

Opis svake faze dat je u nastavku.

II.3.1.1. Faza pokretanja

1 – Angažovanje vođe tima

Angažovanjem lokalnog projektnog osoblja koordinirao je i upravljao menadžer projekta iz Expertise France. Prva pozicija koja je trebala da se popuni bila je pozicija lokalnog vođe tima (TL), odgovornog za pružanje strateških smjernica, nadgledanje operacija i obezbjeđivanje uspješnog sprovođenja ciljeva. Postupci izbora zasnivali su se na internim smjernicama i procedurama EF-a, koje su obuhvatale evaluaciju sljedećih kriterijuma: profesionalno iskustvo i stručnost, obrazovanje i kvalifikacije, leaderske i menadžerske vještine, kontekstualno razumijevanje, kao i komunikacione vještine. Kroz ovaj postupak evaluacije, gospođa Entela PINGULI bila je predizabrana, a njen CV dostavljen je AFD-u na konačno odobrenje, što je omogućilo njeno angažovanje.

2 – Angažovanje administrativnog i finansijskog službenika (AFO)

Nakon angažovanja vođe tima, proces selekcije bio je usmjeren na izbor administrativnog i finansijskog službenika (AFO), zaduženog za upravljanje finansijskim i administrativnim aspektima

projekta, uključujući upravljanje grantovima, finansijsko planiranje i izvještavanje, kao i brigu o logističkim aspektima projekta. Selekcija AFO-a takođe se zasnivala na internom formatu i procedurama EF-a, koji imaju za cilj izbor kandidata koji najbolje odgovaraju očekivanjima projekta sa stanovišta profesionalnog iskustva i kvalifikacija. Kroz ovaj postupak evaluacije, izabran je gospodin Endri NOCKA.

3 – Nabavka početne opreme (računar, sigurnosna oprema itd.)

Radi uspostavljanja funkcionalnog timskog rada, lokalnom timu obezbijeđena su dva računara, koji su formatirani i opremljeni potrebnim aplikacijama i povezani sa EF platformama/aplikacijama, kao i dva seta prve pomoći. Tim je takođe učestvovao na onlajn uvodnom sastanku o bezbjednosti, kao i na obuci prve pomoći sa Crvenim krstom Albanije, kako bi se obezbijedila usklađenost sa bezbjednosnim smjernicama EF-a.

4 – Iznajmljivanje kancelarije Projekta konvergencije CEJ u Tirani

Proces iznajmljivanja projektne kancelarije obuhvatio je nekoliko ključnih koraka kako bi se osiguralo da odabrani prostor odgovara potrebama projekta, kao i pravnim, finansijskim i logističkim zahtjevima Expertise France.

Na početku su potrebe identifikovane na osnovu veličine tima i operativnih aktivnosti. Zatim je tokom perioda jun–avgust 2024. godine sprovedeno istraživanje tržišta putem onlajn platformi, lokalnih agencija za nekretnine i saradnika. Na osnovu unaprijed definisanih kriterijuma, analize tržišta i preliminarnih pregovora sastavljen je uži izbor potencijalnih kancelarijskih prostora.

Da bi se obezbijedilo da odabrani prostor zadovoljava projektne zahtjeve i bezbjednosne standarde, spoljašnja kompanija je sprovedla obilazak lokacija radi procjene stanja, rasporeda, bezbjednosnih karakteristika i pristupačnosti. Ove posjete, sprovedene uz učešće stručnjaka za bezbjednost i usklađenost, bile su praćene procjenama rizika i usklađenosti za opcije koje su ušle u uži izbor. Ove evaluacije razmatrale su bezbjednosne standarde, mogućnost reorganizacije prostora u skladu sa potrebama projekta i eventualne dodatne troškove o kojima se može pregovarati sa vlasnicima.

Na osnovu ovih procjena, izabrana je kancelarija u ABA Business Center (Kancelarija 1402, Rr. Papa Gjon Pali II, Tirana, Albanija). Ugovor o zakupu je zatim pregledan od strane Expertise France i pravnog savjetnika vlasnika, kako bi se osigurala pravednost i usklađenost sa standardima Expertise France i lokalnim zakonima.

Nakon finalizacije i potpisivanja ugovora o zakupu na engleskom jeziku u decembru 2024. godine, ugovor je preveden od strane sudskog tumača i ovjeren kod albanskog notara kako bi time ispunio lokalne zakonske zahtjeve.

5 – Nabavka kancelarijske opreme za kancelariju projekta u Tirani

Na osnovu predloženog rasporeda kancelarije i potreba projekta, pripremljena je detaljna lista kancelarijskog namještaja, računarskih sistema i druge neophodne opreme. Sprovedeno je istraživanje tržišta i pokrenut je postupak nabavke potrebnih predmeta. Namještaj za kancelariju još uvijek treba da bude nabavljen.

6 – Administrativno i finansijsko postavljanje projekta

Radi olakšavanja implementacije projekta i ispunjavanja zahtjeva albanskog zakona u vezi sa povraćajem PDV-a, EF je preduzeo neophodne korake za otvaranje bankovnog računa u Albaniji u septembru 2024. godine. Postupak otvaranja računa započeo je identifikovanjem odgovarajućih banaka (na osnovu njihove reputacije i ponude usluga), registracijom EF-a u Albaniji, te pripremom i prevođenjem potrebne dokumentacije. Nakon pregleda i odobrenja od strane banke, račun je otvoren kod Intesa Sanpaolo Banke, a omogućen je i pristup onlajn bankarstvu.

Proces dobijanja oslobođanja od PDV-a u Albaniji obuhvata nekoliko proceduralnih koraka, kao što su poreska registracija EF-a, otvaranje bankovnog računa, podnošenje relevantne dokumentacije poreskim vlastima itd. Aplikacija za oslobođanje od PDV-a je u pripremi i biće podnijeta albanskim vlastima na razmatranje. Nakon što aplikacija bude odobrena, entitetu će biti izdat dokument o oslobođanju od PDV-a, a tim će biti u obavezi da različite fakture prijavljuje na specifičnoj platformi.

7 – Obuka terenskog tima u Parizu i onlajn za sprovođenje procedura EF

Obuka lokalnog tima sprovedena je na dva načina:

- onlajn učenje putem platformi i komunikacionih kanala Expertise France,
- terenska posjeta u formi trodnevne radionice u Parizu u novembru 2024. godine.

Cjelokupan proces obuke bio je fokusiran na predstavljanje EF i AFD grupe, uključujući: kodeks ponašanja i etičke politike, izvještavanje, odgovornost, timsku koordinaciju, prezentaciju dostupnih upravljačkih alata EF-a, kao što su smjernice o nabavci i upravljanju ugovorima, strateško planiranje, praćenje i evaluacija (M&E) i drugo. Posebna pažnja posvećena je procedurama grantova, praćenju grantova i finansijskom upravljanju.

Pored toga, kako bi se ispunili standardi, a kako je već opisano, lokalni tim je prošao obuku o bezbjednosnim aspektima, uključujući bezbjednost i prvu pomoć.

Kombinovanjem ova dva kanala, i vođa tima i administrativno-finansijski službenik osposobljeni su da efikasno obavljaju svoje uloge, obezbjeđujući uspješnost projekata pod okriljem Expertise France.

8 – Analiza konteksta i projektne dokumentacije

Projektni tim u Tirani blisko je sarađivao sa menadžmentom projekta u Glavnoj kancelariji EF u Parizu i intenzivno komunicirao radi razjašnjavanja pitanja u vezi sa sadržajem tehničke ponude i budžetskih pitanja. Saradnja je proširena i na pripremu alata za upravljanje projektom u skladu sa smjericama EF-a. Različiti eksperti iz odjeljenja za finansije, nabavke, grantove, praćenje i evaluaciju i pravne poslove pružili su podršku projektnom timu u Tirani u pripremi početnog paketa Projekta konvergencije CEJ i alata za upravljanje.

9 – Uvodna misija Projekta konvergencije CEJ u tri zemlje

Od 27. maja do 13. juna 2024. godine projektni tim je organizovao prvu misiju za pokretanje projekta „Projekat konvergencije za klimatsku i ekološku pravdu na Zapadnom Balkanu, uključujući Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru“. Tim su činili Salomé Juan kao menadžerka projekta iz Expertise France (Glavna kancelarija u Francuskoj) i Entela Pinguli, vođa tima projekta (Projektna kancelarija Albanija).

Tim Projekta konvergencije CEJ sastao se sa oko 80 lokalnih i međunarodnih aktera iz tri ciljne zemlje, čime je potvrđeno njihovo interesovanje da budu dio ovog projekta i podržana ideja da je ekološka pravda od suštinskog značaja za prosperitet i otpornost Zapadnog Balkana, u skladu sa njihovim politikama i razvojnim trendovima, naročito u kontekstu procesa pristupanja EU.

Tokom misije u Crnoj Gori, posebna pažnja posvećena je djelimičnom uključivanju Crne Gore u projekat. Diskusije su bile usmjerene na povećanje angažmana crnogorskih aktera, naročito u aktivnostima prve komponente: Izvještaj o procjeni CEJ, Nacionalni sastanak CEJ i Regionalni sastanak aktera ekološke pravde. Ovo bi zahtijevalo određena budžetska prilagođavanja, koja bi se mogla predložiti AFD-u u okviru postojećeg budžeta Projekta konvergencije CEJ za svaku komponentu.

Izvještaj o uvodnoj misiji Projekta konvergencije CEJ predstavlja aneks Izvještaja o procjeni, koji se nalazi u Aneksu 5.

10 – Prilagođavanje plana rada i aktivnosti i priprema detaljnog vremenskog okvira projekta

Na osnovu ciljeva i zadataka projekta, tokom Početne faze (septembar – decembar 2024. godine), izrađen je plan rada sa detaljnim projektnim planom koji je usaglašavan kroz višestruke konsultacije sa stručnjacima iz Glavne kancelarije EF-a. Ovaj plan rada, koji je usklađen sa standardima i zahtjevima EF-a, obuhvata različite aspekte, kao što su: vremenski okvir i raspored, raspodjela resursa, uloge i odgovornosti, isporučivi rezultati i ključne faze koje treba završiti u različitim etapama, procjena rizika, praćenje i evaluacija, teorija promjene, ljudski resursi i drugo.

II.3.1.2. Početna faza

Struktura aktivnosti i zadataka sprovedenih tokom Početne faze uključivala je sljedeće:

Ishod 0. Početna faza: Analiza nacionalnih sistema svake ciljne zemlje u pogledu pristupa ekološkoj pravdi i učešću, te mobilizacija aktera projekta (devet mjeseci; maj 2024 – februar 2025. godine).

Uvodna misija sprovedena je u tri zemlje u maju i junu 2024. godine. Projekat je započeo analizom postojećih nacionalnih sistema u vezi sa ekološkom pravdom i učešćem javnosti u donošenju odluka koje utiču na životnu sredinu. Ova početna analiza omogućila je projektu da:

- Održi sastanke sa određenim nacionalnim, regionalnim i međunarodnim akterima i potvrdi njihovo interesovanje i ulogu u učešću u projektu. Lista aktera sa kojima su održani sastanci uključivala je glavne projektne partnere, kao što su predstavnici ministarstava životne sredine i pravde iz ALB, SMK i CG; direktne korisnike kao što su Škola za magistrate u ALB i Akademija za sudije i tužioce u SMK, Nacionalna uprava za zaštićena područja, organ za zaštitu prava na slobodan pristup informacijama i Ekološki inspektorat iz SMK; lokalne OCD koje se bave pitanjima životne sredine i pravde u obje zemlje itd. Dodatno, prva misija je ostvarila saradnju sa međunarodnim akterima, kao što su francuske ambasade u ALB, SMK i CG; Delegacije EU – lokalna predstavništva u ALB i SMK; i lokalni predstavnici AFD-a. Tokom diskusija, projektni tim je konsolidovao znanje o postojećim sistemima ekološke pravde, kao i potvrdio i precizirao potrebe aktera.

Aktivnost 0.1 Mapiranje i analiza aktera CEJ za Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru

Zadatak 0.1.1 Izvještaj o mapiranju aktera – ALB, SMK i CG

Aktivnost 0.2 Izvještaj o procjeni CEJ

Zadatak 0.2.1 Fokus grupe o učešću javnosti i ekološkoj pravdi u ALB, SMK i CG

Zadatak 0.2.2 Izvještavanje o fokus grupama – ALB, SMK i CG

Zadatak 0.2.3 Priprema Izvještaja o procjeni CEJ – ALB, SMK i CG

Zadatak 0.2.4 Organizacija lokalnog sastanka za validaciju Izvještaja o procjeni u ALB, SMK i CG

Zadatak 0.2.5 Finalizacija Izvještaja o procjeni CEJ

Zadatak 0.2.6 Distribucija rezultata Izvještaja o procjeni CEJ

Aktivnost 0.3 Aktivnosti Projekta konvergencije CEJ

Zadatak 0.2.7 Priprema grant šeme CEJ u ALB i SMK

Zadatak 0.2.8 Identifikacija pilot opštine CEJ u ALB i SMK

Zadatak 0.2.9 Organizacija početnih događaja u ALB i SMK

S obzirom na različite nivoe mobilizacije u tri zemlje obuhvaćene projektom, početne dijagnostičke aktivnosti imale su različit obim u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji s jedne strane, i u Crnoj Gori s druge strane. U nastavku je prikazano angažovanje tri zemlje u Početnoj fazi (maj – januar 2025. godine).

	Albanija i Sjeverna Makedonija	Crna Gora
a	Uvodna misija Projekta konvergencije CEJ	Uvodna misija Projekta konvergencije CEJ

b	Mapiranje i analiza aktera CEJ	Mapiranje i analiza aktera CEJ
c	Izveštaj o procjeni CEJ	Izveštaj o procjeni CEJ
d	Identifikacija pilot opštine	
e	Priprema grant šeme CEJ	
f	Distribucija rezultata Izveštaja o procjeni EJ na početnom događaju projekta	Distribucija rezultata Izveštaja o procjeni EJ na početnom događaju projekta

Aktivnost 0.1 Mapiranje i analiza aktera CEJ za Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru (sedam mjeseci, jun 2024 – decembar 2024. godine)

Tokom uvodne misije Projekta konvergencije CEJ u maju i junu 2024. godine, projekat je identifikovao i održao sastanke sa većinom aktera projekta iz Albanije, Sjeverne Makedonije i Crne Gore. Misija je timu omogućila bolje razumijevanje aktera i njihovih potreba u ove tri zemlje:

- Predstavници pravosudnog sistema, uključujući državne zvaničnike, magistrate, nastavnike i edukatore, sudije i tužioce, pravne i ekološke stručnjake iz Albanije, Sjeverne Makedonije i Crne Gore.
- Predstavници ciljanih pilot opština, jedne u Albaniji i jedne u Sjevernoj Makedoniji, gdje će projekat procijeniti i unaprijediti mehanizme učešća javnosti u politikama i strategijama koje utiču na životnu sredinu na nivou lokalnog odlučivanja.
- Predstavници organizacija civilnog društva iz oblasti životne sredine i pravde iz Albanije i Sjeverne Makedonije, koji su formirali CEJ koalicije OCD radi olakšavanja participativnog pristupa kroz podsticanje pojedinaca da ostvaruju svoja prava i aktivno učestvuju u ekološkim predmetima i pristupu pravdi.

Kao dio mapiranja i analize aktera i njihove uloge u procesu, u svakoj zemlji organizovani su sastanci fokus grupa i strukturisani intervjui sa akterima. Od oktobra do decembra 2024. godine, projektni tim je organizovao tri misije i više intervjua kako bi predstavio Projekat u ciljanim zemljama, kao i da bi:

- izgradio vlasništvo nad projektom kod partnera – ministarstava životne sredine i pravde,
- uspostavio veze i saradnju sa akterima projekta,
- izgradio sinergiju sa drugim relevantnim donatorima koji trenutno sprovode ili su zainteresovani da podrže ekološku pravdu na Zapadnom Balkanu.

Pripremljen je Izveštaj o uvodnoj misiji, a baza podataka aktera CEJ i mapiranje pokrenuti su i dalje razvijani od strane nacionalnih eksperata tokom pripreme Izveštaja o procjeni.

Aktivnost 0.2 Priprema Izveštaja o procjeni CEJ (pet mjeseci, septembar 2024 – februar 2025. godine)

Cilj procjena CEJ bio je da se sagleda trenutno stanje ekološke pravde i daju preporuke za unapređenje učešća javnosti i pristupa pravdi u pitanjima životne sredine u tri ciljane zemlje: Albaniji, Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori. Procjena je bila fokusirana na dva stuba, oba predmet dijagnostičke analize u svakoj ciljnoj zemlji: ekološka pravda i učešće javnosti.

Rezultati su obuhvatali tri nacionalna izvještaja o procjeni, koja su analizirala postojeće pravne i regulatorne okvire i prakse; identifikovala praznine i slabosti u postojećem sistemu sa fokusom na implementaciju; prepoznala i promovisala neke dobre prakse iz ciljnih zemalja i EU; formulisala

komparativne analize ciljnih zemalja u kontekstu procesa pristupanja EU, te iznijela zaključke i preporuke za unapređenje učešća javnosti i pristupa pravdi u pitanjima životne sredine u svakoj od ciljnih zemalja³.

Izvještaje o procjeni Projekta konvergencije CEJ za Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru pripremio je tim nacionalnih i međunarodnih eksperata.

Što se tiče nacionalne ekspertize, tokom Početne faze mobilisana su po dva ključna lokalna eksperta za svaku ciljnu zemlju, u periodu od septembra 2024. do februara 2025. godine, što je rezultiralo angažovanjem ukupno šest eksperata. Par eksperata u svakoj zemlji sastojao se od pravnog stručnjaka sa detaljnim poznavanjem nacionalnog sistema ekološke pravde i ekološkog stručnjaka sa detaljnim poznavanjem nacionalnog okvira za učešće javnosti, međunarodnih i nacionalnih obaveza iz Arhuske konvencije, postojećih pravnih alata i praksi.

Nacionalna ekspertiza – Mobilisani eksperti	
Albanija	
Mihallaq Qirjo	Ekspert za učešće javnosti
Elvana Tivari	Ekspertkinja za pravosuđe
Sjeverna Makedonija	
Kiril Ristovski	Ekspert za učešće javnosti
Bojan Trpevski	Ekspert za pravosuđe
Crna Gora	
Ivana Vojinović	Ekspertkinja za učešće javnosti
Olivera Kujundžić	Ekspertkinja za pravosuđe

U pogledu međunarodne ekspertize, projekat je mobilisao sedam međunarodnih eksperata, koji su izabrani i angažovani od novembra 2024. godine radi pripreme Izvještaja o procjeni CEJ.

Međunarodna ekspertiza – Mobilisani eksperti		
Vincent Delbos	Francuska	Počasni sudija, ekspert za pravosuđe i koordinator tima međunarodnih eksperata
Laura Monnier	Francuska	Ekspertkinja za standarde EU u oblasti pravosuđa
Chloé Lailler	Francuska	Ekspertkinja za pravosuđe i građanski angažman
Carmen Bouley de Santiago	Francuska	Ekspertkinja za učešće javnosti EU
Marine Fleury	Francuska	Ekspertkinja za učešće javnosti EU; istraživač
Otilia Pacurari	Rumunija	Ekspertkinja za izgradnju kapaciteta
Sofia Azaiez	Francuska	Ekspertkinja za rodnu ravnopravnost

³ Aneks 5. Izvještaji o procjeni

Vođa tima organizovao je dvije misije u ciljnim zemljama projekta u novembru i decembru 2024. godine čime bi se olakšao doprinos međunarodnih eksperata Izvještajima o procjeni. Izvještaji sa misija su pripremljeni, a preporuke istih su uzete u obzir u Izvještajima o procjeni.

Sadržaj procjena obuhvata sljedeće teme:

Ekološka pravda

- Identifikacija i analiza aktera. Izrađeno je mapiranje aktera ekološke pravde i njihove posvećenosti Projektu konvergencije CEJ.
- Analiza zakonodavstva i sudskih postupaka, uključujući praksu alternativnih metoda rješavanja sporova. Ekološka pravda, budući da je fragmentisana zbog čestog postojanja više izvora, dobila je posebnu pažnju kroz detaljnu identifikaciju ekoloških sporova i procedura.
- Stanje postojećeg nacionalnog pravnog okvira (standardi, pravna sredstva, sudska praksa, raspodjela nadležnosti), neki kriterijumi i indikatori. SWOT analiza ili bilo koja druga alternativna analiza korišćena je za identifikovanje snaga i slabosti postojećih mehanizama ekološke pravde u pogledu dostupnosti i razumljivosti za građane.
- Osnovna procjena potreba kapaciteta u oblasti ekološke pravde, dok će detaljnija procjena potreba fokusirana na pravosuđe biti sprovedena u okviru Komponente 1.

Učešće javnosti

- Identifikacija i analiza aktera. Izrađeno je mapiranje aktera učešća javnosti u oblasti životne sredine i njihove posvećenosti Projektu konvergencije CEJ.
- Analiza važećeg zakonodavstva, propisa i participativnih praksi i mehanizama propisanih zakonom, koje primjenjuju institucije povezane sa učešćem javnosti u donošenju odluka. Posebna pažnja posvećena je procedurama učešća u okviru procjena uticaja na životnu sredinu (EIA). Analizirane su i uloge relevantnih administracija u javnim konsultacijama i metodologije koje koriste.
- Stanje implementacije učešća javnosti u zemlji. Stanje postojećeg nacionalnog pravnog okvira (standardi, pravna sredstva, sudska praksa, raspodjela nadležnosti). SWOT analiza ili bilo koja druga alternativna analiza korišćena je za identifikovanje snaga i slabosti postojećih mehanizama učešća javnosti u pogledu dostupnosti i razumljivosti za građane.
- Prijedlog za pilot opštinu (jedna u Albaniji i jedna u Sjevernoj Makedoniji) radi procjene i pružanja podrške u unapređenju učešća javnosti na lokalnom nivou⁴.

Teme koje prožimaju sve aktivnosti

- Proces pristupanja EU: Ovaj dio urađen je u vezi sa harmonizacijom sa standardima EU, uz korišćenje praksi iz francuskog i evropskog iskustva u sprovođenju pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i korišćenju drugih međunarodnih pravnih instrumenata i mehanizama za ostvarivanje ekološke pravde; sa komentarima o stanju harmonizacije zakonodavstva Albanije, Sjeverne Makedonije i Crne Gore sa standardima EU, te sa preporukama za unapređenja, posebno u oblasti sprovođenja.
- Rodna ravnopravnost: Ovaj dio sadrži preporuke za rodnu ravnopravnost u svakoj zemlji, analizirajući šta se može unaprijediti u saradnji sa lokalnim vlastima, koristeći prakse iz

⁴ Vidjeti podaktivnost 1.3

francuskog iskustva u sprovođenju rodne ravnoteže u oblasti ekološke pravde, te identifikujući dobre lokalne prakse i ograničenja u ciljanim zemljama.

Sa aspekta metodologije, projekat je razvio participativni proces koji obezbjeđuje uključivanje relevantnih aktera u identifikovanje nalaza i preporuka iz procjene. Istraživanje dokumentacije, strukturisani intervjui i diskusije u fokus grupama bili su metodologija primijenjena sa akterima, kao dio mapiranja i analize aktera i njihove uloge u procesu. Nalazi i preporuke nacionalnih procjena razmatrani su i potvrđeni kroz fokus grupe u svakoj zemlji. Fokus grupe i validacione radionice služile su kao mehanizam povratnih informacija u ovom procesu, pomažući Projektu konvergencije CEJ da oblikuje aktivnosti komponenti u skladu sa posebnim potrebama aktera. Participativni pristup ima za cilj da ojača odnose sa akterima i obezbijedi njihovo efikasno učešće tokom cijele implementacije projekta. Vjeruje se da ovaj proces pomaže projektu da oblikuje aktivnosti komponenti u skladu sa konkretnim potrebama aktera.

Zadatak 0.2.1 Fokus grupe o učešću javnosti i ekološkoj pravdi u ALB, SMK i CG

Tokom Početne faze, tačnije u septembru i oktobru 2024. godine, održane su tri fokus grupe i organizovano nekoliko intervjua sa akterima. Fokus grupe i strukturisani intervjui bili su usmjereni na oba stuba procjene:

Ekološka pravda

- Stanje sprovođenja ekološke pravde u zemlji. Stanje postojećeg nacionalnog pravnog okvira (standardi, pravna sredstva, sudska praksa, raspodjela nadležnosti...) uz određene kriterijume i indikatore.
- SWOT analiza radi identifikovanja snaga i slabosti postojećih mehanizama ekološke pravde u pogledu dostupnosti i razumljivosti za građane.
- Njihova reprezentativna uloga u sistemu ekološke pravde. Šta je potrebno unaprijediti.
- Potrebe za izgradnjom kapaciteta u oblasti ekološke pravde.
- Šta bi trebalo dodatno uraditi u vezi sa harmonizacijom sa standardima EU?
- Postoje li ograničenja u pogledu rodne ravnopravnosti? Šta bi se moglo unaprijediti?

Učešće javnosti

- Stanje sprovođenja učešća javnosti u zemlji (pravni okvir, dinamika i praksa učešća javnosti u pitanjima životne sredine, raspodjela nadležnosti).
- SWOT analiza radi identifikovanja snaga i slabosti postojećih mehanizama učešća javnosti u pogledu dostupnosti i razumljivosti za građane.
- Njihova reprezentativna uloga u sistemu ekološke pravde / učešća javnosti. Šta je potrebno unaprijediti?
- Potrebe za izgradnjom kapaciteta za učešće javnosti na nivou opština.
- Šta bi trebalo dodatno uraditi u vezi sa harmonizacijom sa standardima EU?
- Postoje li ograničenja u pogledu rodne ravnopravnosti? Šta bi se moglo unaprijediti?

Zadatak 0.2.2 Izvještavanje o fokus grupama ALB, SMK, CG

Izvještaji tri fokus grupe u ALB, SMK i CG su pripremljeni, a preporuke aktera su uzete u obzir u izvještajima o procjeni. Izvještaji sa tih sastanaka dostupni su kao aneksi Izvještaja o procjeni – Aneks

5. Ovaj posao sproveden je u novembru 2024. godine. Cilj ovih sastanaka bio je jačanje odnosa sa akterima i obezbjeđivanje njihovog efikasnog učešća tokom implementacije projekta.

Zadatak 0.2.3

Priprema Izvještaja o procjeni CEJ u ALB, SMK i CG

Pripremni rad za Izvještaje o procjeni CEJ u ALB, SMK i CG obuhvatio je brojne sastanke i konsultacije između lokalnih i međunarodnih timova eksperata, koje je koordinirao vođa Projekta konvergencije CEJ. Razmjena između lokalnih i međunarodnih eksperata omogućila je diskusije o konsolidaciji nalaza iz angažmana aktera, pravnih analiza i komparativnih procjena u sveobuhvatne nacionalne izvještaje. Takođe je doprinijela konsolidaciji preporuka za unapređenje učešća građana i pristupa pravdi u pitanjima životne sredine na Zapadnom Balkanu. Dodatno, ovaj proces je pomogao procjeni usklađenosti sa EU standardima i najboljim praksama koje se primjenjuju u EU, identifikujući zajedničke izazove i potrebe, posebno u vezi sa integracijom evropskih standarda u nacionalne sisteme.

Predložena struktura za Izvještaje o procjeni CEJ obuhvatala je dijagnostičke analize ekološke pravde i učešća javnosti u sljedećem redoslijedu:

- Ekološka pravda na Zapadnom Balkanu – definicija i specifičnosti.
- Pregled nacionalnog sistema u vezi sa ekološkom pravdom i učešćem javnosti.
- Pregled:
 - pravnog okvira (standardi, pravna sredstva, sudska praksa, raspodjela nadležnosti),
 - upravljačkih struktura,
 - strateških dokumenata i reformi u sektoru pravosuđa i učešća javnosti.
- Mapiranje aktera⁵ CEJ i analiza njihove uloge i interakcija, kao i identifikacija njihovih očekivanja i interesovanja za učešće u projektu.
- Baza podataka aktera CEJ.
- Procjena potreba za izgradnju kapaciteta u oblasti ekološke pravde.
- Dobre prakse CEJ u oblasti učešća javnosti i pristupa pravdi. Analiza propisa, praksi i metodologija koje primjenjuju institucionalni akteri.
- Dostupni alati CEJ. Analiza dostupnih alata (ako ih ima) za podršku profesionalcima u obavljanju zadataka.
- Procjena potreba za izgradnju kapaciteta u oblasti ekološke pravde. Analiza dostupnih obuka koje nude instituti za obuku pravosuđa, univerziteti i drugi centri za obuku (uključujući centar za obuku državnih službenika).
- Stanje prednosti i slabosti postojećih mehanizama u pogledu dostupnosti i razumljivosti za građane pri ostvarivanju pristupa pravdi.
- Pregled ograničenja. Analiza barijera i prepreka za rodnu ravnopravnost.
- Poređenje sa međunarodnim standardima (uključujući EU standarde) i najboljim praksama primijenjenim u Francuskoj. Na kraju, tri nacionalne procjene mogu biti predmet komparativne analize radi identifikovanja zajedničkih izazova i potreba, naročito u vezi sa integracijom evropskih standarda u nacionalne sisteme.
- Zaključci i preporuke:
 - za ciljne grupe aktera CEJ:
 - predstavnike pravosudnog sistema;
 - predstavnike ciljanih pilot opština; i

⁵ Termin „akteri“ shvata se u širem smislu i uključuje institucionalne i neinstitucionalne učesnike, kao što su oni iz civilnog društva.

- predstavnike organizacija civilnog društva iz oblasti životne sredine i pravde;
- za projekat: preporuke u vezi sa potencijalnim uticajem na sadržaj projektnih aktivnosti, teoriju promjene, logički okvir i/ili budžet⁶.
- Set preporuka o tome kako uključiti crnogorske aktere u višedržavne aktivnosti projekta.

Vođa tima organizovao je dvije misije radi integracije međunarodne ekspertize u proces procjene i olakšavanja saradnje sa nacionalnim ekspertima.

Prva misija održana je od 18. do 22. novembra 2024. godine i obuhvatila je Albaniju, Crnu Goru i Sjevernu Makedoniju, s ciljem da se održe sastanci sa šest lokalnih eksperata u ciljanim zemljama, kao i sastanci sa određenim lokalnim akterima iz oblasti pravosuđa i životne sredine, ambasadama i dr. Lokalni eksperti u svakoj od ciljnih zemalja bili su važan izvor informacija i podrške kako bi misija bila uspješno realizovana. Tim eksperata iz EU činili su: Vincent Delbos, Otilia Pacurari, Laura Monnier i Chloé Lailier.

Druga misija održana je od 16. do 20. decembra 2024. godine, sa glavnim ciljem učešća na tri validaciona sastanka o nalazima i preporukama Izvještaja o procjeni CEJ u Tirani, Podgorici i Skoplju. Misiju je pripremio vođa projekta uz pomoć šest lokalnih eksperata u ciljanim zemljama. Misija je uključivala i sastanke sa partnerima Projekta konvergencije CEJ u Albaniji, kao i sastanak sa Akademijom za sudije i tužioce u Sjevernoj Makedoniji. Tim eksperata iz EU za drugu misiju činili su: Vincent Delbos, Laura Monnier i Carmen Bouley de Santiago.

Validacioni sastanci CEJ bili su dostupni i onlajn, pa su dvije međunarodne ekspertkinje – Otilia Pacurari i Sofia Azaiez – mogle da prisustvuju i održe prezentaciju.

Vremenski okvir ovog zadatka trajao je od septembra do decembra 2024. godine, u rasponu od četiri mjeseca.

Zadatak 0.2.4 Lokalni sastanci za validaciju Izvještaja o procjeni u ALB, SMK i CG

Slijedeći participativni pristup, Projekat konvergencije CEJ organizovao je tri lokalna validaciona sastanka u decembru 2024. godine, uz učešće lokalnih aktera CEJ, radi validacije Izvještaja o procjeni. Svrha ovih sastanaka bila je, prije svega, da se podijele nalazi i preporuke i dobiju povratne informacije. Pored toga, sastanci su poslužili kao platforma za razmjenu iskustava o izazovima ekološke pravde na nivou EU, posebno imajući u vidu proces pristupanja EU kroz koji ove zemlje prolaze. Prisustvo međunarodnih eksperata, sa primjerima i analizama takvih uspjeha i izazova iz zemalja EU, obogatilo je nivo razumijevanja i omogućilo kvalitetnu razmjenu među učesnicima. Pripremljena su tri izvještaja sa validacionih radionica, u kojima je navedena validacija nalaza i preporuka, i oni predstavljaju anekse Izvještaja o procjeni za svaku zemlju.

Zadatak 0.2.5 Finalizacija Izvještaja o procjeni CEJ

Izvještaje o procjeni CEJ finalizovali su odgovorni lokalni eksperti nakon validacije od strane lokalnih aktera. Projektni tim je olakšao diskusije između lokalnih i međunarodnih eksperata, naročito o komparativnim regionalnim analizama za tri zemlje, gdje su nalazi povezani sa međunarodnim

⁶ Sve izmjene logičkog okvira ili budžeta biće predmet ANO-a od strane AFD-a. AFD je potvrdio sopstvenu saglasnost da pregleda logički okvir na početku projekta (umjesto u samoj fazi ponude).

standardima (uključujući EU standarde) i najboljim praksama primijenjenim u Francuskoj i zemljama EU.

Nalazi i preporuke iz Izvještaja o procjeni CEJ koriste se za bolje oblikovanje Projekta konvergencije CEJ, pri čemu će projektne aktivnosti biti jasnije dizajnirane na osnovu potreba ciljnih aktera. Izvještaji o procjeni za ALB, SMK i CG dostupni su kao Aneks 5 – Izvještaji o procjeni. Vremenski okvir ovog zadatka obuhvatao je rad projektnog tima u novembru i decembru 2024. godine.

Zadatak 0.2.6 Distribucija rezultata Izvještaja o procjeni CEJ i početni događaj

Izvještaj o procjeni CEJ biće podijeljen sa akterima u svakoj zemlji kroz različite aktivnosti Projekta konvergencije CEJ tokom naredne dvije godine. Početni događaj biće dobra prilika da se u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji predstavne neki od rezultata i preporuka iz procjene.

Terenski tim predlaže da se organizuje nacionalna radionica u Crnoj Gori, na kojoj bi se preporuke Izvještaja o procjeni mogle razmotriti sa akterima i korisnicima projekta.

Na kraju, tri nacionalna izvještaja o procjeni biće predmet komparativne analize radi identifikovanja zajedničkih izazova i potreba, naročito u vezi sa integracijom evropskih standarda u nacionalne sisteme. Ove analize će poslužiti kao osnova za agendu i diskusije Regionalnog događaja, koji će se održati tokom treće godine implementacije projekta.

Aktivnost 0.3 Aktivnosti Projekta konvergencije CEJ (četiri mjeseca, septembar 2024 – januar 2025. godine)

Zadatak 0.3.1 Identifikacija pilot opština u ALB i SMK

Vođa tima je zajedno sa ključnim lokalnim ekspertima za učešće javnosti tokom Početne faze radio na izboru pilot opština (jedne u Albaniji i jedne u Sjevernoj Makedoniji) koje će sarađivati sa projektom radi podsticanja djelotvornih praksi učešća javnosti u pitanjima životne sredine na njihovim teritorijama. Kriterijumi za izbor opštine dodatno su razrađeni od strane eksperata i uključivali su sljedeće:

- ekološke kriterijume,
- kriterijume kapaciteta,
- kriterijume saradnje,
- kriterijume građanskog angažmana.

Zajednička metodologija predložena je za obje zemlje od strane lokalnih eksperata kako bi se olakšao izbor dvije pilot opštine za sprovođenje lokalnih aktivnosti u kasnijim fazama Projekta konvergencije CEJ. Izrada ove metodologije odvijala se od oktobra do decembra 2024. godine.

Konkretno, ova zajednička metodologija obuhvatila je sljedeće korake:

- dalje razvijanje razumijevanja kriterijuma za selekciju i postizanje saglasnosti u obje zemlje,
- identifikovanje potencijalnih pilot opština (2–3) na osnovu kriterijuma selekcije u svakoj zemlji,
- pomoć u diskusijama između projektnog tima Projekta konvergencije CEJ i nacionalnih vlasti pri izboru lokalne opštine u svakoj zemlji.

Na osnovu sveobuhvatnog pregleda i evaluacije opština prema ustanovljenim kriterijumima, sljedeći poredak odražavao je njihovu podobnost za sprovođenje aktivnosti Projekta CEJ. Ova rang lista uzela je u obzir njihov ekološki značaj, institucionalni kapacitet, spremnost na saradnju i građanski angažman, kao i prilike i izazove specifične za svaku opštinu.

Nakon konsultacija sa ministarstvima životne sredine, AFD-om i francuskim ambasadama u obje zemlje, opštine Resen u Sjevernoj Makedoniji i Elbasan u Albaniji odabrane su kao pilot opštine u okviru Komponente o učešću javnosti Projekta konvergencije CEJ.

Dokument koji predstavlja izbor i kandidaturu pilot opština iz ALB i SMK dostupan je kao Aneks 4.

Zadatak 0.3.2 Priprema grant šeme CEJ u ALB i SMK

Prioritet grant šeme za klimatsku i ekološku pravdu jeste da olakša sprovođenje ekološke pravde kroz promovisanje participativnog pristupa i omogućavanje pristupa pravdi u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji.

Produktivni dijalozi sa organizacijama civilnog društva iz oblasti životne sredine i pravde tokom Početne faze projekta postavili su temelje za razumijevanje potreba sektora, naročito tamo gdje koalicije OCD iskazuju interesovanje za učešće u pitanjima klimatske i ekološke pravde u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji. Javni poziv za grant šemu pomogao bi im u uspostavljanju takvih koalicija među OCD iz oblasti životne sredine i pravde, ali i sa drugim relevantnim institucijama u rješavanju i pružanju rješenja za ekološke probleme.

Sveukupni cilj ovog poziva za projekte jeste da omogući koalicijama civilnog društva u Albaniji da učestvuju u pitanjima klimatske i ekološke pravde, da unaprijede svoju sposobnost da doprinesu i podrže lokalne zajednice u ostvarivanju njihovog prava na učešće u rješavanju klimatskih i ekoloških problema na nivou na kojem se oni javljaju, sa posebnim fokusom na žene.

Specifični ciljevi ovog poziva za projekte su:

1. Unaprijediti razumijevanje javnosti o pravu na učešće u klimatskim i ekološkim pitanjima i osnažiti njihovu sposobnost da ostvare to pravo kroz pristup pravdi.
2. Pomoći javnosti da prijavljuje i pokreće pravne postupke protiv kršenja u oblasti životne sredine.

Ukupan iznos finansijske podrške obezbijeđen od strane Projekta u svakoj zemlji promijenjen je sa 160.000 € u Albaniji i 217.358 € u Sjevernoj Makedoniji na 190.000 € u Albaniji i 187.358 € u Sjevernoj Makedoniji, uz odobrenje AFD-a, kako bi se iznosi izbalansirali i uzeli u obzir geoekonomske faktori kao što su teritorija i populacija.

Grant šema CEJ ne predviđa zahtjeve u vezi sa sufinansiranjem, zbog činjenice da je to veoma težak zadatak za OCD na Zapadnom Balkanu, gdje su lokalna sredstva koja vlade izdvajaju za podršku razvoju u oblasti životne sredine gotovo nepostojeća.

Ovaj paket grant šeme CEJ razvijen je u skladu sa standardima Expertise France za grantove i odobren je od strane AFD-a, prije nego što je objavljen u januaru 2025⁷. godine. Smjernice grantova Projekta

⁷ Aneks 6. Grant paketi Projekta konvergencije CEJ

konvergencije CEJ objašnjavaju logiku partnerstva u okviru koalicije i strategiju projekta. Grant šema Projekta konvergencije CEJ sastoji se od dvije faze:

- Konceptijski dokument (CN)
- Puni prijedlog (FP).

Na fazi Konceptijskog dokumenta, Javni poziv za grantove traži od OCD da formiraju svoje koalicije. Poziv je uputio organizacijama civilnog društva iz oblasti životne sredine i pravde da sarađuju međusobno kako bi unaprijedile ekološku pravdu u svojim zemljama. Broj takvih koalicija u obje zemlje biće ograničen, jer je tema već složena i u razvoju.

Na fazi Punog prijedloga, od OCD će se zahtijevati da objasne plan aktivnosti i detalje budžeta. Rok za podnošenje konceptijskih dokumenata predviđen je za 10. mart 2025. godine. Vremenski okvir za izradu prijedloga biće 45 dana. Rok za puni prijedlog je april 2025. godine. Ugovaranje i implementacija grantova mogu trajati do 15 mjeseci, a procjenjuje se da će početi u maju 2025. godine.

Na kraju će po jedna koalicija OCD u svakoj zemlji dobiti grant. Vremenski okvir za pripremu paketa grantova obuhvatao je rad projektnog tima od oktobra do decembra 2024. godine.

U pripreme grant šeme CEJ bile su uključene i obuka koju je sproveo Expertise France u novembru 2024. godine, kao i nekoliko konsultativnih sastanaka sa ekspertima za grantove iz Glavne kancelarije EF-a.

Zadatak 0.3.3 Organizacija početnih događaja u ALB i SMK

Oba konačna rezultata Početne faze – Izveštaji o procjeni CEJ i Plan Projekta konvergencije CEJ – biće predstavljeni tokom početnih događaja projekta, koji će se održati u Tirani i Skoplju, redom 17. i 19. februara 2025. godine. Očekuje se da će događaj okupiti oko 20–30 aktera u svakoj zemlji. Moguća agenda takvog sastanka obuhvatila bi sljedeće:

- Pozdravne riječi partnera,
- Presentaciju Projekta konvergencije CEJ,
- Kratku prezentaciju nalaza i preporuka iz procjene od strane eksperata.

Početna faza

Rezultati Početne faze:

- Tim posjeduje sveobuhvatno i detaljno razumijevanje sistema u vezi sa pristupom ekološkoj pravdi i učešćem javnosti.
- Projektna aktivnosti su prilagođene i dorađene na osnovu dijagnostičkih rezultata, naročito očekivanja partnera.
- Projektni partneri su u potpunosti informisani, a njihovo interesovanje za učešće u projektu je potvrđeno.
- Ključni tehnički isporučivi rezultati:
- nacionalne procjene za Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru,
- ažurirana i potpuno ostvariva verzija prijedloga projekta CEJ.

Vremenski okvir Početne faze:

- M0 do M10 (maj 2024 – februar 2025. godine).

Resursi korišćeni u Početnoj fazi:

- 150 radnih dana – nacionalna/regionalna ekspertiza⁸ u oblasti ekološke pravde. Profili: eksperti sa detaljnim razumijevanjem nacionalnog sistema ekološke pravde i/ili snažnom mrežom aktera u oblasti ekološke pravde.
- 165 radnih dana – nacionalna/regionalna ekspertiza u oblasti učešća javnosti. Profili: ekspert iz civilnog društva i/ili institucije nadležne za učešće javnosti, sa dobrim poznavanjem nacionalnih praksi u vezi sa pitanjima životne sredine.
- 55 radnih dana – francuska/međunarodna ekspertiza⁹ u oblasti ekološke pravde. Profili: eksperti sa velikim iskustvom u analizi potreba za projekte saradnje i znanjem o ekološkoj pravdi i najboljim praksama iz zemalja članica EU.
- 30 radnih dana – francuska/međunarodna ekspertiza u oblasti učešća javnosti. Profili: ekspert za inženjering učešća, sa značajnim iskustvom u javnoj instituciji odgovornoj za učešće javnosti.
- Devet radnih dana – ekspertiza za rodnu ravnopravnost radi integracije studije o preprekama za rodnu ravnopravnost u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji. Profili: ekspert za rodnu ravnopravnost sa znanjem iz oblasti pravosuđa ili učešća javnosti.
- Dva radna dana – francuska/međunarodna ekspertiza u oblasti monitoringa i evaluacije. Profili: ekspert sa znanjem iz oblasti monitoringa i evaluacije.
- Dva radna dana – nacionalna ekspertiza u oblasti komunikacija. Profili: ekspert sa znanjem iz oblasti komunikacija.
- Pet radnih dana – nacionalna ekspertiza u oblasti monitoringa i evaluacije. Profili: ekspert sa znanjem iz oblasti monitoringa i evaluacije.

Organizacija i logistički resursi Početne faze

Logistički resursi povezani sa organizacijom misija eksperata u tri zemlje:

- Jedna misija međunarodnog eksperta koji je posjetio ciljne zemlje (ALB, SMK, CG).
- Tri fokus grupe (ALB, SMK, CG) i učešće međunarodnih eksperata.
- Tri validaciona sastanka (ALB, SMK, CG) i učešće međunarodnih eksperata.
- Dva početna događaja (ALB, SMK) i učešće EF-a i međunarodnih eksperata.

⁸ Nacionalna/regionalna ekspertiza podrazumijeva ekspertizu koju pružaju ključni eksperti, vođa tima i kratkoročni eksperti.

⁹ Francuska/međunarodna ekspertiza podrazumijeva ekspertizu iz javnog i privatnog sektora, kao i internu ekspertizu EF-a.

II.3.1.3. Komponenta 1 – Pristup ekološkoj pravdi

Sljedeće aktivnosti predstavljaju dio Početnog izvještaja i planirane su za implementaciju tokom 2025. i 2026. godine.

Ishod 1 – Unaprijeđen pristup ekološkoj pravdi u 3 zemlje Zapadnog Balkana: Albanija, Sjeverna Makedonija i Crna Gora. (21 mjesec, februar 2025 – oktobar 2026. godine)

Ekološko pravo na Zapadnom Balkanu je složeno, tehničko i fragmentisano, često bez holističkog pristupa. Proces procjene tokom Početne faze u Albaniji, Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori potvrdio je da razumijevanje ekološke pravde varira među akterima i da je često ograničeno na krivična djela. Efikasna zaštita životne sredine zahtijeva koordinaciju i saradnju među različitim akterima, što čini neophodnim postojanje foruma za razmjenu ekspertize i potreba.

Projekat će usvojiti pristup koji prožima sve nivoe za nacionalne i regionalne događaje, pozivajući sve relevantne aktere, uključujući sudije, tužioce, ministarstva pravde i životne sredine, visoke sudske savjete, pravosudne i ekološke inspekcije, advokate, advokatske komore, javne službe, policiju, sudske vještake, škole za obuku, civilno društvo, univerzitete i naučnu zajednicu. Ekološko pravo se brzo razvija kako bi odgovorilo na klimatske izazove, otvarajući nove puteve za pravna sredstva i naglašavajući potrebu za obukom i tehničkom pomoći.

Projekat konvergencije CEJ angažovaće dva ključna pravna eksperta u okviru Komponente 1 – jednog u Albaniji i jednog u Sjevernoj Makedoniji – koji će pomagati u projektnim aktivnostima vezanim za ovu komponentu, pružati podršku vođi tima i sarađivati sa međunarodnim ekspertima na kvalitetnoj implementaciji aktivnosti Komponente 1.

Aktivnost 1.1 Unapređenje zajedničkog razumijevanja, koordinacije i upravljanja u pitanjima životne sredine (17 mjeseci, februar 2025 – jun 2026. godine)

Aktivnost 1.1 ima za cilj da okupi nacionalne aktere u oblasti ekološke pravde kako bi se uključili u zajedničko promišljanje o definiciji ekološke pravde unutar svojih nacionalnih sistema i identifikovali svoje potrebe – u pogledu koordinacije, upravljanja, alata i metodologija – s ciljem unapređenja njene djelotvornosti. Ovi skupovi će se održavati na nacionalnom nivou (1.1.1) i regionalnom nivou (1.1.2).

Podaktivnost 1.1.1 Organizacija nacionalnih diskusija o ekološkoj pravdi u Albaniji, Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori (devet mjeseci; februar 2025 – oktobar 2025. godine)

Projekat će predložiti organizaciju dva okrugla stola – jednog u Albaniji i jednog u Sjevernoj Makedoniji – i jedne radionice u Crnoj Gori, kako bi se olakšale diskusije i okupio širok spektar aktera ekološke pravde u svakoj zemlji, koji dolaze iz sistema pravosuđa i životne sredine, a već su identifikovani tokom procesa procjene u ove tri zemlje. Dok će se u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji primijeniti duži i sveobuhvatniji pristup sa lokalnim akterima, u Crnoj Gori će biti organizovana Nacionalna radionica u aprilu 2025. godine. Nacionalni okrugli stolovi i radionica primjenjivaće metodologiju inspirisanu radom francuskog inspektorata i njegovim izvještajem „*Une Justice pour l’Environnement*¹⁰“, čiji je uspjeh neraskidivo vezan za njegovu sveobuhvatnu prirodu i uključivanje različitih uloga i funkcija aktera, uključujući advokate i istraživače. Kako Projekat konvergencije CEJ nastoji da obezbijedi

¹⁰ Vidjeti na francuskom jeziku:

“https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/migrations/portail/art_pix/rapport_justice_pour_environnement.pdf

učesće svih nacionalnih aktera u ekološkoj pravdi, očekuje se da će ovi događaji težiti održavanju participativnog, sveobuhvatnog i transverznog pristupa koji odražava samu prirodu ekološke pravde. Projekat će angažovati aktere ekološke pravde iz tri zemlje Zapadnog Balkana, čije su uloge i odgovornosti mapirane tokom Početne faze, i pozvati ih da učestvuju u tri okrugla stola čiji je cilj unapređenje zajedničkog razumijevanja, koordinacije i upravljanja u pitanjima zaštite životne sredine.

Standardna agenda svakog okruglog stola obuhvatala bi: pripremni izvještaj o glavnim prioritetima ekološke pravde u svakoj zemlji, sa integrisanim pristupom koji se bavi trima glavnim pravcima djelovanja: Kako spriječiti? Kako goniti i suditi? Kako popraviti i rehabilitovati?

Metodologija okruglog stola uključivaće jednodnevni sastanak sa plenarom i radnim grupama, koje će pripremiti praktične akcije i preporuke za svaku od tri teme. Završna plenarna sesija donijeće zaključke rada grupa.

Nacionalni okrugli stolovi će se održati u svakoj od tri zemlje.

- Priprema: Komparativna analiza rezultata nacionalnih diskusija održanih u ALB, SMK i CG može pomoći u identifikovanju zajedničkih pitanja i potreba između zemalja. Na osnovu toga, biće predložena agenda koja uključuje niz konferencija na ove teme i razmjenu iskustava među nacionalnim vlastima koje učestvuju.
- Radionica: Okupljanje aktera ekološke pravde (oko 30 lokalnih aktera CEJ koji predstavljaju različite aspekte ekološke pravde) u svakoj od tri zemlje, kako bi se diskutovalo o prioritetnim temama i rješenjima u vezi sa identifikovanim zajedničkim potrebama i izazovima. Dio radionice biće posvećen međunarodnoj saradnji u pitanjima životne sredine radi unapređenja efikasnosti među trima zemljama.
- Zaključci: Nakon ove radionice, projekat može izraditi izvještaj sa radionice u kojem će biti objedinjene glavne zajedničke potrebe i alati koje su identifikovali akteri. Izvještaj sa radionice treba da ima za cilj da pitanja i predložena rješenja učini dostupnim široj javnosti.

Savjetodavni Nacionalni tehnički komitet (NTC) biće uspostavljen u svakoj zemlji tokom nacionalnog okruglog stola.

Članove komiteta činiće:

1. Ključni eksperti Projekta konvergencije CEJ (nacionalni eksperti za životnu sredinu i pravdu, međunarodni eksperti za ekološku pravdu i rod).
2. Drugi akteri CEJ (npr. OCD, predstavnici škola za magistratu, advokati, tužioci, ekološki inspektori, policijska uprava, gradonačelnici pilot opština itd.).
3. Funkcionalnost i uloga CEJ NTC razvije se tokom nacionalnih okruglih stolova.
4. Obim tema koje će biti razmatrane biće predmet validacije i prethodnih diskusija sa partnerima, kako bi se aktivnosti prilagodile specifičnim potrebama zemalja. Među temama koje bi mogle biti obrađene izdvajaju se¹¹:
 - Definicija ekološke pravde. Imajući u vidu tehničku i fragmentisanu prirodu ove oblasti prava (odredbe sadržane u krivičnom, ekološkom, upravnom, građanskom,

¹¹ Predložene teme zasnovane su na direktivi o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava, okruglim stolovima održanim u Francuskoj 2019. godine u pripremi izvještaja „Pravda za životnu sredinu“, kao i na radu projekta COPEIJ koji je sprovedla organizacija Expertise France.

poljoprivrednom, rudarskom pravu itd.), akteri je često ne poznaju dovoljno. Biće sprovedena refleksija o ukupnom obimu ekološke pravde.

- Potreba za pouzdanim, tačnim i sveobuhvatnim statističkim podacima o ekološkim sudskim postupcima, uz identifikaciju odgovarajućih alata, kao što su kontrolne table za evaluaciju slučajeva.
- Potreba za naučnom podrškom (sudski vještaci) za pravne profesionalce, posebno sudije i tužioce. Imajući u vidu visok nivo tehničke složenosti ekoloških parnica, kvalitet pravde u ovoj oblasti zavisi od naučne i tehničke podrške pružene magistratima. Analiziraće se obim i razmjeri ovih potreba, a mogu se predložiti i prijedlozi za poboljšanja ili alati (npr. mapiranje ekoloških rizika, lista tehničkih asistenata i sudskih vještaka dostupnih pravosuđu, definisanje krivičnih prioriteta, procesi konsultacija i saradnje između policije i pravosuđa).
- Organizacija pravosudnog sistema i pravna sredstva protiv štete po životnu sredinu. Na primjer, raspodjela nadležnosti između jurisdikcija, kriterijumi vezani za prihvatljivost tužbi, tretiranje hitnih slučajeva itd.
- Potrebe za specijalizacijom aktera pravosuđa: u početnim procjenama biće sprovedeno istraživanje postojećih programa obuke u nacionalnim školama za pravosuđe, kao i na univerzitetima. Na osnovu toga, može se diskutovati o potrebama aktera, identifikaciji prioritetnih tema za obuku i mogućnosti razvoja zajedničkih programa obuke među različitim akterima.
- Mehanizmi za prevenciju štete po životnu sredinu: kako je šteta po životnu sredinu često nepovratna, mehanizmi prevencije imaju poseban značaj. Projekat može predložiti diskusiju o primarnim, sekundarnim i tercijarnim mehanizmima prevencije, kao što su javna prevencija (pristup informacijama i pravdi u oblasti životne sredine), policijska prevencija (istražni alati, koordinacija prikupljanja podataka) i sudska prevencija (identifikacija hitnih ekoloških postupaka kao što su postupci za izdavanje sudskih zabrana, sprovođenje preventivnog i kaznenog djela ozbiljnog ugrožavanja životne sredine).
- Sanacija štete po životnu sredinu: može se diskutovati o procjeni štete i metodama za utvrđivanje prioriteta njene sanacije, a mogu se razmatrati i mehanizmi naknade i kompenzacione šeme, kao i tehnike restauracije.
- Odgovornost privrednih (korporativnih) subjekata: mogu se razmatrati mjere kojima bi se pravna lica pozvala na odgovornost za štetu po životnu sredinu, sa fokusom na nadzor zakonitosti lanaca snabdijevanja između matičnih kompanija, filijala i podizvođača. Projekat će predložiti pregled važećeg nacionalnog i međunarodnog zakonodavstva, sudskih postupaka i dostupnih alata za pozivanje tih subjekata na odgovornost.
- Korupcija u pitanjima životne sredine: šteta po životnu sredinu često se omogućava kroz koruptivne prakse u koje su uključeni javni službenici. Ova tema bi mogla biti posebno interesantna jer (1) integriše elemente upravnog prava koji često nijesu obuhvaćeni ekološkom pravdom i (2) povezuje se sa Komponentom 2, čiji će glavni korisnici biti javni službenici izloženi riziku ekološke korupcije, kao i sa projektom fonda za borbu protiv korupcije AFD-a, koji će obuhvatiti Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru.
- Međunarodna saradnja u oblasti ekološke pravde: ekološki prekršaji i njihovi počinioci često prevazilaze granice; ekološki slučajevi su često transnacionalne prirode. Zbog toga je neophodno da nacionalne vlasti zemalja koje se suočavaju sa takvim prekršajima međusobno sarađuju kako bi se unaprijedila efikasnost odgovora. Projekat će predložiti razmatranje ove teme tokom nacionalnih okruglih stolova, kao uvod u zajedničku diskusiju koja će zatim biti organizovana na regionalnoj radionici (podaktivnost 1.1.2).

Za svaku temu koja se razmatra biće izvršena procjena trenutnog stanja u relevantnoj zemlji, a mogućnosti za unapređenje biće istražene kroz identifikaciju potreba i formulaciju rješenja za njihovo adresiranje.

U skladu sa planom Projekta konvergencije CEJ, projektni tim je razvio posebne zadatke koji daju informacije o vrsti akcija koje je potrebno sprovesti u okviru ove podaktivnosti:

Zadatak 1.1.1.1 Priprema nacionalnih okruglih stolova o ekološkoj pravdi u ALB

Priprema nacionalnih okruglih stolova u Albaniji obuhvatiće prikupljanje relevantnih podataka putem upitnika i saslušanja aktera koja su se odvijala tokom Početne faze. Nalazi i preporuke Procjene Projekta konvergencije CEJ u Albaniji biće glavni resurs za organizovanje nacionalnog okruglog stola, međutim može biti sprovedeno i posebno istraživanje prije samog okruglog stola. Kako je održavanje nacionalnog okruglog stola predviđeno za kraj 2025. godine, preliminarni sastanci i konsultacije sa lokalnim akterima i ključnim projektnim ekspertima održaće se u septembru 2025. godine.

Zadatak 1.1.1.2 Održavanje nacionalnog okruglog stola o ekološkoj pravdi u ALB

Ovaj događaj podrazumijeva organizaciju jednodnevnog okruglog stola na nacionalnom nivou u Albaniji, uz učešće 30 aktera. Agenda događaja obuhvatiće nalaze i preporuke Procjene Projekta konvergencije CEJ u Albaniji. Učešće međunarodnih eksperata i simultano prevođenje biće obezbijeđeni za događaj. Period izbora oko maja 2025. godine je uzet u obzir, pa je održavanje nacionalnog okruglog stola predviđeno za oktobar 2025, kada se može očekivati da će nova vlada u Albaniji biti u funkciji. Neki preliminarni sastanci i konsultacije sa lokalnim akterima i ključnim projektnim ekspertima održaće se u septembru 2025. godine.

Zadatak 1.1.1.3 Priprema nacionalnih okruglih stolova o ekološkoj pravdi u SMK

Priprema nacionalnih okruglih stolova u Sjevernoj Makedoniji obuhvatiće prikupljanje relevantnih podataka putem upitnika i saslušanja aktera sprovedenih tokom Početne faze. Nalazi i preporuke Procjene Projekta konvergencije CEJ u SMK biće glavni resurs za organizovanje nacionalnog okruglog stola, međutim može biti sprovedeno i posebno istraživanje prije samog događaja. Okrugli sto je planiran za oktobar 2025. godine, a preliminarni sastanci i konsultacije sa lokalnim akterima i ključnim projektnim ekspertima održaće se u septembru 2025. godine.

Zadatak 1.1.1.4 Održavanje nacionalnog okruglog stola o ekološkoj pravdi u SMK

Ovaj događaj podrazumijeva organizaciju jednodnevnog okruglog stola na nacionalnom nivou u Sjevernoj Makedoniji, uz učešće 30 aktera. Agenda događaja obuhvatiće nalaze i preporuke Procjene Projekta konvergencije CEJ u SMK. Učešće međunarodnih eksperata i simultano prevođenje biće obezbijeđeni. Prema planu projekta, sastanak je predviđen za oktobar 2025. godine.

Zadatak 1.1.1.5 Priprema nacionalne radionice o ekološkoj pravdi u CG

Nacionalna radionica u Crnoj Gori rezultat je interesovanja koje su akteri izrazili tokom Početne faze projekta i pripreme Izvještaja o procjeni za CG. U pitanju je novopredložena aktivnost koja je dodata u plan kako bi se odgovorilo na interesovanje za ovakve diskusije na nacionalnom nivou. Priprema

radionice u CG obuhvatiće prikupljanje relevantnih podataka putem upitnika i saslušanja aktera sprovedenih tokom Početne faze. Ova aktivnost biće finansirana iz budžeta za nacionalne okrugle stolove. Obim pripremnih radova za ovu radionicu manji je u poređenju sa nacionalnim okruglim stolovima, jer nijesu uključeni ključni nacionalni eksperti, već će posao biti obavljen od strane međunarodnog projektnog tima eksperata. Nalazi i preporuke iz Procjene konvergencije u CG biće glavni resurs za organizovanje nacionalne radionice, međutim može se sprovesti i posebno istraživanje prije radionice. Radionica je planirana za april 2025. godine, dok će se preliminarni sastanci i konsultacije sa lokalnim akterima i ključnim projektnim ekspertima održati u martu 2025. godine.

Zadatak 1.1.1.6 Održavanje nacionalne radionice o ekološkoj pravdi u CG

Ova radionica podrazumijeva organizaciju jednodnevnog događaja na nacionalnom nivou u Crnoj Gori uz učešće do 30 aktera. Agenda događaja obuhvatiće nalaze i preporuke Procjene Projekta konvergencije CEJ u Crnoj Gori. Biće obezbijeđeno učešće međunarodnih eksperata i simultano prevođenje. U skladu sa planom projekta, sastanak je predviđen za april 2025. godine.

Zadatak 1.1.1.7 Izvještavanje o nacionalnim okruglim stolovima o ekološkoj pravdi u ALB i SMK

Izvještaje o događajima pripremiće ključni lokalni eksperti u ALB i SMK, a međunarodni projektni tim u CG, i oni će biti podijeljeni lokalnim akterima koji su učestvovali na radionicama, ali i dalje, na nacionalnom nivou.

Podaktivnost 1.1.2 Organizacija regionalne radionice o ekološkoj pravdi za Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru (pet mjeseci, mart 2026 – jul 2026. godine)

Nakon tri nacionalna okrugla stola u ALB, SMK i CG, može biti organizovana regionalna radionica koja bi okupila aktere iz sve tri zemlje. Pripreme za regionalnu radionicu organizovaće se u svakoj od ciljnih zemalja tokom nacionalnih okruglih stolova. Regionalna radionica će okupiti oko 15 aktera iz svake od ciljnih zemalja (ALB, SMK, CG). Na radionici će korisnici predstaviti pravne i alate za učešće javnosti koje je projekat razvio, a njihova dalja upotreba u ciljanim zemljama biće promovisana kroz lokalne i nacionalne sastanke predviđene planom rada. Radionica će uključiti i zbirku relevantnih nacionalnih i EU primjera sudske prakse u pitanjima životne sredine. Takođe će predstaviti statističke podatke o slučajevima ekološke pravde i stručne analize. Na regionalnoj radionici projekat će nastojati da uspostavi koordinacioni komitet CEJ, okupljajući sudije, tužioce i druge aktere u oblasti ekološke krivične pravde, modeliran po uzoru na komitet organizovan u Francuskoj za borbu protiv ekološkog kriminala (COLDEN¹²), koji je imao za cilj okupljanje različitih aktera iz oblasti pravosuđa i životne sredine, od nadležnih tužilaca do svih drugih aktera¹³. Ovi lokalni komiteti, kojima su u Francuskoj zajednički predsjedavali tužioci i prefekti lokalnih opština, sastajali su se radi diskusija o ekološkim situacijama i slučajevima, kako bi koordinirali i razdvojili rad između upravnog sprovođenja zakona i ekološkog kriminala. Na takve diskusije, organizovane u formi okruglih stolova u Francuskoj, pozivani

¹² Operativni komitet COLDEN-a za borbu protiv ekološkog kriminala, uspostavljen na lokalnom nivou u Francuskoj, koordinira sve aktere uključene u ekološki kriminal sa ciljem jačanja saradnje između različitih službi i tijela koja se bave ekološkom policijom, kao što su javna tužilaštva, organi za sprovođenje zakona i lokalne administrativne vlasti. Ovaj organizacioni model olakšava razmjenu informacija i koordinira donošenje odluka u oblasti zaštite životne sredine.

¹³ Slijedeći uspjeh ove prakse, operativni komiteti su institucionalizovani u Francuskoj članom 2. Dekreta od 13. septembra 2023. godine. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000048074370>

su i drugi relevantni akteri, poput agencija za zaštitu životne sredine, kriminalističkih istražnih organa (policija ili specijalizovane jedinice) i OCD.

Nacionalni i međunarodni eksperti predstaviće studije slučaja i praktične primjere koji naglašavaju pozitivne pomake, ali i izazove iz ciljnih zemalja, kao i iz zemalja Evropske U.

U skladu sa planom Projekta konvergencije CEJ, projektni tim je razvio posebne zadatke koji daju informacije o vrsti akcija koje treba sprovesti u okviru ove podaktivnosti:

Zadatak 1.1.2.1 Priprema regionalne radionice o ekološkoj pravdi u ALB, SMK i CG

Pripremni rad obaviće nacionalni eksperti uz asistenciju međunarodnih eksperata. Sadržaj diskusija, vođen agendom, zasnivaće se na nalazima i preporukama Nacionalnog izvještaja o procjeni CEJ, kao i na zaključcima nacionalnih okruglih stolova.

Zbog različitog nivoa uključenosti triju zemalja, projekat će zahtijevati određene pripreme kao dio ovog regionalnog događaja, što će podrazumijevati primjenu regionalnog pristupa/procesa, identifikovanje zajedničkih izazova, ali i izdvajanje uspješnih primjera iz svake od zemalja, vrijednih za predstavljanje na ovom događaju predviđenom za treću godinu implementacije projekta. Takav proces može uključivati dodatne konsultacije sa određenim akterima kako bi se osiguralo njihovo aktivno učešće u procesu. Ovakav rad predviđen je za 2026. godinu.

Zadatak 1.1.2.2 Održavanje regionalne radionice o ekološkoj pravdi u SMK

Regionalna radionica biće organizovana uz učešće do 45 predstavnika iz sve tri zemlje. Ovo će obuhvatiti kompletnu logistiku za tri nacionalne delegacije, kao i za nacionalne i međunarodne eksperte, uključujući obezbjeđivanje prevodilačkih usluga. Radionica je planirana da se održi u trećoj godini implementacije projekta (oko juna 2026. godine), u Ohridu, Sjeverna Makedonija. Do tog trenutka, projekat će već imati razvijeno nekoliko pravnih alata i alata za učešće javnosti, kao i bogato iskustvo koje će moći da podijeli sa akterima.

Zadatak 1.1.2.3 Izvještavanje o regionalnoj radionici o ekološkoj pravdi (ALB, SMK, CG)

Regionalna radionica biće dokumentovana kroz izvještaj i podijeljena sa učesnicima. Ideje sa regionalne radionice biće od velikog značaja i uvrstiće se i u projektne izvještaje prema EF-u i AFD-u, jer će projekat u tom trenutku dostići vrhunac zrelosti u pogledu ideja i prioriteta, koji će zahtijevati dalju pažnju i finansiranje.

Aktivnost 1.1 Metodologija

Na osnovu analiza aktera i resursa, kao i mapiranja sprovedenih tokom Početne faze, aktivnost će biti podijeljena u tri faze:

1. Priprema dva okrugla stola (ALB, SMK) i jedne radionice (CG) u svakoj od ciljnih zemalja (najviše tri mjeseca):¹⁴

¹⁴ Ako uslovi budu dozvoljavali, tim će učiniti sve što je moguće da vrijeme pripreme okruglih stolova bude što kraće.

- Prikupljanje relevantnih podataka putem upitnika i saslušanja aktera sprovedenih tokom Početne faze predstavlja osnovu za agendu i diskusije na okruglim stolovima. Ipak, projekat će takođe pripremiti i posebno istraživanje za aktere. Ove pripreme vodiće ključni lokalni eksperti za učešće javnosti i ekološku pravdu i očekuje se da će omogućiti adekvatno učešće i pravilno definisanu agendu za diskusije koje će se održati tokom sesija okruglog stola.
- Podizanje svijesti aktera kako bi se obezbijedilo njihovo učešće. Relevantni akteri CEJ su upoznati sa projektom putem prethodnih CEJ fokus grupa i validacionih radionica, na kojima su nalazi i preporuke Izvještaja o procjeni CEJ bili predstavljani i diskutovani.
- Izrada nacionalnih agendi okruglih stolova sa identifikacijom relevantnih govornika (lokalnih i međunarodnih eksperata). Cilj ovih sastanaka jeste da okupe relevantne aktere, njihove uloge i njihove brige za zajednički sto u svakoj zemlji, gdje mogu diskutovati o svojim izazovima i podijeliti iskustva u rješavanju pitanja iz oblasti životne sredine, kao i istražiti svoje puteve pristupa pravdi.

2. Organizacija dva okrugla stola (ALB i SMK) i jedne radionice (CG), uz učešće širokog panela aktera, sa ciljem postizanja zajedničkog razumijevanja i identifikovanja potreba kako bi se obezbijedilo unapređenje efikasnosti ekološke pravde. Biće organizovane tri misije u regionu uz učešće međunarodnih eksperata: jedna u martu, koja će se baviti pripremom radionice u Crnoj Gori; jedna u aprilu, koja će biti posvećena održavanju radionice u Crnoj Gori i diskusijama za predstojeće nacionalne okrugle stolove u ALB i CG; i jedna u septembru, za pripreme nacionalnih okruglih stolova u ALB i CG.

U principu, agenda će uključivati različite prezentacije iz lokalnih i evropskih praksi ekološke pravde i obezbijediti platformu za diskusiju o budućim akcijama na lokalnom i nacionalnom nivou. Učešće CEJ partnera na nivou odlučivanja, kao što su ministarstva pravde i ministarstva životne sredine svake zemlje, predviđa njihovo uključivanje od najranije faze priprema. Ove institucije za donošenje odluka biće pozvane kao suorganizatori takvih događaja, čime se povećava vlasništvo nad procesom i njegovim rezultatima.

3. Formulisanje izvještaja sa preporukama za unapređenje efikasnosti pravosudnog sistema i dostavljanje ministarstvima pravde i životne sredine¹⁵ u svakoj zemlji (tri mjeseca). Primjena integrisanog pristupa rješenjima rezultiraće izradom preporuka.

Osnivanje savjetodavnog Nacionalnog tehničkog komiteta CEJ (NTC) biće takođe pokrenuto na nacionalnim okruglim stolovima. Članove bi činili:

- ključni eksperti Projekta konvergencije CEJ (nacionalni eksperti za životnu sredinu i pravdu, međunarodni eksperti za životnu sredinu, pravdu i rod),
- drugi akteri CEJ (npr. OCD, predstavnici škola za magistrante, advokati, tužioci, ekološki inspektori, policijska uprava, gradonačelnici pilot opština itd.),
- funkcionalnost i uloga CEJ NTC razviće se na nacionalnim okruglim stolovima,

¹⁵ U Francuskoj su preporuke iz izvještaja „Pravda za životnu sredinu“ naknadno ugrađene u zakon od 24. decembra 2020. godine. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000042737977>

- o obim tema koje će se obrađivati biće predmet validacije i prethodnih diskusija sa partnerima, kako bi se aktivnosti prilagodile specifičnim potrebama zemalja. Među temama koje se mogu razmatrati biće različiti aspekti ekološke pravde.¹⁶

Što se tiče komunikacije, izvještaj će biti objavljen i distribuirao se većem broju potencijalnih aktera. Preporuke će biti široko podijeljene sa akterima i biće uvrštene u diskusije tokom regionalnog događaja u trećoj godini implementacije projekta.

Pripreme za regionalnu radionicu započeće od nacionalnih okruglih stolova. Regionalna radionica će okupiti oko 15 aktera iz svake od ciljnih zemalja (ALB, SMK, CG) i poslužiće kao platforma za razmjenu iskustava među akterima i zemljama.

Pravni alati i alati za učešće javnosti koje je razvio projekat biće predstavljeni od strane korisnika, a dobre metode rada biće promovisane. Takođe će biti predstavljeni relevantni nacionalni primjeri sudske prakse u pitanjima životne sredine iz ciljnih zemalja i EU, kao i statistički podaci o slučajevima ekološke pravde i ekspertize. Na Regionalnoj radionici razmatraće se i uspostavljanje regionalnog koordinacionog komiteta CEJ, koji bi okupio sudije, tužioce i druge aktere u oblasti ekološke krivične pravde, modeliran po uzoru na onaj za borbu protiv ekološkog kriminala (COLDEN).

Aktivnost 1.1 Ključni isporučivi rezultati:

- Tri izvještaja sa nacionalnih okruglih stolova/radionice koji sadrže preporuke u obliku akcionog plana za unapređenje ekološke pravde u svakoj zemlji.
- Izvještaj sa Regionalne radionice uz učešće aktera iz tri zemlje: ALB, SMK i CG.

Aktivnost 1.2 Jačanje kapaciteta pravosudnih profesionalaca u oblasti ekološke pravde u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji (11 mjeseci, septembar 2025 – jul 2026. godine)

Ekološko pravo je oblast u nastajanju, koja se brzo razvija u skladu sa naučnim saznanjima i sve većim pritiscima javnosti, zbog čega se pravni profesionalci redovno suočavaju sa novim tekstovima i procedurama koje treba primijeniti. Međutim, znanje pravnih profesionalaca (posebno sudija) u oblasti ekološkog prava ključno je za pravilnu i djelotvornu primjenu ekološke pravde.

U Albaniji i Sjevernoj Makedoniji nacionalne škole za obuku sudija i tužilaca imale su podršku različitih donatora u razvijanju modula o ekološkoj pravdi. Albanska škola za obuku nedavno je pokrenula početni modul obuke u ovoj oblasti¹⁷. Slično tome, u Sjevernoj Makedoniji postoje inicijative koje finansiraju EU i UNDP za podršku razvoju modula ekološke pravde za Akademiju za sudije i tužioce. Projekat konvergencije CEJ će stoga morati održavati blisku saradnju sa obje škole za obuku i obezbijediti da aktivnosti u okviru Komponente 1 odgovore na stvarne potrebe donoseći dodatnu vrijednost.

Aktivnost 1.2 ima za cilj da poveća kapacitete pravosudnih profesionalaca kroz razvoj tematskih modula (1.2.1), obuku trenera za nacionalne škole za obuku magistrata (1.2.2), kao i razvoj alata za pravne profesionalce (1.2.3).

¹⁶ Predložene teme zasnovane su na direktivi o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava, okruglim stolovima održanim u Francuskoj 2019. godine u pripremi izvještaja „Pravda za životnu sredinu“, kao i na radu projekta COPEIJ koji je sprovela organizacija Expertise France.

¹⁷ Obuka razvijena u saradnji sa OEBS-om.

Podaktivnost 1.2.1 Razvoj modula obuke o ekološkim temama (četiri mjeseca, septembar 2025 – decembar 2025. godine)

Na osnovu diskusija sa okruglih stolova i preporuka iz aktivnosti 1.1, projekat će sprovesti detaljnu analizu potreba za obukom u bliskoj saradnji sa nacionalnim školama za obuku magistrata u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji. Ova analiza ima za cilj da identifikuje oblast ekološkog prava koja zahtijeva veću specijalizaciju među sudijama, uzimajući u obzir nacionalne prioritete, potrebe u vezi sa brojem predmeta, profesionalno interesovanje i postojeće programe obuke. Prioritet će, gdje god je to moguće, biti dat zajedničkom tematskom fokusu između dviju zemalja.

Rad na razvoju vodiće ključni nacionalni pravni trener/ekspert, u bliskoj saradnji sa međunarodnim ekspertima angažovanim u okviru Komponente 1 ovog projekta. Projekat će uključiti nacionalne škole za obuku magistrata u svim fazama razvoja modula, kako bi se obezbijedilo da se oni uklupe u njihove zvanične programe obuke. U zavisnosti od odabrane teme i potreba izraženih od strane škola za obuku magistrata kao glavnih korisnika ove aktivnosti, kursevi obuke mogli bi biti posebno oblikovani, uz konsultacije sa školama u obje zemlje.

Među temama koje su unaprijed identifikovane, uzimajući u obzir procjenu misije AFD-a i njen portfelj, nalaze se:

- korupcija u pitanjima životne sredine,
- zagađenje (posebno kontaminacija vode, zagađenje zemljišta i vazduha kao glavni problem u glavnim gradovima regiona),
- nelegalno odlaganje otpada.

Dodatno, izvještaji o procjeni CEJ ukazali su da postoji potreba za pružanjem podrške sudijama u tome kako da procijene klimatsku ranjivost/uticaje kroz vođenje parnica. Ovo je složeno pitanje za razumijevanje i do sada nije adekvatno adresirano ni na jednom nivou u regionu, te postoji potreba za dijeljenjem metodologije EU u ovom segmentu.

Moduli koji će biti razvijeni prožimaće i nacionalnu i međunarodnu komponentu, koja će uključivati i najbolje prakse sa nacionalnog i profesionalnog nivoa, već identifikovane u okviru Izvještaja o procjeni ekološke pravde. Posebna pažnja biće posvećena međuinstitucionalnoj i međunarodnoj saradnji kako bi se obezbijedila djelotvornost ekološke pravde.

Namjera ovog projekta jeste da dizajnira ove obuke tako da obuhvate širu ciljnu grupu profesionalaca iz oblasti ekološke pravde, kao što su advokati, istražioci, medijatori, specijalizovani asistenti, ekološki eksperti itd.

Dodatna vrijednost ovih modula biće u prijedlogu integrisanog pristupa koji uključuje civilno društvo i istražitelje policije, naučnike, tužioce, sudije i advokate. Kako su obrazovanje magistrata u obje zemlje podržali različiti donatori poput OEBS-a, EU i UNDP-a, projekat posvećuje posebnu pažnju koordinaciji donatorske podrške kako bi se izbjeglo preklapanje. Jezgro prijedloga bavi se dvjema glavnim temama: ulogom naučne ekspertize u pravosudnom procesu i tretmanom ekoloških hitnih slučajeva od strane pravosudnog sistema.

U skladu sa planom Projekta konvergencije CEJ, projektni tim je razvio posebne zadatke koji daju informacije o vrsti aktivnosti koje je potrebno sprovesti u okviru ove podaktivnosti:

Zadatak 1.2.1.1 Razvoj modula obuke o ekološkim temama u ALB i SMK

Ovim zadatkom rukovodiće nacionalni pravni ekspert/trener i on uključuje angažovanje međunarodne ekspertize (pravni trener i magistrat). Rad će se odvijati paralelno u obje zemlje, a radni jezik biće engleski. Nastavni plan i program obuke biće razvijen na engleskom jeziku, dok će Projekat konvergencije CEJ koordinirati prevođenje modula obuke u ALB i SMK na lokalne jezike.

Projekat konvergencije CEJ koordiniraće uključivanje međunarodnih pravosudnih eksperata u proces razvoja nastavnih planova i programa obuke iz oblasti ekološkog prava za obje zemlje. Biće organizovan sastanak škola za magistrature iz ALB i SMK, što će omogućiti razmjenu postojećih nastavnih planova i pravnih alata u obje zemlje. Ovaj sastanak može pomoći oblikovanju saradnje između ove dvije institucije.

Podaktivnost 1.2.2 Obuka trenera za nacionalne škole za obuku magistrata (pet mjeseci, decembar 2025 – april 2026. godine)

Kada moduli budu razvijeni, projekat će organizovati radionicu „Obuka trenera“ (ToT) u svakoj od dvije partnerske škole. Ove ToT sesije okupiće trenere koje odaberu škole za obuku i upoznati ih sa modulom obuke i povezanim pedagoškim tehnikama.

Obezbjediavanjem da škole imaju autonomni kapacitet da dugoročno realizuju obuke, ovi kursevi obuke trenera garantuju održivost uticaja modula razvijenih u okviru projekta.

U skladu sa planom Projekta konvergencije CEJ, projektni tim je razvio posebne zadatke koji daju informacije o vrsti aktivnosti koje treba sprovesti u okviru ove podaktivnosti:

Zadatak 1.2.2.1 Priprema ToT događaja u ALB

Pošto će se ToT održati u svakoj zemlji, Projekat konvergencije CEJ koordiniraće pripreme logistike takvog događaja u svakoj zemlji. Ovaj rad uključuje i koordinaciju ekspertize EU pravosuđa u pripremama u ALB.

Zadatak 1.2.2.2 Održavanje ToT obuke u ALB

ToT događaj u Albaniji predviđa učešće oko 20 osoba i trajaće oko 2 dana. Projekat će pokriti sve troškove hrane, putovanja i smještaja učesnika, kao i nacionalnih i EU trenera pravosuđa vezanih za ovaj događaj. Kako će se obuka odvijati na lokalnom jeziku, biće obezbijeđen prevod na albanski jezik za međunarodne učesnike tokom oba puna dana. Obuka predviđa dodjelu ToT sertifikata sudijama i tužiocima učesnicima i obezbijediće oko 20 sertifikata u ALB. ToT će biti evaluiran od strane učesnika u ALB.

Zadatak 1.2.2.3 Priprema ToT događaja u SMK

Projekat konvergencije CEJ koordiniraće pripreme logistike u SMK. Ovaj rad uključuje i koordinaciju ekspertize EU pravosuđa u pripremama u SMK.

Zadatak 1.2.2.4 Održavanje ToT obuke u SMK

ToT događaj u SMK predviđa učešće oko 20 osoba i trajanje oko 2 dana. Projekat će pokriti sve troškove hrane, putovanja i smještaja učesnika, kao i nacionalnih i EU trenera pravosuđa vezanih za ovaj događaj. Kako će se obuka odvijati na lokalnom jeziku, biće obezbijeđen prevod na makedonski jezik za međunarodne učesnike tokom oba puna dana. Obuka predviđa dodjelu ToT sertifikata sudijama i tužiocima učesnicima i obezbijediće oko 20 sertifikata u SMK. ToT će biti evaluiran od strane učesnika u SMK.

Zadatak 1.2.2.5 Izveštavanje i zaključci ToT u ALB i SMK

Projekat konvergencije CEJ pripremiće izvještaje o ToT obukama u svakoj zemlji, ističući pozitivna iskustva, izazove i naučene lekcije. Nacionalni pravni trener i pravni eksperti iz EU vodiće rad na pripremi ovog rezultata.

Podaktivnost 1.2.3 Razvoj pravnih alata u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji (11 mjeseci, septembar 2025 – jul 2026. godine)

U skladu sa planom Projekta konvergencije CEJ, projektni tim je razvio posebne zadatke koji daju informacije o vrsti aktivnosti koje treba sprovesti u okviru ove podaktivnosti:

Zadatak 1.2.3.1 Dizajn pravnih alata u ALB i SMK

Na osnovu rezultata i preporuka Izvještaja o procjeni Projekta konvergencije CEJ i konsultacija sa korisnicima Komponente 1, ekspertski tim projekta podržaće razvoj jednog ili više pravnih alata za ekološku pravdu. Izbor će biti napravljen u konsultaciji sa nacionalnim vlastima relevantnih zemalja, u skladu sa neophodnim/dostupnim resursima. Prioritet će biti dat alatima zajedničkim za sve tri zemlje. Među alatima koji se mogu razmotriti su:¹⁸

- zbirka relevantne nacionalne i međunarodne sudske prakse u pitanjima životne sredine;
- kontrolna tabla za evaluaciju slučajeva, sa ciljem unapređenja statističkih podataka o ekološkoj pravdi;
- direktorijum eksperata kojima sudije mogu da se obrate u predmetima koji zahtijevaju naučnu i tehničku ekspertizu;

Uspostavljanje operativnih komiteta u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji, po uzoru na francusko iskustvo sa operativnim komitetima za borbu protiv ekološkog kriminala, poznatim kao COLDEN.

Rad na dizajniranju pravnih alata podrazumijevao bi koordinaciju rada nacionalnih i međunarodnih eksperata sa glavnim korisnicima u oblasti prava u obje zemlje. Projekat će koordinirati logistiku i organizaciju putovanja za međunarodne eksperte kako bi učestvovali u aktivnostima vezanim za dizajn pravnih alata ekološke pravde u ALB i SMK.

Zadatak 1.2.3.2 Testiranje pravnih alata u ALB i SMK

¹⁸ Podložno mišljenjima eksperata projekta, diskusijama sa partnerima i rezultatima okruglih stolova.

Rad na testiranju pravnih alata obuhvatiće koordinaciju rada nacionalnih i međunarodnih eksperata sa glavnim korisnicima iz oblasti prava u obje zemlje. Kao što je već pomenuto, projekat će koordinirati logistiku i organizaciju putovanja za međunarodne eksperte kako bi oni mogli da učestvuju u aktivnostima povezanim sa dizajnom pravnih alata ekološke pravde u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji.

Zadatak 1.2.3.3 Izrada pravnih alata u ALB i SMK

Rad na pravnim alatima biće dio aktivnosti u okviru Komponente o pristupu pravdi i njime će rukovoditi ekspert iz EU u saradnji sa lokalnim pravnim ekspertom u svakoj zemlji. Pravni alati treba da budu razvijeni oko pravnih studija slučaja u saradnji sa strateškim akterima.

Pravni alat br. 1: Stvarne pravne studije slučaja

Saradnja sa ključnim akterima iz oblasti prava fokusiraće se na stvarne pravne slučajeve, koji obrađuju unaprijed definisane teme kao što su upravljanje otpadom, zagađenje vazduha, klimatske promjene i korupcija. Cilj je jačanje strateških kapaciteta aktera u ekološkim parnicama.

Tim međunarodnih eksperata pomagaće u pripremi i podnošenju tužbi ili predstavki, kao i u pružanju podrške u komunikaciji. Oni će koordinirati rad sa lokalnim ekspertima i relevantnim vlastima, uključujući ekološke inspektore, policijske uprave i javna tužilaštva, primjenjujući integrisani pristup slučajevima. Pored toga, međunarodni eksperti podijeliće značajne francuske i evropske pravne prakse i rješenja relevantna za date slučajeve. Na primjer, ovo može podrazumijevati rješavanje pitanja zagađenja vazduha u Sjevernoj Makedoniji ili sporova oko deforestacije u Albaniji. Izbor tema biće napravljen u saradnji sa lokalnim ekspertima i Tehničkim savjetodavnim komitetom.

Pravni alat br. 2 (Komponente 1 i 3): Uspostavljanje pravnih klinika na univerzitetima

Predlaže se uvođenje koncepta praktičnog bavljenja ekološkom pravdom za buduće pravne profesionalce kroz kreiranje programa „Ekološka pravda“ u okviru pravnih fakulteta. Studenti koji budu učestvovali u ovim pravnim klinikama mogu raditi na konkretnim pravnim pitanjima koja dolaze od lokalnih ekoloških NVO ili javnih institucija. Ovo iskustvo ne samo da podstiče interesovanje za pitanja životne sredine, već pomaže studentima da razviju stručnost pod mentorstvom eksternog mentora, kao što je lokalni ekspert, koji dio svog vremena posvećuje u skladu sa raspoloživim formatima univerziteta.

Rad na izradi pravnih alata obuhvatiće prevođenje i štampanje pravnih alata u obje zemlje. Pravni alati biće razvijeni na engleskom jeziku. Projekat će koordinirati proces prevođenja pravnih alata u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji. Projekat predviđa štampanje po 100 primjeraka ovih pravnih alata za svaku zemlju.

Zadatak 1.2.3.4 Predstavljanje i distribucija pravnih alata svim akterima projekta u ALB

Rad će obuhvatiti koordinaciju nacionalnih i međunarodnih eksperata sa glavnim korisnicima iz oblasti prava u Albaniji za pripremu Nacionalne radionice na kojoj će biti predstavljeni pravni alati za ekološku pravdu u ALB, uključujući izradu agende i logistiku za angažovane međunarodne eksperte. Ova radionica trajala bi jedan dan, a njen cilj bi bio predstavljanje pravnih alata široj javnosti iz oblasti ekološke pravde – oko 20 učesnika, uključujući nacionalne advokate, OCD iz oblasti ekologije i pravde itd. u Albaniji. Radionica će takođe biti fokusirana na promovisanje alternativnih pravnih alata, kao što je medijacija, radi pružanja rješenja za ekološke sporove. Projekat konvergencije CEJ koordiniraće prevođenje pravnih alata na albanski jezik, kao i pomoć u prevođenju za međunarodne eksperte tokom Nacionalne radionice za predstavljanje pravnih alata u ALB.

Zadatak 1.2.3.5

Predstavljanje i distribucija pravnih alata svim akterima projekta u SMK

Rad će obuhvatiti koordinaciju nacionalnih i međunarodnih eksperata sa glavnim korisnicima iz oblasti prava u Sjevernoj Makedoniji za pripremu Nacionalne radionice na kojoj će biti predstavljeni pravni alati u SMK, uključujući izradu agende i logistiku za angažovane međunarodne eksperte. Ova radionica trajala bi jedan dan, a njen cilj bi bio predstavljanje pravnih alata široj javnosti iz oblasti ekološke pravde – oko 20 učesnika, uključujući nacionalne advokate, OCD iz oblasti ekologije i pravde itd. u Sjevernoj Makedoniji. Radionica će takođe biti fokusirana na promovisanje alternativnih pravnih alata, kao što je medijacija, radi pružanja rješenja za ekološke sporove. Projekat konvergencije CEJ koordiniraće prevođenje pravnih alata na makedonski jezik, kao i pomoć u prevođenju za međunarodne eksperte tokom Nacionalne radionice za predstavljanje pravnih alata u SMK.

Aktivnost 1.2 Metodologija

Metodologija naših pravnih alata zasniva se na pristupu odozdo nagore, pretvarajući stvarne životne situacije u primjenjive slučajeve – od konflikata do parnica. U saradnji sa Tehničkim savjetodavnim komitetom, teme za studije slučaja biće pažljivo odabrane. Lokalni akteri će potom imati zadatak da pripreme ove studije slučaja, što uključuje prikupljanje dokumentacije, sprovođenje pravne analize činjenica iz studija slučaja i razmatranje pravnih i naučnih kontroverzi. Takođe će biti odgovorni za identifikaciju ključnih učesnika potrebnih u različitim fazama: prevenciji, sprovođenju i sanaciji.

Međunarodni eksperti pružiće svoja saznanja i znanja iz sličnih slučajeva u Francuskoj i Evropi, obogaćujući proces svojom ekspertizom.

Studije slučaja će biti objedinjene i objavljene u obliku priručnika ili vodiča za rješavanje ekoloških sporova, podijeljenih u nekoliko tomova: jedan posvećen zagađenju, drugi klimi, treći biodiverzitetu (uključujući deforestaciju), a četvrti borbi protiv korupcije i ekološke štete. Očekuje se da će svaki priručnik imati oko dvadeset stranica.

Nastavni planovi i programi obuka za sudije i tužioce u oblasti životne sredine obuhvatiće dva nivoa obrazovanja – početnu obuku i kontinuiranu obuku.

Aktivnost 1.2 Ključni tehnički isporučivi rezultati

- Dva modula obuke o ekološkoj pravdi za sudije i tužioce (jedan za ALB i jedan za SMK).
- Izvještaj o ToT obuci.
- Pravni alati u obje zemlje, ALB i SMK.

Aktivnost 1.3 Preciziranje kanala izvještavanja i pravnih sredstava ekološke pravde, unapređenje njihove koordinacije i dostupnosti javnosti u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji (13 mjeseci, septembar 2025 – septembar 2026. godine)

Sadržaj ove aktivnosti usmjeren je na unapređenje dostupnosti javnosti kanalima za izvještavanje i pravnim sredstvima u oblasti ekološke pravde. Ona će podržati preciziranje kanala za izvještavanje o ekološkoj pravdi i pravnih sredstava u obje zemlje (ALB, SMK). Tokom Početne faze, sastavljena je lista aktivnosti koje podržavaju ovu temu.

Podaktivnost 1.3.1 Uspostavljanje mehanizama koordinacije radi unapređenja njihove koordinacije i dostupnosti javnosti u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji (14 mjeseci, april 2025 – maj 2026. godine)

Mehanizmi koordinacije imaju za cilj da unaprijede dostupnost javnosti ekološkoj pravdi i ojačaju povjerenje u lokalne i nacionalne institucije. Biće pokrenuti tokom Nacionalnog događaja o ekološkoj pravdi u svakoj od ciljnih zemalja, a dodatno će se razvijati tokom Regionalnog događaja. Sadržaj ovog rada podrazumijeva uspostavljanje koordinacionog mehanizma/komiteta CEJ u svakoj zemlji (ALB, SMK). Sastanci sa lokalnim akterima tokom priprema za nacionalne okrugle stolove takođe će olakšati ove radne aktivnosti. Pored toga, projekat će podržati komunikaciju između Akademije za sudije i tužioce u Sjevernoj Makedoniji i Škole za magistrate u Albaniji, kao dvaju glavnih korisnika. Biće izrađen analitički dokument koji će ukazivati na prepreke, uspjehe i rezultate implementacije ovakvih mehanizama, a koji će biti dostavljen nacionalnim vlastima kao smjernica za širenje ovih inicijativa.

Primjeri takvog rada očekuju se od međunarodnih eksperata, koji će olakšati ovu aktivnost. Projekat će koordinirati logistiku, prevođenje i organizaciju putovanja za međunarodnog eksperta kako bi učestvovao u aktivnostima vezanim za uspostavljanje mehanizama koordinacije u ALB i SMK.

Podaktivnost 1.3.2 Omogućavanje funkcionisanja mehanizama koordinacije u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji (12 mjeseci, oktobar 2025 – septembar 2026. godine)

Mehanizmi koordinacije biće dijeljeni i podržavani tokom implementacije projekta. Proces će biti olakšan kroz lokalni sastanak u ALB i SMK, uz učešće po 20 predstavnika iz sektora ekološke pravde u svakoj zemlji. Agenda ovog sastanka obuhvatiće sprovođenje praksi ekološke pravde sličnih francuskoj praksi u okviru COLDEN-a. Događaj će trajati pola dana i okupiće OCD i predstavnike pravosudnog sektora radi diskusije o dostupnosti javnosti ekološkoj pravdi.

Projekat konvergencije CEJ koordiniraće angažman međunarodnih eksperata u ovom radu i njihovo učešće na lokalnim sastancima u ALB i SMK. Simultano prevođenje će biti obezbijeđeno za događaj posvećen omogućavanju funkcionisanja mehanizama koordinacije u obje zemlje.

Aktivnost 1.3 Metodologija

Analitički radni dokument izradiće lokalni eksperti uz pomoć pravnih eksperata iz EU, slijedeći primjer COLDEN-a iz Francuske. On će razmatrati prepreke, uspjehe i rezultate implementacije ovakvih mehanizama i biće dostavljen nacionalnim vlastima kao smjernica o tome kako proširiti takve inicijative.

Participativni pristup na lokalnom nivou tokom sastanka „Omogućavanje funkcionisanja mehanizama koordinacije“ u ALB i SMK okupiće OCD i predstavnike pravosudnog sektora u diskusiji o dostupnosti javnosti ekološkoj pravdi.

Aktivnost 1.3 Ključni tehnički isporučivi rezultati:

- CEJ koordinacioni mehanizam/komitet pokrenut u svakoj zemlji radi unapređenja koordinacije i dostupnosti javnosti (ALB, SMK).
- Analitički dokument koji razmatra prepreke, uspjehe i rezultate implementacije ovakvih mehanizama.

Komponenta 1

Očekivani rezultati Komponente 1

Aktivnost 1.1: U Albaniji, Crnoj Gori i Sjevernoj Makedoniji akteri u oblasti ekološke pravde dijele zajedničko razumijevanje i identifikovali su načine za unapređenje njene djelotvornosti, naročito u pogledu koordinacije i odgovora na zajedničke i specifične potrebe. Oni na dobar način koriste pravne alate i alate za učešće javnosti razvijene kroz ovaj projekat. Takođe su upoznati sa slučajevima pristupa pravdi i učešća javnosti u EU. U svakoj zemlji uspostavljen je savjetodavni Nacionalni tehnički komitet CEJ (NTC). Na višedržavnom nivou, akteri iz sve tri zemlje imaju koristi od razumijevanja zajedničkih i specifičnih pitanja, a njihovo poznavanje sopstvenih sistema je unaprijeđeno. Formalizovan je i funkcionalan Regionalni koordinacioni mehanizam/komitet CEJ.

Aktivnost 1.2: Nacionalne škole za obuku sudija i tužilaca u ALB i SMK imaju module o ekološkoj pravdi, a treneri su osposobljeni da pružaju obuke sudijama i tužiocima, i idealno, u većoj mjeri, drugim pravnim profesionalcima.

Aktivnost 1.3: Ekološka pravda se bolje izvještava kroz kanale i pravna sredstva u ALB i SMK. Akteri u oblasti životne sredine su bolje informisani zahvaljujući unaprijeđenoj koordinaciji i dostupnosti javnosti.

Procijenjeni ljudski resursi za Komponentu 1

- 347 radnih dana – nacionalna/regionalna ekspertiza¹⁹ u oblasti ekološke pravde. Profili: eksperti sa detaljnim poznavanjem nacionalnog sistema ekološke pravde i/ili snažnom mrežom aktera u ovoj oblasti.
- 48 radnih dana – nacionalna/regionalna ekspertiza u oblasti učešća javnosti. Profili: ekspert iz civilnog društva i/ili institucije nadležne za učešće javnosti, sa dobrim poznavanjem nacionalnih praksi u vezi sa pitanjima životne sredine.
- 109 radnih dana – francuska/međunarodna ekspertiza²⁰ u oblasti ekološke pravde. Profili: eksperti sa velikim iskustvom u analizi potreba za projekte saradnje i znanjem o ekološkoj pravdi i najboljim praksama iz zemalja članica EU.
- 10 radnih dana – francuska/međunarodna ekspertiza u oblasti učešća javnosti. Profili: ekspert za inženjering učešća sa značajnim iskustvom u javnoj instituciji nadležnoj za učešće javnosti.
- 11 radnih dana – ekspertiza za rodnu ravnopravnost radi integracije studije o preprekama za rodnu ravnopravnost u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji. Profili: ekspert za rodnu ravnopravnost sa znanjem iz oblasti pravosuđa ili učešća javnosti.
- Sedam radnih dana – francuska/međunarodna ekspertiza u oblasti monitoringa i evaluacije. Profili: ekspert sa znanjem u oblasti monitoringa i evaluacije.

¹⁹ Nacionalna/regionalna ekspertiza podrazumijeva ekspertizu koju pružaju ključni eksperti, vođa tima i kratkoročni eksperti.

²⁰ Francuska/međunarodna ekspertiza podrazumijeva ekspertizu iz javnog i privatnog sektora, kao i internu ekspertizu EF-a.

- 12 radnih dana – nacionalna ekspertiza u oblasti komunikacija.
Profili: ekspert sa znanjem u oblasti komunikacija.
- 30 radnih dana – nacionalna ekspertiza u oblasti monitoringa i evaluacije.
Profili: ekspert sa znanjem u oblasti monitoringa i evaluacije.

Procijenjeni logistički resursi za Komponentu 1:

Logistički resursi potrebni za organizaciju:

- Dva nacionalna okrugla stola i 1 radionica (ALB, SMK, CG)
- Jedna regionalna radionica (SMK)
- Dvije ToT obuke o ekološkim nastavnim planovima za sudije i tužioce (ALB, SMK)
- Dvije radionice o pravnim alatima (ALB, SMK)
- Dvije radionice o omogućavanju funkcionisanja mehanizama koordinacije (ALB, SMK)

II.3.1.4. Komponenta 2 – Učešće javnosti u donošenju odluka u oblasti životne sredine

Ishod 2: Jačanje kapaciteta lokalnih vlasti za podsticanje djelotvornih praksi učešća javnosti u pitanjima životne sredine i obezbjeđivanje da ono bude integrisano u proces donošenja odluka i investicione akcije u dvije ciljne zemlje: ALB i SMK. (19 mjeseci, januar 2025 – jul 2026. godine)

Pristup učešću javnosti u odlukama koje utiču na životnu sredinu predstavlja jedan od stubova Arhuske konvencije, koja nalaže vlastima da obezbijede da ovo učešće bude djelotvorno. Efikasnost se mjeri ne samo stvarnom mogućnošću koja se daje javnosti da izrazi svoje mišljenje, već i razmatranjem tih mišljenja u naknadnim odlukama.

Opštine i lokalne vlasti imaju centralnu ulogu u obezbjeđivanju ovog učešća, jer su odgovorne za organizovanje konsultacija i izradu procjena uticaja na životnu sredinu (EIA), a na kraju i za davanje mišljenja o projektu koji je predmet razmatranja.

Projekat konvergencije CEJ angažovaće ključnog eksperta za učešće javnosti kao glavnog stručnjaka u svakoj zemlji kako bi pomogao u implementaciji projektnih aktivnosti u okviru Komponente 2. Uključivanje međunarodnih eksperata povezanih sa radom na učešću javnosti na nivou EU doprinijeće kvalitetu rada i projektnih rezultata.

Komponenta 2 ima za cilj jačanje kapaciteta lokalnih vlasti za promovisanje konsultacija i unapređenje razmatranja njihovih rezultata u donošenju odluka i investicijama. Implementacija ove komponente biće sprovedena kroz dvije faze:

1. Lokalizovani rad sa pilot zajednicom u ALB i SMK sprovesti će se najprije radi identifikovanja, razvijanja i implementacije alata koji omogućavaju javnim službenicima da podstaknu i bolje uzmu u obzir učešće javnosti u studijama procjene uticaja na životnu sredinu (aktivnost 2.1).
2. Alati razvijeni u okviru pilot opštine potom će biti generalizovani (aktivnost 2.2).

Aktivnost 2.1 Analiza i razjašnjavanje mehanizama učešća javnosti u politikama i strategijama koje utiču na životnu sredinu na nivou lokalnog odlučivanja u dvije pilot opštine, jednoj u Albaniji i jednoj u Sjevernoj Makedoniji (11 mjeseci, januar 2025 – novembar 2025. godine)

Aktivnost 2.1 ima za cilj da odgovori na stvarne potrebe kroz izbor pilot opštine ili lokalne vlasti u svakoj zemlji, identifikovanje njihovih potreba u pogledu javnih konsultacija (2.1.1), te razvoj i podršku implementaciji seta alata usmjerenih na unapređenje učešća javnosti u pitanjima životne sredine (2.1.2).

Podaktivnost 2.1.1 Analiza potreba dviju pilot opština ili lokalnih vlasti identifikovanih u Početnoj fazi (ALB, SMK) (šest mjeseci, januar 2025 – jun 2025. godine)

Identifikacija i analiza potreba lokalne vlasti započeta je tokom Početne faze. Kriterijumi selekcije razvijeni su od strane vođe tima, a zatim podijeljeni sa lokalnim ekspertima za učešće javnosti u obje zemlje. Kriterijumi su uključivali:

- Ekološki kriterijum – podložnost ekološkom zagađenju ili prijetnjama bilo koje vrste. Kandidat-opština treba da se suočava sa jednim ili više gorućih ekoloških problema koji se mogu efikasno rješavati na lokalnom nivou. Uobičajeni problemi mogu uključivati:
 - upravljanje prirodnim resursima (npr. voda, šume, zemljište) i/ili razvoj infrastrukture i energetike (npr. investicije u obnovljive izvore energije, turizam, puteve);
 - značajne lokalne organizacije civilnog društva (OCD) koje izražavaju zabrinutost zbog mogućih negativnih uticaja na životnu sredinu, čime potreba za učešćem javnosti postaje ključna.

Ovi ekološki problemi treba da budu upravljivi na lokalnom nivou, bez potrebe za opsežnim odobrenjima na nacionalnom nivou ili složenim procjenama uticaja na životnu sredinu (EIA).

Procjene uticaja na životnu sredinu i društvo (ESA). Odabrani problemi trebalo bi da posluže kao potencijalni model za druge opštine na nacionalnom nivou, demonstrirajući najbolje prakse učešća javnosti i unapređenja ekološke pravde.

- Kriterijum kapaciteta – postojanje tekućih participativnih procesa. Idealna pilot-opština treba da pokaže kapacitet da se uključi u Projekat konvergencije CEJ. Konkretno, opština bi trebalo da:
 - ima uspostavljene (određene) procedure za javne konsultacije, iako one možda još uvijek ne obuhvataju pitanja životne sredine;
 - sprovodi javne konsultacije za specifične lokalne planove, budžete ili politike koje su u skladu sa aktivnostima CEJ-a;
 - pokaže spremnost da podrži CEJ aktivnosti obezbjeđivanjem podataka i ljudskih resursa za značajno učešće javnosti;
 - preuzme obavezu da u svoje lokalne procedure ugradi alate za učešće javnosti koje razvije CEJ.
- Kriterijum saradnje – spremnost lokalnih administrativnih jedinica/opštine. Idealna opština treba da pokaže i kapacitet i volju da se uključi u Projekat konvergencije CEJ. Konkretno, opština bi trebalo da:
 - bude otvorena i spremna na saradnju sa Projektom konvergencije CEJ i da učestvuje u istraživanju korišćenja mehanizama učešća javnosti za lokalne politike i investicione strategije koje utiču na životnu sredinu na lokalnom i/ili regionalnom nivou, na svojoj teritoriji. Posebno ako su uključene u međunarodno vođene procese (npr. UNESCO ili Ramsar lokaliteti priznati na međunarodnom nivou mogu biti od posebne koristi za proces);
 - pokaže interesovanje za unapređenje efikasnog korišćenja metoda javnog učešća i konsultacija kroz bolje korišćenje postojećih i novih alata razvijenih ovim projektom, na osnovu potreba zajednice, naročito u procjeni i unapređenju učešća javnosti u predmetu procjene uticaja na životnu sredinu (pilot slučaj razvoja).
- Kriterijum građanskog angažmana – prisustvo aktivnih grupa civilnog društva. Kako bi se podržala implementacija participativnih procesa u opštini, prisustvo građanskog angažmana je neophodno. Iz tog razloga, ovi kriterijumi uključuju provjeru da li predložene opštine:
 - imaju aktivne grupe zajednice, bilo da su ekološki orijentisane ili ne, kako bi olakšale organizovan i uravnotežen participativni proces;
 - posjeduju grupe koje imaju dokazanu istoriju aktivnog angažmana sa lokalnom upravom i spremnost da vode ili podrže CEJ inicijative.

Faza analize biće potom sprovedena kako bi se početna dijagnoza izrađena tokom Početne faze prilagodila lokalnim realnostima dviju pilot-opština. Ova faza analize identifikovaće snage i slabosti procesa koje sprovode pilot-opštine u kontekstu EIA postupaka. Takođe će ispitati u kojoj mjeri se rezultati procesa javnih konsultacija uzimaju u obzir.

Na osnovu ove analize, projekat će identifikovati relevantne alate koje treba razviti radi podrške unapređenju participativnih pristupa u pitanjima životne sredine. Kao rezultat ovog procesa, pripremljen je izvještaj o procesu selekcije za ALB i SMK. Izvještaj sa kandidatima-opštinama (jednom u ALB i jednom u SMK) predstavljen je ministarstvima životne sredine u svakoj zemlji radi njihove konačne selekcije. Uključenost ministarstava kroz ovaj proces od presudne je važnosti da bi se omogućila dobra saradnja projekta sa pilot-opštinom.

Procjena je identifikovala potencijalne pilot-opštine (2–3) na osnovu specifičnih kriterijuma u svakoj zemlji. Nacionalni ekspert u svakoj zemlji sproveo je komparativnu analizu opština koje ispunjavaju navedene kriterijume i obezbijedio timu CEJ skraćeni spisak od najmanje tri kandidata za pilot-opštine. Expertise France će zatim, u konsultaciji sa Ministarstvom životne sredine, donijeti konačnu odluku o izboru opštine za sprovođenje daljih lokalnih aktivnosti u svakoj zemlji.

Projekat konvergencije CEJ dostavio je dokument o procjeni nacionalnim vlastima u decembru 2024. godine, kako bi se u bliskoj saradnji sa nacionalnim institucijama izvršio izbor po jedne lokalne opštine u svakoj zemlji. Konsultovana je i kontakt osoba iz Ministarstva životne sredine u svakoj zemlji.

Konačne pilot-opštine odabrane su u januaru 2025. godine. Elbasan iz ALB i Resen iz SMK ciljane su opštine za implementaciju Komponente 2. U skladu sa planom projekta, ovdje su predviđeni zadaci u okviru ove aktivnosti za 2025. i 2026. godinu:

Zadatak 2.1.1.1 Priprema Memoranduma o razumijevanju (MoU) sa pilot-opštinama u ALB i SMK

Projekat će pripremiti Memorandum o razumijevanju sa opštinama Elbasan i Resen u svakoj zemlji kako bi se stvorila osnova za saradnju sa institucijama korisnicima. Memorandum će izraditi projekat i njime će se definisati okvir saradnje i vrsta podrške koju ova komponenta predviđa. Takođe će biti identifikovana odgovorna kontakt osoba iz opštine.

Zadatak 2.1.1.2 Potpisivanje Memoranduma o razumijevanju sa opštinom u ALB

Biće organizovan svečani lokalni sastanak za potpisivanje Memoranduma o razumijevanju sa opštinom u ALB, uz učešće Projekta, gradonačelnika i njegovog odgovornog osoblja zaduženog za sprovođenje projekta iz opštine. Projekat će obezbijediti logistiku za učešće eksperta EU za učešće javnosti na ovom lokalnom događaju.

Zadatak 2.1.1.3 Potpisivanje MoU sa opštinom u SMK

Biće organizovan svečani lokalni sastanak za potpisivanje MoU sa opštinom u Sjevernoj Makedoniji, uz učešće Projekta, gradonačelnika i njihovog odgovornog osoblja zaduženog za implementaciju projekta iz pilot-opštine. Projekat će obezbijediti logistiku kako bi ekspert za javno učešće iz EU mogao da prisustvuje ovom lokalnom događaju.

Zadatak 2.1.1.4 Analiza potreba pilot-opštine u ALB

Projektni tim, sastavljen od lokalnih i međunarodnih eksperata pod vođstvom rukovodioca tima, sprovodiće analizu potreba pilot-opštine u Albaniji. Biće organizovane terenske misije u opštinu Elbasan, sa upitnikom za procjenu potreba razvijenim od strane eksperata. Dokumenti upitnika za procjenu potreba biće oblikovani na osnovu nalaza i preporuka CEJ Izvještaja o procjeni. Održaće se sastanci i diskusije sa predstavnicima izabrane opštine u Albaniji kako bi se zaključila procjena.

Zadatak 2.1.1.5 Analiza potreba pilot-opštine u SMK

Projektni tim, koji se sastoji od lokalnih i međunarodnih eksperata pod vođstvom rukovodioca tima, sprovesti će analizu potreba pilot-opštine u Sjevernoj Makedoniji. Za ovu svrhu biće organizovane terenske misije u opštinu Resen u SMK, sa upitnikom za procjenu potreba razvijenim od strane eksperata. Dokumenti upitnika za procjenu potreba biće oblikovani na osnovu nalaza i preporuka CEJ Izvještaja o procjeni. Biće održani sastanci i diskusije sa odabranim predstavnicima opštine u SMK kako bi se zaključila procjena.

Zadatak 2.1.1.6 Izvještaj o potrebama i preporukama za pilot-opštinu u ALB

Izvještaj o potrebama i preporukama za pilot-opštinu u Albaniji biće pripremljen i podijeljen sa opštinom Elbasan. Izvještaj će sadržati jasne preporuke sa setom mjera koje opština treba da sprovede. Ekspertski tim dostaviće izvještaj odgovornom osoblju i organizovati sastanak kako bi preporuke bile jasno objašnjene. Izvještaj će biti pripremljen na engleskom jeziku, a zatim će se prevesti na albanski jezik.

Zadatak 2.1.1.7 Izvještaj o potrebama i preporukama za pilot-opštinu u SMK

Izvještaj o potrebama i preporukama za pilot-opštinu u Sjevernoj Makedoniji biće pripremljen i podijeljen sa opštinom Resen. Izvještaj će sadržati jasne preporuke sa setom mjera koje opština treba da sprovede. Ekspertski tim dostaviće izvještaj odgovornom osoblju i organizovati sastanak kako bi preporuke bile jasno objašnjene. Izvještaj će biti pripremljen na engleskom jeziku, a zatim će se prevesti na makedonski jezik.

Podaktivnost 2.1.2 Razvoj i implementacija alata i metodologija za promovisanje učešća javnosti i razmatranja njegovih rezultata (šest mjeseci, jun 2025 – novembar 2025. godine)

Na osnovu analize sprovedene u pilot-zajednicama, projekat će, u bliskoj saradnji sa opštinama/zajednicama i u skladu sa nacionalnim procedurama, odabrati niz alata za unapređenje njihovog procesa javnih konsultacija i razmatranja rezultata u okviru EIA postupaka. Cilj će biti da se pomogne u oblikovanju, dizajniranju i vođenju konsultativnih procesa, kao i u praćenju i sprovođenju preporuka koje proisteknu iz konsultacija. Uključivanje eksperta za rodnu ravnopravnost omogućiće integraciju elemenata namijenjenih borbi protiv rodne nejednakosti u učešću u pitanjima zaštite životne sredine.

Ovi alati će potom biti implementirani uz podršku projekta, koji će pomagati opštinskim ili zajedničkim službenicima kroz obuke ili mentorstvo. Po potrebi, alati će biti prilagođeni kako bi se osiguralo da se što bolje usklade sa realnostima na terenu u pilot-zajednicama, čime će se obezbijediti njihova najveća djelotvornost.

U skladu sa planom projekta, predviđeni su sljedeći zadaci za implementaciju ove aktivnosti:

Zadatak 2.1.2.1 Dizajn seta alata za učešće javnosti

Tokom rada sa opštinama u okviru Komponente 2, ekspertski tim će raditi na pripremi seta alata za učešće javnosti sa ciljem unapređenja konsultacija i izrade procjena uticaja na životnu sredinu (EIA) u pogledu procesa i izvještaja. Set alata biće prilagođen lokalnoj dinamici i praksama učešća i konsultacija, kako bi se obezbijedilo što šire uključivanje i, na kraju, omogućilo oblikovanje dobro obrazloženih prijedloga javnosti i kolektivnog konsenzusa. Set alata za učešće javnosti (PP toolkit) uglavnom će sadržati smjernice za primjenu participativnih i konsultativnih procedura i procesa, posebno onih povezanih sa EIA procesom. Pomoć međunarodnih eksperata, naročito u vezi sa francuskim alatima za učešće javnosti, predstavljaće dobar način da se uči iz iskustava EU.

Razvijeni alati mogu uključivati, između ostalog:

- prezentacije različitih oblika učešća (digitalno, javne radionice itd.),
- metodološke setove,
- obrasce za uključivanje,
- preporuke o mehanizmima koji treba da se primijene, u zavisnosti od ciljeva konsultacija i željenog nivoa učešća, itd.

Ekspert za rodnu ravnopravnost takođe će biti angažovan u dizajnu seta alata za učešće javnosti, gdje će biti obrađena i važnost rodne ravnoteže u participativnim procesima.

Zadatak 2.1.2.2 Testiranje seta alata za učešće javnosti (PP toolkit)

Alati će prvo biti testirani u pilot-opštinama u obje zemlje, u participativnim procesima povezanim sa EIA postupcima koji će se sprovoditi tokom perioda implementacije projekta. Period testiranja omogućiće izmjene i unapređenja alata i predstavljaće praktično iskustvo tipa „učenje kroz rad“. Prisustvo nacionalnih i međunarodnih eksperata obezbijediće kvalitet testiranja i rezultata.

Zadatak 2.1.2.3 Izrada seta alata za učešće javnosti (Smjernice o procedurama)

Ekspert za komunikacije pružiće podršku u dizajnu alata. Set alata za učešće javnosti biće preveden na albanski i makedonski jezik i zatim odštampan u po 100 primjeraka u svakoj zemlji.

Aktivnost 2.1 Metodologija

Projekat će započeti identifikacijom, zajedno sa nacionalnim partnerima u dvjema pilot-opštinama (jednoj u ALB i jednoj u SMK). Selekcija opština prema jasnim kriterijumima, koji uključuju ekološku situaciju, njihovo interesovanje za unapređenje vještina učešća i prisustvo civilnog društva u procesu donošenja odluka, već je korišćena u procesu pregleda i izbora opština. Kako bi se povećalo vlasništvo nad projektom od strane partnera, u ovom slučaju Ministarstva turizma i životne sredine, projekat je Ministarstvu predložio uži izbor opština koje su ispunile kriterijume, a konačna odluka je donesena zajedno sa njima.

Putem potpisivanja Memoranduma o razumijevanju (MoU) sa svakom opštinom projekat nastoji da obezbijedi stratešku saradnju i razmatranje. Postojanje grupa civilnog društva na tom području takođe je od presudnog značaja za ovaj proces.

Participativni pristupi biće osnova metodologije korišćene za ovu aktivnost. Projekat procjenjuje postojeće EIA procese i daje preporuke za njihovo unapređenje. Takođe, projekat izrađuje set participativnih alata, koji će biti koristan za pilot-opštine, a kasnije i za druge na nacionalnom nivou. Projekat, uz podršku eksperata za učešće javnosti, procijenice situaciju i primijeniti alate i preporuke koji će biti razvijeni za ovaj konkretni slučaj. Projekat će koordinirati određeni praktični rad sa nacionalnim pilot-vlastima u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji, kako bi se direktno uključio i pružio podršku jednom EIA procesu koji će biti identifikovan.

Na kraju, projekat će moći da sprovede komparativnu analizu potreba identifikovanih u dvjema pilot-zajednicama. U mjeri u kojoj je to moguće, i uzimajući u obzir specifičnosti praksi svake zemlje, prednost će biti data alatima koji odgovaraju zajedničkim potrebama obje zajednice.

U zavisnosti od analize sprovedene tokom Početne faze, postojeći alati za učešće u Crnoj Gori biće proučeni i, kada to bude primjenjivo, integrisani u set alata za učešće. Ovaj set alata zatim će biti stavljen na raspolaganje crnogorskim vlastima, čija spremnost da diseminiraju ovu vrstu alata ostaje da bude potvrđena u Početnoj fazi.

Aktivnost 2.1 Ključni tehnički isporučivi rezultati

- Metodološki set alata za učešće javnosti prilagođen specifičnim potrebama pilot-opština ili zajednica (ALB, SMK).
- 2 lokalna izvještaja o sprovođenju i prilagođavanju seta alata za učešće javnosti u pilot-opštinama (ALB, SMK).

Aktivnost 2.2 Unapređenje efikasne upotrebe alata za učešće javnosti i konsultacije u procjenama uticaja na životnu sredinu kroz široku diseminaciju relevantnih participativnih alata na lokalnom i nacionalnom nivou. (osam mjeseci, decembar 2025 – jul 2026. godine)

Alati za učešće javnosti razvijeni tokom aktivnosti 2.1 biće dalje korišćeni i široko distribuirani na lokalnom i nacionalnom nivou kroz sljedeće projektne aktivnosti:

Podaktivnost 2.2.1 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije, kako bi bili efikasno korišćeni kroz komunikacione kanale u obje pilot-opštine (ALB, SMK). (tri mjeseca, decembar 2025 – februar 2026. godine)

Zadatak 2.2.1.1 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije pilot-opštini u ALB.

Zadatak 2.2.1.2 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije pilot-opštini u SMK.

Podaktivnost 2.2.2 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije akterima projekta na nacionalnom nivou u ALB i SMK. (pet mjeseci, mart 2026 – jul 2026. godine)

Zadatak 2.2.2.1 Priprema i sprovođenje događaja o učešću javnosti na nacionalnom nivou u ALB.

Zadatak 2.2.2.2 Priprema i sprovođenje događaja o učešću javnosti na nacionalnom nivou u SMK.

Zadatak 2.2.2.3 Izvještavanje i zaključci o komponenti učešća javnosti u ALB i SMK.

Podaktivnost 2.2.3 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije, kako bi bili efikasno korišćeni kroz komunikacione kanale u obje pilot-opštine (ALB i SMK). (tri mjeseca, decembar 2025 – februar 2026. godine)

Zadatak 2.2.3.1 Predstavljanje i distribucija seta alata za učešće javnosti i konsultacije pilot-opštini u ALB

Projekat će organizovati lokalni sastanak za predstavljanje i distribuciju seta alata za učešće javnosti i konsultacije osoblju i drugim akterima pilot-opštine u Albaniji. Opština će pozvati oko 20 učesnika, među kojima će biti i akteri koji predstavljaju različite sektore društva, a biće pozvane i organizacije civilnog društva. Događaj je planiran da traje pola dana, a povratne informacije od aktera biće od velikog značaja. Na ovakvim sastancima učesnicima će, uz pomoć međunarodnih eksperata, biti predstavljeni i primjeri iz EU participativnih alata i njihova uspješna primjena. Ekspert za rodnu ravnopravnost takođe će biti angažovan u ovim aktivnostima, gdje će biti naglašena važnost rodne ravnoteže u participativnim procesima. Projekat će koordinirati logistiku, prevođenje i putovanja nacionalnih i međunarodnih eksperata za učešće javnosti i rod u pilot-opštinu u Albaniji.

Zadatak 2.2.3.2 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije pilot-opštini u SMK

Projekat će organizovati lokalni sastanak za predstavljanje i distribuciju seta alata za učešće javnosti i konsultacije osoblju i drugim akterima pilot-opštine u Sjevernoj Makedoniji. Opština će pozvati oko 20 učesnika, među kojima će biti i akteri koji predstavljaju različite sektore društva, a biće pozvane i organizacije civilnog društva. Događaj je planiran da traje pola dana, a povratne informacije od aktera biće od velikog značaja. Na ovakvim sastancima učesnicima će, uz pomoć međunarodnih eksperata, biti predstavljeni i primjeri iz EU participativnih alata i njihova uspješna primjena. Ekspert za rodnu ravnopravnost takođe će biti angažovan u ovim aktivnostima, gdje će biti naglašena važnost rodne ravnoteže u participativnim procesima. Projekat će koordinirati logistiku, prevođenje i putovanja nacionalnih i međunarodnih eksperata za učešće javnosti i rod u pilot-opštinu u Sjevernoj Makedoniji.

Podaktivnost 2.2.4 Predstavljanje i distribucija alata za učešće javnosti i konsultacije akterima projekta na nacionalnom nivou u ALB i SMK. (pet mjeseci, mart 2026 – jul 2026. godine)

Zadatak 2.2.4.1 Priprema i sprovođenje događaja o učešću javnosti na nacionalnom nivou u ALB

Projekat će uspostaviti saradnju sa drugim opštinama u Albaniji radi generalizovanja upotrebe alata za učešće javnosti razvijenih sa pilot-opštinom u okviru aktivnosti 2.2.1. Ovaj set alata za učešće javnosti biće učinjen dostupnim što većem broju javnih službenika i OCD koje su u poziciji da organizuju ili učestvuju u javnim konsultacijama u pitanjima životne sredine. Ovo će se realizovati putem sastanka organizovanog od strane projekta na nacionalnom nivou, uz učešće odabranih opština zainteresovanih za temu, uz podršku Udruženja opština i Agencije za lokalni razvoj u Albaniji, kao i drugih relevantnih lokalnih i regionalnih aktera. Nacionalni ekspert za učešće javnosti biće odgovoran za agendu i izvještavanje. Primjere alata za učešće javnosti iz EU predstavice međunarodni eksperti. Ekspert za rodnu ravnopravnost takođe će biti angažovan u ovim aktivnostima, gdje će naglasiti značaj rodne ravnoteže u participativnim procesima.

Nacionalni sastanak u Albaniji okupiće 30 učesnika tokom poludnevnog događaja, a projekat će koordinirati logistiku, uključujući putne troškove za međunarodne eksperte i obezbjeđivanje prevoda.

Zadatak 2.2.4.2 Priprema i sprovođenje događaja o učešću javnosti na nacionalnom nivou u SMK

Projekat će uspostaviti saradnju sa drugim opštinama u Sjevernoj Makedoniji radi generalizovanja upotrebe alata za učešće javnosti razvijenih sa pilot-opštinom u okviru aktivnosti 2.2.1. Ovaj set alata za učešće javnosti biće učinjen dostupnim što većem broju javnih službenika i OCD koje su u poziciji da organizuju ili učestvuju u javnim konsultacijama u pitanjima životne sredine. Ovo će se realizovati putem sastanka organizovanog od strane projekta na nacionalnom nivou, uz učešće odabranih opština zainteresovanih za temu, uz podršku Udruženja opština i Agencije za lokalni razvoj u SMK, kao i drugih relevantnih lokalnih i regionalnih aktera. Nacionalni ekspert za učešće javnosti biće odgovoran za agendu i izvještavanje. Primjere alata za učešće javnosti iz EU predstavice međunarodni eksperti. Ekspert za rodnu ravnopravnost takođe će biti angažovan u ovim aktivnostima, gdje će naglasiti značaj rodne ravnoteže u participativnim procesima. Nacionalni sastanak u Sjevernoj Makedoniji okupiće 30 učesnika tokom poludnevnog događaja, a projekat će koordinirati logistiku, uključujući putne troškove za međunarodne eksperte i obezbjeđivanje prevoda.

Zadatak 2.2.4.3 Izvještavanje i zaključci o komponenti učešća javnosti u ALB i SMK

Sa sastanaka će biti pripremljeni izvještaji, a nalazi i preporuke proizašle iz diskusija biće zabilježeni. Na regionalnom nivou, projekat će sprovesti komparativnu analizu potreba identifikovanih u dvjema pilot-zajednicama. U mjeri u kojoj je to moguće, i uzimajući u obzir specifičnosti praksi svake zemlje, prednost će biti data alatima koji odgovaraju zajedničkim potrebama obje zajednice.

Aktivnost 2.2 Metodologija

Projekat će koristiti sastanke kao metodu za dalju distribuciju seta participativnih alata razvijenih sa pilot-opštinama. Ovaj set alata zatim će biti stavljen na raspolaganje crnogorskim vlastima, čija spremnost da diseminišu ovu vrstu alata ostaje da bude potvrđena u fazi implementacije. Dobre prakse na lokalnom nivou biće dalje proširene na druge opštine na nacionalnom nivou. Projekat, uz podršku eksperata za učešće javnosti, procijenice situaciju i koristiće alate i preporuke razvijene za ovaj konkretan slučaj. Ovaj set alata za učešće javnosti biće učinjen dostupnim što većem broju javnih službenika i OCD koje su u poziciji da organizuju ili učestvuju u javnim konsultacijama u pitanjima životne sredine. Ovo će biti realizovano kroz sastanak organizovan od strane projekta na nacionalnom nivou, uz učešće određenog broja odabranih opština zainteresovanih za ovu temu, uz podršku Udruženja opština i Agencije za lokalni razvoj u Sjevernoj Makedoniji, kao i drugih relevantnih lokalnih i regionalnih aktera.

Aktivnost 2.2 Ključni tehnički isporučivi rezultati

- Dva izvještaja o događajima na nacionalnom nivou – jedan u ALB i jedan u SMK.
- Metodološki set alata za učešće javnosti u EIA postupcima, prilagođen za nacionalnu upotrebu (ALB, SMK).

Komponenta 2

Očekivani rezultati Komponente 2

Aktivnost 2.1

- Pilot-zajednice imaju alate prilagođene svojim specifičnim potrebama u oblasti javnog učešća u pitanjima životne sredine.
- Javni službenici imaju alate koji su im potrebni za jačanje kapaciteta u sprovođenju javnih konsultacija o pitanjima životne sredine.
- Javni službenici imaju alate i znanje za sprovođenje javnih konsultacija u okviru EIA procesa i njihovo učinjavanje participativnim.

Aktivnost 2.2

- Javni službenici imaju alate i znanje za sprovođenje javnih konsultacija u okviru EIA procesa i njihovo učinjavanje participativnim.

Procijenjeni vremenski okvir za Komponentu 2

- M9 do M27 (januar 2025 – jul 2026. godine).

Procijenjeni ljudski resursi za Komponentu 2

- 135 radnih dana – nacionalna/regionalna ekspertiza u oblasti javnog učešća. Profili koji se razmatraju: ekspert iz civilnog društva i/ili institucije nadležne za javno učešće, sa dobrim poznavanjem nacionalnih praksi u vezi sa pitanjima životne sredine.
- 40 radnih dana – francuska/međunarodna ekspertiza u oblasti javnog učešća. Profili koji se razmatraju: ekspert za inženjering učešća sa značajnim iskustvom u javnoj instituciji nadležnoj za učešće javnosti.
- Pet radnih dana – ekspertiza za rodnu ravnopravnost za integraciju studije o preprekama za rodnu ravnopravnost u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji. Profili koji se razmatraju: ekspert za rodnu ravnopravnost sa znanjem iz oblasti pravosuđa ili učešća javnosti.
- Sedam radnih dana – francuska/međunarodna ekspertiza u oblasti monitoringa i evaluacije. Profili koji se razmatraju: ekspert sa znanjem iz oblasti monitoringa i evaluacije.
- Šest radnih dana – nacionalna ekspertiza u oblasti komunikacija. Profili koji se razmatraju: ekspert sa znanjem iz oblasti komunikacija.
- 20 radnih dana – nacionalna ekspertiza u oblasti monitoringa i evaluacije. Profili koji se razmatraju: ekspert sa znanjem iz oblasti monitoringa i evaluacije.
- Logistički resursi vezani za misije eksperata.

Organizacioni resursi za Komponentu 2

Aktivnost 2.1

- Dva lokalna sastanka o setu alata za javno učešće i konsultacije sa pilot-opštinama (ALB, SMK).

- Dva lokalna sastanka o predstavljanju seta alata za javno učešće na nacionalnom nivou (ALB, SMK).

Aktivnost 2.2

- Jedan lokalni sastanak o alatima za javno učešće i konsultacije na širem nacionalnom nivou u ALB.
- Jedan lokalni sastanak o alatima za javno učešće i konsultacije na širem nacionalnom nivou u SMK.

II.3.1.5. Komponenta 3 – Građanski angažman u oblasti ekološke pravde

Ishod 3: Unaprijediti participativni pristup u oblasti životne sredine podsticanjem pojedinaca da ostvaruju svoja prava i aktivno učestvuju u dvije ciljne zemlje: ALB i SMK.

Ova komponenta biće implementirana dodjelom dva granta dvjema koalicijama organizacija civilnog društva, u ukupnom iznosu od 400.000 €, uključujući troškove upravljanja od strane Expertise France.

Aktivnost 3.1 Osnaživanje i omogućavanje koalicijama civilnog društva kroz grant šemu da učestvuju u pitanjima ekološke pravde, unaprijede svoju sposobnost da doprinesu i podrže lokalne zajednice u ostvarivanju prava na učešće u rješavanju ekoloških problema na nivou na kojem nastaju, te olakšaju pristup pravdi, sa posebnim fokusom na žene. (Albanija, Sjeverna Makedonija – dvije godine, oktobar 2024 – novembar 2026. godine)

Grant šema razvijena je tokom Početne faze, a aktivnosti predviđene u okviru ove komponente uključuju:

- Pod-aktivnost 3.1.1 Priprema grantova za ALB i SMK
- Pod-aktivnost 3.1.2 Objavljivanje grant poziva za ALB i SMK
- Pod-aktivnost 3.1.3 Priprema koncepta (koalicije) za ALB i SMK
- Pod-aktivnost 3.1.4 Evaluacija koncepta u ALB i SMK
- Pod-aktivnost 3.1.5 Priprema punog prijedloga za ALB i SMK
- Pod-aktivnost 3.1.6 Evaluacija punog prijedloga u ALB i SMK
- Pod-aktivnost 3.1.7 Potpisivanje ugovora sa koalicijama iz ALB i SMK
- Pod-aktivnost 3.1.8 Implementacija grantova u ALB i SMK
- Pod-aktivnost 3.1.9 Izvještavanje o grantovima u ALB i SMK.

Pod-aktivnost 3.1.1 – Priprema grantova za Albaniju i Sjevernu Makedoniju (dva mjeseca, oktobar 2024 – decembar 2024. godine)

Biće raspisana dva poziva za podnošenje prijedloga projekata (jedan u Albaniji i drugi u Sjevernoj Makedoniji), kojima će se pozvati organizacije civilnog društva iz obje zemlje da predlože projekte, po mogućnosti u konzorcijumima, kako bi pokrili dva cilja:

1. Unapređenje javnog razumijevanja prava na učešće u pitanjima životne sredine i jačanje sposobnosti građana da ovo pravo ostvaruju kroz pristup pravdi. Organizacije koje podnose prijedloge biće pozvane da predlože aktivnosti koje imaju za cilj:

- podizanje svijesti društvenih i zajedničkih aktera o njihovim pravima da učestvuju u pitanjima životne sredine i postojećim mehanizmima za ostvarivanje tih prava (na primjer kroz kampanje podizanja svijesti, obuke, distribuciju informativnog materijala itd.);
- povećanje kapaciteta lokalnih organizacija da predstavljaju doprinos javnosti u javnim konsultacijama (na primjer, kroz treninge, metodološke vodiče o tome kako strukturisati odgovor u javnim konsultacijama).

Učešće žena u ovim procesima konsultacija posebno će se podržati radi promovisanja rodne ravnopravnosti. Primjenjivaće se pristup diferenciran po polu.

2. Pomoć javnosti u prijavljivanju i pokretanju pravnih postupaka protiv povreda životne sredine. Organizacije koje podnose prijedloge biće pozvane da predlože aktivnosti usmjerene na:

- usmjeravanje i podršku građanima u podnošenju pritužbi ili prijavljivanju štete po životnu sredinu;
- zastupanje slučajeva štete po životnu sredinu pred sudom;
- podizanje svijesti javnosti o postojećim pravnim sredstvima u oblasti ekološke pravde.

U oba aspekta posebna pažnja biće posvećena specifičnostima pristupa pravdi i učešća žena, uz predložene akcije usmjerene na smanjenje rodni nejednakosti u ovom pogledu. 5% grant sredstava biće izdvojeno u rezervu za nepredviđene troškove.

Pod-aktivnost 3.1.2 Objavljivanje grant poziva za Albaniju i Sjevernu Makedoniju (dva mjeseca, decembar 2024 – januar 2025. godine)

Paket grantova za dva poziva za podnošenje projekata razvijen je i predstavljen AFD-u²¹ radi njihovog odobrenja, koje je dato u januaru 2025. godine. Njihova publikacija na francuskoj internet platformi PLACE sprovedena je u skladu sa pravilima francuske javne nabavke, a dva poziva su široko diseminovana u zemljama implementacije. Selekciju OCD izvršiće projektni tim u saradnji sa odjeljenjima za podršku u sjedištu Expertise France (Direktorat za pravne poslove i Odjeljenje za upravljanje). Primjenjivaće se interna pravila Expertise France u vezi sa provjerama i procedurama dubinske analize.

Pod-aktivnost 3.1.3 Priprema koncepta (koalicije) za Albaniju i Sjevernu Makedoniju (tri mjeseca, decembar 2024 – februar 2025. godine)

Tokom prve faze prijave za grant, OCD će biti obavezne da formiraju koalicije, izrade koncept dokument i obezbijede potrebnu dokumentaciju za grant. OCD će imati 45 dana da završe prvu fazu prijavnog procesa u skladu sa smjernicama Expertise France o pravilima i procedurama grantova. OCD su imale koristi od sesije pitanja i odgovora održane 3. februara 2025, a pisana verzija te sesije dostupna je na posvećenoj internet platformi PLACE.

²¹ Molimo pogledati Aneks 6 – Grant paketi Projekta konvergencije CEJ.

Pod-aktivnost 3.1.4 Evaluacija koncepta u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji (jedan mjesec, mart 2025. godine)

Evaluacija koncept dokumenata sprovede se u skladu sa procedurama Expertise France za grantove. Osoblje odgovorno za grantove u okviru CEJ projekta obučeno je za primjenu ovih procedura.

Pod-aktivnost 3.1.5 Priprema punog prijedloga za Albaniju i Sjevernu Makedoniju (dva mjeseca, mart 2025 – maj 2025. godine)

Nekoliko koalicija biće pozvano da pripremi puni prijedlog u svakoj zemlji. Predselekcionisane OCD imajuće 45 dana da završe drugu fazu prijave, a ovaj proces je predviđen smjernicama i sprovodi se u skladu sa pravilima i procedurama grantova Expertise France.

Pod-aktivnost 3.1.6 Evaluacija punih prijedloga u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji (jedan mjesec, maj 2025. godine)

Evaluacija punih prijedloga biće sprovedena u skladu sa procedurama za grantove Expertise France. Osoblje odgovorno za grantove u okviru CEJ projekta obučeno je za primjenu ovih procedura.

Procedura za grantove objašnjene su u paketu grantova koji je razvio projekat. Prijave će biti pregledane i evaluirane od strane Expertise France, uz podršku eksternih ocjenjivača. Sve prijave biće ocjenjivane u skladu sa kriterijumima selekcije razvijenim za svaku fazu (koncept dokument i puni prijedlog). Prijedlozi će biti ocjenjivani na osnovu:

- Usklađenosti sa rokom za podnošenje. Ako rok nije ispoštovan, prijava će automatski biti odbijena.
- Usklađenosti sa kriterijumima navedenim u pravilima i obrascu za prijavu. Ovo uključuje procjenu podobnosti projekta. Ako nedostaje bilo koja tražena informacija ili je nepotpuna, prijava može biti odbijena samo na toj osnovi i neće biti dalje evaluirana.

Potpune prijave koje prođu ovu kontrolnu tačku biće zatim ocijenjene u pogledu kvaliteta, uključujući predloženi budžet i kapacitet podnosioca i partnera, na osnovu kriterijuma evaluacije sadržanih u tabeli za bodovanje. Kriterijumi evaluacije se dijele na kriterijume selekcije i kriterijume dodjele.

Kriterijumi selekcije pomažu da se procijeni operativni kapacitet podnosioca i partnera i koriste se sa ciljem da se provjeri da li posjeduju sposobnosti upravljanja, vještine i profesionalne kvalifikacije potrebne za uspješnu implementaciju predloženog projekta.

Kriterijumi dodjele pomažu da se ocijeni kvalitet prijave u odnosu na ciljeve i prioritete navedene u pravilima i da se grantovi dodijele projektima koji maksimizuju ukupnu djelotvornost poziva za projekte. Oni pomažu u odabiru prijave koje će omogućiti Expertise France da ostvari svoje ciljeve i prioritete. Odnose se na relevantnost projekta, njegovu usklađenost sa ciljevima poziva za projekte, kvalitet, očekivani uticaj i održivost projekta, kao i njegovu isplativost.

Pod-aktivnost 3.1.7 Ugovaranje sa koalicijama iz Albanije i Sjeverne Makedonije (dva mjeseca, maj 2025 – jun 2025. godine)

Proces ugovaranja pratiće procedure grantova Expertise France. Korisnicima grantova biće obezbijeđena obuka o ugovaranju, pravilima i procedurama izvještavanja u skladu sa procedurama

Expertise France za grantove. Izbor dvaju korisnika grantova biće predmet ANO (obavještenja o nepostojanju prigovora) od strane AFD-a.

Pod-aktivnost 3.1.8 Implementacija grantova u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji (15 mjeseci, jun 2025 – avgust 2026. godine)

Dok će OCD sprovoditi aktivnosti predviđene u prijedlozima koji čine dio njihovih ugovora o grantu, tim Projekta konvergencije CEJ pratiće njihovu implementaciju. Biće organizovane terenske posjete, a Projekat konvergencije CEJ prisustvovalaće većini aktivnosti koje organizuju OCD u okviru grantova.

Pod-aktivnost 3.1.9 Izvještavanje o grantovima u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji (tri mjeseca, septembar 2026 – novembar 2026. godine)

Izvještavanje o grantovima predstavlja sastavni dio procesa praćenja grantova, stoga će OCD biti obavezne da dostave jedan izvještaj o napretku i jedan završni izvještaj o svom grantu.

Aktivnost 3.1 Metodologija:

Paket grantova pripremljen je tokom Početne faze. Upravljanje grantovima, uključujući objavu, selekciju i praćenje, sprovodiće se u skladu sa pravilima i propisima Expertise France o grantovima.

Aktivnost 3.1 Ključni tehnički isporučivi rezultati:

Dva granta u iznosu od po 190.000 € (jedan u ALB, jedan u SMK).

Komponenta 3

Očekivani rezultati

Jedan projekat kojim upravljaju koalicije od 2–3 organizacije civilnog društva iz sektora zaštite životne sredine i pravde u svakoj zemlji (ALB i SMK). Očekuje se da će grantovi:

1. Unaprijediti javno razumijevanje prava na učešće u pitanjima životne sredine.
2. Pomoći javnosti da prijavljuje i pokreće pravne postupke protiv kršenja u oblasti životne sredine.

Procijenjeni vremenski okvir

- M5 do M30 (oktobar 2024 – novembar 2026. godine).

Resursi

- Sredstva dodijeljena grantovima;
- Logistički resursi povezani sa terenskim posjetama za praćenje grantova.

II.3.2 Finansijske informacije o projektu

Budžet

Objekat	AFD finansiranje
A. FINANSIJSKI OKVIR (GRANTOVI)	400.000,00 €
B. EKSPERTIZA	1.191.635,00 €
B.1. Dugoročna ekspertiza	456.485,00 €
B.2. Kratkoročna i srednjoročna ekspertiza	735.150,00 €
C. DRUGI REFUNDABILNI TROŠKOVI	408.365,00 €
UKUPAN IZNOS	2.000.000,00 €

II.4. Uključeni akteri Projekta konvergencije CEJ

Nacionalni partneri i korisnici

Sljedeći partneri biće direktni korisnici projekta:

- Ministarstva: ministarstva pravde i ministarstva životne sredine;²²
- Pravosudni akteri: nacionalne škole pravosuđa u obje zemlje;
- Ekološki akteri: pilot-opštine.

Navedeni partneri biće institucionalne kontakt tačke projekta.

Tokom Početne faze, Expertise France je potpisao memorandum o saradnji sa Albanijom.

Projektni tim je tokom Početne faze vodio razgovore i diskusije sa akterima u sve tri zemlje i dobio potvrdu njihove zainteresovanosti i posvećenosti Projektu konvergencije CEJ. U slučaju Crne Gore interesovanje aktera je u porastu, te ih je projekat u potpunosti uključio u proces procjene. Pored toga, projekat predlaže organizaciju nacionalnog okruglog stola i u Crnoj Gori, uz određena budžetska prilagođavanja koja su odražena u revidiranom budžetu. Vjeruje se da će ovaj događaj biti značajan za uključivanje i pripremu crnogorskih aktera za Regionalnu radionicu u Sjevernoj Makedoniji.

Albanija i Sjeverna Makedonija	Crna Gora
Početna faza - Uvodna misija Projekta konvergencije CEJ - Mapiranje i analiza aktera - Izvještaji o procjeni	Početna faza - Uvodna misija Projekta konvergencije CEJ - Mapiranje i analiza aktera - Izvještaji o procjeni
Komponenta 1 1.1. Unapređenje zajedničkog razumijevanja, koordinacije i upravljanja pravdom u oblasti životne sredine (Nacionalni okrugli stolovi 2025. i Regionalna radionica 2026. godine) 1.2. Jačanje kapaciteta pravnih profesionalaca u oblasti ekološke pravde (Obuka sudija i tužilaca) 1.3. Unapređenje kanala izvještavanja o ekološkoj pravdi, pravnih sredstava, njihove koordinacije i dostupnosti javnosti (Pravni alati i radionice)	Komponenta 1 1.1. Unapređenje zajedničkog razumijevanja, koordinacije i upravljanja pravdom u oblasti životne sredine (Nacionalna radionica 2025. i Regionalna radionica 2026. godine)
Komponenta 2	
Komponenta 3	

²² U Albaniji: Ministarstvo turizma i životne sredine; u Sjevernoj Makedoniji: Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja; u Crnoj Gori: Ministarstvo ekologije i urbanog razvoja.

Na osnovu analize aktera u Izvještajima o procjeni Projekta konvergencije CEJ, ovdje su akteri projekta koji su važni za unapređenje napretka u oblasti ekološke pravde u ciljanim zemljama za svaku komponentu:

Komponenta 1

Akteri pravosudnog sistema:

- Ministarstva pravde u ALB, SMK i CG
- Pravosudne institucije u ALB, SMK i CG: Visoki sudski savjet; Visoki tužilački savjet; Visoka sudska inspekcija; akteri pravosudnog sistema: inspektorati, sudije i tužioci, advokati, policijski organi, specijalizovani istražioc i asistenti, pravni stručnjaci, ombudsman, medijatori, organizacije civilnog društva u oblasti pravosuđa itd.
- Direktni korisnici:
 - Škola za magistrate (ALB)
 - Akademija za sudije i tužioce (SMK)

Komponenta 2

Akteri iz sektora klime i životne sredine:

- Partnerska ministarstva životne sredine (ALB, SMK, CG)
- Institucije administracije nadležne za javne konsultacije i monitoring u pitanjima životne sredine u ALB, SMK i CG: nacionalne agencije za zaštitu životne sredine i njihove tematske i lokalne filijale; ekološki inspektorati
- Direktni korisnici:
 - Pilot lokalne vlasti (Elbasan u ALB i Resen u SMK)

Komponenta 3

Akteri civilnog društva iz oblasti životne sredine i pravde:

- Organizacije civilnog društva
- Lokalne zajednice pilot-opština i korisnici grantova
- Direktni korisnici:
 - OCD iz oblasti životne sredine i pravde koje upravljaju grant šemom (ALB, SMK)

III. UPRAVLJANJE I MONITORING PROJEKTA KONVERGENCIJE CEJ

III.1. Interno upravljanje projektom

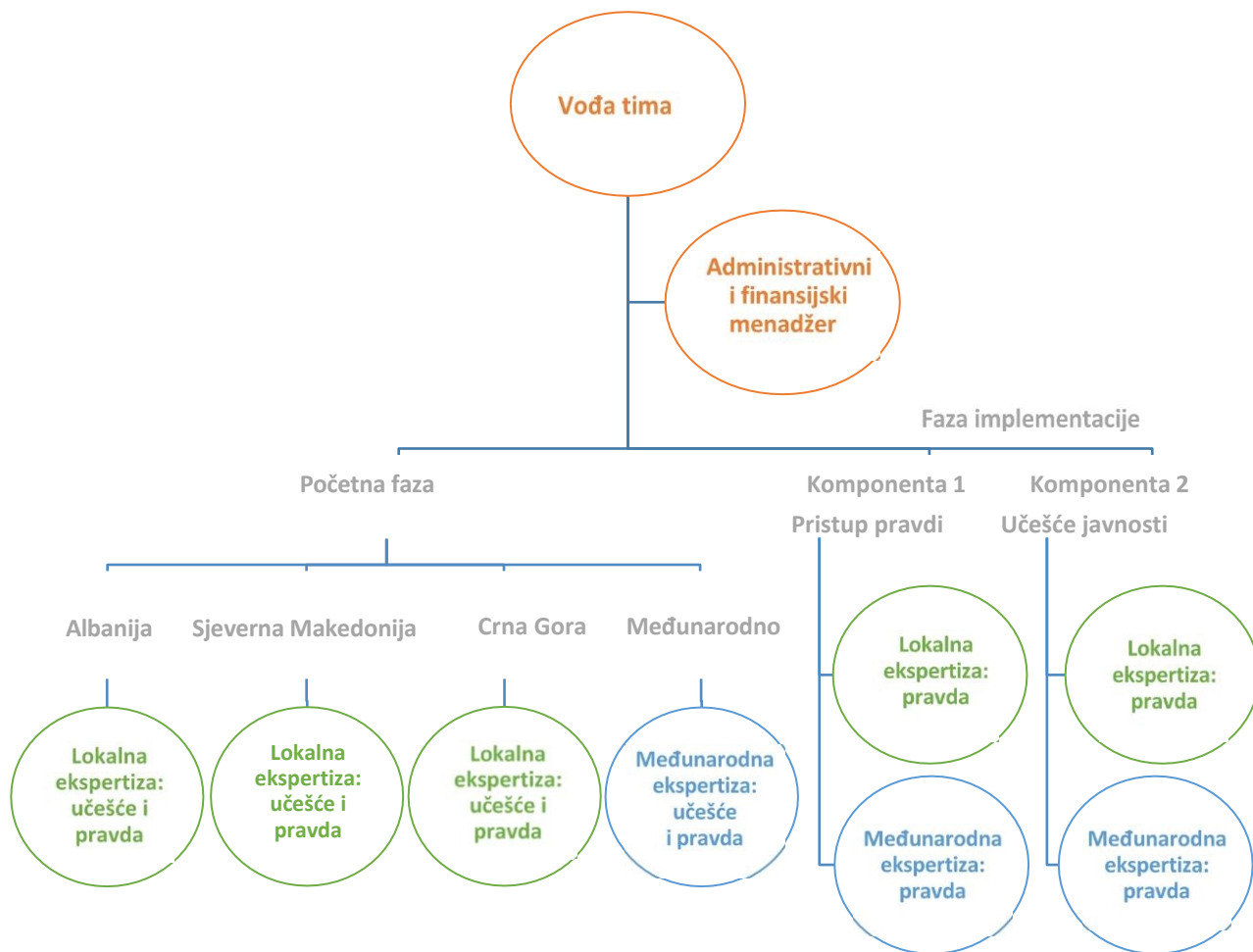
Upravljanje projektom započeto je formiranjem projektnog tima kojeg čine dvije osobe sa sjedištem u Tirani, gdje se nalazi projektna kancelarija.

Implementacija projekta zasniva se na podršci nacionalnih ključnih eksperata koji će formirati projektni tim u svakoj zemlji, posebno u ALB i SMK, gdje će se projekat najvećim dijelom realizovati.

Tokom Početne faze, projekat je mobilisao šest nacionalnih eksperata – po dva u svakoj zemlji – koji su pokrivali oblasti pravosuđa i učešća javnosti u okviru rada na procjeni. Pored toga, projekat je mobilisao i sedam međunarodnih eksperata, koji su blisko sarađivali sa nacionalnim ekspertima i vođom tima na finalizaciji izvještaja o procjeni za svaku zemlju.

Tokom faze implementacije, projekat planira da mobiliše po dva ključna eksperta u svakoj zemlji, ALB i SMK, koji će koordinirati rad korisnika na sprovođenju projektnih aktivnosti. Ključni eksperti će takođe koordinirati rad kratkoročnih eksperata angažovanih za specifične zadatke i potrebne vještine. Dva ključna međunarodna eksperta takođe su identifikovana i biće uključena u implementaciju projekta u sve tri ciljne zemlje.

Sljedeći grafikon ilustruje angažman eksperata projekta u svakoj fazi projekta.

Podjela rada među ekspertima procijenjena je kako slijedi:²³

Ekspertiza	Mobilizacija ekspertize
Lokalna ekspertiza (ALB, SMK, CG):	920 radnih dana
Međunarodna ekspertiza	285 radnih dana

III.2. Upravljanje projektom

Upravljanje projektom podrazumijeva uspostavljanje upravljačkih tijela radi nadgledanja različitih faza projekta. Kao što je navedeno u projektnom zadatku za ovu uslugu, struktura upravljanja projektom biće zasnovana na dva ključna tijela koja ispunjavaju dvije funkcije:

- stratešku i političku funkciju: Upravljački odbor projekta,
- savjetodavnu funkciju: Savjetodavni tehnički komitet zadužen za kvalitet i tehničke funkcije projekta.

Upravljački odbor (SC) biće formiran sa strateškim i političkim funkcijama radi praćenja i podrške projektu, a njime će predsjedavati EF.

Upravljački odbor projekta uključice predstavnike sljedećih institucija kao članove:

- AFD – donator i Expertise France (EF) – implementaciona agencija
- Ministarstva životne sredine i pravde iz ALB, SMK i CG – partneri
- Škola za magistrate u ALB i Akademija za sudije i tužioce u SMK – direktni korisnici
- Nacionalna agencija za životnu sredinu u ALB i Nacionalna uprava za zaštićena područja, organ za zaštitu prava na slobodan pristup informacijama u SMK
- Opštine Elbasan (ALB) i Resen (SMK) – pilot-opštine – direktni korisnici

Posmatrači:

- Francuske ambasade u ALB, SMK i CG
- OEBS – lokalna predstavništva u ALB i SMK
- Delegacije EU – lokalna predstavništva u ALB i SMK
- Savjet Evrope – lokalna predstavništva u ALB i SMK
- Lokalne OCD – korisnici grantova projekta iz Albanije i SMK (biće pozvani nakon potpisivanja ugovora) – direktni korisnici

Upravljački odbor može se sastajati dva puta godišnje. On validira aktivnosti i projekte, kao i budžet. Biće zadužen za obezbjeđivanje strateškog nadzora nad projektom, posebno za:

I. validaciju plana rada projekta,

II. ukupno praćenje sprovođenja aktivnosti, razmatranje napretka, rizika, poteškoća i postignuća

²³ Ova raspodjela može se mijenjati u skladu sa potrebama projekta.

projekta,

III. razmatranje izvršenja troškova,

IV. usvajanje izvještaja o implementaciji,

V. usvajanje preporuka,

VI. obezbjeđivanje bliske saradnje između relevantnih aktera, kao i obezbjeđivanje transparentnosti i vidljivosti projekta.

Sekretarijat Upravljačkog odbora, kojim rukovodi vođa tima, odgovoran je za pripremu dnevnog reda, stavljanje dokumenata na raspolaganje, vođenje zapisnika sa sastanaka i donošenje odluka. Prvi sastanak Upravljačkog odbora održaće se nakon Početne faze, 17. februara 2025. godine, povezan sa Početnim događajem projekta u Albaniji, i biće prilika da se predstave rezultati tri procjene sprovedene tokom Početne faze.

Odgovornosti članova Upravljačkog odbora Projekta konvergenije CEJ

- Svaki član SC-a obezbjeđuje predstavljanje svoje institucije na sastanku SC-a. Svaka institucija imenuje kontakt osobu i zamjenika. Ova informacija dostavlja se EF-u u pisanoj formi.
- Članovi SC-a imaju pravo da pokreću pitanja u vezi sa implementacijom Projekta.
- Članovi SC-a su dužni da obavijeste nadležne organe institucije koju predstavljaju o aktivnostima SC-a i zaključcima donijetim na njegovim sastancima.
- Članovi SC-a obavezni su da osiguraju sprovođenje zaključaka donijetih na sastancima SC-a.
- U slučaju da bilo koji od predstavnika određene institucije, imenovan da učestvuje u SC-u kao član, nije u mogućnosti da prisustvuje sastanku, EF se mora obavijestiti najmanje 3 (tri) radna dana prije sastanka, a predstavnik će automatski biti zamijenjen zamjenikom iz iste institucije.

Sastancima Upravljačkog odbora CEJ predsjedava EF. Kopredsjedavanje svakim sastankom biće rotirajuće i dijeliće se među glavnim partnerima projekta. U slučaju da relevantni kopredsjedavajući nije u mogućnosti da predsjedava sastankom SC-a, zamijeniće ga njegov/njen imenovani zamjenik/ca.

EF preko svog Projektnog tima Projekta konvergenije CEJ djeluje kao Sekretarijat SC-a: priprema dnevni red, izvještaje/dokumenta koji će biti razmatrani od strane članova SC-a. Projektni tim Projekta konvergenije CEJ priprema pravila i propise za funkcionisanje SC-a.

Drugi sastanak Upravljačkog odbora Projekta konvergenije CEJ održaće se u Sjevernoj Makedoniji i biće povezan sa organizacijom Nacionalnog okruglog stola planiranog za oktobar 2025. godine.

Zvanični radni jezik SC-a je engleski jezik. Sva komunikacija, zapisnici, komentari i drugi zvanični dokumenti pripremaju se na engleskom jeziku.

Upravljački odbor

- Dva puta godišnje – na daljinu
- Predsjedava Expertise France

Upravljački odbor projekta uključuje predstavnike sljedećih institucija kao članove:

- AFD – donator i Expertise France (EF) – implementaciona agencija
- Ministarstva životne sredine i pravde iz ALB, SMK i CG – partneri
- Škola za magistrate u ALB i Akademija za sudije i tužioce u SMK – direktni korisnici
- Nacionalna agencija za životnu sredinu iz ALB i Nacionalna uprava za zaštićena područja, organ za zaštitu prava na slobodan pristup informacijama iz SMK
- Opštine Elbasan (ALB) i Resen (SMK) – pilot-opštine – direktni korisnici

Posmatrači:

- Francuske ambasade u ALB, SMK i CG
- OEBS – lokalna predstavništva u ALB i SMK
- Delegacije EU – lokalna predstavništva u ALB i SMK
- Savjet Evrope – lokalna predstavništva u ALB i SMK
- Lokalne OCD – korisnici grantova projekta iz Albanije i SMK (biće pozvane nakon potpisivanja ugovora) – direktni korisnici

Savjetodavni tehnički komitet (ATC) takođe će biti uspostavljen, sa zadatkom da obavlja funkcije kvaliteta i tehničke funkcije, kako bi se obezbijedila usklađenost različitih aktivnosti, njihova međusobna povezanost i kvalitet proizvoda. ATC čine djelimično Expertise France (EF), vođa tima (TL), kao i EU i nacionalni eksperti (jedan EU / šest nacionalnih). Njegova uloga nije samo da prati i podržava projekat, već i da obezbijedi forum za tehničke konsultacije i naučnu referencu. Takođe djeluje kao savjetodavni komitet, naučni savjet i referentna tačka za deontologiju i etiku. Nadležan je da provjeri da su svi akteri uključeni na uravnotežen način.

Sekretarijat ATC-a je pozvan da pomogne u pripremama glavnih događaja projekta, kao što su nacionalni i regionalni okrugli stolovi, i to kako u pogledu sadržaja, tako i u pogledu očekivanih dnevnih redova i isporučivih rezultata. ATC može imati i ulogu fasilitatora, da otvara vrata i, ako je potrebno, uvodi nove vrste ekspertize (pravne ili naučne). Njegovim sekretarijatom rukovodi vođa tima, koji je odgovoran za pripremu sastanaka. Rad Savjetodavnog komiteta izvještava se Upravljačkom odboru. ATC će se sastajati dva puta godišnje i biće odgovoran za glavne tehničke funkcije projekta, uključujući:

(i) pomoć u koordinaciji i praćenju glavnog plana implementacije aktivnosti projekta i mobilizaciji

aktera,

(ii) pregled programa aktivnosti projekta i radnog plana eksperata, te olakšavanje uključivanja bilo koje vrste ekspertize koja je potrebna,

(iii) pomoć u usvajanju preporuka i operativnih mjera kako bi se olakšale eventualne adaptacije aktivnosti tokom perioda implementacije projekta,

(iv) predlaganje prioriternih oblasti za kapitalizaciju projekta.

Tehnički komitet

Dva puta godišnje – na daljinu

Predsjedava Expertise France / Projekat konvergencije CEJ

Tehnički komitet može uključivati predstavnike: Expertise France (EF), vođu tima (TL), te EU i nacionalne eksperte (1 EU / 6 nacionalnih).

Rad Savjetodavnog komiteta izvještava se Upravljačkom odboru.

Sastanke ATC-a saziva i njima predsjedava EF kroz Projekat konvergencije CEJ. Projekat priprema dnevni red ATC-a, izvještaje/dokumenta koji će biti razmatrani od strane članova ATC-a. Tim Projekta konvergencije CEJ priprema pravila i propise za funkcionisanje ATC-a.

Zvanični radni jezik SC-a je engleski jezik. Sva komunikacija, zapisnici, komentari i drugi zvanični dokumenti pripremaju se na engleskom jeziku.

III.3. Operativni i finansijski isporučivi rezultati projekta

Naziv izvještaja	Sadržaj	Rok
Bilten	4 biltena tokom implementacije projekta. Sažeti dokument (maks. 10 str.) koji daje informacije o napretku aktivnosti i eventualnim izazovima u ciljanim zemljama.	Svakih 6 mjeseci nakon Početne faze
Izvještaj o napretku tehničke i finansijske implementacije	Tehnički i finansijski napredak projekta za pokriveni period. Izazovi i preporuke / predložena rješenja. Program aktivnosti za naredni period i detaljan budžet. Priloženi tehnički isporučivi rezultati.	Najkasnije jedan (1) mjesec nakon završetka svakog semestra

Finansijski revizorski izvještaj	Revizorski izvještaj.	Najkasnije dva (2) mjeseca nakon 18. mjeseca implementacije i nakon 30. mjeseca implementacije
Završni izvještaj	Procjena sprovedenih aktivnosti i postignutih rezultata. Izazovi i primijenjena rješenja. Buduće perspektive.	Najkasnije dva (2) mjeseca nakon završetka misije

III.4. Pregled faza implementacije projekta

U nastavku je dat pregled faza implementacije projekta.

Faze	Ciljevi	Period	Aktivnosti	Ključni isporučivi rezultati
Priprema	Zapošljavanje dugoročnog projektnog tima (vođa tima, administrativni i finansijski menadžer)	Maj 2024 – Jun 2024	Zapošljavanje i ugovaranje	N/A
Početna faza	- Angažovanje eksperata projekta - Izrada inicijalnih procjena (ALB, SMK, CG) - Objavljivanje poziva za grantove OCD u ALB i SMK	Maj 2024 – Januar 2025	Aktivnost 0: Izrada procjena za Albaniju i Sjevernu Makedoniju, kao i Izvještaj o posvećenosti za Crnu Goru na teme pristupa pravdi i ekološkog učešća.	Procjena po zemljama (ALB, SMK, CG)
			Aktivnost 3: Izrada i validacija poziva/ Projektni zadaci za dva granta.	Projektni zadatak / pozivi za grantove (2)
Implementacija	Sprovođenje projektnih aktivnosti (organizacija nacionalnih okruglih stolova, razvoj alata, obuke itd.)	Januar 2025 – Oktobar 2026	Aktivnost 1.1. Unapređenje zajedničkog razumijevanja, koordinacije i upravljanja pravdom u oblasti životne sredine.	- Izvještaj sa nacionalnih okruglih stolova koji sadrži preporuke u obliku akcionog plana za unapređenje ekološke pravde. - Izvještaj sa Regionalne radionice uz učešće aktera iz tri zemlje: ALB, SMK, CG.

			Aktivnost 1.2. Jačanje kapaciteta pravnih profesionalaca u oblasti ekološke pravde.	Pravni alati za unapređenje pristupa pravdi (ALB, SMK)
			Aktivnost 1.3. Poboljšanje kanala izvještavanja, pravnih lijekova, njihove koordinacije i javne dostupnosti.	Uspostavljeni koordinacioni mehanizmi za unapređenje koordinacije i javne dostupnosti (ALB, SMK).
			Aktivnost 2.1. Analiza mehanizama javnog učešća za politike i strategije koje utiču na životnu sredinu na lokalnom nivou u dvije opštine (po jedna u ALB i SMK).	Priručnik za javno učešće prilagođen specifičnim potrebama pilot opština (ALB, SMK).
			Aktivnost 2.2. Poboljšanje efektivne upotrebe javnog učešća i konsultacionih alata na lokalnom nivou.	Metodološki priručnik za javno učešće u procjenama uticaja na životnu sredinu prilagođen nacionalnom nivou (ALB, SMK).
			Transverzalno	- Kvartalni bilten (dokument koji sumira napredak aktivnosti, namijenjen glavnim korisnicima, AFD agencijama i partnerima). - Polugodišnji izvještaj o aktivnostima sadrži²⁴ opis konteksta, eventualne poteškoće u implementaciji i primijenjena rješenja, napredak akcionog plana (planirano/završeno/očekivano), napredak indikatora, tehničke

²⁴ najkasnije dva (2) mjeseca nakon završetka svakog semestra.

				isporučive rezultate u prilogu i detaljan program ekspertize za naredni semestar. Ovi izvještaji treba da uključe i izvještaje o napretku koji se odnose na grantove.
Finalizacija		Septembar 2026 – Novembar 2026		• Završni izvještaj uključuje²⁵ kapitalizaciju: procjenu misije, rezultate u pogledu izgradnje kapaciteta, evaluaciju indikatora, poteškoće na koje se naišlo i primijenjena rješenja, kao i preporuke za kratkoročni i srednjoročni period.

III.5. Komunikacija projekta

Plan komunikacije biće razvijen tokom Početne faze od strane vođe tima, u saradnji sa ekspertom za komunikacije. Ciljevi će biti da se definiše sljedeće:

- akcije komunikacije,
- ciljne grupe,
- aktivnosti koje treba sprovesti (identitet projekta, urednička komunikacija, digitalni alati, komunikacija kroz događaje, odnosi sa medijima),
- ljudske, tehničke i finansijske resurse koji su potrebni.

Tim Projekta konvergencije CEJ angažuje eksperta za komunikacije kako bi pomogao razvoj ovog plana, dizajn projektnih proizvoda, u skladu sa pravilima komunikacije EF/AFD. Troškovi su raspoređeni na budžetsku liniju „komunikacija“.

U skladu sa projektnim zadatkom, komunikacione aktivnosti biće smanjene na nivo 1 u skladu sa AFD standardima. Korišćenje usluga vidljivosti biće usko povezano sa operativnim potrebama za

²⁵ najkasnije dva (2) mjeseca nakon završetka projekta.

razvoj metodoloških alata i vodiča, kao i za unapređenje aktivnosti kapitalizacije (posebno grafički dizajn i video materijali).

III.6. Monitoring i evaluacija projekta

Ciljevi predloženog sistema monitoringa i evaluacije biće da ispune sljedeće zahtjeve:

- 1) da omoguće komunikaciju i izvještavanje o sprovedenim akcijama i postignutim rezultatima, u odnosu na postavljene ciljeve i dodijeljene resurse; takođe je važno objasniti eventualna odstupanja ili promjene i njihove uzroke;
- 2) da unaprijede upravljanje projektom i njegovu efikasnost, što podrazumijeva anticipiranje problema i mogućnost prilagođavanja aktivnosti kada se pojave, i na operativnom i na strateškom nivou;
- 3) da unaprijede učenje i kvalitet projekta, oslanjajući se na interni i partnerski pristup kapitalizaciji, sa ciljem stalnog poboljšanja kolektivnih performansi i kvaliteta odgovora na identifikovane potrebe.

Sistem monitoringa i evaluacije vodiće vođa tima uz angažman eksperta za M&E, i biće usklađen sa standardima politike monitoringa i evaluacije Expertise France. Ključni eksperti biće odgovorni za redovno unošenje podataka u sistem. Vođa tima je prošao specifičnu obuku iz monitoringa i evaluacije projekta zasnovanu na metodologiji Expertise France.

Kao dio internog monitoringa projekta, eksterni konsultant za M&E u bliskoj saradnji sa vođom tima pregledaće i ažurirati logički okvir i indikatore projekta na osnovu kriterijuma: a) izvodljivost, b) dostupnost podataka, i c) jednostavnost prikupljanja podataka. Ažurirana verzija logičkog okvira projekta priložena je ovom izvještaju kao Aneks 1.

Konzultant za M&E pripremio je MEL plan da podrži tim u efektivnom i pravovremenom praćenju napretka projekta i obezbijedi menadžment timu ključne podatke o oblastima u kojima projektu može biti potrebna dodatna podrška. MEL plan i Teorija promjene priloženi su ovom izvještaju kao Aneks 2.

Plan monitoringa i evaluacije fokusiraće se na mjerenje kratkoročnih i srednjoročnih rezultata izgradnje kapaciteta različitih aktera uključenih u projekat, kao i na procjenu zadovoljstva i korisnosti obuka koje su pružene korisnicima.

Sistem monitoringa i evaluacije integrišeće sljedeće indikatore AFD-a iz oblasti „upravljanja“:

- a) broj institucija koje su imale koristi od aktivnosti izgradnje kapaciteta (na ministarskom/pod-ministarskom nivou)
- b) broj ljudi obučenih za javno djelovanje
- c) broj OCD koje su imale koristi od aktivnosti izgradnje kapaciteta
- d) broj normativnih okvira usvojenih nakon tehničke podrške

Ukupno 55 radnih dana ekspertize za monitoring i evaluaciju mobilisano je da bi se:

- dizajnirao plan monitoringa i evaluacije projekta, nakon sprovedenih procjena, razvili alati za upravljanje i obučili timovi za njegovu implementaciju (20 dana),
- sprovela srednjoročna revizija (u pripremi za evaluaciju) i, ako je potrebno, preusmjerio/dopunio prvobitno predloženi sistem (10 dana),
- sprovodio polugodišnji monitoring radi provjere da li je logički okvir ažuriran, te podržao tim u implementaciji plana monitoringa i evaluacije i ažuriranju indikatora (15 dana).

Pored toga, projekat će angažovati eksternog pružaoca usluga radi sprovođenja srednjoročne evaluacije i završne kapitalizacije.

ANEKSI

Aneks 1. Logički okvir

Aneks 2. MEAL plan i Teorija promjene

Aneks 3. Alat za planiranje i monitoring projekta

Aneks 4. Odabir pilot-opština

Aneks 5. Izvještaji o procjeni

Aneks 6. Grant paketi Projekta konvergencije CEJ

Climate and Environmental Justice Convergence in the Western Balkans Project

STEERING COMMITTEE RULES OF PROCEDURE OF THE CLIMATE AND ENVIRONMENTAL JUSTICE CONVERGENCE PROJECT IN THE WESTERN BALKANS

The Climate and Environmental Justice Convergence Project's governance involves setting up management bodies to oversee the various phases of the project. The Project's governance structure will be built around two key bodies fulfilling two distinct functions:

- At the strategic level: The Project Steering Committee.
- At the technical level: An Advisory Technical Committee.

The present rules of procedure regulate the mandate and functioning of the Project Steering Committee.

I. Purpose of the Rules of Procedure

1.1. These Rules of Procedure regulate the way in which the Climate and Environmental Justice Convergence Project (hereinafter CEJ Convergence Project) Steering Committee (hereinafter SC) will execute its tasks.

1.2. The Steering Committee is established for the purpose to support the implementation of the CEJ Convergence Project on the strategic level.

1.3. The CEJ Convergence Project shall organize SCs in the targeted countries in the Western Balkans namely Albania (ALB), North Macedonia (NMK) and Montenegro (MNE). The CEJ SC may also be organised via online telecommuting tools (i.e. MS teams, Zoom, WebEx, etc.)

II. Responsibilities of the SC

As the Projects' governance body, the SC will have the following responsibilities:

- i. validation of the project's workplan,
- ii. overall monitoring of activity implementation, reviewing the progress, risks, difficulties and achievements of the Project,
- iii. reviewing expenditure execution,
- iv. adoption of implementation reports,
- v. adoption of recommendations,

- vi. ensuring a close cooperation between relevant actors, as well as assuring transparency and visibility of the Project.

III. Members of the CEJ SC

The SC shall be composed of the following institutions and their representatives - Members and/or Observers for Project duration time:

Members:

1. AFD - Donor
2. Expertise France (EF) - Implementing agency
3. Ministry of Environment from ALB, NMK and MNE – Counterparts
4. Ministry of Justice from ALB, NMK and MNE - Counterparts
5. School of Magistrates ALB and Accademia for Judges and Prosecutors NMK - Direct beneficiaries
6. National Environmental Agency from ALB and National Protected areas Protection of the Right to Free Access to Public Information from NMK
7. Municipalities of Elbasan (ALB) and Resen (NMK) - pilot Municipalities - Direct beneficiaries

Observers:

1. French Embassies from ALB, NMK and MNE
2. OSCE - OSCE Presence in Albania and OSCE Mission in Skopje
3. EU Delegations - Local Representation from ALB and NMK
4. Council of Europe – Local representations from ALB, NMK
5. Local CSOs – Project Grant beneficiaries from Albania and NMK (to be invited after contracting) – Direct beneficiary

Institutions and/or their representatives can resign or be replaced. Any such change must be timely communicated to EF via e-mail.

IV. Responsibilities of Members of the CEJ Convergence Project's SC

- 4.1. Each SC member ensures representation in the SC meeting. Each institution appoints a focal/ contact point and the substitute. This information is provided in writing to the EF.
- 4.2. The Members of the SC have the right to raise issues related to the implementation of the Project;
- 4.3. The Members of the SC shall inform the competent authorities of the institution they represent about the activities of the SC and the conclusions made at its meetings;
- 4.3. The Members of the SC shall ensure the implementation of the conclusions reached at the SC meetings;
- 4.4. In case any of the representatives from certain institution appointed to participate in SC as a Member of the SC is unable to attend the meeting, EF shall be informed at least 3 (three) working days prior to the meeting and shall be automatically replaced by the substitute member, from the same institution.

V. Chairperson

- 5.1. The CEJ SC meetings are chaired by the EF;
- 5.2 The co-chairing of each meeting will be on a rotating basis, shared among the main project counterparts.

5.3. In case the relevant co-chairperson(s) is unable to preside over the meeting of the SC, his/her appointed substitute will replace him or her.

VI. Secretariat of Steering Committee

6.1. EF via its CEJ Convergence Project Team acts as the Secretariat of the SC: prepares the agenda, the reports/documents to be discussed/reviewed by the SC Members;

VII. Calling of Meetings

7.1. The SC meetings are the operational mechanisms of the SC and are called by EF;

7.2. SC meetings are called once in 6 months; Date and place of the SC is decided by the CEJ project and communicated to the SC members at least 2 weeks prior to the meeting.

7.3. The meetings are called through a letter of invitation sent by e-mail, specifying the venue and time of the meeting. Letter of invitation shall be sent at least 2 weeks and draft agenda shall be sent 1 week before the SC meeting.

VIII. Working Language

8.1. The official working language of the SC is English. All communications, minutes, comments and other official documents are to be prepared in English.

8.2. If necessary, simultaneous translation will be organised for the participants of the SC. Translations of specific documents or information may be provided as well.

IX. Meeting Minutes

9.1. The Minutes are taken during the meeting of the SC by the Secretariat;

9.2. The Minutes comprise in particular the following: appointment of the meeting; venue and time of the meeting; attending Members and other participants; absent Members; information on the approval of the minutes from the previous SC shall be compiled within one week after the CEJ SC meeting;

9.4. The Members shall provide comments in writing not later than 10 working days after the receipt of the minutes of the SC meeting;

9.5. If comments are not provided by a SC Member within the defined deadline, it will be considered that this Member has tacitly approved the Minutes;

9.6. Final version of the Minutes shall be sent out by email to all the Members within one week after receiving the comments;

9.7. The Minutes do not need to be signed to become effective;

9.8. In case a need arises for decision to be taken, EF may initiate a so-called written procedure, in which a written approval by each member.

X. Replacements

10.1. All replacements and changes in those Rules of Procedure for the CEJ SC shall be decided upon during a SC meeting and communicated to all members in due manner.

In partnership
with

Projekat konvergencije za klimatsku i ekološku pravdu na Zapadnom Balkanu

POSLOVNIK O RADU UPRAVLJAČKOG ODBORA PROJEKTA KONVERGENCIJE

ZA KLIMATSKU I EKOLOŠKU PRAVDU NA ZAPADNOM BALKANU

Upravljanje Projektom konvergencije za klimatsku i ekološku pravdu podrazumijeva uspostavljanje upravljačkih tijela koja će nadgledati različite faze projekta. Struktura upravljanja projektom biće izgrađena oko dva ključna tijela koja će ispunjavati dvije različite funkcije:

- na strateškom nivou: Upravljački odbor Projekta;
- na tehničkom nivou: Savjetodavni tehnički odbor.

Ovim poslovnikom o radu reguliše se mandat i funkcionisanje Upravljačkog odbora Projekta.

I. Svrha Poslovnika o radu

1.1. Ovim Poslovnikom o radu reguliše se način na koji će Upravljački odbor (u daljem tekstu: UO) Projekta konvergencije za klimatsku i ekološku pravdu (u daljem tekstu: Projekat konvergencije CEJ¹) izvršavati svoje zadatke.

1.2. Upravljački odbor se osniva sa ciljem da pruži podršku sprovođenju Projekta konvergencije CEJ na strateškom nivou.

1.3. CEJ projekat će organizovati Upravljačke odbore u ciljnim zemljama Zapadnog Balkana, i to u Albaniji (ALB), Sjevernoj Makedoniji (NMK) i Crnoj Gori (MNE). Upravljački odbor CEJ projekta može takođe biti organizovan putem onlajn alata za rad na daljinu (npr. MS Teams, Zoom, WebEx itd.).

¹ CEJ (Climate and Environmental Justice – Klimatska i ekološka pravda) zvanični akromim projekta

II. Nadležnosti Upravljačkog odbora

Kao upravljačko tijelo Projekta konvergencije CEJ, Upravljački odbor ima sljedeće nadležnosti:

- i. verifikacija (potvrđivanje) plana rada projekta,
- ii. sveukupno praćenje sprovođenja aktivnosti, preispitivanje napretka, rizika, poteškoća i postignuća Projekta,
- iii. preispitivanje izvršenja rashoda,
- iv. usvajanje izvještaja o sprovođenju,
- v. usvajanje preporuka,
- vi. obezbjeđivanje bliske saradnje između relevantnih aktera, kao i obezbjeđivanje transparentnosti i vidljivosti Projekta.

III. Članovi Upravljačkog odbora CEJ

Upravljački odbor čine sljedeće institucije i njihovi predstavnici – članovi i/ili posmatrači – za vrijeme trajanja Projekta:

Članovi:

1. AFD – Donator
2. Expertise France (EF) – Sprovodilačka agencija
3. Ministarstvo ekologije/životne sredine ALB, NMK i MNE – Partneri
4. Ministarstvo pravde ALB, NMK i MNE – Partneri
5. Škola magistrature ALB i Akademija za sudije i tužioce NMK – Direktni korisnici
6. Nacionalna agencija za životnu sredinu u ALB i Nacionalna uprava za zaštićena područja; Organ za zaštitu prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja u NMK
7. Opštine Elbasan (ALB) i Resen (NMK) – pilot opštine – Direktni korisnici

Posmatrači:

1. Francuske ambasade u ALB, NMK i MNE
2. OEBS – Misija OEBS-a u Albaniji i Misija OEBS-a u Skoplju
3. Delegacije EU – lokalna predstavništva u ALB i NMK
4. Savjet Evrope – lokalna predstavništva u ALB i NMK
5. Lokalni OCD – korisnici grantova Projekta iz Albanije i NMK (biće pozvani nakon potpisivanja ugovora) – Direktni korisnici

Institucije i/ili njihovi predstavnici mogu podnijeti ostavku ili biti zamijenjeni. Svaka takva promjena mora se blagovremeno saopštiti EF-u putem elektronske pošte.

IV. Odgovornosti članova Upravljačkog odbora Projekta konvergencije CEJ

4.1. Svaki član Upravljačkog odbora obezbjeđuje zastupljenost na sastanku Upravljačkog odbora. Svaka institucija imenuje kontakt osobu i zamjenika. Ova informacija se dostavlja u pisanoj formi EF-u.

4.2. Članovi Upravljačkog odbora imaju pravo da pokreću pitanja koja se odnose na sprovođenje Projekta.

4.3. Članovi Upravljačkog odbora dužni su da obavijeste nadležne organe institucije koju predstavljaju o aktivnostima Upravljačkog odbora i zaključcima donesenim na njegovim sastancima.

4.3. Članovi Upravljačkog odbora dužni su da obezbijede sprovođenje zaključaka donesenih na sastancima Upravljačkog odbora.

4.4. U slučaju da neki od predstavnika određene institucije, imenovan kao član Upravljačkog odbora, ne može da prisustvuje sastanku, EF se mora obavijestiti najmanje tri (3) radna dana prije sastanka, a predstavnik će biti automatski zamijenjen zamjenikom iz iste institucije.

V. Predsjedavanje

5.1. Sastancima Upravljačkog odbora CEJ predsjedava EF.

5.2. Svakom sastanku supredsjedavaće glavni partneri projekta, po rotacionom principu.

5.3. U slučaju da relevantni supredsjedavajući nije u mogućnosti da predsjedava sastankom Upravljačkog odbora, zamijenice ga imenovani zamjenik.

VI. Sekretarijat Upravljačkog odbora

6.1. EF, putem svog Tima Projekta konvergencije CEJ, djeluje kao Sekretarijat Upravljačkog odbora: priprema dnevni red, izvještaje/dokumenta koja će razmatrati članovi Upravljačkog odbora.

VII. Sazivanje sastanaka

7.1. Sastanci Upravljačkog odbora predstavljaju operativni mehanizam Odbora i saziva ih EF.

7.2. Sastanci Upravljačkog odbora održavaju se jednom u šest mjeseci; datum i mjesto održavanja sastanka određuje Projekat konvergencije CEJ i saopštava članovima Odbora najmanje dvije sedmice prije održavanja.

7.3. Sastanci se sazivaju putem pozivnog pisma poslatog elektronskom poštom, u kojem se navodi mjesto i vrijeme održavanja sastanka. Pozivno pismo se šalje najmanje dvije sedmice unaprijed, a nacrt dnevnog reda dostavlja se jednu sedmicu prije održavanja sastanka Upravljačkog odbora.

VIII. Radni jezik

8.1. Zvanični radni jezik Upravljačkog odbora je engleski jezik. Sva komunikacija, zapisnici, komentari i drugi zvanični dokumenti pripremaju se na engleskom jeziku.

8.2. Ukoliko je potrebno, biće organizovan simultani prevod za učesnike Upravljačkog odbora. Prevodi određenih dokumenata ili informacija takođe mogu biti obezbijeđeni.

IX. Zapisnik sa sastanka

9.1. Zapisnik se vodi tokom sastanka Upravljačkog odbora od strane Sekretarijata.

9.2. Zapisnik naročito sadrži: naziv sastanka; mjesto i vrijeme održavanja sastanka; prisutne članove i druge učesnike; odsutne članove; informaciju o usvajanju zapisnika sa prethodnog sastanka Upravljačkog odbora. Zapisnik se izrađuje u roku od jedne sedmice nakon sastanka Upravljačkog odbora CEJ.

9.4. Članovi su dužni da dostave komentare u pisanoj formi najkasnije 10 radnih dana nakon prijema zapisnika sa sastanka Upravljačkog odbora.

9.5. Ukoliko član Upravljačkog odbora ne dostavi komentare u predviđenom roku, smatraće se da je taj član prećutno odobrio zapisnik.

9.6. Konačna verzija zapisnika biće poslata elektronskom poštom svim članovima u roku od jedne sedmice nakon prijema komentara.

9.7. Zapisnik ne mora biti potpisan da bi postao važeći.

9.8. U slučaju potrebe da se donese odluka, EF može pokrenuti tzv. pisani postupak, u kojem se obezbjeđuje pisano odobrenje svakog člana.

X. Zamjene

10.1. Sve zamjene i izmjene ovog Poslovnika o radu Upravljačkog odbora CEJ odlučuju se na sastanku Upravljačkog odbora i saopštavaju svim članovima na odgovarajući način.